

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ  
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

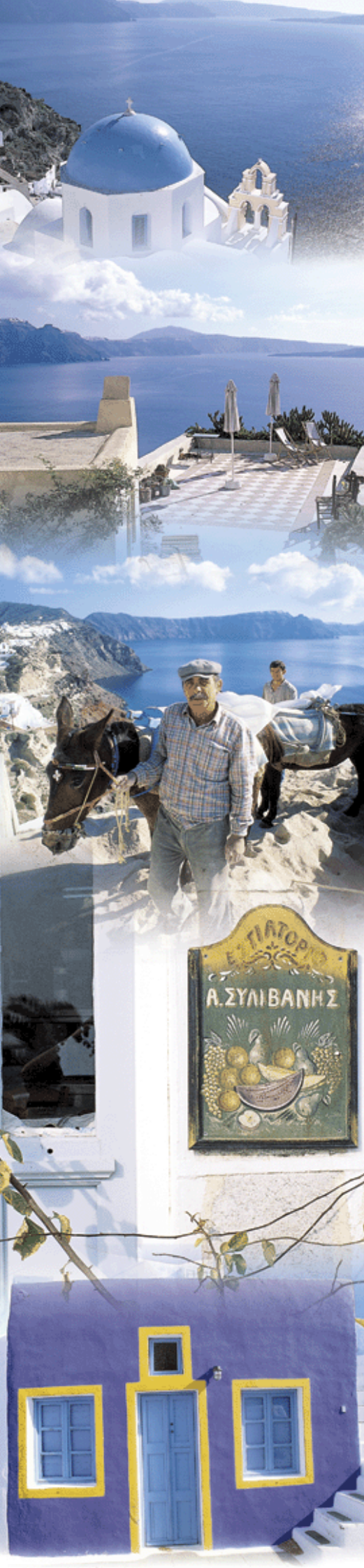
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ  
«ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»

# Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Επιβλέπων  
Σπιλάνης Γιάννης

Εισηγήτρια  
Καράμπελα Σοφία  
Α.Μ. 24303002

ΧΙΟΣ  
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005



## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
1.1 Σκοπός της εργασίας.....	7
1.2 Διάρθρωση του κειμένου.....	9
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ.....	11
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ.....	11
2.1 Εννοιολογική προσέγγιση όρου.....	11
2.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την τουριστική προσφορά και τρόποι μέτρησης.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ.....	20
3.1 Εννοιολογική προσέγγιση όρου.....	20
3.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση και τρόποι μέτρησης.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ.....	26
4.1 Ο ρόλος των tour operators.....	28
4.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την οργάνωση του τουρισμού και τρόποι μέτρησης.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	33
5.1 Στόχος της έρευνας και ερευνητικό σχέδιο.....	33
5.2 Συλλογή δεδομένων.....	33
5.3 Επεξεργασία δεδομένων και στατιστική ανάλυση.....	35
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ.....	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ.....	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ.....	41
7.1 Σύνθεση δυναμικότητας ανά κατηγορία ξενοδοχειακών καταλυμάτων ...	42
7.2 Μέσο μέγεθος μονάδων.....	42
7.3 Σύνθεση δυναμικότητας ξενοδοχειακών μονάδων και κλινών κατηγορίας Lux και A.....	44
7.4 Αναλογία μεταξύ ξενοδοχειακών – μη ξενοδοχειακών κλινών και παραθεριστικές κατοικίες.....	46
7.5 Ένταση τουριστικής δραστηριότητας.....	49
7.6 Εποχικότητα τουριστικής προσφοράς.....	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ.....	52
8.1    Εποχικότητα διανυκτερεύσεων.....	52
8.2    Αναλογία αλλοδαπών – ημεδαπών τουριστών .....	55
8.3    Μέση διάρκεια παραμονής .....	58
8.4    Σύνθεση αγορών – εθνικότητες .....	60
8.5    Πληρότητα στα πάσης φύσεως καταλύματα πλην camping.....	61
8.6    Τουριστική ένταση.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ .....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ .....	67
10.1    Αναλύσεις - αποτελέσματα.....	67
10.2    Περιορισμοί έρευνας.....	84
10.3    Συζήτηση συμπερασμάτων και προτάσεις για μελλοντική έρευνα .....	85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ .....	87
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	93

## ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: Πόροι, υποδομές και υπηρεσίες της προσφοράς .....	12
Πίνακας 2: Παράμετροι ελέγχου βιωσιμότητας.....	34
Πίνακας 3: Δυναμικότητα ανά κατηγορία ξενοδοχειακών καταλυμάτων 2004.	42
Πίνακας 4: Μέσο μέγεθος μονάδων 2004.....	43
Πίνακας 5: Ξενοδοχειακές μονάδες – κλίνες 2004 .....	44
Πίνακας 6: Αναλογία ξενοδοχειακών – μη ξενοδοχειακών κλινών και παραθεριστικές κλίνες.....	47
Πίνακας 7: Δείκτες αξιολόγησης της τουριστικής έντασης – προσφορά.....	49
Πίνακας 8: Λειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων 2000 .....	51
Πίνακας 9: Εποχικότητα διανυκτερεύσεων στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα & camping κατά τους μήνες αιχμής 1999.....	54
Πίνακας 10: Ποσοστό διανυκτερεύσεων ημεδαπών – αλλοδαπών τουριστών επί του συνόλου στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα & camping – 1999 .....	56
Πίνακας 11: Μέση Διάρκεια Παραμονής (Μ.Δ.Π.) στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα & camping – 1999 .....	58
Πίνακας 12: Ποσοστό διανυκτερεύσεων ανά υποσύνολο εθνικοτήτων 2003 .....	61
Πίνακας 13: Δείκτες αξιολόγησης της τουριστικής έντασης – ζήτηση .....	63
Πίνακας 14: Εποχικότητα αφίξεων στις νησιωτικές περιφέρειες ανά πύλη εισόδου 2000 .....	65
Πίνακας 15: Αφίξεις στους νησιωτικούς νομούς και περιφέρειες ανά πύλη εισόδου 2000 .....	66

## ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1: Μέσο μέγεθος μονάδων 2004 .....	44
Διάγραμμα 2: Ποσοστό ξενοδοχειακών μονάδων – κλινών κατηγορίας Lux & A 2004 .....	45
Διάγραμμα 3: Κλίνες ξενοδοχείων /κλίνες συμπληρωματικών καταλυμάτων... 47	
Διάγραμμα 4: Εποχικότητα Διανυκτερεύσεων 1999.....	52
Διάγραμμα 5: Ποσοστό συγκέντρωσης διανυκτερεύσεων κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο 1999 .....	54
Διάγραμμα 6: Ποσοστό διανυκτερεύσεων ημεδαπών – αλλοδαπών 1999 .....	57
Διάγραμμα 7: Μέση διάρκεια παραμονής 1999 .....	59
Διάγραμμα 8: Διάγραμμα πλαισίου απολήξεων τουριστικών κλινών &διανυκτερεύσεων .....	68
Διάγραμμα 9: Διάγραμμα σημείων τουριστικών κλινών και διανυκτερεύσεων με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter.....	69
Διάγραμμα 10: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και αναλογίας αλλοδαπών/ ημεδαπών με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter..	70
Διάγραμμα 11: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και μέσης διάρκειας παραμονής αλλοδαπών με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter.....	71
Διάγραμμα 12: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και πληρότητας αλλοδαπών με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter .....	72
Διάγραμμα 13: Διάγραμμα πλαισίου – απολήξεων ποσοστού ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A σε νησιά με ή χωρίς charter.....	73
Διάγραμμα 14: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter.....	74
Διάγραμμα 15: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και μέσου όρου κλινών ανά μονάδα με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter.....	75
Διάγραμμα 16: Διάγραμμα πλαισίου – απολήξεων μέσου όρου κλινών ανά μονάδα σε νησιά με ή χωρίς charter .....	76
Διάγραμμα 17: Διάγραμμα σημείων ξενοδοχειακών / συμπληρωματικών κλινών και ποσοστού ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter.....	77

<b>Διάγραμμα 18: Διάγραμμα σημείων ξενοδοχειακών / συμπληρωματικών κλινών και μέσου όρου κλινών ανά μονάδα με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter .....</b>	<b>78</b>
<b>Διάγραμμα 19: Διάγραμμα σημείων ποσοστού ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A και μέσου όρου κλινών ανά μονάδα με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter .....</b>	<b>79</b>
<b>Διάγραμμα 20: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και παραθεριστικών κλινών με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter</b>	<b>80</b>
<b>Διάγραμμα 21: Διάγραμμα σημείων απόστασης των νησιών από Πειραιά σε ναυτικά μίλια και ποσοστού παραθεριστικών κλινών με υποσημείωση της διοικητικής διαίρεσης .....</b>	<b>81</b>
<b>Διάγραμμα 22: Διάγραμμα σημείων απόστασης των νησιών από Πειραιά σε ναυτικά μίλια και ποσοστού παραθεριστικών κλινών με υποσημείωση των νησιών .....</b>	<b>82</b>
<b>Διάγραμμα 23: Διάγραμμα σημείων τουριστικών κλινών ανά πληθυσμό και ανά έκταση με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter .....</b>	<b>83</b>
<b>Διάγραμμα 24: Διάγραμμα σημείων διανυκτερεύσεων σε τουριστικά καταλύματα ανά πληθυσμό και ανά έκταση με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter.....</b>	<b>84</b>

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

### 1.1 Σκοπός της εργασίας

Ο τουρισμός γνώρισε ταχεία ανάπτυξη μέσα στο 2<sup>ο</sup> ήμισυ του 20<sup>ου</sup> αιώνα και σήμερα είναι ένας από τους σημαντικότερους και γρήγορα αναπτυσσόμενους τομείς της οικονομίας, γεγονός που πιστοποιείται από την εξέλιξη της συμμετοχής του στο παραγόμενο προϊόν σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, στην απασχόληση, στις επενδύσεις και στα άλλα μακροοικονομικά μεγέθη. Η εξέλιξη αυτή δημιουργεί εύλογα ανάλογες προσδοκίες σε πολλές χώρες και περιφέρειες, ιδιαίτερα σε συνδυασμό με την επιβράδυνση του ρυθμού μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας τις τελευταίες δεκαετίες.

Οι νησιωτικές περιοχές αποτελούν σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς σε όλο τον κόσμο και ιδιαίτερα στην Ελλάδα, ενώ η οικονομική ανάπτυξη σε πολλές από αυτές εξαρτάται πλέον σχεδόν αποκλειστικά από τον τουρισμό για τις τελευταίες 2-3 δεκαετίες. Ο τουρισμός με την ταχεία ανάπτυξη που γνώρισε, έχει επηρεάσει όχι μόνο την οικονομική βάση των νησιών, αλλά και την πληθυσμιακή τους δομή και περιβαλλοντική κατάσταση. Αποτελεί σημαντική πηγή εισοδήματος για τον τοπικό πληθυσμό αφού δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, κυρίως για γυναίκες και νέους. Με τον τρόπο αυτό έχει βοηθήσει στην ανακοπή του μεταναστευτικού ρεύματος από τα νησιά, που σε προηγούμενες περιόδους σημείωνε υψηλότερους ρυθμούς από εκείνους των άλλων περιοχών της χώρας (Spilanis, Vayanni 2004b: 269).

Τα νησιά είναι περιοχές με ιδιαίτερο γενικό, ως προς την αναπτυξιακή διαδικασία, και ειδικό, ως προς τον τουρισμό, ενδιαφέρον. Σ' ένα γενικό επίπεδο, χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη δυναμικής αλληλεξάρτησης μεταξύ οικονομίας, κοινωνίας και περιβάλλοντος. Οποιαδήποτε διαταραχή σε έναν από τους τομείς αυτούς επιφέρει σημαντικές επιδράσεις και στους άλλους και ανατρέπει τη ευαίσθητή τους ισορροπία. Σ' ένα ειδικό επίπεδο, πολλά νησιά έχουν αποτελέσει τόπους τουριστικού προορισμού με θεαματική άνοδο και εξέλιξη ως πόλοι έλξης, εξαιτίας των πλεονεκτημάτων που παρουσιάζουν (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001: 215).

Το βασικότερο χαρακτηριστικό της γεωμορφολογίας της Ελλάδος, με σημαντικές επιπτώσεις στην κοινωνικοοικονομική της εξέλιξη και δομή, είναι ο εκτεταμένος και πολυδιάσπαρτος νησιωτικός χώρος, με πλήθος νησιών τα οποία παρουσιάζουν μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ τους ως προς την έκταση, τα φυσικά χαρακτηριστικά, το πληθυσμιακό μέγεθος και την αναπτυξιακή τους φυσιογνωμία. Η μελέτη της έντασης του τουριστικού φαινομένου είναι πιο εύκολη στα νησιά, σε σύγκριση με την υπόλοιπη ηπειρωτική χώρα, από την άποψη ότι αποτελούν απομονωμένες (σαφώς οροθετημένες) και αυτοτελείς οντότητες.

Το ελληνικό νησιωτικό σύνολο περιλαμβάνει πληθώρα νησιών και νησιωτικών συμπλεγμάτων, γεγονός που τη διαφοροποιεί από τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες αν και οι περισσότερες περιλαμβάνουν στο γεωγραφικό τους χώρο νησιά, δεν αντιμετωπίζουν το φαινόμενο της νησιωτικότητας με τόση ένταση όση η Ελλάδα. (Μέργος και συν. 2003: 10). Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές, ότι ειδικά για την Ελλάδα, η αναπτυξιακή προοπτική του νησιωτικού χώρου επηρεάζει άμεσα τη γενικότερη αναπτυξιακή προοπτική της

χώρας στο σύνολό της. Για το λόγο αυτό, απαιτείται η συστηματική διερεύνηση και ανάλυση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών, της κοινωνικοοικονομικής εξέλιξης και των ανισοτήτων του νησιωτικού χώρου.

Ο τουρισμός για τις νησιωτικές περιοχές μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο περιφερειακής ανάπτυξης, εφόσον διαδραματίζει το ρόλο της προωθητικής δραστηριότητας αναδιαμορφώνοντας τον τοπικό παραγωγικό ιστό στα νησιά εκείνα που αναπτύσσεται με ένταση (Σπιλάνης 2000: 172). Η ύπαρξη σημαντικών τουριστικών πόρων αποτελεί καθοριστικό παράγοντα και συγκριτικό πλεονέκτημα για τις χώρες ή τις περιοχές που επιδιώκουν την τουριστική τους ανάπτυξη.

Τα φαινόμενα δεν παρουσιάζονται με την ίδια ένταση σε όλα τα νησιά. Μερικά είναι ιδιαίτερα δημοφιλή, προσελκύοντας ένα μεγάλο αριθμό ελλήνων και ξένων τουριστών, οργανωμένων και μη. Σε αυτά οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις είναι ιδιαίτερα έντονες, έχοντας ανατρέψει την φθίνουσα πορεία των προηγούμενων δεκαετιών. Σε άλλα νησιά, που είναι και τα περισσότερα, η όποια τουριστική ανάπτυξη έχει σημειωθεί δεν έχει καταφέρει να δημιουργήσει ισχυρές αναπτυξιακές τάσεις.

Στην πλειοψηφία των νησιών η γρήγορη και ανεξέλεγκτη αύξηση του τουρισμού έχει δημιουργήσει σημαντικές επιπτώσεις στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, γεγονός που συμβάλλει, μαζί με τη χαμηλή ποιότητα των υπηρεσιών, στη συνεχή υποβάθμιση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος και στη μείωση των ωφελειών, τόσο ως προς την τοπική κοινωνία αλλά και ως προς την εθνική οικονομία. Εάν η τάση αυτή συνεχιστεί τότε η βιωσιμότητα της τουριστικής δραστηριότητας δεν μπορεί να εξασφαλιστεί, γεγονός που θέτει σε αμφισβήτηση τη βιωσιμότητα της συνολικής αναπτυξιακής πορείας (Spilanis, Vayanni 2004b: 223).

Ο τύπος τουριστικής ανάπτυξης σε κάθε νησί είναι διαφορετικός, προκαλώντας διαφορετικές επιπτώσεις και διαφορετικά οφέλη. Αυτό συνδέεται βέβαια και με τον τύπο των νησιών. Τα νησιά μεταξύ άλλων διαφέρουν ως προς το μέγεθος, τους πόρους, τη θέση τους. Είναι προφανές ότι μια πολιτική για τα νησιά και τον τουρισμό θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της την ποικιλία των χαρακτηριστικών και των προβλημάτων των διαφόρων νησιών (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001: 215).

Έτσι, η συνολική αποτίμηση γίνεται με τη χρήση ενός μεθοδολογικού πλαισίου που βασίζεται στην υπόθεση ότι η τουριστική βιωσιμότητα<sup>1</sup> δεν είναι μια σαφώς

<sup>1</sup> Στην πραγματικότητα έχει δημιουργηθεί σύγχυση, σχετικά με το τι σημαίνει βιώσιμος τουρισμός στην πράξη. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης στον τουρισμό είναι «κοινωνικά κατασκευασμένη» και συχνά αντανάκλα τα συμφέροντα όσων εμπλέκονται στον τομέα. Συνεπώς έχει νοηματοδοτηθεί με διάφορους τρόπους και έχει προκαλέσει την υιοθέτηση διαφόρων πολιτικών και διοικητικών στρατηγικών (Swarbrooke 1999: 13).

Μια απλοποίηση των νοημάτων της βιώσιμης ανάπτυξης μπορεί να αφορά τέσσερις ευρείες θέσεις: Την πολύ ισχυρή, την ισχυρή, την αδύναμη και την πολύ αδύναμη βιωσιμότητα. Η πολύ ισχυρή θεωρεί ότι οι φυσικές πηγές έχουν πρωταρχική αξία και υποστηρίζει ότι πρέπει να διατηρηθούν είτε είναι ευεργετικές για την κοινωνία είτε όχι, ενώ εκ διαμέτρου αντίθετη είναι η πολύ αδύναμη θέση που υποστηρίζει ότι οι φυσικές πηγές πρέπει να χρησιμοποιούνται ανάλογα με τις επιταγές της ζήτησης και είναι σαφώς προσανατολισμένη στην οικονομική ανάπτυξη. Αν οι τέσσερις αυτές θέσεις συλληφθούν ως ένα συνεχές, έχοντας ως αντίθετους πόλους την πολύ ισχυρή και την πολύ αδύναμη μπορούν να δημιουργήσουν ένα ευρύ πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούν να υιοθετηθούν διάφορες αναπτυξιακές προοπτικές και διαδικασίες ανάλογα με τις περιστάσεις. (Bramwell 2004:16-17).



καθορισμένη κατάσταση με συγκεκριμένα όρια ή τιμές στόχου εφαρμοζόμενα παντού. Άλλωστε, κάθε προορισμός αποτελεί μια διαφορετική κατάσταση, με διαφορετικό επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης. Στόχος είναι η συνεχής βελτίωση του κάθε προορισμού προς μία περισσότερο βιώσιμη κατάσταση λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές που συντελούνται στο ευρύτερο περιβάλλον από την πλευρά της ζήτησης, της προσφοράς και της οργάνωσης, αλλά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής και όχι η εξομοίωση όλων των προορισμών (Spilanis, Vayanni 2004a: 8).

Οι βασικοί παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την απόδοση ή τις επιδόσεις ενός τουριστικού προορισμού ή προϊόντος είναι η ζήτηση, η προσφορά και ο τρόπος οργάνωσής τους. Τα χαρακτηριστικά της ζήτησης αφορούν τους τουρίστες που επισκέπτονται μια περιοχή, τα στοιχεία της προσφοράς χαρακτηρίζουν την περιοχή προορισμού και της οργάνωσης σχετίζονται με τον τρόπο που προωθείται και διεισδύει στην αγορά το προϊόν.

Αντικείμενο λοιπόν της παρούσας μελέτης είναι η κατάταξη των νησιών της Ελλάδας ανάλογα με την τουριστική τους ανάπτυξη και με τη χρήση πολλαπλών κριτηρίων, δηλαδή η δημιουργία τουριστικής τυπολογίας για τα ελληνικά νησιά. Η πολυκριτηριακή μέθοδος ανάλυσης ανταποκρίνεται στην ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη πολλές διαστάσεις αξιολόγησης ταυτόχρονα (Κομίλης, Βαγιονής 1999: 59). Χρησιμοποιεί και συνεξετάζει κριτήρια που βασίζονται στους τρεις άξονες του βιώσιμου τουρισμού (οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον) και παράγοντες που επηρεάζουν τη βιωσιμότητα των τουριστικών προϊόντων ή προορισμών που εξετάζονται (ζήτηση, προσφορά, οργάνωση). **Σκοπός της τυπολογίας είναι η κατανόηση της δομής και της δυναμικής ανάπτυξης στους διάφορους τύπους αλλά και η ανάδειξη των χωρικών και αναπτυξιακών ιδιαιτεροτήτων.** Κάθε τυπολογία ενσωματώνει στα πλαίσια μιας ανάλυσης του προϊόντος όλα εκείνα τα στοιχεία που το απαρτίζουν.

Η δημιουργία τυπολογίας των ελληνικών νησιών έχει μεγάλη χρησιμότητα στον τουριστικό σχεδιασμό των χωρών και των τόπων υποδοχής των τουριστών καθώς και στην υιοθέτηση κατάλληλων στρατηγικών του τουριστικού μάρκετινγκ (Βαρβαρέσος 2000: 139). Αυτό αρχικά θα επιτευχθεί με τη διάγνωση της κατάστασης που επικρατεί σε κάθε νησί και στη συνέχεια την αξιολόγησή της.

## 1.2 Διάρθρωση του κειμένου

Για την πληρέστερη κάλυψη των θεμάτων που σχετίζονται με την τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών και για την επίτευξη των στόχων της, η μελέτη εξελίσσεται σε δύο κύριες διαδοχικές ενότητες.

Αναλυτικότερα στο πρώτο μέρος γίνεται μια θεωρητική προσέγγιση βασικών τουριστικών εννοιών που έχουν συνάφεια με το θέμα. Διερευνώνται οι έννοιες της προσφοράς, της ζήτησης και της οργάνωσης του τουρισμού, των προσδιοριστικών παραγόντων τους και των επιπτώσεών τους στην οικονομία, στην κοινωνία και στο περιβάλλον καθώς και στον τρόπο μέτρησής τους. Στη συνέχεια γίνεται παρουσίαση της μεθοδολογίας που θα χρησιμοποιηθεί στην έρευνα (εργαλεία και δείκτες).

Στο δεύτερο μέρος, γίνεται αρχικά αναφορά στα χαρακτηριστικά του νησιωτικού χώρου τόσο σε γενικό όσο και σε ειδικό επίπεδο της εξεταζόμενης περιοχής, του

συνόλου των νησιών της Ελλάδας, σε συνδυασμό με τη γεωγραφία του. Εν συνεχεία μετά από εφαρμογή των δεικτών που προέκυψαν στο θεωρητικό μέρος και φυσικά μπορούν να υπολογιστούν με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, αναλύονται και ερμηνεύονται τα αποτελέσματα και επιχειρείται η σύσταση της τουριστικής φυσιογνωμίας των νησιών. Τέλος η έρευνα κλείνει με το κεφάλαιο των συμπερασμάτων, των περιορισμών και των προτάσεων σε σχέση με τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την εμπειρική έρευνα.

## ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

### ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

---

##### 2.1 Εννοιολογική προσέγγιση όρου

Η προσφορά του τουριστικού προϊόντος μιας χώρας είναι το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που προτείνονται στον καταναλωτή για να ικανοποιηθεί μια σειρά αναγκών που χαρακτηρίζονται ως τουριστικές (Βαρβαρέσος 1998: 87). Το τουριστικό προϊόν μιας περιοχής ή μιας χώρας δεδομένης της ετερογένειας που το χαρακτηρίζει, μπορεί να διακριθεί σε μια πληθώρα επιμέρους προϊόντων που το απαρτίζουν.

Συγκεκριμένα, το ελληνικό τουριστικό προϊόν είναι ένα αμάγαλμα φυσικών και πολιτιστικών θέλγητρων διασπαρμένων σε ολόκληρη τη χώρα, καθώς επίσης διαθέτει και ποικιλία προσφερόμενων υπηρεσιών (Buhalis 1999: 347).

Ο D. Stavrakis διακρίνει τις ακόλουθες δυο κατηγορίες τουριστικής προσφοράς (Βαρβαρέσος 2000: 137):

- Την πρωτογενή τουριστική προσφορά, η οποία περιλαμβάνει τους τουριστικούς πόρους, που αποτελούν τη βάση της τουριστικής δραστηριότητας (μεταξύ άλλων παραλίες, γλωρίδα και πανίδα, μνημεία, πολιτισμός).
- Τη δευτερογενή ή απορρέουσα τουριστική προσφορά, η οποία περιλαμβάνει τις διάφορες υποδομές και ανωδομές που δημιουργήθηκαν μερικά ή ολικά από τον άνθρωπο για να διευκολυνθεί η εκμετάλλευση των τουριστικών πόρων και όχι μόνο. Βασικά αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει τους γενικούς εξοπλισμούς μιας περιοχής ή μιας χώρας (μεταξύ άλλων αεροδρόμια, οδικό δίκτυο, τηλεπικοινωνίες, γραφεία ταξιδιών, ξενοδοχεία).

Η πρωτογενής τουριστική προσφορά καθορίζει κατεξοχήν το βαθμό *ελκυστικότητας*<sup>2</sup> ορισμένων περιοχών μιας χώρας καθώς και τη δυνατότητά τους να αναπτυχθούν τουριστικά.

Γενικότερα, η ελκυστικότητα μιας περιοχής διαπιστώνεται από τη δυνατότητα που έχει η περιοχή αυτή να προσελκύει οικονομικές δραστηριότητες και ανθρώπους για εγκατάσταση σ' αυτήν. Μια μη ελκυστική περιοχή όχι μόνο δεν προσελκύει νέες δραστηριότητες, αλλά έχει τη τάση να «χάνει» και αυτές που προϋπήρχαν που για διάφορους λόγους είτε διακόπτουν τη λειτουργία τους, είτε μεταφέρονται σε περιοχές που προσφέρουν όσα χρειάζονται για να συνεχίσουν να λειτουργούν και να αναπτυχθούν περισσότερο. Το ίδιο ισχύει και για τους ανθρώπους των οποίων η

---

<sup>2</sup> Ως ελκυστικότητα μιας περιοχής μπορεί να θεωρηθεί η εικόνα που έχουν για αυτή διάφορες κοινωνικές ομάδες πληθυσμού, που συνδέονται με κάποιον τρόπο με το χώρο αυτό, για ένα ορισμένο χωροχρονικό πλαίσιο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διερεύνηση των αντιλήψεων και νοοτροπιών διαφόρων κοινωνικών ομάδων για το χώρο γενικότερα, όπως εκφράζεται από την επιθυμία για μόνιμη κατοικία ή/ και οικονομική δραστηριότητα σε αυτή. Αν και φαίνεται ότι η ελκυστικότητα όπως έχει οριστεί είναι μεγάλης σημασίας για όλες τις περιοχές, η μετατροπή των αντιλήψεων και των νοοτροπιών σε μετρήσιμους δείκτες δεν είναι εύκολη (Σπιλάνης και συν 5-7).

παραμονή ή η εγκατάσταση σε μια περιοχή επηρεάζεται κύρια από το εάν μπορούν να έχουν μια απασχόληση που να καλύπτει τις ανάγκες, τις προσδοκίες ή τα προσόντα τους, και από το εάν οι υπηρεσίες σε κάποιους τομείς όπως πολιτισμού, αθλητισμού, ψυχαγωγίας, επικοινωνίας, πληροφόρησης, υγείας, βρίσκονται στο επίπεδο που θεωρούν ικανοποιητικό έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ποιότητα ζωής που επιθυμούν (Σπιλάνης 1997: 4).

Καθοριστικό ρόλο για την εδραίωση μιας τουριστικής περιοχής στον εθνικό ή διεθνή χώρο, παίζει η οργάνωση και η διαχείριση των πόρων, των υποδομών, των ανωδομών<sup>3</sup> και των υπηρεσιών, οι οποίες συναποτελούν τον πόλο της προσφοράς. Υπάρχουν διάφορες εκδοχές όσον αφορά στην ταξινόμηση των τουριστικών πόρων, οι οποίες ωστόσο δεν αναιρούν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά στη θεματική ταξινόμησή τους.

Οι κυριότεροι τουριστικοί πόροι, υποδομές και υπηρεσίες της προσφοράς καταγράφονται στον πίνακα που ακολουθεί (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001: 73):

<b>Πίνακας 1: Πόροι, υποδομές και υπηρεσίες της προσφοράς</b>			
<b>Φυσικοί και περιβαλλοντικοί πόροι</b>	<b>Πολιτισμικοί και ιστορικοί πόροι</b>	<b>Ανθρωπογενείς πόροι</b>	<b>Υποδομές και υπηρεσίες</b>
Φυσικό περιβάλλον Κλίμα Ακτές Ορεινοί όγκοι Τοπία Λίμνες Φαράγγια Σπηλιές Θάλασσα Άγρια φύση Εθνικοί Δρυμοί Περιβαλλοντικά πάρκα και προστατευόμενες περιοχές, κ.α.	Μνημεία Ιστορία περιοχής Παράδοση περιοχής Ήθη και έθιμα Τοπία Θρησκεία Πολιτιστικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες Γλώσσα Μορφές τέχνης Παραδοσιακά παραγόμενα προϊόντα κ.α.	Παραδοσιακοί οικισμοί Κτίρια Παραδοσιακή αρχιτεκτονική Μουσεία Ιστορικά κέντρα πόλεων Θεματικά πάρκα Περιβαλλοντικά πάρκα και προστατευόμενες περιοχές Τοπία	Ξενοδοχεία Πρακτορεία Εταιρείες μεταφορών (αεροπορικές, θαλάσσιες, οδικές κτλ.) Λιμάνια Αεροδρόμια Οδικό δίκτυο Υποδομές αθλητισμού Επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής Άλλες τουριστικές επιχειρήσεις και δραστηριότητες (αθλητισμός, animation, ξεναγήσεις, συνέδρια)

Πηγή: Κοκκώσης, Τσάρτας 2001, Ζαχαράτος 2001

<sup>3</sup> Αν και ο δημόσιος τομέας είναι υπεύθυνος για τις υποδομές, οι ανωδομές είναι συνήθως δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα καθώς είναι εκείνες που επιφέρουν κέρδος για τον τουριστικό προορισμό. Συμπεριλαμβάνουν μεταξύ άλλων τη διαμονή, τα κατασκευασμένα θέλγητρα και άλλες συναφείς υπηρεσίες. Αξίζει παρ' όλα αυτά να σημειωθεί ότι σε αρκετές χώρες του κόσμου ο δημόσιος τομέας δραστηριοποιείται στην χορήγηση οικονομικών κινήτρων (επιδότησεις, δάνεια) για τις τουριστικές επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα (Cooper et al. 1993: 86).

## 2.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την τουριστική προσφορά και τρόποι μέτρησης

Η τουριστική ελκυστικότητα κάθε περιοχής, εξαρτάται από την ποσότητα, την ποιότητα και την ποικιλία πόρων, υποδομών και υπηρεσιών που διαθέτει, έτσι ώστε οι καταναλωτές – τουρίστες που θα την επιλέξουν ως προορισμό, να μπορούν να ικανοποιήσουν τα ενδιαφέροντά τους. Όμως, η καταγραφή τους και πολύ περισσότερο η αξιολόγησή τους, προσκρούουν σε σειρά εμποδίων (Σπιλάνης 2003α: 12).

Πιο συγκεκριμένα, οι *τουριστικοί πόροι* αποτελούν στοιχείο του περιβάλλοντος και για το λόγο αυτό δεν αξιολογείται η επίδρασή τους σε αυτό. Αντίθετα, η επίδραση των πόρων στην οικονομία και την κοινωνία υπάρχει και δηλώνεται, καθώς όσο αυξάνεται η ποσότητα των πόρων και η ποικιλία τους αυξάνεται αντίστοιχα και η επίδρασή τους στην οικονομία και στην κοινωνία της περιοχής, επειδή δίνεται η δυνατότητα να αξιοποιηθούν οι πόροι αυτοί και άρα να αποτελέσουν και πηγή δημιουργίας θέσεων εργασίας.

Ο βαθμός σημαντικότητάς τους δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί με μονοσήμαντο τρόπο, δεδομένου ότι η ποικιλία των ενδιαφερόντων των καταναλωτών και κατά συνέπεια των δυνατών «τουριστικών προϊόντων» που μπορούν να παραχθούν, απαιτούν την ύπαρξη διαφορετικών πόρων και υποδομών, αλλά και προσφερόμενων υπηρεσιών. Έτσι ο μαζικός, «ηλιοτροπικός» τουρισμός έχει ανάγκη μεγάλης δυναμικότητας σε αεροδρόμια, πυκνό οδικό δίκτυο, παραλίες μεγάλης χωρητικότητας, κέντρα διασκέδασης (*βασικές υποδομές*), οργανωμένες εκδρομές και γενικά προσφορά συγκεκριμένων υποδομών και υπηρεσιών σε μεγάλη κλίμακα, ενώ αντίθετα οι ειδικού ενδιαφέροντος μορφές τουρισμού, όπως για παράδειγμα ο πολιτιστικός και ο φυσιολατρικός τουρισμός, εφαρμόζονται περισσότερο σε μικρή κλίμακα τουριστικής δραστηριότητας, η οποία συνοδεύεται από την ποιότητα (που δεν θα πρέπει να συγχέεται με τη πολυτέλεια), την ποικιλότητα, αλλά και την ιδιαιτερότητα των πόρων κάθε περιοχής. Οι ειδικές μορφές, όπως ο ιαματικός, ο θρησκευτικός, ο θαλάσσιος ή ο συνεδριακός τουρισμός, έχουν ανάγκη από συγκεκριμένους πόρους και *ειδικές υποδομές* για να αναπτυχθούν.

Ταυτόχρονα, η σημαντικότητα ενός τουριστικού πόρου μεταβάλλεται στο χρόνο, μια και μεταβάλλονται οι προτιμήσεις των καταναλωτών, επηρεαζόμενες από σειρά εξωγενών παραγόντων. Για παράδειγμα, η ευαισθητοποίηση των κατοίκων των αναπτυγμένων χωρών στην προστασία του περιβάλλοντος φαίνεται να δημιουργεί νέους πόλους έλξης με βάση σύστημα διαχείρισης των φυσικών πόρων (π.χ. τους πράσινους προορισμούς), ή προσελκύει τουρίστες σε σημαντικούς και ιδιαίτερους βιότοπους και γενικότερα αξιόλογα οικοσυστήματα (π.χ. σημαντικές περιοχές για πουλιά, υδροβιότοπους), που δεν έχουν σχέση με τους θεωρούμενους ως «αξιόλογους» μέχρι πρότινος πόρους, ενώ παράλληλα τα στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού αποκτούν όλο και μεγαλύτερο βάρος. Η εξέλιξη αυτή μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τη ροή των τουριστών σε άλλες περιοχές, χωρίς στις τελευταίες να έχει υπάρξει μεταβολή στην ποιότητα των διαθέσιμων πόρων. Επομένως το γεγονός ότι η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας μιας περιοχής εξαρτάται ιδιαίτερα από την αύξηση και τη διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς των άλλων περιοχών, αλλά και της διαφοροποίησης των προτιμήσεων των καταναλωτών

επιβάλλουν την συνεχή αξιολόγηση των συνθηκών ζήτησης και προσφοράς σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Σε μια προσπάθεια ανάπτυξης μιας ειδικής μορφής τουρισμού ακόμη και αυτή η απλή καταγραφή των κάθε είδους πόρων που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στη δημιουργία τουριστικών προϊόντων και ροών επισκεπτών δεν είναι εύκολη. Υπάρχουν κατηγορίες πόρων, όπως οι αρχαιολογικές περιοχές και τα βυζαντινά μνημεία, που ακόμη και αν δεν έχουν αναδειχτεί, έχουν καταγραφεί συστηματικά και υπάγονται σε ένα καθεστώς προστασίας, που υφίσταται εδώ και πολλές δεκαετίες. Αντίθετα, πολλά στοιχεία του νεότερου πολιτισμού, που είτε δεν υπάγονται σε ανάλογο καθεστώς, είτε υπήχθησαν πρόσφατα, παραμένουν άγνωστα στο ευρύ κοινό (όπως τα βιομηχανικά κτίρια). Επιπρόσθετα, υπάρχουν πόροι που έχουν προσελκύσει το ενδιαφέρον του κοινού, χωρίς να έχουν αποτελέσει αντικείμενο ενασχόλησης της πολιτείας (μεταξύ άλλων η τοπική κουζίνα, η μουσική παράδοση και η χειροτεχνία).

Τέλος, ακόμη πιο δύσκολη είναι η καταγραφή των πόρων εκείνων που έχουν αναδειχθεί καθώς και ο βαθμός αξιοποίησης και χρήσης. Για παράδειγμα, η ύπαρξη ενός αρχαιολογικού χώρου που όμως δεν είναι επισκέψιμος δεν προσθέτει κάτι στην τρέχουσα τουριστική προσφορά μιας περιοχής. Αντίστοιχα συμβαίνει με τη δημιουργία ενός συνεδριακού χώρου που όμως χρησιμοποιείται κύρια για εκδηλώσεις τοπικής εμβέλειας.

Ακόμη δυσκολότερη είναι η καταγραφή των υποδομών και των υπηρεσιών που παρέχονται, οι οποίες μεταβάλλονται συνεχώς με παρεμβάσεις που γίνονται από εθνικούς, περιφερειακούς και τοπικούς κρατικούς φορείς, συλλόγους, πολιτιστικά σωματεία, αλλά και ιδιώτες, ενώ δεν υπάρχει κανένα «επίσημο» σύστημα καταγραφής τους. Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω προκύπτει ότι, η αξιολόγηση των πόρων με βάση ένα αντικειμενικό σύστημα σημαντικότητάς τους είναι εξαιρετικά δύσκολη, αν όχι αδύνατη, ιδιαίτερα μάλιστα σε ένα πολυνησιωτικό σύμπλεγμα με διαφορετικά ειδικά χαρακτηριστικά και άνιση ένταση τουριστικής ανάπτυξης.

Για την τουριστική προσφορά σημαντικό ρόλο παίζει επίσης η ποσότητα και το είδος καταλύματος. Αυτό μπορεί να είναι ξενοδοχείο υψηλής (4 – 5 αστερών), μέσης (2 – 3 αστερών) ή χαμηλής κατηγορίας, ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα με αυτοεξυπηρέτηση ή τα camping. Το είδος του καταλύματος αποδίδει διαφορετικά οφέλη στην περιοχή (οικονομικά), απασχολεί προσωπικό κατάλληλης εξειδίκευσης (κοινωνικά), καταλαμβάνει συγκεκριμένο χώρο περισσότερο ή λιγότερο και έχει συγκεκριμένες απαιτήσεις κατανάλωσης ενέργειας και νερού ανάλογα με την κατηγορία του. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι σημαντικό ρόλο παίζουν τα καταλύματα με κάποιο ιδιαίτερο χαρακτήρα, που προκύπτουν από αλλαγή χρήσης ενός υφιστάμενου κτιρίου, το οποίο αρμόζει απόλυτα στα τοπικά χαρακτηριστικά του δομημένου περιβάλλοντος του προορισμού. Θεωρείται ότι όσο πιο υψηλής κατηγορίας είναι το κατάλυμα τόσο περισσότερα οφέλη αποδίδει οικονομικά στην περιοχή προορισμού. Επίσης, απασχολεί πιο εξειδικευμένο προσωπικό, αλλά και περισσότερους εργαζόμενους ανά κλίνη. Τα πράγματα είναι αντίστροφα για το περιβάλλον. Όσο υψηλότερη είναι η κατηγορία του καταλύματος, τόσο υψηλότερες

είναι οι απαιτήσεις για νερό<sup>4</sup>, έδαφος, ενέργεια, ενώ ταυτόχρονα αυξάνονται και οι παραγωγές αποβλήτων, εφόσον αυξάνονται οι καταναλώσεις των φιλοξενούμενων σε αυτά.

Η γεωγραφική κατανομή των τουριστικών καταλυμάτων αποτελεί μία ευρύτατα χρησιμοποιούμενη ένδειξη στη μέτρηση των χωρικών διακυμάνσεων<sup>5</sup> της τουριστικής προσφοράς. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το τουριστικό κατάλυμα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος με υλική υπόσταση, ώστε να μπορεί να μετρηθεί.

Εκ πρώτης όψεως, η καταμέτρηση των τουριστικών καταλυμάτων θεωρείται εύκολη και εντάσσεται στα πλαίσια των στατιστικών εγγραφών, που διενεργούνται για τουριστικούς, εμπορικούς ή και φορολογικούς λόγους. Ωστόσο, μία πλήρης καταγραφή των τουριστικών καταλυμάτων χαρακτηρίζεται αρκετά δύσκολη. Οι στατιστικές που αφορούν στα κύρια τουριστικά καταλύματα ανταποκρίνεται περισσότερο στην πραγματικότητα, ενώ εκείνες των βοηθητικών καταλυμάτων (μεταξύ άλλων ενοικιαζόμενα δωμάτια, επιπλωμένα διαμερίσματα) παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις (Βαρβαρέσος 2000: 153 - 155).

Η στατιστική καταγραφή των τουριστικών καταλυμάτων χρησιμεύει, εκτός των άλλων, αφενός στη μέτρηση των χωρικών διακυμάνσεων που οφείλονται στις μεγεθύνσεις του τουριστικού φαινομένου και τα μοντέλα ανάπτυξης, αφετέρου στη διάκριση των διαφόρων περιοχών σχετικά με τους τύπους της τουριστικής δραστηριότητας.

Οι στατιστικές που αφορούν στα τουριστικά καταλύματα εκφράζονται είτε σε αριθμό μονάδων ανά κατηγορία τουριστικού καταλύματος είτε σε αριθμό δωματίων ή κλινών. Οι τύποι και τα μεγέθη των τουριστικών καταλυμάτων (κυρίως ξενοδοχείων) μπορεί να έχουν διαφορετικές επιπτώσεις σε μία γεωγραφική κατανομή μονάδων και κλινών. Γι' αυτό το λόγο συχνά η ικανότητα υποδοχής μιας περιοχής μετριέται σε κλίνες.

Παρ' όλο που τα στατιστικά δεδομένα τα οποία αφορούν στη γεωγραφική κατανομή των τουριστικών καταλυμάτων παρέχουν χρήσιμες ενδείξεις σχετικά με τη σπουδαιότητα του τουρισμού και τη χωρική διάρθρωση της τουριστικής προσφοράς, οι δείκτες που ακολουθούν συμβάλουν σε μία καλύτερη χωρική προσέγγιση της τουριστικής δραστηριότητας.

<sup>4</sup> Στα ξενοδοχεία πολυτελείας η χρήση νερού κατά μέσο όρο είναι 450 λίτρα ανά τουρίστα και περί τα 280 στα περισσότερα από τα άλλα. Η ζήτηση για νερό περιλαμβάνει τόσο τις ποσότητες για πόση και για καθαριότητα όσο για τη συντήρηση κήπων και άλλες εξυπηρετήσεις (όπως πισίνες). Οι σύγχρονες ανάγκες αλλά συχνά και οι επικρατούσες αντιλήψεις (μόδα) για τουριστικές εξυπηρετήσεις απαιτούν σημαντικές ποσότητες νερού όπως για παράδειγμα το γκαζόν (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001: 149).

<sup>5</sup> Ο χώρος κατέχει έναν καθοριστικό ρόλο στις διαδικασίες της ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης, την οποία αντιλαμβανόμαστε κυρίως ως την ανάπτυξη ενός χώρου με βάση τους δικούς της πόρους και δυνατότητες (Vasquez Barquero 1991: 109). Ωστόσο, επειδή κάθε οικονομική δραστηριότητα έχει διαφορετικά πρότυπα χωροθέτησης των επιχειρήσεων, αυτά επιδρούν διαφορετικά τόσο στη δυναμική των ενδογενών διαδικασιών όσο και στη μείωση και στην αναπαραγωγή των χωρικών ανισοτήτων.

Οι οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό συγκεντρώνονται κυρίως στις παραθαλάσσιες περιοχές, εκεί δηλαδή όπου υπάρχει η πρώτη ύλη, οι φυσικοί πόροι, ο ήλιος και η θάλασσα, όπως άλλωστε συμβαίνει και με άλλες οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες συγκεντρώνονται όπου υπάρχουν οι πρώτες ύλες (Παπαδάκη – Τζεδάκη 1999: 275).

Όπως και σε άλλους τομείς, έτσι και στον τουρισμό, οι δείκτες θεωρούνται σημαντικά εργαλεία στήριξης των διαφόρων αναλύσεων. Στον τομέα του τουρισμού μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάλυση της δραστηριότητας, αλλά για την παρακολούθηση της εξέλιξης του μεγέθους και των τάσεων που παρουσιάζονται. Απλοποιούν τις συγκρίσεις μεταξύ εναλλακτικών περιπτώσεων, βοηθούν στην ταξινόμηση ή αξιολόγηση τους και στη λήψη των ενδεικνυόμενων αποφάσεων. Πιο συγκεκριμένα, προσφέρουν τη δυνατότητα για συγκρίσεις στο χώρο και στο χρόνο, αποδίδουν όμως και τα απόλυτα μεγέθη. Οι συγκρίσεις αφορούν συνήθως δύο ή περισσότερες περιοχές μεταξύ τους ή σύγκριση με κάποιο μέσο όρο (για παράδειγμα χώρας και Ευρωπαϊκής Ένωσης). Οι δείκτες παρακάτω εκφράζουν τη λειτουργία του τουρισμού σε δεδομένο χώρο μέσω της συσχέτισης ορισμένων παραμέτρων, όπως καταλύματα ή κλίνες, διανυκτερεύσεις τουριστών, πληθυσμό ή κάτοικοι περιοχής και έκταση εξεταζόμενης περιοχής (Κομίλης, Βαγιονής 2000: 105, Σπιλάνης, Βαγιάννη 2002: 8). Χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό του επιπέδου ανάπτυξης μιας περιοχής ενώ επίσης μπορεί να χρησιμοποιηθούν από το σύστημα διακίνησης της τουριστικής ζήτησης για την επιλογή ή υποβοήθηση της επιλογής ενός προορισμού (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001: 276).

Το 1967 χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον P. Deffert ο **δείκτης τουριστικής λειτουργίας** και χαρακτηρίζεται ως ο πλέον αποδεκτός. Μετρά την τουριστική ένταση όπως αυτή εκδηλώνεται από την ταυτόχρονη συνύπαρξη δύο διαφορετικού τύπου πληθυσμών (τουρίστες και πληθυσμός υποδοχής) εντός της ίδιας χωρικής ενότητας (Βαρβαρέσος 2000: 159).

Ο Δείκτης Τουριστικής Λειτουργίας δίνεται από τον εξής τύπο:

$$Tf(t) = \frac{L \times 100}{P}$$

Όπου:

Tf(t) = δείκτης τουριστικής λειτουργίας

L = ο αριθμός των διαθέσιμων κλινών

P = ο τοπικός πληθυσμός (Mediterranean Commission on Sustainable Development 2000: 112, Coccosis 2002: 59, 65).

Παρόμοιος είναι ο **δείκτης ξενοδοχειακής έντασης** που εκφράζεται σε διαθέσιμες κλίνες ανά χίλιους κατοίκους και μπορεί να υπολογιστεί συνολικά ή ανά κατηγορία ξενοδοχειακών καταλυμάτων. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι δείκτες αυτοί μετρούν τις επιπτώσεις του τουρισμού στην κοινωνία, από την πλευρά της προσφοράς.

Ο R. Baretje θέλησε να εκφράσει τον παραπάνω τύπο σε σχέση με την έκταση της τουριστικής ζώνης (**δείκτης τουριστικής πυκνότητας**). Σε αυτή την περίπτωση ο τύπος παρουσιάζεται με την ακόλουθη μορφή:

$$Tf(t) = \frac{L \times 100}{P} \times \frac{1}{s}$$

Όπου: s = η έκταση σε km<sup>2</sup>.



Οι θεωρητικοί περιορισμοί αυτού του δείκτη είναι οι παρακάτω:

- Όταν το  $Tf(t) = 0$ , η ζώνη δε διαθέτει τουριστικά καταλύματα που εξυπηρετούν τις τουριστικές ανάγκες.
- Όταν το  $Tf(t) = \infty$ , δεν υπάρχει τοπικός πληθυσμός. Αυτός ο περιορισμός παρομοιάστηκε με την περίπτωση των πρώτων τουριστών στο φεγγάρι.
- Όταν το  $Tf(t) = 100$ , ο αριθμός των τουριστών ισοδυναμεί με εκείνον των κατοίκων του τόπου υποδοχής. Δεχόμαστε ως επιπρόσθετο περιορισμό ότι όλες οι υπάρχουσες κλίνες είναι κατειλημμένες από τους τουρίστες (Βαρβαρέσος 1999: 56, Βαρβαρέσος 2000: 155, Κομίλης, Βαγιονής 2000: 105).

Για να μετρήσει τις συνέπειες του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον από την πλευρά της προσφοράς επιλέχθηκε ο *δείκτης ξενοδοχειακής πυκνότητας* που αντιπροσωπεύει το ξενοδοχειακό δυναμικό μιας τουριστικής ζώνης. Εκφράζεται σε διαθέσιμες κλίνες ανά  $km^2$  και μπορεί να υπολογιστεί συνολικά ή ανά κατηγορίες ξενοδοχειακών καταλυμάτων ( $\frac{\text{κλίνες}}{km^2}$ ) (Βαρβαρέσος 2000: 159). Η χρήση περισσότερο άμεσα μετρήσεων, όπως ηλεκτρική ενέργεια ανά τουρίστα ή κατανάλωση νερού ή ετήσιο ποσοστό καλλιεργήσιμης έκτασης που χάνεται, για τη μέτρηση περιβαλλοντικής διείδυσης αποκλείστηκαν εξαιτίας της μη διαθεσιμότητας των δεδομένων (McElroy 2003: 233).

Το *μέγεθος των επιχειρήσεων* που δραστηριοποιούνται σε μία περιοχή αποτελεί επίσης σημαντικό παράγοντα της τουριστικής προσφοράς. Συχνά, για να υποδηλώσουμε τη σημασία της τουριστικής δραστηριότητας για τη χώρα χρησιμοποιούμε τον όρο «τουριστική βιομηχανία». Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για τη συνύπαρξη δύο μορφών οργάνωσης των επιχειρήσεων που προσφέρουν υπηρεσίες διανυκτέρευσης: η «βιομηχανική» και η «βιοτεχνική», που χρησιμοποιούνται κατά αναλογία με τη χρήση των όρων αυτών στον τομέα της μεταποίησης.

Η συσσωρευμένη εμπειρία από τον τομέα της μεταποίησης αλλά και των υπηρεσιών σχετικά με τη διαφορετικότητα της συμπεριφοράς των μεγάλων, των μικρο-μεσαίων και των πολύ μικρών (ατομικών) επιχειρήσεων στις αλλαγές του εξωτερικού περιβάλλοντός τους (για παράδειγμα αυξομείωση ζήτησης, αλλαγές στις προτιμήσεις των καταναλωτών και εισαγωγή καινοτομιών) μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι και στον τουρισμό ισχύει κάτι ανάλογο. Έτσι, το ανά κλίνη κόστος λειτουργίας των μονάδων – που διαφοροποιείται ανάλογα με το μέγεθος της μονάδας – μεταβάλλει τα περιθώρια ευελιξίας και τις δυνατότητες που έχει κάθε μία μονάδα στις αλλαγές που επιβάλλει η αγορά (Σπιλάνης 2003α: 60).

Στο νησιωτικό χώρο συνυπάρχουν μικρές και μεγάλες μονάδες καθώς και ενοικιαζόμενα δωμάτια που λειτουργούν κάτω από τελείως διαφορετικές συνθήκες και των οποίων η διασπορά στο χώρο δεν είναι ομοιόμορφη. Η ύπαρξη μεγάλων μονάδων – επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, σύγχρονες μεθόδους οργάνωσης και προώθησης των υπηρεσιών τους και υψηλά επενδυτικά κεφάλαια (βιομηχανικός τουρισμός), επηρεάζει τον προορισμό με διαφορετικό τρόπο απ' ότι όταν κυριαρχούν οι μικρές μονάδες (βιοτεχνικός τουρισμός) που λειτουργούν στο 30 ή 40% της δυναμικότητάς τους, περιορίζονται σε μεμονωμένους πελάτες, χρησιμοποιούν λίγο, μη ειδικευμένο προσωπικό

προερχόμενο κυρίως από την οικογένεια, δεν αποτελεί αποκλειστική απασχόληση των ιδιοκτητών τους και που δύσκολα μπορούν να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις και να προσαρμοστούν σε αυτές.

Η ύπαρξη μικρών οικογενειακών μονάδων ποιότητας και με τοπικό χαρακτήρα δεν αποτελεί απαραίτητα χειρότερη κατάσταση από την ύπαρξη μεγάλων μονάδων υψηλών κατηγοριών, από πολλές πλευρές. Οι μεγάλες μονάδες συχνά έχουν μεγαλύτερες εξαρτήσεις από tour operators, δε διαφοροποιούνται από τις αντίστοιχες επιχειρήσεις άλλων περιοχών, χρησιμοποιούν ανώτερο προσωπικό και προϊόντα, καταναλώνουν περισσότερο νερό, ενέργεια και εισαγόμενα, τυποποιημένα προϊόντα προκαλώντας περιβαλλοντική επιβάρυνση (Spilanis, Vayanni 2004a: 6, Σπιλάνης 2000: 163, Chiotis, Coccosis 2000: 335).

Εξετάζοντας την αναλογία μεταξύ ξενοδοχειακών κλινών και κλινών σε συμπληρωματικά και βοηθητικά τουριστικά καταλύματα, το ποσοστό μονάδων και κλινών υψηλών κατηγοριών (lux και A) και το μέσο όρο κλινών ανά ξενοδοχείο προκύπτει ένα μέτρο σύγκρισης για τη δυναμικότητα της δευτερογενούς προσφοράς των νησιών της χώρας, καθώς επίσης και τα κύρια κριτήρια για το διαχωρισμό των μονάδων αλλά και των νησιών σε εκείνες όπου κυριαρχεί η μία ή η άλλη μορφή οργάνωσης (Σπιλάνης 2000: 164, Σπιλάνης 2003a: 47, Τσεκούρας και συν. 2003: 85).

Επίσης, η τουριστική περίοδος λειτουργίας των μονάδων επηρεάζει την κοινωνία καθώς δημιουργεί έσοδα και απασχόληση, άλλοτε εποχική και άλλοτε μόνιμη. Η εποχικότητα του τουρισμού επομένως σχετίζεται με την εποχικότητα της απασχόλησης. Θεωρείται ότι όσο περισσότερο διαρκεί η εργασία, και όσο τείνει προς τη μονιμότητα, τόσο καλύτερη είναι η κατάσταση για την κοινωνία. Αντίστοιχη είναι και η κατάσταση στην οικονομία. Στην περίπτωση αυτή εξετάζονται τα κέρδη των επιχειρήσεων που προκαλούνται από την αρχική τουριστική δαπάνη. Συχνά πολλές επιχειρήσεις αναγκάζονται να κλείνουν για μεγάλο χρονικό διάστημα του έτους και να επιβιώνουν προσπαθώντας να μεγιστοποιήσουν τα έσοδα ολόκληρου του έτους μέσα σε λίγους μήνες. Αυτό επηρεάζει τη βιωσιμότητα της μονάδας και δε θεωρείται θετικό στοιχείο. Σε ότι αφορά το περιβάλλον και τη διάρκεια που οι επιχειρήσεις μένουν ανοικτές ο σχεδιασμός των συστημάτων υποδομής (για παράδειγμα αποβλήτων) γίνεται με βάση τον θεωρητικά μέγιστο αριθμό τουριστών, παραθεριστών και μόνιμων κατοίκων, δηλαδή τις υπάρχουσες κλίνες, έστω και αν αυτό επιτυγχάνεται μισό μήνα το χρόνο. Συνεπώς, παρατηρείται ότι τα όρια της εποχικότητας προσφοράς και ζήτησης δεν είναι εύκολα διακριτά.

Η χρησιμοποίηση των διαθέσιμων κλινών στα τουριστικά καταλύματα, και κυρίως στα ξενοδοχεία, ανά τουριστικό τόπο ή ζώνη ως σταθερή μεταβλητή των παραπάνω ενδείξεων αποτελεί σημαντικό παράγοντα για να απεικονιστεί η ικανότητα υποδοχής μιας περιοχής σε σχέση με μια άλλη<sup>6</sup>. Ωστόσο, η τουριστική ανάπτυξη μίας περιοχής εξαρτάται εκτός από τα τουριστικά καταλύματα, από τον αριθμό των μόνιμων

<sup>6</sup> Οι άλλες δραστηριότητες που έχουν αναπτυχθεί στα νησιά και χαρακτηρίζονται ως πρωτεύουσες ή δευτερεύουσες ως προς την παραγωγή του τουριστικού προϊόντος, μεταξύ άλλων τα εστιατόρια, τα γραφεία ταξιδιών και ενοικιάσεων αυτοκινήτων, τα bar και τα άλλα καταστήματα ψυχαγωγίας, οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών αναψυχής (θαλάσσια σπορ), οι υπηρεσίες ξενάγησης και πολιτισμού, τα καταστήματα εμπορίου, δεν είναι δυνατόν να καταγραφούν πλήρως διότι ο αριθμός των επιχειρήσεων που εμπλέκεται στον τουρισμό είναι σημαντικός.

κατοίκων της και την έκταση της επιφάνειας της, από τις σχέσεις που διαμορφώνονται μεταξύ προσφοράς και ζήτησης (Βαρβαρέσος 2000: 159).

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η δημιουργία μιας τουριστικής υποδομής που δεν θα απευθύνεται αποκλειστικά σε ένα τύπο τουριστικής ζήτησης, ούτε θα διατίθεται σε μικρό αριθμό εθνικοτήτων τουριστών ή σε λίγες μεγάλες τουριστικές επιχειρήσεις. Η συνεχής διαφοροποίηση των προσφερόμενων υπηρεσιών σε όλα αυτά τα επίπεδα διασφαλίζει την τουριστική περιοχή ή χώρα από εξαρτήσεις αλλά και από τις πιθανές ανακατατάξεις της διαμορφούμενης τουριστικής ζήτησης (για παράδειγμα στροφή κάποιων τουριστών σε νέες αγορές, οικονομικά προβλήματα στις χώρες αποστολής τουριστών). Η συνεχής παρακολούθηση των διεθνών τάσεων της ζήτησης συμβάλλει θετικά στην προώθηση μιας τέτοιας διαδικασίας (Τσάρτας 1996: 171).

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ

---

### 3.1 Εννοιολογική προσέγγιση όρου

Η ζήτηση, χωρίς αμφιβολία, αποτελεί το καθοριστικό μέτρο της επιτυχίας μιας περιοχής στην προσέλκυση τουριστών. Όλοι οι σχεδιασμοί γίνονται με απώτερο σκοπό την αύξηση ή τον έλεγχο της σε συνάρτηση με τη δαπάνη που επιτυγχάνεται (ύψος, κατανομή σε επιμέρους δραστηριότητες). Η κατανόηση της τουριστικής ζήτησης απαιτεί τη γνώση του ορισμού της, των προσδιοριστικών παραγόντων της και τη δυνατότητα πρόβλεψής της. Με τον τρόπο αυτό, η χρήση των πληροφοριών της ζήτησης κρίνεται απαραίτητη για οποιαδήποτε επιχειρηματική-τουριστική περίπτωση (Mc Intosh et al. 1995: 307).

Οι ορισμοί της τουριστικής ζήτησης ποικίλουν ανάλογα με το αντικείμενο ενασχόλησης των συγγραφέων και την προσέγγιση που χρησιμοποιείται. Για παράδειγμα οι οικονομολόγοι θεωρούν ότι η τουριστική ζήτηση είναι η σχεδιαζόμενη ποσότητα ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας που τα άτομα είναι πρόθυμα και ικανά να αγοράσουν σε κάποια συγκεκριμένη τιμή ή σε ένα σύνολο δυνατών τιμών κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Οι ψυχολόγοι βλέπουν την τουριστική ζήτηση από την άποψη του κινήτρου και της συμπεριφοράς. Οι ιδέες από την ψυχολογία έχουν ασκήσει ισχυρή επίδραση στις σύγχρονες εξελίξεις στα οικονομικά. Οι γεωγράφοι από την πλευρά τους, ορίζουν την τουριστική ζήτηση ως το συνολικό αριθμό των ατόμων που ταξιδεύουν ή επιθυμούν να ταξιδέψουν και χρησιμοποιούν τουριστικές διευκολύνσεις και υπηρεσίες σε τόπους μακριά από τους τόπους εργασίας και μόνιμης κατοικίας τους (Mathieson, Wall 1982).

Κάθε μια από τις παραπάνω προσεγγίσεις στον ορισμό της τουριστικής ζήτησης είναι χρήσιμη. Η οικονομική προσέγγιση εισάγει τη έννοια της ελαστικότητας που περιγράφει τη σχέση μεταξύ ζήτησης και τιμής, ή ζήτησης και άλλων μεταβλητών. Η ψυχολογική εξετάζει την επίδραση της προσωπικότητας των τουριστών και του περιβάλλοντος στην τουριστική ζήτηση και η γεωγραφική εξετάζει την έκταση των προκαλούμενων επιδράσεων σε σχέση με την τιμή που καθορίζει τη ζήτηση και περιλαμβάνει όχι μόνο εκείνους που πραγματικά συμμετέχουν στον τουρισμό, αλλά επίσης και εκείνους που επιθυμούν να ταξιδέψουν, όμως για διάφορους λόγους δεν μπορούν να ανταποκριθούν (Cooper et al. 1993: 15).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η τουριστική ζήτηση μπορεί να διαχωριστεί σε:

- *Πραγματική (actual or effective demand)*, την οποία εκφράζουν οι αριθμοί όσων κάνουν τουρισμό, και σε
- *Μη εκφρασμένη (suppressed demand)* που παρατηρείται στο μέρος του πληθυσμού που δεν ταξιδεύει για κάποιους λόγους που σημειωτέον μπορεί στο μέλλον με μία αλλαγή των περιστάσεων να μετεξελιχθεί σε πραγματική.

Μπορούμε να ξεχωρίζουμε δύο στοιχεία αυτής της μη εκφρασμένης ζήτησης. Πρώτον, την *πιθανή ζήτηση (potential demand)* η οποία περιλαμβάνει τα άτομα που επιθυμούν να ταξιδέψουν αλλά δεν μπορούν λόγω χρονικών ή χρηματικών περιορισμών και δεύτερον, την *αναβληθείσα ζήτηση (deferred demand)*, η οποία

περιλαμβάνει τα άτομα που μπορούν να ταξιδεύσουν αλλά δεν το πράττουν είτε λόγω άγνοιας των ευκαιριών είτε λόγω έλλειψης των διευκολύνσεων.

### **3.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση και τρόποι μέτρησης**

Η προσέγγιση της προβληματικής των παραγόντων που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση αποτέλεσε μέχρι σήμερα αντικείμενο ενασχόλησης πολυάριθμων μελετών που πραγματοποιήθηκαν από τους πιο διαφορετικούς επιστήμονες και διεπιστημονικούς χώρους, από κοινωνιολόγους, οικονομολόγους, γεωγράφους και ειδικούς στην έρευνα αγοράς και μάρκετινγκ. Ανεξάρτητα από τις διαφορετικές επιστημονικές και μεθοδολογικές αφηγήσεις όλοι συγκλίνουν στον προσδιορισμό ενός σημαντικού αριθμού παραγόντων που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση (Ζαχαράτος 2000: 32).

Η τουριστική ζήτηση, ως αποτέλεσμα των ειδικότερων κινήτρων των τουριστικών ταξιδιών και κατά συνέπεια των τουριστών, επηρεάζει άμεσα την πορεία της τουριστικής ανάπτυξης. Η έρευνα των κινήτρων είναι σίγουρα ένα δύσκολο έργο. Το βασικό κίνητρο για τουρισμό είναι γενικά η φυσική διαφυγή που συνοδεύεται από την ψυχολογική διαφυγή. Μία περαιτέρω διερεύνηση μας αποκαλύπτει ότι οι άνθρωποι μπορεί να έχουν περισσότερα από ένα κίνητρα για την επιλογή ενός συγκεκριμένου τύπου ταξιδιού και ότι οι διαφορετικές ομάδες μπορεί να έχουν διαφορετικά κίνητρα για την επιλογή του ίδιου προορισμού.

Οι Stankey και Schreyer (1987), εξετάζουν ένα μακρύ κατάλογο ερευνών που αναγνωρίζουν ορισμένα κίνητρα, ταξινομώντας τα σε τρεις κατηγορίες: επικέντρωση στις δραστηριότητες, μοτίβα συμμετοχής και επίκτητα χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, τα κίνητρα που αφορούν τις δραστηριότητες επιτρέπουν την ταξινόμηση του τουρισμού σε ευρείες ομάδες όπως πολιτιστικός, παραθεριστικός, επαγγελματικός. Τα μοτίβα συμμετοχής μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ομαδοποίηση των ταξιδιωτών βάσει της ζήτησης για υπηρεσίες και τα επίκτητα χαρακτηριστικά επιτρέπουν την χρήση διαφόρων τύπων κατάταξης (π.χ. ψυχολογική, δημογραφική) για την εξήγηση των λόγων για τους οποίους επιλέγεται ένας προορισμός ή ένα ταξίδι (Gartner 2001: 351-387). Επειδή το κίνητρο δεν προκύπτει από δευτερογενή στοιχεία, στη συγκεκριμένη μελέτη εξετάζουμε τη συμπεριφορά του τουρίστα και συγκεκριμένα τα χαρακτηριστικά του.

Ο *συνολικός αριθμός τουριστών* είναι μία παράμετρος που δίνει σημαντική πληροφορία για το μέγεθος της δραστηριότητας ενώ κατηγοριοποιεί τα νησιά σε σχέση με τα υπόλοιπα όσον αφορά στην τουριστική τους ανάπτυξη. Η επίδραση της παραμέτρου αυτής είναι προφανής τόσο στην οικονομία της περιοχής, όσο στην κοινωνία και το περιβάλλον της. Ο μεγαλύτερος αριθμός τουριστών έχει μεγαλύτερα οικονομικά οφέλη βραχυπρόθεσμα, αλλά προκαλεί μεγαλύτερη περιβαλλοντική επιβάρυνση, καθώς καταναλώνονται γρηγορότερα οι πόροι, προκαλείται μεγαλύτερη ρύπανση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος, ενώ απαιτούνται και μεγαλύτερες επενδύσεις σε υποδομές και ανωδομές για την κάλυψη του μεγάλου αυτού αριθμού των αφίξεων. Όσον αφορά στην κοινωνία, η επιρροή έγκειται στο γεγονός της χρησιμοποίησης περισσότερων εργαζομένων για την κάλυψη των αναγκών ενός μεγάλου αριθμού τουριστών.

Η εξέλιξη της τουριστικής ζήτησης καταγράφεται μέσω των αφίξεων στα πάσης φύσεως καταλύματα και τις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών (Giannias 1999: 406, Αυγερινού – Κολώνια 2000: 10, Σπιλάνης 2003α: 56, Hall, Page 2002). Με βάση τα στοιχεία αυτά μπορεί να υπολογιστεί και η **μέση διάρκεια παραμονής** (αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών) που προκύπτει από το λόγο του συνόλου των διανυκτερεύσεων προς το σύνολο των αφίξεων για κάθε ένα από τα εξεταζόμενα έτη και υποδεικνύει το δυναμισμό της τουριστικής κίνησης των νησιών της χώρας.

$$\text{Μέση διάρκεια παραμονής} = \frac{\text{διανυκτερεύσεις}}{\text{αφίξεις}} \text{ (Αυγερινού – Κολώνια 2000: 10).}$$

Η πιο συνηθισμένη μέτρηση κοινωνικών επιπτώσεων του τουρισμού είναι ο λόγος των τουριστών προς τον τοπικό πληθυσμό (McElroy 2003: 233). Έτσι, προκύπτει ο

$$\text{δείκτης τουριστικής έντασης } Tf(t) = \frac{A}{P} \times 100$$

όπου A = αφίξεις τουριστών και P=πληθυσμός περιοχής, που υποδεικνύει την ένταση της τουριστικής ζήτησης των περιοχών (νησιών) της χώρας (Κομίλης, Βαγιονής 2000: 105, Αγγελίδης 1995: 67, Coccossis 2002: 65).

Ενδεικτική των πιέσεων προς το φυσικό περιβάλλον από την τουριστική δραστηριότητα θεωρείται η **ετήσια τουριστική συχνότητα**, δηλαδή ο λόγος των ετήσιων αφίξεων προς την έκταση των νησιών της χώρας ( $\frac{\text{αφίξεις}}{\text{έκταση}}$ ) (Αυγερινού – Κολώνια 2000: 14, Κοκκώσης, Τσάρτας 2001: 210, Coccossis 2002: 65).

Οι δύο προαναφερόμενοι δείκτες χρησιμοποιούν τις αφίξεις των τουριστών για τη μέτρηση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την πλευρά της ζήτησης ενώ θεωρείται πιο σωστό να ληφθούν υπόψη οι διανυκτερεύσεις, με δεδομένο ότι επιβαρύνουν περισσότερο την κοινωνία και το περιβάλλον εκείνοι οι τουρίστες που διανυκτερεύουν έστω και μία μέρα στον τουριστικό προορισμό. Έτσι οι δείκτες που προκύπτουν είναι:  $\frac{\text{διανυκτερεύσεις}}{\text{πληθυσμός}}$  και  $\frac{\text{διανυκτερεύσεις}}{\text{έκταση}}$

(Coccossis 2002: 65, Mediterranean Commission on Sustainable Development 2000: 110, Σπιλάνης 2003α: 62, Σπιλάνης 2003β: 38, Τσεκούρας και συν. 2003: 95).

Οι μελέτες της ζήτησης σε διάφορες τουριστικές αγορές έχουν αποδείξει ότι την τουριστική ζήτηση την διακρίνουν ορισμένα χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα, κάθε τμήμα της αγοράς στο οποίο απευθύνεται, έχει τη δική του χαρακτηριστική ζήτηση και δεν αντιπροσωπεύει μια ομοιογενή ομάδα ανθρώπων που επιθυμούν να ταξιδέψουν ωθούμενοι από ένα ή περισσότερα κίνητρα, αλλά είναι ένα σύμπλεγμα αντιφατικών επιθυμιών, αναγκών και προτιμήσεων.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό της τουριστικής ζήτησης είναι η **ποικιλία εθνικοτήτων** που σταθεροποιεί την οικονομία της περιοχής, ιδιαίτερα σε ότι αφορά ενδεχόμενες κρίσεις και οικονομικοπολιτικές αναταραχές σε διεθνές επίπεδο. Η εξάρτηση από μία μόνο αγορά κάνει την οικονομία πιο εύθραυστη. Επομένως, η παράμετρος αυτή επιδρά στην οικονομία της περιοχής. Σε ότι αφορά τις αποδόσεις παίζει ρόλο η

κατηγορία του ξενοδοχείου που επιλέγουν οι διάφορες εθνικότητες. Για την οικονομία και την απασχόληση θεωρείται καλύτερο όσο αυξάνεται ο αριθμός των εθνικοτήτων, καθώς καθιστά την οικονομία πιο σταθερή σε μεταβολές του διεθνούς πολιτικοκοινωνικού περιβάλλοντος, αλλά και όσο αυξάνεται ο λόγος συμμετοχής των ημεδαπών στο σύνολο των τουριστών. Για το περιβάλλον όμως δεν ισχύει το ίδιο. Επειδή θεωρείται ότι οι αλλοδαποί τουρίστες είναι περισσότερο συνειδητοποιημένοι σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, για το λόγο αυτό όταν ο λόγος των ημεδαπών τουριστών είναι μικρός, τότε υπάρχει μεγαλύτερη επίδραση στο περιβάλλον.

Για να ληφθεί λοιπόν υπόψη αυτή η παράμετρος της τουριστικής ζήτησης μπορεί να υπολογιστεί ο λόγος των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών τουριστών ως ποσοστό του συνόλου ή η αναλογία διανυκτερεύσεων αλλοδαπών προς τις διανυκτερεύσεις ημεδαπών τουριστών (Τσεκούρας και συν. 2003: 90), καθώς επίσης και το ποσοστό των διανυκτερεύσεων που συγκεντρώνουν οι τρεις πρώτες εθνικότητες σε κάθε νησί.

Επίσης, όσο αφορά στην τουριστική ζήτηση είναι προφανής η επιρροή της από την εποχικότητα ή τις περιόδους αιχμής και ύφεσης των τουριστικών ροών. Η σχετική ελκυστικότητα ενός δεδομένου τουριστικού προορισμού εξαρτάται άμεσα από την χρονική στιγμή του έτους κατά την οποία σχεδιάζονται οι διακοπές. Αυτό οφείλεται κυρίως στις κλιματολογικές συνθήκες της χώρας υποδοχής διότι πολλοί από τους τουριστικούς πόρους είναι από τη φύση τους εποχικοί. Για παράδειγμα, η ζήτηση για μια περιοχή χειμερινού τουρισμού έχει μεγαλύτερη ένταση την περίοδο που υπάρχουν χιόνια (McIntosh et al. 1995: 299).

Η εποχική φυσιογνωμία του τουριστικού φαινομένου εκφράζει τη συγκέντρωση της ζήτησης σε μερικούς μήνες του έτους λόγω αφ' ενός της αναζήτησης από την πλευρά των τουριστών της «καλής εποχής» και αφ' εταίρου λόγω της φιλοσοφίας οργάνωσης χρόνου στις χώρες προέλευσης. Έτσι, η εποχική συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας στο διάστημα μερικών μηνών είναι ένα από τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν πολλές χώρες υποδοχής και προέλευσης τουριστών.

Η Ελλάδα, χώρα υποδοχής των τουριστών, συγκεντρώνει το 55% περίπου των διεθνών αφίξεων κατά τη διάρκεια των μηνών από Ιούλιο έως Σεπτέμβριο, γεγονός που συνεπάγεται την ύπαρξη μίας χρονικής περιόδου εντατικής δραστηριότητας και μιας χρονικής περιόδου ασθενικής ή μηδενικής δραστηριότητας.

Οι συνέπειες της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης και κατά επέκταση των συγκεντρωτικών της τάσεων στο χώρο και στο χρόνο χαρακτηρίζονται ως αρνητικές και επιδρούν σημαντικά στα παρακάτω οικονομικά μεγέθη:

- Στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών που καταναλώνονται από τους τουρίστες
- Στην εποχική απασχόληση
- Στις τιμές.

Αυτές οι αρνητικές συνέπειες πολλαπλασιάζονται ανάλογα με την ένταση της εποχικής – χωρικής συγκέντρωσης της τουριστικής δραστηριότητας και επηρεάζουν σημαντικά:

- Τις χαρακτηριστικές τουριστικές και μη χαρακτηριστικές τουριστικές επιχειρήσεις
- Τη δημόσια διοίκηση
- Τα έργα υποδομής, τα οποία χαρακτηρίζονται από μία περίοδο έντονης χρησιμοποίησής τους (περίοδος αιχμής) και μία περίοδο μερικής ή σχεδόν μηδενικής χρησιμοποίησής τους (υπόλοιπο έτους) (Βαρβαρέσος 1997: 86 – 88).

Επειδή η συνήθης τακτική είναι να θεωρείται τουριστική η θερινή περίοδος<sup>7</sup>, κατά την οποία ασκείται κατά βάση η τουριστική δραστηριότητα, όταν αξιολογείται ένα προϊόν λαμβάνεται υπόψη η εποχή που ασκείται ως εντός τουριστικής περιόδου όταν ασκείται το καλοκαίρι, εκτός τουριστικής περιόδου κατά τις υπόλοιπες εποχές και τέλος καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Από την εποχικότητα της τουριστικής δραστηριότητας το περιβάλλον επηρεάζεται με δύο τρόπους. Πρώτον, ως προς τους πόρους και τα συστήματα υποδομής, τα οποία θα πρέπει να σχεδιάζονται για μεγάλους ισοδύναμους πληθυσμούς ή αλλιώς να μην επαρκούν για τις υψηλές εποχιακές (θερινές στην περίπτωση μας) ανθρώπινες συγκεντρώσεις. Το κόστος όμως των αποσβέσεων και το λειτουργικό τους κόστος (για παράδειγμα για έναν βιολογικό καθαρισμό) καλούνται να πληρώσουν οι μόνιμοι κάτοικοι και όχι οι τουρίστες, οι οποίοι απολαμβάνουν απλά τα οφέλη, χωρίς κόστος. Για το περιβάλλον είναι χειρότερο όταν ασκείται πίεση στους πόρους από τον ίδιο αριθμό ατόμων σε μικρό χρονικό διάστημα από ότι όταν υπάρχει μια ισοκατανομή των ανθρώπων στο χρόνο και άρα καλύτερη διασπορά πιέσεων, διότι οι ρυθμοί χρήσης του πόρου είναι τόσο έντονοι που ουσιαστικά δεν προλαβαίνει να αναγεννηθεί και επομένως μιλάμε για αλόγιστη χρήση πόρων με μη ορθολογικό τρόπο και ανανεώσιμο ρυθμό. Ο δεύτερος τρόπος επηρεασμού αφορά στη ρύπανση από την παραγωγή αποβλήτων. Η γρήγορη παραγωγή μεγάλου όγκου αποβλήτων δεν προλαβαίνει να αφομοιωθεί από το περιβάλλον και άρα είναι οξύτερη από την ίδια ποσότητα ρύπου κατανεμημένη σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Έτσι, όταν ένα τουριστικό προϊόν λαμβάνει χώρα το καλοκαίρι επηρεάζει πιο αρνητικά το περιβάλλον, επειδή στο ίδιο διάστημα λαμβάνει χώρα το μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής δραστηριότητας, ενώ η καθ' όλο το έτος δραστηριότητα επιδρά λιγότερο αρνητικά σε αυτό (Briassoulis 1995: 27).

Ένας δείκτης που μετρά την εποχικότητα είναι ο **δείκτης πληρότητας** που δίνεται από τον παρακάτω τύπο:

$$T.O. = \frac{N}{CH \times P} \times 100$$

Όπου:

T.O. = ο δείκτης πληρότητας,

N = οι διανυκτερεύσεις,

CH = τα δωμάτια ή οι κλίνες,

P = η περίοδος λειτουργίας της ξενοδοχειακής επιχείρησης (Βαρβαρέσος 2000: 51).

<sup>7</sup> Με δεδομένο ότι το βασικό τουριστικό προϊόν είναι ο ηλιοτροπικός τουρισμός παραλίας, γεγονός που ισχύει σε πολύ μεγάλο βαθμό για τα ελληνικά νησιά.



Επειδή οι παράκτιες περιοχές με τουριστική ανάπτυξη, και κυρίως τα νησιά, ανεξάρτητα από την περίοδο λειτουργίας τους (6 μήνες ή 3 με 2 μήνες το καλοκαίρι) εμφανίζουν το μέγιστο της πληρότητας τους κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών και συγκεκριμένα κατά τη διάρκεια Ιουλίου – Αυγούστου, για να ληφθεί υπόψη η περίοδος έντονης τουριστικής δραστηριότητας θα υπολογιστούν επιπρόσθετα οι διανυκτερεύσεις Ιουλίου – Αυγούστου ως προς το σύνολο των διανυκτερεύσεων (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001: 278, Coccossis 2002: 65).

Με βάση την παραπάνω ανάλυση γίνεται αντιληπτό ότι η τουριστική ζήτηση επηρεάζεται σημαντικά τόσο από τα χαρακτηριστικά των τουριστών όσο και από τους παράγοντες οι οποίοι τη διαμορφώνουν. Η αλλαγή έστω και μιας παραμέτρου των παραπάνω χαρακτηριστικών επηρεάζει τη δομή τόσο της εσωτερικής όσο και της διεθνούς τουριστικής αγοράς.

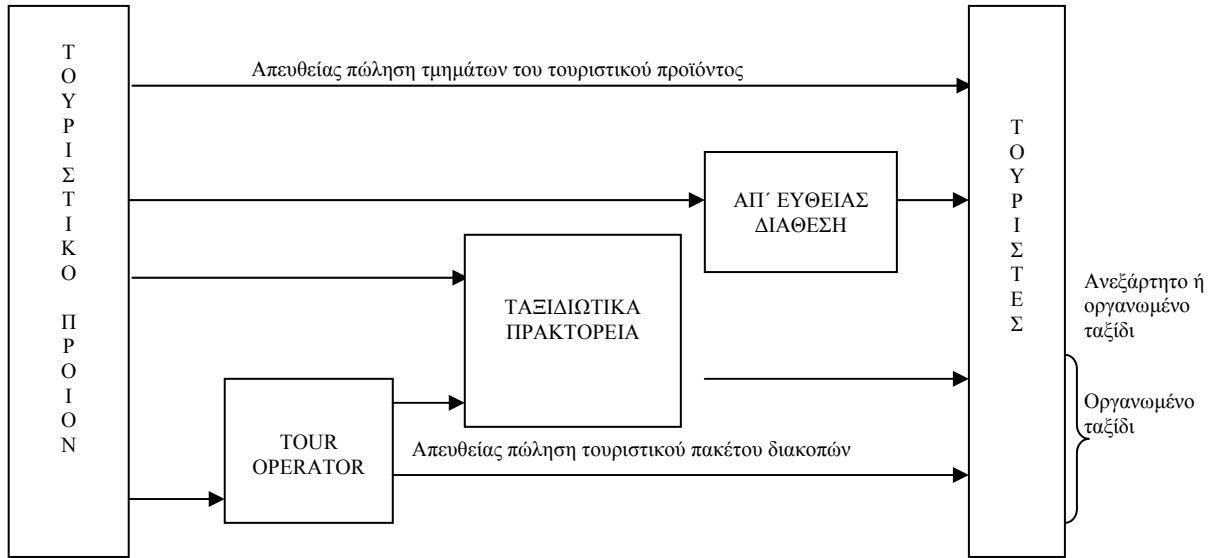
## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Το τουριστικό προϊόν χαρακτηρίζεται από ιδιαιτερότητες στην κατανάλωσή του, οι οποίες διαφοροποιούν την προσφορά και τη ζήτηση του από τα υπόλοιπα συμβατικά προϊόντα. Για παράδειγμα, μια θέση σε μια πτήση δεν μπορεί να αποθηκευτεί και να καταναλωθεί κάποια άλλη στιγμή. Αν δεν καταληφθεί στη συγκεκριμένη πτήση, η αξία της χάνεται για πάντα (Mc Intosh et al. 1995:143). Το ίδιο συμβαίνει και με το κρεβάτι στην ξενοδοχειακή μονάδα, ενώ παρόμοιο είναι το πρόβλημα για το τραπέζι του εστιατορίου. Η βασική όμως ιδιομορφία του τουριστικού προϊόντος είναι ότι μπορεί να συντίθεται από διαφορετικές υπηρεσίες, για παράδειγμα «υπηρεσίες» ήλιου και παραλίας, από υπηρεσίες ύπνου, εστίασης, μετακίνησης, πιθανόν υπηρεσίες ξενάγησης, που πωλούνται μεμονωμένα ή πακέτο και η κατανάλωσή του γίνεται σε χώρο ευρύτερο από εκείνο της επιχείρησης που το παράγει, στον τουριστικό προορισμό. Έτσι, ο υποψήφιος τουρίστας προαγοράζει κάτι που δεν έχει τη δυνατότητα να ελέγξει παρά μόνο αργότερα, εκτός αν γίνει αγορά υπηρεσίας επί τόπου. Οι ιδιαιτερότητες αυτές, σε συνδυασμό με την αλματώδη τουριστική ανάπτυξη των δύο τελευταίων δεκαετιών και ιδιαίτερα η επέκταση της σε χώρες του κόσμου που απέχουν πολύ από τις κυριότερες χώρες αποστολής, καθιστούν απαραίτητη την οργάνωση της προσφοράς και ζήτησης των τουριστικών προϊόντων μέσω πολλαπλών και ποικίλων καναλιών οργάνωσης.

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η ανάπτυξη εταιρειών που σχετίζονται με τις διάφορες φάσεις διακίνησης ενός οργανωμένου ή ανεξάρτητου τουριστικού ταξιδιού. Οι εταιρείες που κατά κύριο λόγο επηρεάζουν αυτή την εξέλιξη είναι οι αεροπορικές και οι ξενοδοχειακές σε συνεργασία με τα διάφορα ταξιδιωτικά γραφεία και τους tour operators που ασχολούνται με την παραγωγή και την πώληση ταξιδιών (Τσάρτας 1996: 154). Το γεγονός μάλιστα ότι αυτές επηρεάζουν άμεσα – και σε μεγάλο ποσοστό – την τουριστική ζήτηση (ιδιαίτερα στα επαγγελματικά ταξίδια και στα ταξίδια διακοπών), τους επιτρέπει να επηρεάζουν καθοριστικά και τη διαμόρφωση συγκεκριμένων προτύπων ανάπτυξης από την πλευρά της προσφοράς. Η συνεχής αύξηση του αριθμού των οργανωμένων ταξιδιών και η μετατροπή του ταξιδιού σε καθημερινό καταναλωτικό προϊόν ισχυροποιεί ολοένα το ρόλο της ομάδας αυτής στις διαδικασίες οργάνωσης και ανάπτυξης του τουρισμού. Στην κατεύθυνση αυτή συνέβαλε και η τάση για οριζόντια και κάθετη οργάνωση του τουριστικού τομέα τις τελευταίες δεκαετίες, για παράδειγμα η συνένωση ή συνεργασία εταιρειών που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικούς κλάδους όπως πρακτορεία, ξενοδοχεία και αεροπορικές εταιρείες (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001: 26, 50).

Όπως λοιπόν για κάθε προϊόν, έτσι και για το τουριστικό δεν αρκεί να το δημιουργήσουμε, χρειάζεται να το προωθήσουμε στην αγορά με μια εμπορική στρατηγική. Αυτό απαιτεί προσπάθεια για τη δημιουργία εικόνας του προϊόντος στον καταναλωτή ώστε να μπορεί να το διακρίνει από τα ομοειδή προϊόντα με βάση είτε κάποια χαρακτηριστικά του είτε τη συνολική του εικόνα, αλλά και ένα τρόπο ώστε να «φτάνει» το προϊόν σ' αυτόν. Η διακίνηση του τουριστικού προϊόντος μπορεί να γίνεται είτε από τυπικά δίκτυα, μέσα από τουριστικά γραφεία και tour-operators, είτε από άτυπα, δηλαδή με απευθείας επαφή των παραγωγών των υπηρεσιών με τους καταναλωτές (Σπιλάνης 2003α: 64). Οι δυνατοί τρόποι διανομής του τουριστικού προϊόντος παρουσιάζονται στο ακόλουθο σχήμα:

**Σχήμα 1: Δομή των καναλιών διανομής τουριστικού προϊόντος**



Πηγή: Cooper et al. 1993: 190

Σε ότι αφορά στην εσωτερική αγορά, οι σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι μόνο το 2% των Ελλήνων που πηγαίνει διακοπές καταφεύγει στις υπηρεσίες τουριστικών γραφείων για την οργάνωση του ταξιδιού του. Επομένως οι υπόλοιποι φροντίζουν με απ' ευθείας επικοινωνία να ρυθμίζουν βασικά τη διαμονή τους και να διαπραγματευτούν την τιμή του, δίνοντας τη δυνατότητα στον ιδιοκτήτη του καταλύματος να εισπράξει το σύνολο της αμοιβής πόρτας (Σπιλάνης 2003α: 64 - 65).

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με έρευνα της Ε.Σ.Υ.Ε. για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των ημεδαπών τουριστών, το 1996 από το σύνολο των ταξιδιών που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα και αναφέρονται σε ταξίδια με περισσότερες από 4 διανυκτερεύσεις, το 97,49% (7.366.930 ταξίδια) οργανώθηκαν απευθείας από τουρίστες (όπως κράτηση καταλύματος και μεταφορικού μέσου) και μόλις 2,51% (189.799 ταξίδια) μέσω ταξιδιωτικού γραφείου. Από τα ταξίδια που πραγματοποιήθηκαν στο εξωτερικό 55,48% (242.517 ταξίδια) οργανώθηκαν απευθείας από τους ταξιδιώτες και 44,52% (194.585 ταξίδια) μέσω ταξιδιωτικού γραφείου (έκδοση εισιτηρίων ή πακέτων εκδρομών). Από το σύνολο των ταξιδιών προς το εξωτερικό, 24,28% (ή 106.146 ταξίδια) πραγματοποιήθηκαν με πακέτα εκδρομών (Ε.Σ.Υ.Ε. 1998: 14).

Σε ότι αφορά τους αλλοδαπούς τουρίστες, το ποσοστό που καταφεύγει στα τουριστικά γραφεία για να ταξιδέψει στη χώρα μας είναι πολύ υψηλότερο με το δεδομένο ότι από τη μια πλευρά οι Ευρωπαίοι γενικά χρησιμοποιούν σε σημαντικά υψηλότερο ποσοστό τα τουριστικά γραφεία (20 με 60% ανάλογα με τη χώρα) και από την άλλη σε μεγάλο ποσοστό έρχονται στη χώρα μας με οργανωμένο ταξίδι για να επωφεληθούν των σημαντικά χαμηλότερων τιμών που μπορούν να εξασφαλίσουν μέσω των πακέτων. Στην περίπτωση αυτή, όπως έχει εκτιμηθεί, το 35% της τιμής του πακέτου καταλήγει στον ξενοδόχο, ενώ περίπου 20% της τιμής καταλήγει στους tour-operators και στα τουριστικά γραφεία.

#### 4.1 Ο ρόλος των tour operators

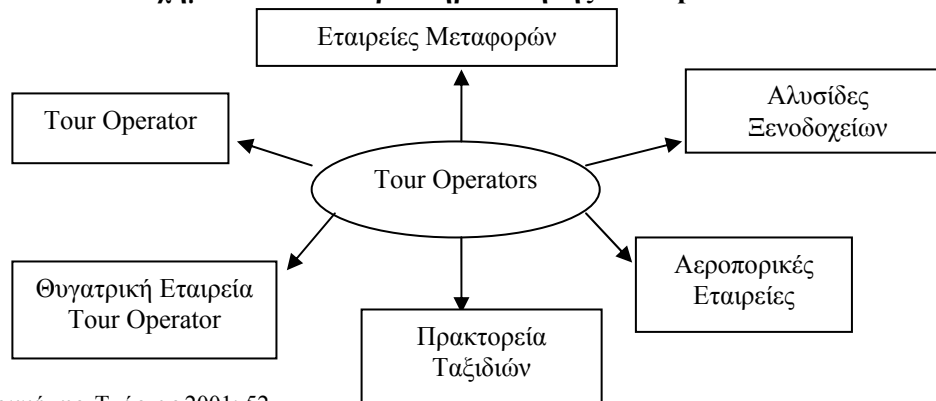
Οι tour operators αποτελούν τους πιο συνήθεις μεσολαβητές μεταξύ της τουριστικής ζήτησης και της τουριστικής προσφοράς και βρίσκονται γεωγραφικά συγκεντρωμένοι και εγκατεστημένοι στις κύριες χώρες προέλευσης τουριστών (Δυτική Ευρώπη, Βόρεια Αμερική, Ιαπωνία). Η ταχεία ανάπτυξή τους προσδιορίζεται χρονικά τη δεκαετία 1960-1970 και συμπίπτει με την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού και την εξάπλωση των πτήσεων charters που συνέβαλε άμεσα στην προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης σε πολλές – γεωγραφικά απομακρυσμένες από τις χώρες αποστολής τουριστών – περιοχές του κόσμου.

Συγκεκριμένα, η λειτουργία και η παραγωγική δραστηριότητα των tour operators εντάσσεται στα πλαίσια μιας πολιτικής εμπορικοποίησης του τουριστικού προϊόντος η οποία αποσκοπεί να πληροφορήσει, να συμβουλευσει, να διευκολύνει και να βοηθήσει το τουρίστα πριν και κατά τη διάρκεια της μετακίνησης του (Βαρβαρέσος 2000: 176).

Στις μέρες μας αποτελούν το δυναμικότερο κλάδο επιχειρηματικής δραστηριότητας στον τουρισμό, που προέκυψε αρχικά από την σταδιακή συγχώνευση πολλών τουριστικών πρακτορείων. Η οριζόντια αυτή σύνδεση είχε ως στόχους την ευκολότερη πρόσβαση στις χώρες υποδοχής τουριστών και την παροχή μεγαλύτερης ποικιλίας τουριστικών προϊόντων (ταξιδιών, υπηρεσιών και υποδομών) σε ανταγωνιστικές τιμές. Το γεγονός που επέτρεψε στους tour operators να αποτελούν έναν παράγοντα κλειδί στην ανάπτυξη του σύγχρονου τουρισμού είναι η στροφή τους – μέσα από συγχωνεύσεις, επενδύσεις, εξαγορές, δημιουργία θυγατρικών κλπ. – σε όλους τους κλάδους του τουρισμού (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001: 51, Τσάρτας 1989: 32) αλλά και η ολιγοπωλιακή τους θέση στην αγορά, γεγονός που ενισχύεται από τις εξαγορές πολλών εταιρειών από λίγες μεγάλες.

Η τάση επέκτασης τους σε ένα όλο και μεγαλύτερο αριθμό κλάδων ή δραστηριοτήτων σχετιζόμενων με τον τουρισμό αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την τουριστική ανάπτυξη περιοχών ή χωρών που αποτελούν νέους τουριστικούς προορισμούς και τείνουν να εξαρτηθούν από τους tour operators επειδή αυτοί μπορούν να προβάλουν και να προωθήσουν τη ζήτηση στο συγκεκριμένο προορισμό. Στο Σχήμα 2 που ακολουθεί αναδεικνύεται το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των tour operator που είναι η ενασχόληση συνθετικά με όλες τις πλευρές του σύγχρονου τουριστικού ταξιδιού.

Σχήμα 2: Κλάδοι δραστηριοποίησης tour operators



Πηγή: Κοκκώσης, Τσάρτας 2001: 52

Ουσιαστικά οι tour operators παίζουν το ρόλο των διαμεσολαβητών, που ως επί το πλείστον, τυποποιούν το προϊόν και μέσω πρακτόρων το διαθέτουν στο κοινό. Στο τουρισμό οι διαμεσολαβητές δεν είναι πάντα απαραίτητοι καθώς ο καταναλωτής μπορεί να αγοράσει τα στοιχεία του ταξιδιού του κατ' ευθείαν από τους παραγωγούς. Επειδή όμως τα κανάλια διανομής του τομέα σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι αρκετά ισχυρά για να υποστηρίξουν την επαφή καταναλωτή και παραγωγών, αναπτύχθηκε ιδιαίτερα η διαμεσολάβηση (Cooper 1986:190).

Ανάλογα λοιπόν με την περίπτωση μπορούν να έχουν το νομικό καθεστώς ενός γραφείου ταξιδιών, ενός οργανισμού ή ενός εξουσιοδοτημένου μεταφορέα. Αποτελούν αυτόν που συγκεντρώνει τα διάφορα τουριστικά προϊόντα και ταυτόχρονα αντιπροσωπεύει τον «παραγωγό» ενός ενιαίου και σύνθετου προϊόντος, το οποίο προτείνει σε μία δυναμική πελατεία πριν εκδηλωθεί η ζήτηση. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο τουρίστας-καταναλωτής που αγοράζει το προτεινόμενο «προϊόν» έχει την εντύπωση ότι συναλλάσσεται με ένα συγκεκριμένο πρόσωπο το οποίο του προσφέρει ένα τελικό προϊόν. (Βαρβαρέσος 2000: 178, Ηγουμενάκης 1997: 74). Επιπλέον, ο tour operator μοιράζεται με τους εντόπιους του καταναλωτές την ίδια γλώσσα και κουλτούρα και καταφέρνει να τους χειρίζεται αποτελεσματικότερα<sup>8</sup>: δημιουργεί ένα αίσθημα οικειότητας και ασφάλειας, ένα αίσθημα ότι δρα για το δικό τους συμφέρον και γνωρίζει κάθε οπτική και λεπτομέρεια του ταξιδιωτικού προορισμού (Bastakis et al. 2004: 154).

Η μαζικοποίηση του τουρισμού συνδέεται στενά με τον ολοένα αυξανόμενο ρόλο των tour-operators. Οι τελευταίοι επηρεάζουν τόσο τον όγκο των τουριστικών ροών, όσο και τον προορισμό τους. Η αύξηση του αριθμού των προορισμών που προσφέρουν το ίδιο τουριστικό προϊόν (ηλιοτροπικό τουρισμό παραλίας) σε όλο τον κόσμο και η υπερβάλλουσα προσφορά κυρίως κλινών, καθιστά τον ρόλο αυτό πιο καθοριστικό.

Δεν αποτελεί ιδιαιτερότητα του τουρισμού, αλλά συνολική εξέλιξη του συστήματος που κυριαρχεί παγκόσμια και χαρακτηρίζει τον αιώνα μας: μαζική ομοιόμορφη παραγωγή σε μεγάλη κλίμακα με στόχο το χαμηλό κόστος παραγωγής. Η κοινωνία μας είναι μια κοινωνία μαζικής κατανάλωσης και το φαινόμενο αυτό παρατηρείται σε όλες τις πτυχές της οικονομίας. Η παραγωγή και προσφορά τυποποιημένου και σε μεγάλη κλίμακα «τουριστικού προϊόντος», αυτού που αποκαλούμε μαζικό τουρισμό, γίνεται μέσω των tour-operators που μεριμνούν για την διακίνηση του στις αγορές (οργανωμένα πακέτα διακοπών, εταιρείες charters) συμβάλλοντας στη μείωση του κόστους των διακοπών και στη θεαματική αύξηση του αριθμού των καταναλωτών-τουριστών (Σπιλάνης 2000: 164).

Έτσι, οι ανεξάρτητοι tour-operators παρέχουν ικανοποιητικά έσοδα τόσο στις αεροπορικές ταξιδιωτικές εταιρίες, όσο και στους ground service προμηθευτές (μεταξύ άλλων ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, τοπικά πρακτορεία που αναλαμβάνουν τη μεταφορά, γραφεία ενοικιάσεων αυτοκινήτων, εστιατόρια). Επιπροσθέτως, τους

---

<sup>8</sup> Οι tour operators συνήθως εδρεύουν στις περιοχές προέλευσης των τουριστών και όχι στους τουριστικούς προορισμούς. Αυτό οφείλεται στο ότι επιτυγχάνουν μεγαλύτερες οικονομίες κλίμακας όταν προσφέρουν στο ίδιο καταναλωτικό κοινό ταξίδια προς διαφορετικούς προορισμούς, παρά όταν πωλούν ταξίδια προς τον ίδιο προορισμό σε διαφορετικές αγορές. Δεν είναι τυχαία η γιγάντωση και διεθνής κυριαρχία των tour operators που εδρεύουν στη Γερμανία, στη μεγαλύτερη παγκοσμίως αγορά για διεθνή ταξίδια.

εξασφαλίσουν:

- «εκ των προτέρων» ενημέρωση και βεβαιώσεις για αύξηση του πελατολογίου στο μέλλον (Mc Intosh 1995: 139),
- επιτυχημένο marketing του προϊόντος τους, με πληρωμή μόνο όταν η πώληση έχει ήδη επιτευχθεί,
- μεταφορά μέρους του επιχειρηματικού κινδύνου και ανάπτυξη του μελλοντικού σχεδιασμού δράσης (από μεσοπρόθεσμο σε μακροχρόνιο) (Bastakis 2004: 154).

Από τη άλλη, παρέχουν στο κοινό ένα πλατύ σύνολο επιλογών πακέτων διαφόρων προορισμών, σε ποικιλία κόστους, διάρκειας και εποχικότητας. Οι τιμές που επιτυγχάνονται είναι χαμηλότερες από αυτές της ανεξάρτητης αγοράς, γιατί οι tour operators αγοράζουν τις υπηρεσίες που ενσωματώνουν στα πακέτα σε μεγάλες ποσότητες<sup>9</sup> και σε τιμές «έκπτωσης» (Mc Intosh et al. 1995: 139). Επίσης, ο έλεγχος που ασκούν στη διανομή και προώθηση των υπηρεσιών της τουριστικής βιομηχανίας αλλά και στην προσβασιμότητα σε περιφερειακούς, νησιωτικούς και απομονωμένους προορισμούς αυξάνεται διαρκώς με την προσφορά ανελαστικών άλλα φθηνών πτήσεων charter. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, η καλή γνώση της διεθνούς αγοράς, τους επιτρέπει να επηρεάζουν την επιλογή του καταναλωτή και να στρέφουν την αγορά σε προορισμούς που συμφέρουν τους ίδιους. Η έλλειψη διαφοροποίησης περιορίζει σαφώς τη δυνατότητα ευελιξίας αναφορικά με την τιμή που μπορεί να ζητηθεί από τον καταναλωτή – τουρίστα ή τον ενδιάμεσο φορέα ενώ η ύπαρξη αυξημένης προσφοράς πιέζει ακόμα περισσότερο τις τιμές προς τα κάτω (Buhalis 1999: 353).

Σε πολλές περιπτώσεις, προκαλούν «τεχνητή» κρίση στον τουρισμό μίας περιοχής, με διάφορους μηχανισμούς και διαδικασίες, προκειμένου, είτε να τον μετατοπίσουν σε άλλες ή νέες αγορές, με βάση την «αποδοτικότητα του τουριστικού πακέτου», είτε μέχρι να «πεισθούν» οι ξενοδόχοι να διαπραγματευθούν και να συμπίεσουν τις τιμές. Αυτές οι διαδικασίες έχουν ως συνέπεια να επηρεάζεται σημαντικά η αναπτυξιακή διαδικασία από έναν, ουσιαστικά, αστάθμητο παράγοντα, που δεν σχετίζεται ούτε με τις επιλογές των τουριστών ούτε με τις εσωτερικές σχέσεις του συστήματος.

Η παραδοσιακή φιλία ανάμεσα στους λαούς και ειδικότερα του λαού της χώρας αποστολής με το λαό της χώρας υποδοχής αποτελεί ένα εργαλείο / μηχανισμό τον οποίο αξιοποιούν συχνά και αποτελεσματικά, στην περίπτωση βέβαια που τους συμφέρει οικονομικά (Παπαδάκη – Τζεδάκη 1999: 313-317, Ioannides 1998: 143).

Καθώς η πληθώρα των tour operators επιδιώκει να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα τους και το μερίδιο της αγοράς ασκούν πιέσεις στις τουριστικές επιχειρήσεις για μείωση των τιμών τους με αποτέλεσμα να υπάρχουν οικονομικά προσιτές διακοπές για τον καθένα. Όμως με δεδομένη την ολιγοπωλιακή οργάνωση της αγοράς, η πίεση για χαμηλές τιμές μετακυλύετε προς αυτούς που προσφέρουν τουριστικές υπηρεσίες στις περιοχές υποδοχής (ξενοδόχους, εστιατορές, τοπικά τουριστικά γραφεία) ανεξαρτήτως του τρόπου οργάνωσης της παραγωγής τους (μικρές ή μεγάλες

---

<sup>9</sup> Εξαιτίας της μαζικής αγοράς των τουριστικών υπηρεσιών και αγαθών που πραγματοποιούν οι tour operators έχουν χαρακτηριστεί ως «χονδρέμποροι» καθώς επίσης και λόγω της μεταπώλησης μέρους των ποσοτήτων (δωματίων, αεροπορικών θέσεων) σε μικρότερες επιχειρήσεις – ταξιδιωτικά γραφεία, τα οποία ενδιαφέρονται να κατασκευάσουν τα δικά τους πακέτα (Βιτουλαδίτη 2000: 17).

μονάδες) και του αριθμού των τουριστών που συγκεντρώνονται σε μια περιοχή (Σπιλάνης 2000: 164).

Με αυτόν τον τρόπο από τη δραστηριοποίηση των tour operators και την υψηλή εξάρτηση μεγάλου μέρους του τουριστικού τομέα από αυτούς, εξαρτάται η επιβίωση και η ανταγωνιστικότητα του υπόλοιπου τουριστικού κυκλώματος (ταξιδιωτικά πρακτορεία, μικρότεροι ταξιδιωτικοί πράκτορες κ.λ.π.) (Buhalis 1999: 353).

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι υπάρχει μεγάλη απόκλιση των τιμών μεταξύ των διαφόρων tour –operators από τη μια και των διαφορετικών καταλυμάτων από την άλλη. Βέβαια, συγκεκριμένα οι tour operators τείνουν να κρατούν τις τιμές στο ίδιο χαμηλό επίπεδο στο σύνολο των προορισμών τους, ενώ οι άλλοι διαφοροποιούνται πολύ, πληρώνοντας υψηλή τιμή για καταλύματα που προσφέρουν τη ζητούμενη από τους πελάτες τους ποιότητα (Σπιλάνης 2003β: 20). Έτσι, οι μεμονωμένοι πελάτες δεν μπορούν να διαπραγματευτούν την τιμή με μια μεγάλη μονάδα, ενώ έχουν δυνατότητα διαπραγμάτευσης στις μικρές μονάδες (και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια) ιδιαίτερα εκτός της υψηλής περιόδου ή σε περιπτώσεις όπου η ζήτηση είναι χαμηλότερη από την αναμενόμενη. Σε ότι αφορά τον οργανωμένο τουρισμό η διαπραγματευτική ισχύς μεταβάλλεται ανάλογα με τον όγκο των πελατών που διακινείται με αποτέλεσμα να μεταβάλλεται ανάλογα η προστιθέμενη αξία που παραμένει στην επιχείρηση για να διανεμηθεί στους συντελεστές παραγωγής (εργασία και κεφάλαιο). Επομένως αποτελεί μάλλον σύνηθες φαινόμενο ένα μικρό ξενοδοχείο Γ' κατηγορίας στις Κυκλάδες που δέχεται κύρια μεμονωμένους πελάτες να εισπράττει περισσότερα χρήματα για ένα δίκλινο δωμάτιο με πρωινό, απ' ότι ένα μεγάλο ξενοδοχείο Α' κατηγορίας με ημιδιατροφή στα Δωδεκάνησα με οργανωμένους τουρίστες. Επίσης ένα δωμάτιο που ενοικιάζεται σε μεμονωμένο τουρίστα εισπράττει ίσως και τριπλάσια τιμή από εκείνο που «δίδεται» σε τουριστικό γραφείο, προσδοκώντας σε περισσότερη πελατεία και επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου (Σπιλάνης 2003α: 61).

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι οι tour-operators έχουν επιβάλλει το μοντέλο του φτηνού μαζικού τουρισμού<sup>10</sup> ακόμη και σε περιοχές με μικρό αριθμό τουριστών με παραμονή σε μία περιοχή και σε ένα κατάλυμα για δύο το συνηθέστερο εβδομάδες, χαμηλές τιμές και στροφή σε βοηθητικά ή συμπληρωματικά καταλύματα<sup>11</sup>, νόμιμα και παράνομα (Σπιλάνης 2000: 162).

Παρόλη την προαναφερθείσα γιγάντωση των tour operators, στην εποχή μας η χρήση του internet επιτρέπει σε ένα συνεχώς αυξανόμενο αριθμό επιχειρηματιών να μεταδίδει το διαφημιστικό μήνυμα απευθείας προς την πελατεία και να δέχονται κρατήσεις με την υψηλή τιμή, χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να περάσουν από «μεσάζοντες» πληρώνοντας σημαντικές προμήθειες. Αυτό το καινούριο εργαλείο ταιριάζει στο νέο τύπο πελάτη, ο οποίος ψάχνει για προσωποποιημένες υπηρεσίες και για ένα προϊόν διαφορετικό και ως εκ τούτου είναι έτοιμος να πληρώσει γι' αυτό

<sup>10</sup> Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, όσον αφορά τη διάκριση μεταξύ μαζικού και ατομικού τουρισμού, δε θα πρέπει να επέλθει σύγχυση σχετικά με την οργάνωση του ταξιδιού, δηλαδή την παρέμβαση ενός tour operator ή ενός γραφείου ταξιδιών ή την ανυπαρξία παρέμβασης από αυτούς. Μπορούμε να έχουμε έναν ατομικό οργανωμένο τουρισμό, που σημαίνει ότι ο τουρίστας απευθύνεται σε ένα γραφείο ταξιδιών και ζητά την οργάνωση ενός ταξιδιού ή ενός package tour (Barbaréσος 1998: 74).

<sup>11</sup> Αυτό διαπιστώνεται από τον γρήγορο ρυθμό αύξησης τους, από την αυξημένη παρουσία τους στα έντυπα των tour-operators, αλλά και από την αυξανόμενη υστέρηση μεταξύ του αριθμού των αφίξεων στα ξενοδοχεία σε σχέση με τον αριθμό αφίξεων με charters.

και μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικά στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη απεξάρτηση από τους tour operators. Βέβαια το ίδιο εργαλείο χρησιμοποιείται από μεγάλα τουριστικά γραφεία που πωλούν ηλεκτρονικά συνδυασμό υπηρεσιών με βάση τις προτιμήσεις των καταναλωτών χωρίς τη μεσολάβηση πωλητή μειώνοντας το κόστος λειτουργίας τους.

#### **4.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την οργάνωση του τουρισμού και τρόποι μέτρησης**

Οργανωμένο τουρισμό δέχονται κύρια οι προορισμοί στους οποίους υπάρχει δυνατότητα προσγείωσης πτήσεων charter, ενώ ένα μέρος – κυρίως από μικρά γραφεία αλλά και σε νησιά χωρίς αεροδρόμιο- διακινείται (μέσα στην Ελλάδα) με πλοίο ή τακτικές πτήσεις. Ο αριθμός των νησιών που δέχονται charters είναι συγκεκριμένος και σχετικά περιορισμένος, αλλά δέχεται ένα μεγάλο κομμάτι του τουριστικού ρεύματος (Σπιλάνης 2003α: 62).

Έτσι, ο *τρόπος μεταφοράς* που αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο ταξίδεψαν προς και από την υπό μελέτη περιοχή οι τουρίστες, είναι μία σημαντική παράμετρος του προσδιορισμού του τρόπου οργάνωσης ενός τουριστικού προϊόντος. Η υπό μελέτη περιοχές είναι νησιά, επομένως υπάρχει η δυνατότητα θαλάσσιων και εναέριων μεταφορών. Όσον αφορά στη βιωσιμότητα του τουριστικού προϊόντος θεωρείται ότι βιωσιμότερη είναι η μεταφορά σε μικρές ομάδες ατόμων. Η μεταφορά με charter δεν θεωρείται ιδιαίτερα βιώσιμη, καθώς η μαζική μεταφορά πολλών τουριστών μειώνει τις τιμές και αποδίδει λιγότερο το προϊόν στην περιοχή που εφαρμόζεται. Στο αντίθετο άκρο υπάρχει το ταξίδι μεμονωμένων ατόμων, όπου επιτυγχάνονται πολύ υψηλές τιμές για όλες τις τουριστικές υπηρεσίες. Στο ενδιάμεσο επίπεδο υπάρχει η επιλογή του ταξιδιού σε μικρές οργανωμένες ομάδες, με οποιοδήποτε μέσο (πλοίο, αεροπλάνο).

Η Ελλάδα – εξ αιτίας της απόστασης της από τις χώρες προέλευσης τουριστών και του πολυνησιωτικού της χαρακτήρα- αποτελεί την ευρωπαϊκή χώρα όπου ο αριθμός των τουριστών που έρχεται με αεροπλάνο είναι ο πλέον υψηλός: 78,3% το 1992, έναντι 68,9% το 1981 και 62% το 1971. Οι αφίξεις με πτήσεις charters ανέρχονται τις ίδιες χρονιές σε 75,9% 62,4% και 38,3% των αφίξεων με αεροπλάνο και 56,8%, 43,0% και 23,8% των συνολικών αφίξεων τουριστών. Αυτό υπογραμμίζει την αυξανόμενη εξάρτηση της τουριστικής κίνησης από εξωγενείς παράγοντες που κατέχουν ολιγοπωλιακή θέση στην αγορά (Σπιλάνης 2000: 161).

Επομένως, ο δείκτης υπολογισμού του οργανωμένου τουρισμού είναι ο λόγος των αφίξεων charter προς το σύνολο των αφίξεων που δε λαμβάνει υπόψη τις αφίξεις οργανωμένων τουριστών με πλοίο αλλά το μεγαλύτερο ποσοστό οργανωμένου τουρισμού έχει υπολογιστεί.



## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

---

### 5.1 Στόχος της έρευνας και ερευνητικό σχέδιο

Ο τουρισμός αποδίδεται λειτουργικά ως ένα σύστημα δύο κύριων ομάδων παραγόντων που αλληλεπιδρούν – παραγόντων προσφοράς και παραγόντων ζήτησης – που επηρεάζεται από αγοραίους μεσολαβητικούς παράγοντες, όπως οι κάθε είδους τουριστικοί οργανισμοί του ιδιωτικού τομέα. Έτσι, ο τουρισμός και η ανάπτυξη του διαφοροποιούνται και μεταβάλλονται ανάλογα με τους σκοπούς και τα κίνητρα των τουριστών, τις μορφές οργάνωσης – συμμετοχής, τα σχήματα συμπεριφοράς και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των τουριστών, καθώς και με το χώρο και χρόνο εκδήλωσης και διεξαγωγής των τουριστικών δραστηριοτήτων (Κομίλης 1986).

Οι μεταβλητοί και απρόβλεπτοι παράγοντες επηρεάζουν κρίσιμα τον τουρισμό. Κύριο ρόλο, μεταξύ άλλων, παίζουν η εποχικότητα του φαινομένου και η σημαντική εξάρτηση της τουριστικής ανάπτυξης από υπερτοπικούς παράγοντες, όπως οι τουριστικοί πράκτορες, ο ανταγωνισμός των άλλων προορισμών, οι προτιμήσεις των τουριστών (Μπριασούλη 2000: 125). Σημαντικά παράγοντα επηρεασμού των κινήτρων των τουριστών διαδραματίζουν τα καταναλωτικά τους πρότυπα που μεταβάλλονται από εξωγενείς ως προς τον τουρισμό παράγοντες.

Σκοπός λοιπόν της παρούσας εργασίας είναι η κατάταξη των νησιών της Ελλάδας ανάλογα με την τουριστική τους ανάπτυξη και η εκτίμηση επιπτώσεων με βάση το σχήμα: ζήτηση – προσφορά – οργάνωση, οικονομία – κοινωνία - περιβάλλον. Χρησιμοποιούνται και συνεξετάζονται παράγοντες που επηρεάζουν τη βιωσιμότητα των τουριστικών προορισμών (ζήτηση, προσφορά, οργάνωση) ως προς τις τρεις παραμέτρους του βιώσιμου τουρισμού (οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον). Η δημιουργία τυπολογίας ουσιαστικά προσπαθεί να ερμηνεύσει γεγονότα και πιθανότατα να αποτελέσει τη βάση εργαλείου σχεδιασμού.

Στο πλαίσιο αυτό η βασική ομαδοποίηση που θα επιχειρηθεί θα αποδεικνύει ότι η μεγάλη τουριστική ανάπτυξη (πολλοί τουρίστες) προϋποθέτει εκβιομηχάνιση (μεγάλες μονάδες) και υψηλή οργάνωση (ύπαρξη charter). Έτσι, διαχωρίζονται αρχικά τα νησιά οργανωμένου τουρισμού από τα άλλα και εξετάζονται τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά τους. Αναζητούνται τα παραθεριστικά νησιά, τα νησιά των ξένων, τα εξαρτημένα από λίγες εθνικότητες, με βιομηχανικό ή βιοτεχνικό τουρισμό και με τη μεγαλύτερη τουριστική δραστηριότητα δηλαδή τα υψηλής πίεσης (οικονομικής, κοινωνικής, περιβαλλοντικής).

### 5.2 Συλλογή δεδομένων

Η παρούσα μελέτη θα προσπαθήσει να δώσει όσο το δυνατόν πληρέστερες απαντήσεις στα ανωτέρω ερωτήματα με τη χρήση δευτερογενών δεδομένων που έχουν συγκεντρωθεί από: την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.), τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.), το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (Ξ.Ε.Ε.), το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας (Υ.Ε.Ν.) και την Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας (Υ.Π.Α.).

Τα δεδομένα αυτά διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: στα ποσοτικά και στα ποιοτικά. Τα ποσοτικά (quantitative data) είναι αριθμητικές παρατηρήσεις, δηλαδή πραγματικοί αριθμοί που αναφέρονται στην τιμή κάποιου χαρακτηριστικού που μας ενδιαφέρει, για παράδειγμα αριθμός κλινών, αφίξεις και διανυκτερεύσεις. Τα ποιοτικά δεδομένα (qualitative data) είναι κατηγορικές παρατηρήσεις, δηλαδή παρατηρήσεις που μπορούν να χωρισθούν σε κατηγορίες με βάση κάποιο ποιοτικό χαρακτηριστικό, για παράδειγμα γεωγραφική ενότητα και ύπαρξη charter (Αγγελής 1997).

Η εξέταση της βιβλιογραφίας μαρτυρά ότι οι περισσότερες μελέτες χρησιμοποιούν ποσοτικές μεθόδους, για τις οποίες οι βασικές έννοιες – κλειδιά είναι οι μεταβλητές, οι υποθέσεις εργασίας και η στατιστική σημασία. Για τις ποσοτικές αυτές μεθόδους, η ερμηνεία προκύπτει από τη στατιστική ανάλυση, καθώς και την ανάδειξη των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων μεταβλητών (Γαλανή - Μουτάφη 2002: 300).

Στην παρούσα μελέτη, για τη μέτρηση της τουριστικής δραστηριότητας και για την ανάδειξη των χωρικών και αναπτυξιακών ιδιαιτεροτήτων των νησιών χρησιμοποιούνται δείκτες ουσιαστικά σαν εργαλεία που παρέχουν πληροφορίες από την πληθώρα των δεδομένων που είναι διαθέσιμα. Ένας δείκτης είναι ένα μέσο που επινοήθηκε για να μειώσει μία μεγάλη ποσότητα δεδομένων στην πιο απλή τους μορφή, διατηρώντας ουσιαστικό νόημα για τις πληροφορίες που προέρχονται από τα δεδομένα. Εν συντομία, ένας δείκτης σχεδιάζεται για να απλοποιήσει (Giannias 1999: 401). Στη συνέχεια οι δείκτες αυτοί συσχετίζονται μεταξύ τους για να διαπιστωθεί εάν η μεταβολή του ενός επηρεάζει τη μεταβολή του άλλου και να απαντηθούν τα επιμέρους ερωτήματα που έχουν τεθεί. Με βάση λοιπόν τα διαθέσιμα στοιχεία οι δείκτες που προέκυψαν φαίνονται στον ακόλουθο πίνακα:

<b>Πίνακας 2: Παράμετροι ελέγχου βιωσιμότητας</b>		
<b>Προσφορά</b>	μέγεθος επιχειρήσεων	μέσο μέγεθος μονάδων
		ποσοστό ξενοδοχειακών μονάδων κατηγορίας Lux και A
		ποσοστό ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A
	είδος καταλύματος	κλίνες ξενοδοχείων / κλίνες μη ξενοδοχειακών καταλυμάτων
	τουριστική πίεση	τουριστικές κλίνες / έκταση
		τουριστικές κλίνες / πληθυσμό
		παραθεριστικές κλίνες / έκταση
		παραθεριστικές κλίνες / πληθυσμό
	χαρακτήρας περιοχής	ποσοστό παραθεριστικών κλινών στο σύνολο των κλινών
		τουριστικές / παραθεριστικές κλίνες
	εποχικότητα	περίοδος λειτουργίας των ξενοδοχείων
<b>Ζήτηση</b>	αριθμός τουριστών	διανυκτερεύσεις / έκταση
		διανυκτερεύσεις / πληθυσμό
	χαρακτηριστικά τουριστών	ποσοστό διανυκτερεύσεων αλλοδαπών / σύνολο διανυκτερεύσεων
		ποσοστό διανυκτερεύσεων ημεδαπών / σύνολο διανυκτερεύσεων
		διανυκτερεύσεις αλλοδαπών / ημεδαπών

<b>Ζήτηση</b>	χαρακτηριστικά τουριστών	μέση διάρκεια παραμονής αλλοδαπών - ημεδαπών - συνόλου
	ποικιλία εθνικοτήτων	διανυκτερεύσεις 1ης εθνικότητας / σύνολο διανυκτερεύσεων αλλοδαπών
		διανυκτερεύσεις 1ης & 2ης εθνικότητας / σύνολο διανυκτερεύσεων αλλοδαπών
		διανυκτερεύσεις 1ης, 2ης & 3ης εθνικότητας / σύνολο διανυκτερεύσεων αλλοδαπών
	Εποχικότητα	διανυκτερεύσεις Ιουλίου & Αυγούστου / σύνολο διανυκτερεύσεων
		πληρότητα ημεδαπών - αλλοδαπών - συνόλου
<b>Οργάνωση</b>	τρόπος μεταφοράς	ποσοστό αφίξεων charter / σύνολο αφίξεων

Οι δείκτες στους οποίους προαναφερθήκαμε περιορίζονται ώστε να ανταποκρίνονται και να αντανακλούν τα δεδομένα σε επίπεδο νησιού. Σημειώνεται ότι το επίπεδο του νομού ή της περιφέρειας δεν ενδείκνυται ως πλαίσιο ανάλυσης στο νησιωτικό χώρο, καθώς τα νησιά διαφέρουν πολύ μεταξύ τους και έτσι δεν μπορεί να υπάρξει ένα ενιαίο πλαίσιο, παρά μόνο οι γενικές κατευθύνσεις. Ο νησιωτικός χώρος αποτελεί μία ιδιαίτερη περίπτωση, καθώς θεωρείται μειονεκτική και ευαίσθητη περιοχή, η οποία όμως έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, τα οποία προσδίδουν επιπλέον ευαισθησία στο σύστημα. (Σπιλάνης, Βαγιάννη 2002: 8).

### 5.3 Επεξεργασία δεδομένων και στατιστική ανάλυση

Η επεξεργασία των δεδομένων, στη συνέχεια, έγινε με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος SPSS. Οι συσχετίσεις ( $r$ ) μεταξύ των δεικτών χρησιμοποιήθηκαν για να δείξουν την πορεία ενός δείκτη όταν μεταβάλλεται κάποιος άλλος. Οι τιμές τους κυμαίνονται από το  $-1$  έως το  $1$ .

Πιο συγκεκριμένα, τιμές κοντά στο  $-1$  υποδηλώνουν ισχυρή αρνητική συσχέτιση που δηλώνει ότι καθώς η τιμή μιας μεταβλητής αυξάνει, η τιμή της άλλης μεταβλητής τείνει να μειώνεται. Όσο πιο κοντά στο  $-1$  είναι η τιμή της συσχέτισης τόσο ισχυρότερη είναι αυτή η τάση και όσο πιο κοντά στο  $0$  είναι η τιμή της συσχέτισης τόσο ασθενέστερη είναι αυτή η τάση. Αντίθετα, τιμές μεταξύ  $0$  και  $1$  ( $0 < r < 1$ ) δηλώνουν θετική συσχέτιση, που σημαίνει ότι καθώς η τιμή μιας μεταβλητής αυξάνει η τιμή της άλλης μεταβλητής επίσης τείνει να αυξάνει. Όσο πιο κοντά στο  $1$  είναι η τιμή της συσχέτισης τόσο ισχυρότερη είναι αυτή η τάση και όσο πιο κοντά στο  $0$  είναι η τιμή της συσχέτισης τόσο ασθενέστερη είναι αυτή η τάση. Μία συσχέτιση ίση με  $0$  δείχνει απουσία συσχέτισης μεταξύ των δύο μεταβλητών ενώ μία συσχέτιση ίση με  $1$  δηλώνει τέλεια, θετική συσχέτιση που σημαίνει ότι κάποια μεταβλητή είναι με ακρίβεια προβλέψιμη από κάποια άλλη. Τέτοιου είδους συσχετίσεις δε βρίσκονται ουσιαστικά ποτέ και υπάρχουν μόνο σε μαθηματικούς τύπους και άμεσες φυσικές ή αριθμητικές σχέσεις.

Για να καθορίσει την πιθανότητα μια συγκεκριμένη συσχέτιση να έχει προκύψει τυχαία υπολογίζεται η σημαντικότητα ( $p$ ), όπως και με τις περισσότερες στατιστικές διαδικασίες. Η σημαντικότητα (ή τιμή  $p$ ) αντιπροσωπεύει το βαθμό σπανιότητας ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος. Έτσι, μία τιμή σημαντικότητας μικρότερη από  $0,05$  ( $p < 0,05$ ) σημαίνει ότι υπάρχει πιθανότητα μικρότερη από  $5\%$  αυτή η σχέση να προέκυψε τυχαία και κατά συνέπεια το συμπέρασμα που προκύπτει από αυτή τη

σχέση μπορεί να γενικευθεί στο σύνολο του πληθυσμού. Το SPSS έχει δύο διαφορετικά μέτρα σημαντικότητας, τη μονομερή (one – tailed) και τη διμερή (two – tailed). Ο εμπειρικός κανόνας που ακολουθείται γενικά είναι να χρησιμοποιείται η διμερής σημαντικότητα όταν υπολογίζεται ένας πίνακας συσχετίσεων για τον οποίο δεν υπάρχει πρόβλεψη όσο αφορά την κατεύθυνση των συσχετίσεων, ενώ αν υπάρχει εκ των προτέρων προσδοκία σχετικά με την κατεύθυνση των συσχετίσεων (θετικές ή αρνητικές), τότε χρησιμοποιείται η μονομερής.

Παράλληλα, μία διαδικασία που χρησιμοποιείται για τη σύγκριση δειγματικών μέσων είναι ο έλεγχος t (t test) προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχουν αρκετά στοιχεία για να συμπεράνουμε ότι οι μέσοι των αντίστοιχων πληθυσμιακών κατανομών επίσης διαφέρουν. Υπάρχουν τρεις διαφορετικού τύπου έλεγχοι t που συγκρίνουν πάντα δύο διαφορετικούς μέσους ή τιμές. Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιείται ο έλεγχος t σε ανεξάρτητα δείγματα. Τα δύο δείγματα έχουν κάποια κοινή μεταβλητή που μας ενδιαφέρει, αλλά δεν υπάρχει επικάλυψη στη συμμετοχή σε κάποιο από αυτά (Darren, Paul 2003: 124 – 134). Τέτοιο παράδειγμα είναι η διαφορά στη μέση διάρκεια παραμονής αλλοδαπών τουριστών σε νησιά με charter και χωρίς.

Για να εντοπιστούν οι σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών και να ερμηνευθεί η συμπεριφορά των υπό μελέτη νησιών χρησιμοποιούνται διαγράμματα που περικλείουν σημαντικές πληροφορίες. Αν και είναι δύσκολο να αναπαραστήσουμε γραφικά όλες μαζί τις μεταβλητές, μπορούμε εναλλακτικά να κατασκευάσουμε διαγράμματα για την κάθε μεταβλητή ξεχωριστά και για ζευγάρια μεταβλητών. Έτσι, χρησιμοποιούνται scatter plots, διαγράμματα που περιγράφουν τη διδιάστατη κατανομή δύο ποσοτικών μεταβλητών όπου κάθε σημείο απεικονίζει ένα ζευγάρι τιμών των υπό εξέταση μεταβλητών. Τα γραφήματα αυτά είναι ιδιαίτερα χρήσιμα γιατί εντοπίζουν εύκολα πιθανές συσχετίσεις διαγραμματικά και ακραίες τιμές. Ένα λίγο πιο πολύπλοκο διάγραμμα που χρησιμοποιείται είναι το διάγραμμα σημείων δύο ποσοτικών μεταβλητών με υποσημείωση υποομάδων (κατηγορικής). Στην ουσία είναι ένα απλό διάγραμμα δύο ποσοτικών μεταβλητών όπου οι κατηγορίες μιας τρίτης κατηγορικής μεταβλητής καταγράφονται με διαφορετικού τύπου και/ ή χρώματος σημεία (Ντζούφρας 2001).

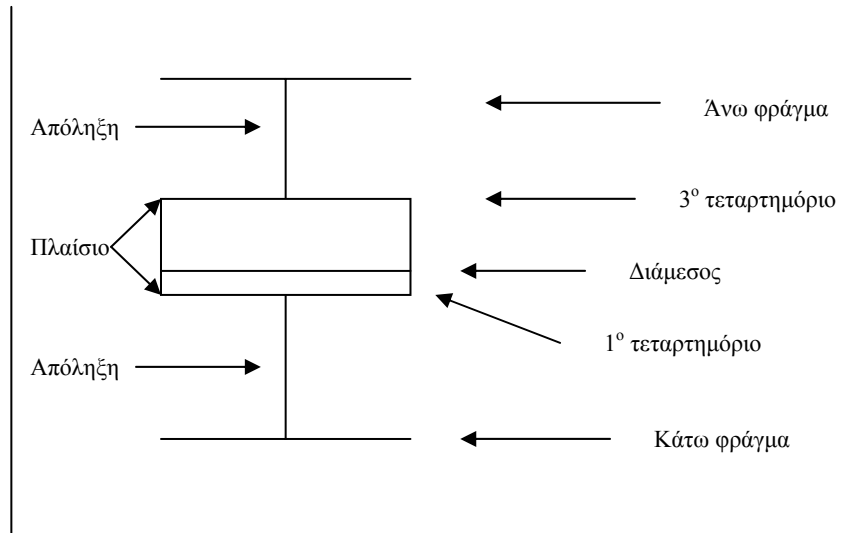
Κατατάσσοντας λοιπόν με scatter plots όλα τα νησιά του δείγματος με βάση τα ζεύγη μεταβλητών που επιλέγονται κάθε φορά παρατηρούμε τα νησιά που βρίσκονται στο πρώτο τεταρτημόριο και έχουν υψηλή τιμή δεικτών καθώς και τα νησιά που εμφανίζονται στο τρίτο τεταρτημόριο, στην αρχή των αξόνων, και έχουμε τις δύο ακριανές κατηγορίες.

Για να περιγραφεί η κατανομή των ποσοτικών μεταβλητών κατασκευάζονται τα διαγράμματα πλαισίου και απολήξεων (box – plot, σχήμα 3). Κάθε πλαίσιο – κουτί απεικονίζει το 1<sup>ο</sup> τεταρτημόριο, τη διάμεσο και το 3<sup>ο</sup> τεταρτημόριο. Οι απολήξεις υποδεικνύουν τα όρια των ακραίων τιμών. Οι τιμές εκτός των φραγμάτων των απολήξεων θεωρούνται ακραίες και υποδεικνύονται στο γράφημα με ξεχωριστά σημεία. Συμμετρικά box – plots πλησιάζουν την κανονική κατανομή.

Επιπρόσθετα, χρησιμοποιούνται τα διαγράμματα πλαισίου και απολήξεων για σύγκριση μιας ποσοτικής και μιας ποιοτικής μεταβλητής τα οποία είναι ίδια με τα διαγράμματα πλαισίου και απολήξεων απλά έχουμε ένα Box plot για κάθε κατηγορία

(επίπεδο) της κατηγορικής μεταβλητής. Ένα παράδειγμα αποτελεί η παρουσίαση της κατανομής των τιμών του μέσου όρου κλινών ανά μονάδα στα νησιά με και χωρίς charter ξεχωριστά.

**Σχήμα 3: Διάγραμμα πλαισίου - απολήξεων**



## ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

### ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Οι νησιωτικές περιφέρειες χαρακτηρίζονται στα κείμενα των διαφόρων οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως περιφερειακές – εξαιτίας της μεγάλης απόστασής τους από τα μεγάλα οικονομικά κέντρα της ηπειρωτικής Ευρώπης -, ως περιθωριακές εξαιτίας του δευτερεύοντος ρόλου που διαδραματίζουν σήμερα στις οικονομικές, πολιτικές, πολιτιστικές και τεχνολογικές εξελίξεις-, και ακόμη ως μειονεκτικές θεωρώντας ότι οι ιδιαιτερότητές τους αποτελούν καθοριστικό και ανυπέρβλητο εμπόδιο σε ότι αφορά την αναπτυξιακή τους εξέλιξη (Σπιλάνης 1996: 7).

Παρά τις διαφορές που παρουσιάζουν μεταξύ τους, τα νησιά<sup>12</sup> έχουν ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, που συνθέτουν τη ταυτότητα τους, και τα διακρίνουν σαφώς από τις άλλες συνήθως αναφερόμενες ως προβληματικές περιοχές, όπως τις αγροτικές, τις παράκτιες, τις ορεινές. Τα χαρακτηριστικά της νησιωτικότητας μπορούν να ομαδοποιηθούν ως εξής (Σπιλάνης 1997: 10, Σπιλάνης και συν. 2002: 3):

- μικρό μέγεθος τόσο ως προς την έκταση, όσο και ως προς τον πληθυσμό. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα μικρά νησιά, αλλά και για τα μεγαλύτερα πάντα συγκρινόμενα με την ηπειρωτική χώρα. Η περιορισμένη ποικιλία και ποσότητα φυσικών πόρων, η μικρή αγορά και η περιορισμένη φέρουσα ικανότητα από φυσικής, οικονομικής και κοινωνικής πλευράς, αποτελεί μέρος των περιορισμών κάτω από τους οποίους λειτούργησαν τα νησιά.
- η περιφερειακότητα και η απομόνωση συνεπάγεται αυξημένο κόστος -άμεσο και έμμεσο- το οποίο επιβαρύνει τη λειτουργία όλων των φορέων που δρουν στο νησιωτικό χώρο - επιχειρήσεις, νοικοκυριά δημόσιος τομέας. Το γεγονός αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών που παράγονται στα νησιά δε θα πρέπει να αναζητείται κύρια από το χαμηλό κόστος παραγωγής, αλλά με βάση άλλα χαρακτηριστικά όπως η ποιότητα, η ιδιαιτερότητα, η δυνατότητα κατάκτησης μονοπωλιακής θέσης σε συγκεκριμένη αγορά (για παράδειγμα τουρίστες για παρακολούθηση πουλιών). Στο στοιχείο της περιφερειακότητας, που χαρακτηρίζει τη μεγάλη πλειοψηφία των νησιών, προστίθεται και εκείνο της φυσικής τους απομόνωσης εξαιτίας της ασυνέχειας του χώρου. Στην περίπτωση των νησιωτικών συμπλεγμάτων παρατηρείται το φαινόμενο της «διπλής νησιωτικότητας» των μικρότερων

<sup>12</sup> Η γεωγραφική προσέγγιση σύμφωνα με τα κλασικά γεωγραφικά κριτήρια, ορίζει ως νησί ένα τμήμα ξηράς που βρέχεται ολόγυρα από τα νερά ωκεανού, θάλασσας, λίμνης ή ποταμού. Η Eurostat ορίζει ως νησί, ένα χώρο έκτασης τουλάχιστον ενός τετραγωνικού χιλιομέτρου, που να κατοικείται μόνιμα από πληθυσμό άνω των πενήντα κατοίκων, να χωρίζεται από την ευρωπαϊκή ήπειρο με υδάτινο διάδρομο πλάτους τουλάχιστον ενός χιλιομέτρου, να μη συνδέεται με σταθερό μέσο με την ηπειρωτική Ευρώπη (τούνελ, γέφυρα) και τέλος να μην περιλαμβάνει πρωτεύουσα κράτους. Με βάση τα παραπάνω δε θεωρείται ως νησί η Ιρλανδία ή η Βρετανία που περιλαμβάνουν πρωτεύουσες κρατών. Επίσης, δε θεωρείται στατιστικά ως νησί ο Πασάς (5 κάτοικοι το 1991) του νομού Χίου ή το Γυαλί (16 κάτοικοι το 1991) του νομού Δωδεκανήσων., μιας και δεν ξεπερνούν το όριο των 50 μόνιμων κατοίκων που θέτει ο ορισμός, ενώ η νήσος Σαμιοπούλα για παράδειγμα δεν καλύπτει δύο από τα κριτήρια αφού έχει έκταση 0,82 τετραγωνικά χιλιόμετρα και πληθυσμό 7 κατοίκους το 1991 (Σπιλάνης και συν. 2002: 2).

- νησιών που κινούνται ως δορυφόροι των μεγαλύτερων στην πληθώρα των ευρωπαϊκών αρχιπελαγών (όπως Azores, Canaria, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα).
- Η ιδιαίτερη βιωματική ταυτότητα που έχει επηρεαστεί από τις ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου, ο οποίος δημιουργεί ένα «κλίμα» μέσα στο οποίο διαπλάθεται ο νησιώτης και επηρεάζει πολύ το τρόπο σκέψης και δράσης του.
  - Το ιδιόμορφο, πλούσιο αλλά και εύθραυστο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, που έχει ανάγκη ιδιαίτερης διαχείρισης στην προοπτική της αειφόρου ανάπτυξης.

Στο νησιωτικό χώρο οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες έχουν πολύ μεγαλύτερη σημασία από ότι στην ηπειρωτική χώρα, διότι η φυσική απομόνωση δεν επιτρέπει σχεδόν κανενός είδους «όσμωση» μεταξύ των νησιών και η φέρουσα ικανότητα του κάθε νησιού δεν μπορεί να συνδυαστεί με εκείνη των γειτονικών, έτσι ώστε να παρακαμφθούν προβλήματα στενότητας πόρων ανθρώπινων και φυσικών. Οι υπάρχουσες ανισότητες μεταξύ των νησιών, συχνά δεν είναι ορατές διότι κυρίως τα οικονομικά μεγέθη που θα τις καταδείκνυαν αναφέρονται συνήθως σε επίπεδο νομού ή περιφέρειας (Σπιλάνης 1999: 3).

Η Ελλάδα θεωρείται μια κατ' εξοχήν θαλάσσια και νησιωτική χώρα, λόγω κυρίως της γεωγραφικής της θέσης και της γεωμορφολογίας του εδάφους της. Βρίσκεται μεταξύ τριών ηπείρων (Ευρώπη, Ασία και Αφρική) και στη διασταύρωση των θαλάσσιων διαδρόμων μεταξύ Ανατολής και Δύσης, ενώ παράλληλα διαθέτει πλήθος νησιών, με μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ τους ως προς την έκταση, τα φυσικά χαρακτηριστικά, το πληθυσμιακό μέγεθος και την οικονομικοκοινωνική τους διάρθρωση. Με συνολική έκταση 131.957 τετρ. χλμ. και μήκος ακτών περίπου 15.000 χλμ., έχει την πιο εκτεταμένη ακτογραμμή απ' όλες τις μεσογειακές χώρες. Η παράκτια ζώνη μοιράζεται σχεδόν εξίσου μεταξύ της ηπειρωτικής και της νησιωτικής χώρας, με τα 7.700 χλμ. της ακτογραμμής να αντιστοιχούν σε 3.053 νησιά.

Το ελληνικό νησιωτικό σύνολο περιλαμβάνει μια τεράστια ποικιλία νησιών και νησιωτικών συμπλεγμάτων που καλύπτουν το 18,8% του εδάφους της χώρας (24.739,4 τ.χλμ.). Ειδικότερα, η χώρα μας αριθμεί συνολικά 9.837 θαλάσσια νησιωτικά εδάφη (νησιά, νησίδες, βραχονησίδες και ερημονήσια), γεγονός που την κατατάσσει στις πρώτες θέσεις μεταξύ των νησιωτικών χωρών του κόσμου (Ι.Π.Α. - Οικονομικός Ταχυδρόμος, 2000).

Από τις Περιφέρειες της χώρας στις πρώτες θέσεις, σχετικά με τον αριθμό των νησιωτικών εδαφών, είναι το Νότιο Αιγαίο (με 3.381 νησιωτικά εδάφη, που καλύπτουν το 34,4% του συνολικού αριθμού των νησιωτικών εδαφών της χώρας), ενώ ακολουθούν η Κρήτη (με 1.224 νησιωτικά εδάφη, που αποτελούν το 12,4% των νησιωτικών εδαφών της χώρας), η Θεσσαλία (996 νησιωτικά εδάφη, που καλύπτουν το 10,1% των νησιωτικών εδαφών της χώρας), τα Ιόνια Νησιά (949 νησιωτικά εδάφη, που αποτελούν το 9,7% των νησιωτικών εδαφών της χώρας) η Στερεά Ελλάδα (711 νησιωτικά εδάφη, που καλύπτουν το 7,2% των νησιωτικών εδαφών της χώρας) και η Κεντρική Μακεδονία (614 νησιωτικά εδάφη, δηλαδή το 6,2% των νησιωτικών εδαφών της χώρας). Στην τελευταία θέση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας βρίσκεται η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (με 51 νησιωτικά εδάφη, που καλύπτουν μόλις το 0,5% του συνολικού αριθμού των νησιωτικών εδαφών της χώρας), ενώ μία μόνο Περιφέρεια, η Δυτική Μακεδονία, δεν διαθέτει καθόλου νησιωτικό χώρο. Από την πλευρά των Νομών, οι Κυκλάδες και τα

Δωδεκάνησα κατέχουν τις δύο πρώτες θέσεις όσον αφορά τον αριθμό των νησιωτικών εδαφών (με 2.242 και 1.139 νησιωτικά εδάφη αντίστοιχα), ενώ ακολουθούν η Μαγνησία (910), η Εύβοια (573), η Αττική (447), η Χαλκιδική (446) και η Κέρκυρα (425).

Οι αποκλειστικά νησιωτικές Περιφέρειες της χώρας είναι τα Ιόνια Νησιά, το Βόρειο Αιγαίο, το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη. Τα Ιόνια νησιά αποτελούν εσωτερική συνοριακή περιοχή της χώρας, ενώ οι υπόλοιπες περιοχές αποτελούν συνοριακές περιοχές των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο Ιόνιο Πέλαγος, σε μικρή σχετικά απόσταση από τις δυτικές ακτές της Ελλάδος, υπάρχουν 5 νησιά μεσαίου και μεγάλου μεγέθους και αρκετά μικρότερα, που ανήκουν στην Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων.

Ωστόσο, τα περισσότερα νησιά της Ελλάδος βρίσκονται στο αρχιπέλαγος του Αιγαίου. Ειδικότερα, το Αιγαίο χαρακτηρίζεται από πολυάριθμα νησιά όλων των κατηγοριών. Στο Νότιο, η Κρήτη, που συγκαταλέγεται μαζί με τη Σαρδηνία, τη Σικελία και την Κορσική στα πολύ μεγάλα νησιά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο Δυτικό Αιγαίο, σε σχετικά μικρή απόσταση από την ηπειρωτική Ελλάδα, υπάρχει μεγάλος αριθμός νησιών που ανήκουν διοικητικά σε νομούς της ηπειρωτικής χώρας (Νησιά Αργοσαρωνικού, Βόρειες Σποράδες, Εύβοια). Ο κεντρικός κορμός του Αιγαίου είναι κατάσπαρτος από ελληνικά νησιά μικρού και μεσαίου μεγέθους, που διοικητικά ανήκουν σε δύο Περιφέρειες, αποκλειστικά νησιωτικές (Βορείου και Νοτίου Αιγαίου) και πέντε Νομούς (Λέσβου, Χίου, Σάμου, Δωδεκανήσου και Κυκλάδων), αν εξαιρέσει κανείς τη Θάσο και τη Σαμοθράκη που ανήκουν σε Νομούς της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (Μέργος και συν. 2003: 47, Buhalis, Diamantis 2001: 146).



## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

---

Στα επόμενα κεφάλαια παρατίθενται πίνακες και διαγράμματα, προϊόντα προσωπικής επεξεργασίας των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν με την βοήθεια του προγράμματος λογιστικών φύλλων, τα οποία παρουσιάζουν κάποια βασικά τουριστικά μεγέθη σε επίπεδο προσφοράς, ζήτησης και οργάνωσης.

Η προσφορά αναφέρεται στις βασικές τουριστικές υπηρεσίες και στα τουριστικά προϊόντα που ο κάθε προορισμός προσφέρει στους καταναλωτές. Η μορφή και το περιεχόμενό τους εξαρτάται από τους πόρους που αυτός διαθέτει, από το βαθμό και τον τρόπο αξιοποίησής τους, από τις υποδομές που έχουν δημιουργηθεί, από τις υπηρεσίες και άλλες δραστηριότητες που έχουν αναπτυχθεί (Spilanis, Vayanni 2004a: 6). Η πλήρης καταγραφή των τουριστικών πόρων, δηλαδή των στοιχείων του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, του πολιτισμού, των υποδομών και των προσφερόμενων υπηρεσιών της περιοχής υποδοχής είναι ιδιαίτερα δύσκολη σε μία μεγάλη περιοχή όπως στο σύνολο του νησιωτικού χώρου της Ελλάδας.

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει τόσο από τα έντυπα των tour – operators όσο από τα έντυπα προβολής και τις ιστοσελίδες των τοπικών επιχειρήσεων και φορέων είναι ότι το τουριστικό προϊόν που κυριαρχεί στην περιοχή μελέτης είναι αυτό του ηλιοτροπικού τουρισμού ή των 3S (sea, sand and sun). Εξάλλου ο τουρισμός που εφαρμόστηκε για πολλές δεκαετίες στην Ελλάδα βασίστηκε στο μοντέλο των 3S. Τα νησιά διαθέτοντας σε αφθονία τις προϋποθέσεις αυτές, θεωρήθηκε ότι έχουν σχετικό συγκριτικό πλεονέκτημα. Η εικόνα που παρουσιάζει γενικότερα η Μεσόγειος αλλά και ειδικότερα η Ελλάδα ως σύνολο εστιάζει σαφώς στον τουρισμό του ήλιου και της θάλασσας. Πρόκειται για ένα προϊόν που ζητείται αλλά που υφίσταται σημαντικό ανταγωνισμό από τις άλλες χώρες που βρίσκονται στη ζώνη του ήλιου και έχουν την ευχέρεια να διατηρούν χαμηλές τιμές είτε λόγω μικρότερης απόστασης, είτε λόγω χαμηλότερου εργατικού κόστους. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και κάποια τουριστικά προϊόντα που προσελκύουν τουρίστες ειδικού ενδιαφέροντος και έρχονται ειδικά για αυτά, απλά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι είναι οριακά.

Η τουριστική προσφορά στην παρούσα μελέτη θα εξεταστεί με βάση τη χωρική κατανομή τόσο των ξενοδοχειακών όσο και των συμπληρωματικών καταλυμάτων – κλινών, στα οποία ανήκουν τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, τα επιπλωμένα διαμερίσματα και τα campings - υπηρεσίες βάσης<sup>13</sup>. Επίσης, εξετάζεται ο τομέας των παραθεριστικών κατοικιών διότι ειδικά για την Ελλάδα έχει ιδιαίτερη σημασία λόγω του μεγάλου όγκου άναρχων/ αυθαίρετων ή οργανωμένων/ νόμιμων κατοικιών και της μεταφοράς σημαντικών οικονομικών πόρων από τις αστικές περιοχές στην ύπαιθρο και σε διαφορετικές κατηγορίες οικισμών (μεταξύ άλλων περιαστικοί, παράκτιοι, παραδοσιακοί, τουριστικοί). Έτσι, στην ανάλυση που ακολουθεί τα δεδομένα για τα νησιά παρατίθενται στο παράρτημα.

---

<sup>13</sup> Ως δραστηριότητες βάσης ορίζονται το σύνολο των υπηρεσιών που προσφέρονται στους τουρίστες ώστε να καλύψουν τη ζήτηση τους και συνθέτουν το τουριστικό προϊόν. Από αυτές ένας αριθμός θεωρούνται κύριες τουριστικές μια και εξυπηρετούν αποκλειστικά ή σχεδόν αποκλειστικά τους τουρίστες (π.χ. ξενοδοχεία, τουριστικά γραφεία, γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων, καταστήματα ειδών λαϊκής τέχνης), ενώ άλλες που απευθύνονται και στον τοπικό πληθυσμό (π.χ. εστιατόρια, υπηρεσίες αναψυχής, γενικό εμπόριο, τράπεζες, μεταφορές) ονομάζονται δευτερεύουσες.

## 7.1 Σύνθεση δυναμικότητας ανά κατηγορία ξενοδοχειακών καταλυμάτων

Η νησιωτική περιφέρεια της χώρας διαθέτει σύμφωνα με στοιχεία του 2004, 4.522 καταλύματα με 382.338 κλίνες, εκ των οποίων το 13,9% και 38,1% αντίστοιχα ανήκουν στις δύο υψηλότερες κατηγορίες (Lux και Α), ενώ στις κατηγορίες Β και Γ ανήκουν το 72,4% των καταλυμάτων και το 56,5% των κλινών του ευρύτερου νησιωτικού χώρου. Η αντίστοιχη σύνθεση σε εθνικό επίπεδο παρουσιάζει ελαφριές διαφοροποιήσεις. Οι κατηγορίες Lux και Α διαθέτουν το 11,5% των μονάδων και το 32,7% των συνολικών κλινών ενώ οι κατηγορίες Β και Γ συνθέτουν το 69,1% και το 58,5% αντίστοιχα.

Για την αναλυτική απεικόνιση του μεγέθους και της δυναμικότητας των ξενοδοχειακών κατηγοριών για το 2004 καθώς και για την ποσοστιαία συμμετοχή των νησιωτικών περιφερειών ακολουθεί ο παρακάτω πίνακας.

Πίνακας 3: Δυναμικότητα ανά κατηγορία ξενοδοχειακών καταλυμάτων 2004								
Γεωγραφική Ενότητα	LUX+A		B+Γ		Δ+E		ΣΥΝΟΛΟ	
	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Κλίνες
Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ	93	22.633	639	51.014	90	3.424	822	77.071
Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	32	4.397	314	16.011	57	1.451	403	21.859
Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	284	65.439	1.284	76.865	300	8.724	1.868	151.028
Π. ΚΡΗΤΗΣ	220	53.354	1.037	71.990	172	7.036	1.429	132.380
<b>Νησιωτικές περιφέρειες</b>	<b>629</b>	<b>145.823</b>	<b>3.274</b>	<b>215.880</b>	<b>619</b>	<b>20.635</b>	<b>4.522</b>	<b>382.338</b>
<b>ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ</b>	<b>997</b>	<b>211.989</b>	<b>6.014</b>	<b>378.490</b>	<b>1.689</b>	<b>57.051</b>	<b>8.700</b>	<b>647.530</b>

Πηγή: Ε.Ο.Τ., επεξεργασία στοιχείων

Γενικά, στις νησιωτικές περιφέρειες ανήκει το 52% του συνόλου των μονάδων της χώρας και το 59% των κλινών. Αν εξετάσουμε τα αντίστοιχα ποσοστά στις επιμέρους κατηγορίες δυναμικότητας των καταλυμάτων παρατηρούμε ότι, οι κατηγορίες Lux και Α συνεισφέρουν το 63,1% των μονάδων και το 68,8% των κλινών ενώ αντίστοιχα οι κατηγορίες Β και Γ του νησιωτικού χώρου διαμορφώνουν το 37,6% των μονάδων και το 33,3% των κλινών επί του συνόλου της δυναμικότητας των κατηγοριών Β και Γ πανελλαδικώς.

## 7.2 Μέσο μέγεθος μονάδων

Όσο αφορά το μέγεθος των μονάδων αυτό είναι ευθέως ανάλογο με την κατηγορία του ξενοδοχείου. Παρατηρούμε δηλαδή ότι όσο υψηλότερη είναι η κατηγορία του καταλύματος τόσο μεγαλύτερος είναι και ο μέσος όρος κλινών ανά μονάδα. Σημαντική διαφοροποίηση παρουσιάζει η κάθε επιμέρους κατηγορία με την αμέσως υψηλότερη. Το μέσο μέγεθος των μονάδων της κατηγορίας Lux και Α (με τη νέα πλέον ταξινόμηση 5 και 4 αστερών αντίστοιχα) αυξάνεται κατά 351% σε σχέση με το αντίστοιχο της κατηγορίας Β και Γ, ενώ η διαφοροποίηση στην περίπτωση των

ξενοδοχείων κατηγορίας Δ και Ε με αυτά της κατηγορίας Β και Γ αγγίζει το 200%. Συνολικά η μέση τιμή στη νησιωτική περιφέρεια το 2004 ανέρχεται στις 84,6 κλίνες ανά μονάδα, γεγονός που υποδεικνύει το βιοτεχνικό χαρακτήρα της τουριστικής προσφοράς των νησιών (Π.4).

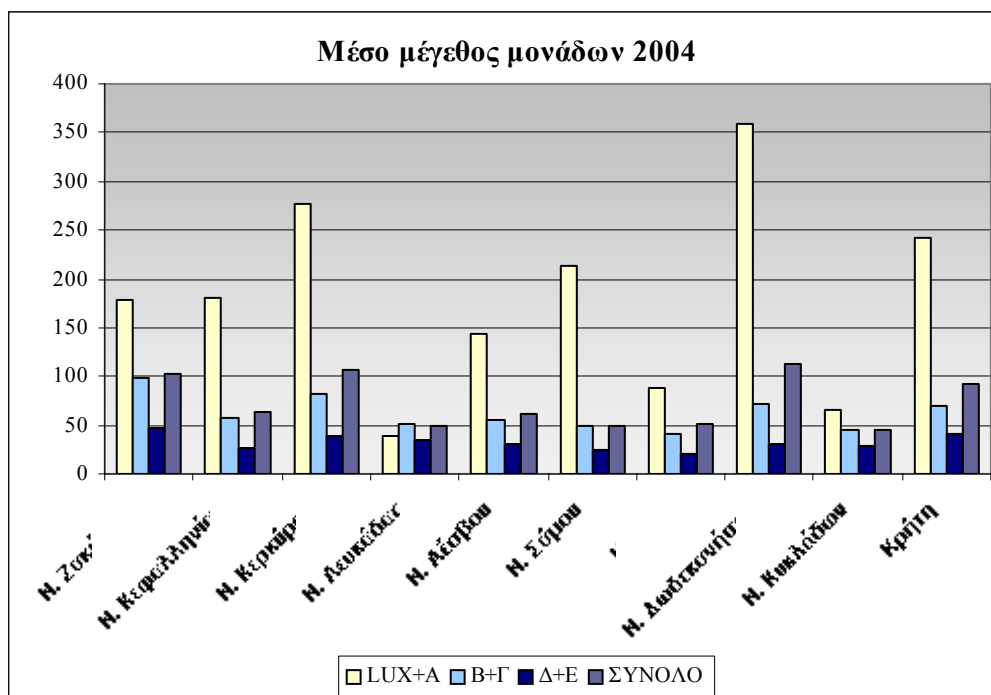
Αν εξετάσουμε μάλιστα κάθε επιμέρους περιφέρεια και σε σχέση με τα αντίστοιχα μεγέθη στο σύνολο των νησιωτικών περιφερειών παρατηρούμε ότι στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου η μέση τιμή όλων των επιμέρους κατηγοριών των ξενοδοχειακών μονάδων κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα με την αντίστοιχη του ευρύτερου νησιωτικού χώρου. Στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου η μέση τιμή υπολείπεται και στις τρεις κατηγορίες με ιδιαίτερη έμφαση στην κατηγορία Lux και Α ενώ στις περιφέρειες Κρήτης και Ιονίων Νήσων το μέσο μέγεθος μονάδων και στις τρεις κατηγορίες είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο του συνόλου των νησιωτικών περιφερειών.

<b>Πίνακας 4: Μέσο μέγεθος μονάδων 2004</b>				
<b>Γεωγραφική Ενότητα</b>	<b>Κατηγορία Ξενοδοχείων Lux &amp; Α</b>	<b>Κατηγορία Ξενοδοχείων Β &amp; Γ</b>	<b>Κατηγορία Ξενοδοχείων Δ &amp; Ε</b>	<b>Συνολικό Μέσο Μέγεθος</b>
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>243,4</b>	<b>79,8</b>	<b>38,0</b>	<b>93,8</b>
N. Ζακύνθου	178,4	98,2	47,8	102,9
N. Κεφαλληνίας	180,3	56,6	26,6	63,8
N. Κερκύρας	276,2	82,5	38,1	106,0
N. Λευκάδας	39,0	51,9	35,8	50,0
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>137,4</b>	<b>51,0</b>	<b>25,5</b>	<b>54,2</b>
N. Λέσβου	142,7	55,8	30,7	62,1
N. Σάμου	213,1	49,4	24,7	50,1
N. Χίου	87,5	41,6	21,2	50,7
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>230,4</b>	<b>59,9</b>	<b>29,1</b>	<b>80,9</b>
N. Δωδεκανήσου	358,8	70,8	30,4	112,8
N. Κυκλάδων	64,8	45,4	28,4	44,3
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>242,5</b>	<b>69,4</b>	<b>40,9</b>	<b>92,6</b>
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>231,8</b>	<b>65,9</b>	<b>33,3</b>	<b>84,6</b>

Πηγή: Ε.Ο.Τ., επεξεργασία στοιχείων

Το μέγεθος των μονάδων επίσης διαφοροποιείται σημαντικά μεταξύ των νησιωτικών συμπλεγμάτων: στα Δωδεκάνησα ο μέσος όρος κλινών ανά ξενοδοχειακή επιχείρηση είναι 112,8 ενώ στις Κυκλάδες είναι μόλις 44,3 (Δ.1). Σε επίπεδο νησιού διαπιστώνεται ότι το υψηλό μέσο μέγεθος των μονάδων στα Δωδεκάνησα οφείλεται στις μεγάλες μονάδες της Κω και της Ρόδου, 450 και 347 κλίνες αντίστοιχα στις κατηγορίες ξενοδοχείων Lux και Α (Π.π.16). Μία ανάλογη διαφοροποίηση παρατηρείται και στο εσωτερικό της περιφέρειας Ιονίων Νήσων όπου οι νομοί Ζακύνθου και Κερκύρας παρουσιάζουν διπλάσιο συνολικό μέσο μέγεθος μονάδων από το νομό Λευκάδας.

Διάγραμμα 1: Μέσο μέγεθος μονάδων 2004



### 7.3 Σύνθεση δυναμικότητας ξενοδοχειακών μονάδων και κλινών κατηγορίας Lux και A

Το σύνολο των νησιωτικών περιφερειών της χώρας για το 2004 διαθέτει, όπως προαναφέρθηκε, 4.522 ξενοδοχειακές μονάδες με 382.338 κλίνες, εκ των οποίων το 13,91% των μονάδων και το 38,14% των κλινών ανήκει στις δύο υψηλότερες κατηγορίες (Lux & A).

Πίνακας 5: Ξενοδοχειακές μονάδες – κλίνες 2004

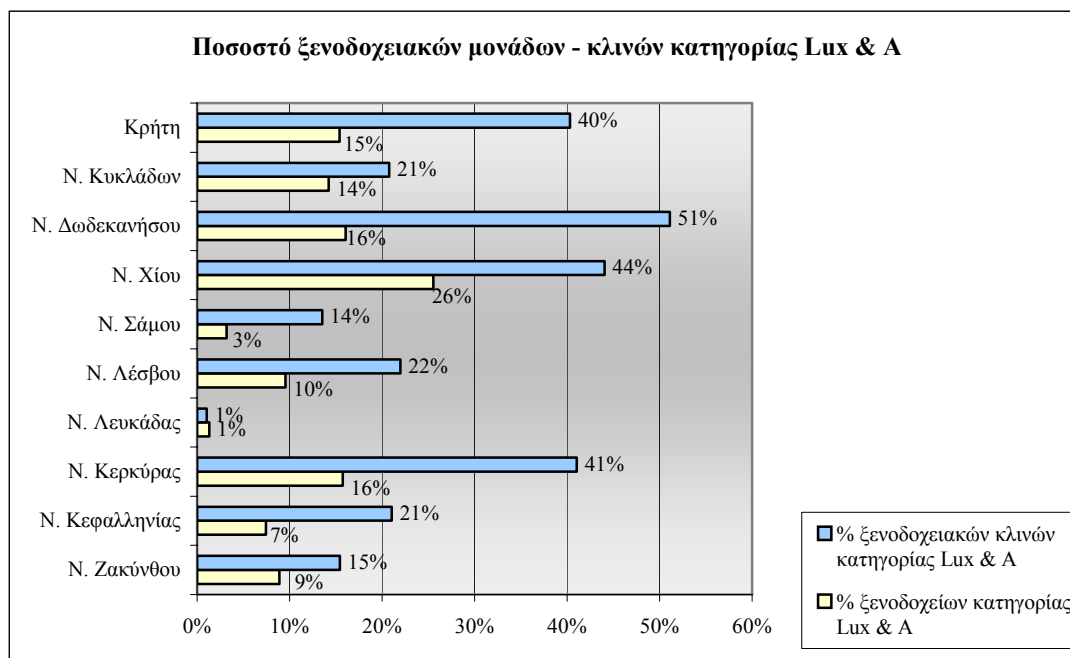
Γεωγραφική Ενότητα	ΜΟΝΑΔΕΣ		% ξενοδοχείων κατηγορίας Lux & A επί του συνόλου	ΚΛΙΝΕΣ		% ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux & A επί του συνόλου
	Ξενοδοχεία κατηγορίας Lux & A	Σύνολο μονάδων		Κλίνες κατηγορίας Lux & A	Σύνολο κλινών	
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>93</b>	<b>822</b>	<b>11,31%</b>	<b>22.633</b>	<b>77.071</b>	<b>29,37%</b>
N. Ζακύνθου	20	225	8,89%	3.568	23.143	15,42%
N. Κεφαλληνίας	9	121	7,44%	1.623	7.718	21,03%
N. Κερκύρας	63	400	15,75%	17.403	42.407	41,04%
N. Λευκάδας	1	76	1,32%	39	3.803	1,03%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>32</b>	<b>403</b>	<b>7,94%</b>	<b>4.397</b>	<b>21.859</b>	<b>20,12%</b>
N. Λέσβου	13	136	9,56%	1.855	8.447	21,96%
N. Σάμου	7	220	3,18%	1.492	11.028	13,53%
N. Χίου	12	47	25,53%	1.050	2.384	44,04%

Γεωγραφική Ενότητα	Ξενοδοχεία κατηγορίας Lux & A	Σύνολο μονάδων	% ξενοδοχείων κατηγορίας Lux & A επί του συνόλου	Κλίνες κατηγορίας Lux & A	Σύνολο κλινών	% ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux & A επί του συνόλου
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>284</b>	<b>1.868</b>	<b>15,20%</b>	<b>65.439</b>	<b>151.028</b>	<b>43,33%</b>
N. Δωδεκανήσου	160	996	16,06%	57.405	112.355	51,09%
N. Κυκλάδων	124	872	14,22%	8.034	38.673	20,77%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>220</b>	<b>1.429</b>	<b>15,40%</b>	<b>53.354</b>	<b>132.380</b>	<b>40,30%</b>
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>629</b>	<b>4.522</b>	<b>13,91%</b>	<b>145.823</b>	<b>382.338</b>	<b>38,14%</b>

Πηγή: Ε.Ο.Τ., επεξεργασία στοιχείων

Όσο αφορά στις περιφέρειες, το μεγαλύτερο ποσοστό ξενοδοχειακών καταλυμάτων και κλινών κατηγορίας Lux και A στο σύνολό τους, παρουσιάζουν η Κρήτη (15,4% των μονάδων και 40,3% των κλινών) και το Νότιο Αιγαίο (15,2% των μονάδων και 43,33% των κλινών). Ακολουθώντας, στα νησιά του Ιονίου το ποσοστό των ξενοδοχείων πολυτελείας αποτελεί το 11,31% του συνόλου των ξενοδοχείων της περιφέρειας και το 29,37% των κλινών της. Τελευταίο κατατάσσεται το Βόρειο Αιγαίο με αντίστοιχα ποσοστά 7,94% και 20,12%. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στις περιφέρειες της Κρήτης και του Νοτίου Αιγαίου συναντάμε περίπου το 80% του συνόλου τόσο των μονάδων όσο και των κλινών της εν λόγω κατηγορίας (Π.5).

**Διάγραμμα 2: Ποσοστό ξενοδοχειακών μονάδων – κλινών κατηγορίας Lux & A 2004**



Σε αντίθεση με τη διαμορφωθείσα κατάσταση σε επίπεδο περιφέρειας, αν εξετάσουμε τα νησιά ξεχωριστά (Π.π.17) παρατηρούμε ότι Λήμνος παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό ξενοδοχείων κλινών κατηγορίας Lux και A (61,94%) και ακολουθεί η Ρόδος (59,32%). Στη συνέχεια βρίσκονται Κως, Χίος, Κέρκυρα,

Μύκονος, Κρήτη με ποσοστό ξενοδοχείων κλινών κατηγορίας Lux και A που κυμαίνεται από 40% έως 50%. Ακόμη, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ένα μεγάλο ποσοστό των εξεταζόμενων νησιών της χώρας, που διαθέτουν έστω και μία ξενοδοχειακή μονάδα, (29 από τα 62, ποσοστό της τάξης του 46,77%) δεν έχουν καμία ξενοδοχειακή κλίνη κατηγορίας Lux και A.

#### **7.4 Αναλογία μεταξύ ξενοδοχειακών – μη ξενοδοχειακών κλινών και παραθεριστικές κατοικίες**

Τα μη ξενοδοχειακά καταλύματα εντοπίζονται στην πλειοψηφία των περιπτώσεων μακριά από τα τουριστικά κέντρα και επιδιώκουν να αντεπεξέλθουν στις καινούργιες ανάγκες της αγοράς για ευελιξία στη χρήση του ελεύθερου χρόνου και λιγότερη τυποποίηση κατά τη διάρκεια των διακοπών (Χατζημαρινάκης 2005: 13). Στα μη ξενοδοχειακά (συμπληρωματικά και βοηθητικά καταλύματα) περιλαμβάνονται ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα καθώς και καταλύματα που προορίζονται για τουρίστες, τα οποία μπορεί να μην έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα, υπόκεινται σε κοινή διαχείριση και παρέχουν τις ελάχιστες κοινές υπηρεσίες. Επίσης, σε αυτή την κατηγορία ανήκουν οι τουριστικοί χώροι κατασκήνωσης (τουριστικά camping). (Ε.Σ.Υ.Ε. 1997: 2).

Με βάση το λόγο των ξενοδοχειακών προς τις μη ξενοδοχειακές κλίνες μπορούμε να κατατάξουμε τα νησιά σε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν όσα έχουν περισσότερες ξενοδοχειακές κλίνες και άρα ο δείκτης είναι μεγαλύτερος της μονάδας. Στην δεύτερη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται τα νησιά με κυρίαρχες τις μη ξενοδοχειακές κλίνες που ο δείκτης τους παίρνει τιμές από 0,01 έως 0,99, και στην τρίτη, όπου ανήκουν κυρίως τα μικρά νησιά, στα οποία υπάρχουν μόνο μη ξενοδοχειακές κλίνες, ο δείκτης παίρνει μηδενική τιμή.

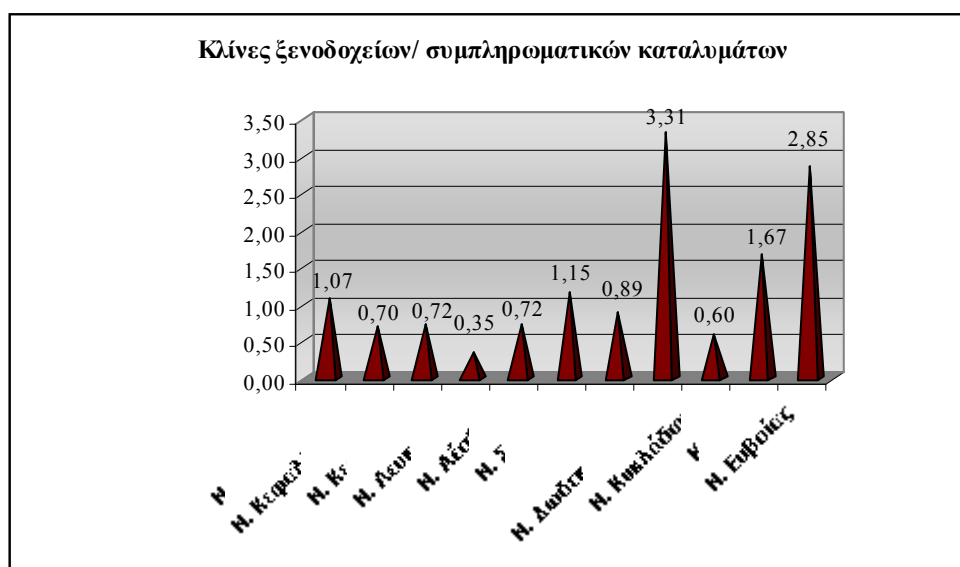
Στον ελλαδικό χώρο, σύμφωνα με τον πίνακα 6, που παρατίθεται παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των νησιών – νομών – περιφερειών κατατάσσεται στην δεύτερη κατηγορία. Παρόλα αυτά, στις νησιωτικές περιφέρειες υπερτερούν οι ξενοδοχειακές κλίνες έναντι των συμπληρωματικών και βοηθητικών καταλυμάτων με αναλογία 5:4. Το αξιοσημείωτο είναι ότι μόνο δεκαπέντε (15) νησιά (στο σύνολο των 70) ανήκουν στην πρώτη κατηγορία, όμως παρουσιάζουν ιδιαίτερα μεγάλο δείκτη με αποτέλεσμα να διαμορφώνουν σε υψηλά επίπεδα το δείκτη των νησιωτικών περιφερειών. Συγκεκριμένα, η αναλογία ξενοδοχειακών προς μη ξενοδοχειακών κλινών σε Ρόδο, Κάρπαθο και Κω (Π.π.18) είναι μεγαλύτερη από 3:1, με συνέπεια ο δείκτης του νομού Δωδεκανήσου να είναι μεγαλύτερος από τρία (3), πενταπλάσιος του νομού Κυκλάδων και να υπάρχουν ενδοπεριφερειακές διαφοροποιήσεις (Κυκλάδες 0,6, Δωδεκάνησα 3,31, Δ.3).

Όπως προαναφέρθηκε η πλειοψηφία των νησιών ανήκει στη δεύτερη κατηγορία, ποσοστό 64% (45 νησιά στο σύνολο των 70 του δείγματος), όπου ο δείκτης παίρνει τιμή μικρότερη της μονάδας που σημαίνει ότι υπερτερούν οι μη ξενοδοχειακές κλίνες ενώ τα υπόλοιπα 10 νησιά δε διαθέτουν καθόλου ξενοδοχειακές μονάδες και ο δείκτης έχει μηδενική τιμή (ανάμεσα τους Δονούσα, Κίμωλος, Ανάφη).

<b>Πίνακας 6: Αναλογία ξενοδοχειακών – μη ξενοδοχειακών κλινών και παραθεριστικές κλίνες</b>						
<b>Γεωγραφική Ενότητα</b>	<b>Αριθμός κλινών σε πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα 2004</b>	<b>Αριθμός κλινών σε ενοικιαζόμενα δωμάτια &amp; διαμερίσματα 1997</b>	<b>Αριθμός θέσεων σε campings 2005</b>	<b>Αριθμός κλινών σε παραθεριστικές κατοικίες 2001</b>	<b>Κλίνες ξενοδοχείων/ Κλίνες μη ξενοδοχειακών καταλυμάτων</b>	<b>% παραθεριστικών κλινών επί του συνόλου</b>
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>77.071</b>	<b>100.177</b>	<b>2.198</b>	<b>158.214</b>	<b>0,75</b>	<b>46,86%</b>
N. Ζακύνθου	23.143	21.275	401	19.176	1,07	29,96%
N. Κεφαλληνίας	7.718	10.651	399	31.731	0,70	62,83%
N. Κερκύρας	42.407	57.712	1.026	91.149	0,72	47,40%
N. Λευκάδας	3.803	10.539	372	16.158	0,35	52,34%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>21.859</b>	<b>23.882</b>	<b>95</b>	<b>184.536</b>	<b>0,91</b>	<b>80,10%</b>
N. Λέσβου	8.447	11.661	95	90.342	0,72	81,72%
N. Σάμου	11.028	9.549	0	47.895	1,15	69,95%
N. Χίου	2.384	2.672	0	46.299	0,89	90,15%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>151.028</b>	<b>95.161</b>	<b>2.934</b>	<b>240.819</b>	<b>1,54</b>	<b>49,15%</b>
N. Δωδεκανήσου	112.355	33.672	302	90.351	3,31	38,17%
N. Κυκλάδων	38.673	61.489	2.632	150.468	0,60	59,41%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>132.380</b>	<b>78.527</b>	<b>946</b>	<b>259.311</b>	<b>1,67</b>	<b>55,04%</b>
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>382.338</b>	<b>297.747</b>	<b>6.173</b>	<b>842.880</b>	<b>1,26</b>	<b>55,12%</b>
N. Ευβοίας	42.940	14.689	391	141.474	2,85	70,92%

Πηγή: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος,, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, [www.greececamping.gr](http://www.greececamping.gr), επεξεργασία στοιχείων

**Διάγραμμα 3: Κλίνες ξενοδοχείων /κλίνες συμπληρωματικών καταλυμάτων**



Είναι απαραίτητο να συμπεριληφθεί στην ανάλυσή μας και μία ακόμη κατηγορία καταλυμάτων, των παραθεριστικών, διότι είναι σημαντικός ο αριθμός των παραθεριστών, δηλαδή αυτών οι οποίοι διατηρούν σπίτια (δεύτερη κατοικία) σε νησιά, που χρησιμοποιούν τα καλοκαίρια και σε ορισμένες περιπτώσεις και για μικρά ταξίδια 2 – 3 ημερών τον υπόλοιπο χρόνο (Σαββατοκύριακα, εορταστικά τριήμερα). Αυτό παρατηρείται ιδιαίτερα σε νησιά κοντά σε μεγάλα αστικά κέντρα (όπως Αίγινα, Σαλαμίνα, Εύβοια, Κέα, Άνδρος), τα οποία σταδιακά ενσωματώνονται στο μητροπολιτικό τους σύστημα και τη ζώνη επιρροής τους, ως περιοχές για αναψυχή και δεύτερη κατοικία (Spilanis, Vayanni 2004b: 277, Τσεκούρας και συν. 2003: 84).

Ο παραθερισμός σε ιδιόκτητη ή ενοικιαζόμενη κατοικία συμμετέχει με μεγάλο ποσοστό στον εσωτερικό τουρισμό αλλά συγχρόνως αποτελεί και ξεχωριστή κατηγορία. Ουσιαστικά πρόκειται για μία μορφή τουρισμού που απλά διαφοροποιείται ο τύπος καταλύματος (Τσάρτας και συν. 2001: 181). Το κατάλυμα μπορεί να μην ανήκει σε «θεσμικές» κατηγορίες καταλυμάτων, πλην όμως αποτελεί μέσο διαμονής. Στις περισσότερες περιπτώσεις ο παραθερισμός συνδυάζεται με τη δεύτερη κατοικία και την κατοικία σε γενέθλιο ή πατρογονικό τόπο (ιδιόκτητη) και συγχρόνως είναι πιο κοντά στις προτιμήσεις και στις δυνατότητες των Ελλήνων τουριστών – παραθεριστών (ενοικιαζόμενη)<sup>14</sup>.

Ο τομέας της παραθεριστικής κατοικίας στην Ελλάδα αναπτύχθηκε με γρήγορους ρυθμούς κατά την τελευταία δεκαπενταετία<sup>15</sup>. Σύμφωνα με έρευνα του Κ.Ε.Π.Ε., οι περιοχές που συγκεντρώνουν τις προτιμήσεις για παραθεριστική κατοικία είναι οι νησιωτικές και ορισμένες παραλιακές, που είναι και περιοχές τουριστικής ανάπτυξης. Αλλά παρά το μέγεθος και τη σημασία του τομέα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, δεν υπάρχει συστηματική στατιστική παρακολούθηση της προσφοράς παραθεριστικής κατοικίας (Κομίλης και συν 2001: 95). Έτσι, τα στοιχεία για τις παραθεριστικές κατοικίες που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα μελέτη προέκυψαν από την απογραφή πληθυσμού - κανονικών και μη κατοικιών του έτους 2001 της Στατιστικής Υπηρεσίας, με βάση τις κενές κατοικίες και με την υπόθεση ότι κάθε μία διαθέτει κατά μέσο όρο τρεις κλίνες.

Εξετάζοντας λοιπόν το ποσοστό των παραθεριστικών κλινών που διαθέτει κάθε νησί ως προς το σύνολο των κλινών του (τουριστικών και παραθεριστικών) θα μπορούσαμε να κάνουμε διάκριση ανάμεσα στα τουριστικά και παραθεριστικά νησιά. Έτσι, ως τουριστικά θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν εκείνα που ανήκουν στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Σποράδων, τα πιο δημοφιλή νησιά των

<sup>14</sup> Τόσο η κατοχή δεύτερης κατοικίας όσο και η ενοικίαση παραθεριστικής δίνει τη δυνατότητα υπέρβασης της εποχικότητας του τουρισμού διότι χαρακτηρίζονται από σταθερότητα και επανάληψη και, παρά το ότι οι τουρίστες αυτής της μορφής δε χρησιμοποιούν τα επίσημα τουριστικά καταλύματα, κατά τα άλλα όμως συμπεριφέρονται ως τουρίστες - καταναλωτές δημιουργώντας μέσα από τις δαπάνες τους αυξημένη ζήτηση για τις λοιπές τουριστικές υπηρεσίες. Συμβάλλουν με αυτό τον τρόπο στην περιφερειακή ανάπτυξη μέσω της αύξησης του τοπικού εμπορίου και της τοπική παραγωγής δημιουργώντας θέσεις εργασίας ικανές να οδηγήσουν στη συγκράτηση του ντόπιου πληθυσμού.

<sup>15</sup> Βέβαια ως παραθεριστικές κατοικίες καταγράφονται και εκείνες που χρησιμοποιούνταν ως κύριες πριν την μετακίνηση των ιδιοκτητών τους στα αστικά κέντρα. Αυτές είναι ιδιαίτερα πολλές σε μεγάλα νησιά όπου υπήρξε διπλή μετακίνηση από τις αγροτικές περιοχές είτε προς το αστικό κέντρο του νησιού είτε μακριά από αυτό.



Δωδεκανήσων, Κως και Ρόδος, των Κυκλάδων – Ίος, Θήρα και Μύκονος και από τα Ιόνια η Ζάκυνθος και η Κέρκυρα.

Στη συνέχεια μελετώντας την κατανομή των τουριστικών καταλυμάτων στο σύνολο του νησιωτικού χώρου της Ελλάδας, διαπιστώνεται μία υψηλή συγκέντρωση τουριστικών κλινών σε σχετικά περιορισμένο αριθμό νησιών. Παρατηρείται ότι σε τρία νησιά συγκεντρώνεται περίπου το 50% των κλινών του νησιωτικού χώρου (Κρήτη 26%, Κέρκυρα 12%, Ρόδο 11%), ενώ σε δώδεκα νησιά συγκεντρώνεται το 81% των καταλυμάτων (ανάμεσά τους Εύβοια, Ζάκυνθος, Κως, Θήρα, Πάρος και Θάσος).

### 7.5 Ένταση τουριστικής δραστηριότητας

Σε ότι αφορά στην πίεση που ασκεί ο τουρισμός στα νησιά, μετρούμενη τόσο σε κλίνες ανά κάτοικο όσο και σε κλίνες ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, οι τιμές των δεικτών αποδεικνύουν ότι υπάρχουν ορισμένα νησιά όπως Θήρα, Μύκονος, Σκιάθος (Π.π.19), που δέχονται μεγάλη τουριστική ένταση αφού εμφανίζουν υψηλές και τις δύο τιμές δεικτών.

Ο δείκτης κλίνες ανά πληθυσμό είναι μεγαλύτερος της μονάδας στο 26% των νησιών του δείγματος (στα 19 από τα 74) ανάμεσα τους Ίος, Πάρος, Κως, Παξοί, Σίκινος, Αμοργός, σε πολλά από αυτά εξαιτίας του μικρού τους μόνιμου πληθυσμού. Επίσης σε γνωστά νησιά όπως Χίο, Λέσβο, Σύρο, Εύβοια και Κρήτη δεν αντιστοιχεί ούτε μία κλίνη ανά κάτοικο εφόσον ο δείκτης είναι μικρότερος της μονάδας.

**Πίνακας 7: Δείκτες αξιολόγησης της τουριστικής έντασης – προσφορά**

Γεωγραφική Ενότητα	τουριστικές κλίνες	παραθ/κές κλίνες 2001	πληθυσμός 2001	έκταση	τουριστικές κλίνες/ πληθυσμό	τουριστικές κλίνες/ έκταση	παραθ/κές κλίνες/ πληθυσμό	παραθ/κές κλίνες/ έκταση
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>179.446</b>	<b>158.214</b>	<b>212.984</b>	<b>2.307</b>	<b>0,84</b>	<b>77,78</b>	<b>0,74</b>	<b>68,58</b>
N. Ζακύνθου	44.819	19.176	39.015	406	1,15	110,39	0,49	47,23
N. Κεφαλληνίας	18.768	31.731	39.488	904	0,48	20,76	0,80	35,10
N. Κερκύρας	101.145	91.149	111.975	641	0,90	157,79	0,81	142,20
N. Λευκάδας	14.714	16.158	22.506	356	0,65	41,33	0,72	45,39
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>45.836</b>	<b>184.536</b>	<b>206.121</b>	<b>3.836</b>	<b>0,22</b>	<b>11,95</b>	<b>0,90</b>	<b>48,11</b>
N. Λέσβου	20.203	90.342	109.118	2.154	0,19	9,38	0,83	41,94
N. Σάμου	20.577	47.895	43.595	778	0,47	26,45	1,10	61,56
N. Χίου	5.056	46.299	53.408	904	0,09	5,59	0,87	51,22
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>249.123</b>	<b>240.819</b>	<b>302.686</b>	<b>5.286</b>	<b>0,82</b>	<b>47,13</b>	<b>0,80</b>	<b>45,56</b>
N. Δωδεκανήσου	146.329	90.351	190.071	2.714	0,77	53,92	0,48	33,29
N. Κυκλάδων	102.794	150.468	112.615	2.572	0,91	39,97	1,34	58,50
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>211.853</b>	<b>259.311</b>	<b>601.131</b>	<b>8.336</b>	<b>0,35</b>	<b>25,41</b>	<b>0,43</b>	<b>31,11</b>
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>686.258</b>	<b>842.880</b>	<b>1.322.922</b>	<b>19.765</b>	<b>0,52</b>	<b>34,72</b>	<b>0,64</b>	<b>42,65</b>

Γεωγραφική Ενότητα	τουριστικές κλίνες	παραθ/κές κλίνες 2001	πληθυσμός 2001	έκταση	τουριστικές κλίνες/ πληθυσμός	τουριστικές κλίνες/ έκταση	παραθ/κές κλίνες/ πληθυσμός	παραθ/κές κλίνες/ έκταση
N. Ευβοίας	58.020	141.474	215.136	4.167	0,27	13,92	0,66	33,95

Πηγή: Ε.Ο.Τ., Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

Με βάση το δείκτη τουριστικές κλίνες ανά έκταση παρατηρούνται έντονες διανομαρχιακές ανισότητες στην περιφέρεια Ιονίων νήσων. Ειδικότερα στους νομούς Κέρκυρας και Ζακύνθου αντιστοιχούν 166 και 111 κλίνες ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο ενώ στους νομούς Κεφαλληνίας και Λευκάδας, 23 και 48 αντίστοιχα (Π.7). Οι υψηλές τιμές του εν λόγω δείκτη σε ορισμένα νησιά όπως Πόρο, Αγκίστρι και Σπέτσες οφείλεται στην μικρή τους έκταση.

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά στις παραθεριστικές κλίνες και τους ανάλογους υπολογισμένους δείκτες ανά έκταση και ανά πληθυσμό οι υψηλές τιμές σε ορισμένα νησιά όπως Σαλαμίνα, Σπέτσες και Αίγινα οφείλεται στο μεγάλο αριθμό παραθεριστικών κατοικιών που διαθέτουν και στην εγγύτητά τους από την Αθήνα που ευνοεί αποδράσεις μικρής διάρκειας.

## 7.6 Εποχικότητα τουριστικής προσφοράς

Η εποχική λειτουργία πολλών επιχειρήσεων που συνδέονται με τον τουρισμό περιορίζει και τις θετικές επιπτώσεις σχετικά με την ποιότητα ζωής των μόνιμων κατοίκων. Ακόμη, τους δημιουργεί ένα αίσθημα εγκατάλειψης κατά τη μη τουριστική περίοδο, που διαρκεί σε πολλά νησιά μέχρι και 8 ή 9 μήνες (Σπιλάνης 2000: 173). Όσο η τουριστική δραστηριότητα είναι πιο έντονη τόσο πιο έντονο είναι το φαινόμενο του δυϊσμού μέσα στο χρόνο, ανάμεσα σε ένα καλοκαίρι με έντονη δραστηριότητα και έναν χειμώνα κυριολεκτικά «νεκρό» με τους κατοίκους να εγκαταλείπουν το νησί (Σπιλάνης 1997: 19).

Σε ότι αφορά τους μήνες που τα ξενοδοχεία παραμένουν ανοικτά επιβεβαιώνεται η εποχικότητα της τουριστικής δραστηριότητας: μόνο 12,12% των ξενοδοχείων των Ιονίων Νήσων, 18,05% της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, 12,29% της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και 18,76% των ξενοδοχείων της περιφέρειας Κρήτης παραμένουν ανοικτά ολόκληρο το χρόνο, σύμφωνα με στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας για το έτος 2000 (Π.8). Η πλειοψηφία των μονάδων (55,61% των Ιονίων Νήσων, 58,88% του Βορείου Αιγαίου, 64,79% του Νοτίου Αιγαίου και 65,45% της Κρήτης) δηλώνουν ότι λειτουργούν από τον Απρίλιο μέχρι τον Οκτώβριο, ενώ μόλις το 3,21% των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων των Ιονίων Νήσων, το 2,96% του Βορείου Αιγαίου, το 3,26% του Νοτίου Αιγαίου και το 0,49% της Κρήτης μένουν ανοικτά για λιγότερο από 6 μήνες.

Η πολιτική που ακολουθούν οι ξενοδοχειακές μονάδες για την περίοδο λειτουργίας τους εξαρτάται πλήρως από τη ζήτηση που διαμορφώνεται για τις υπηρεσίες που προσφέρουν. Έτσι το γεγονός ότι το 62,86% των ξενοδοχειακών καταλυμάτων των νησιωτικών περιφερειών λειτουργεί από Απρίλιο έως Οκτώβριο οφείλεται στο ότι,

όπως θα δούμε παρακάτω, το 97,6% των διανυκτερεύσεων πραγματοποιείται αυτό το διάστημα<sup>16</sup>.

<b>Πίνακας 8: Λειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων 2000</b>				
<b>Γεωγραφική ενότητα</b>	<b>Μήνες λειτουργίας</b>	<b>όλο το έτος</b>	<b>από Απρίλιο έως Οκτώβριο</b>	<b>λιγότερο από 6 μήνες</b>
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>7,30</b>	<b>12,12%</b>	<b>55,61%</b>	<b>3,21%</b>
N. Ζακύνθου	7,10	10,29%	44,12%	2,94%
N. Κεφαλληνίας	8,00	28,05%	37,80%	4,88%
N. Κερκύρας	7,13	7,17%	67,24%	3,07%
N. Λευκάδας	7,66	20,00%	48,00%	2,00%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>7,71</b>	<b>18,05%</b>	<b>58,88%</b>	<b>2,96%</b>
N. Λέσβου	8,18	27,78%	50,00%	3,70%
N. Σάμου	7,27	9,23%	66,15%	3,08%
N. Χίου	8,71	37,14%	45,71%	0%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>7,49</b>	<b>12,29%</b>	<b>64,79%</b>	<b>3,26%</b>
N. Δωδεκανήσου	7,48	10,25%	69,26%	1,23%
N. Κυκλάδων	7,50	14,41%	60,17%	5,37%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>8,07</b>	<b>18,76%</b>	<b>65,45%</b>	<b>0,49%</b>
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>7,66</b>	<b>14,80%</b>	<b>62,86%</b>	<b>2,39%</b>
N. Ευβοίας	7,59	33,15%	20,65%	36,96%

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία στοιχείων

Σε συνάρτηση με το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ξενοδοχείων λειτουργεί από τον Απρίλιο έως τον Οκτώβριο (διάστημα 7 μηνών) παρατηρούμε και ότι ο μέσος όρος λειτουργίας των ξενοδοχειακών μονάδων στον ευρύτερο νησιωτικό χώρο είναι 7,66 μήνες. Θα πρέπει να τονιστεί ότι μεταξύ του συνόλου των νησιών δεν υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση αφού, πλην ορισμένων εξαιρέσεων, στα περισσότερα ο χρόνος λειτουργίας των ξενοδοχειακών καταλυμάτων που διαθέτουν κυμαίνεται από 7 μέχρι 8 μήνες. Εξαιρέσεις αποτελούν Σύρος, Μήλος, Ύδρα, Τήνος, Λήμνος, Κύθηρα, Χίος με διάρκεια λειτουργίας πάνω από 8 μήνες καθώς και Αγκίστρι, Φολέγανδρος, Αστυπάλαια, Αλόνησος, Ίος, Σκιάθος, Σκόπελος που οι ξενοδοχειακές τους επιχειρήσεις μένουν ανοικτές κατά μέσο όρο 6 μήνες (Π.π.20).

<sup>16</sup> Εμφανίζεται συχνά το φαινόμενο της «προσαρμογής» της επίσημα ανακοινωμένης περιόδου λειτουργίας με βάση τις αφίξεις των charters, ενώ οι ξενοδόχοι δε διστάζουν να μεταφέρουν τους λίγους πελάτες σε γειτονικές μονάδες για να αποφύγουν την έναρξη λειτουργίας ή να επισπεύσουν το κλείσιμο στο τέλος της περιόδου.

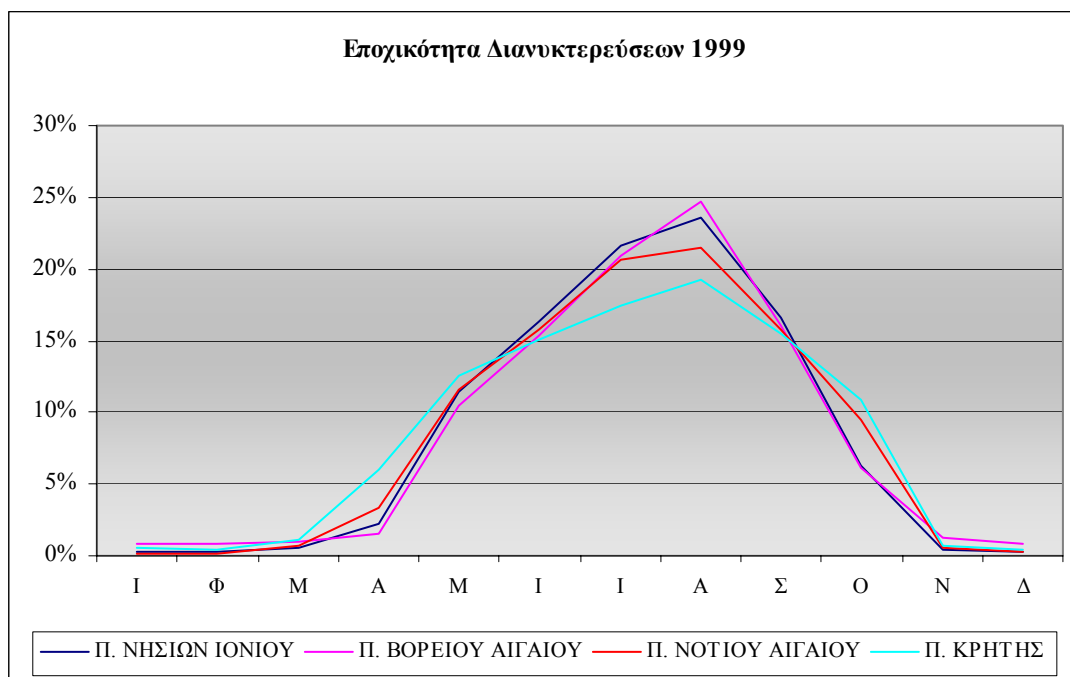
## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ

Η σημασία της τουριστικής ζήτησης έγκειται στο γεγονός ότι δίνει τη δυνατότητα να υπολογιστεί και να εκτιμηθεί το μέγεθος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που έχει να επιδείξει η τουριστική δραστηριότητα, να καταγράφει τη διεθνή χωρική διάρθρωση των τουριστικών ροών, να ερμηνεύει την εξέλιξη τους και να διακρίνει τις χώρες προέλευσης από τις χώρες υποδοχής των τουριστών. Έτσι, τα διαθέσιμα στοιχεία για τις αφίξεις και διανυκτερεύσεις των τουριστών καλύπτουν τα ξενοδοχεία, τα camping και τα συμπληρωματικά καταλύματα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία συνεχή αλλαγή της τουριστικής ζήτησης προς και για καταλύματα μικρότερης δυναμικότητας, χαρακτηριστικά των οποίων είναι οι στοιχειώδεις ξενοδοχειακές υπηρεσίες ή ανέσεις «τύπου σπιτιού», που παρέχονται για ένα είδος διακοπών πιο ανεξάρτητων από εκείνων των οργανωμένων τουριστικών πακέτων.

### 8.1 Εποχικότητα διανυκτερεύσεων

Στο νησιωτικό χώρο η εποχικότητα των διανυκτερεύσεων είναι ιδιαίτερα έντονη καθώς στα περισσότερα νησιά η τουριστική περίοδος διαρκεί από τον Απρίλιο έως τον Οκτώβριο. Σε αυτό το διάστημα πραγματοποιήθηκε το 97,6% των συνολικών διανυκτερεύσεων των νησιωτικών περιφερειών το έτος 1999 (Π.π.21). Η εποχικότητα αυτή έρχεται σε συνάρτηση με τον αριθμό και την ομοιογενοποίηση των οργανωμένων ταξιδιών (πτήσεις charter – tour operators), γεγονός που έχει σαν αποτέλεσμα οι μήνες εκτός τουριστικής περιόδου να επιδεικνύουν στο νησιωτικό χώρο μόλις 2,5% των ετήσιων διανυκτερεύσεων, όταν πριν από τριάντα χρόνια περισσότερο από 20% των τουριστών έρχονταν κατά την εν λόγω περίοδο (Σπιλάνης 2003β: 7). Η απορρέουσα χρονική κατανομή των νησιωτικών περιφερειών του έτους 1999 αποτυπώνεται ανάγλυφα στο διάγραμμα 4 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 4: Εποχικότητα Διανυκτερεύσεων 1999



Η εποχικότητα των διανυκτερεύσεων στα νησιά επηρεάζεται επίσης και από την παγιωμένη άποψη που επικρατεί ότι τα νησιά είναι τόποι καλοκαιρινών διακοπών, τα οποία το χειμώνα είναι έρημα και δεν προσφέρουν καμία δυνατότητα. Παράλληλα, η μετακίνηση από την ηπειρωτική χώρα στα νησιά είναι δαπανηρή και δύσκολη, ιδιαίτερα το χειμώνα, καθώς υπάρχει και ο κίνδυνος του αποκλεισμού από κακές καιρικές συνθήκες ή από έλλειψη θέσεων (Spilanis, Vayanni 2004b: 285).

Η έντονη εποχικότητα αποτελεί ίσως κρίσιμο σημείο αφού προκαλεί χρονικές και χωρικές υπερφορτώσεις στους φυσικούς αποδέκτες και γενικότερα στην υποδομή μιας περιοχής, καθώς οι πιέσεις που δημιουργούνται σε περιορισμένο χρονικό διάστημα είναι σημαντικές και σε συνδυασμό με τις περιορισμένες δυνατότητες διαχείρισης των επιπτώσεων του τουρισμού σε μικρούς τόπους προορισμού, προκαλεί πολλαπλά προβλήματα. Σε πολλά νησιά, ο πληθυσμός πολλαπλασιάζεται τους μήνες αιχμής (Κέρκυρα, Σαντορίνη, Ρόδος, Μύκονος). Η αύξηση αυτή του πληθυσμού προκαλεί πολλαπλές επιπτώσεις τόσο σε επίπεδο πόρων, όπως για παράδειγμα στο νερό, ενώ ιδιαίτερα αυξημένη απαίτηση εμφανίζεται σε σχέση με τις διάφορες υποδομές, όπως ύδρευσης, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων και απορριμμάτων, ενέργειας. Οι υποδομές αυτές σχεδιάζονται προκειμένου να ανταποκρίνονται στις αυξημένες εποχικές πιέσεις, ενώ το υπόλοιπο χρονικό διάστημα υπολειπόμενες, γεγονός το οποίο συνεπάγεται ένα ιδιαίτερα αυξημένο κόστος λειτουργίας και συντήρησης (Κοκκώσης, Τσάρτας 2001: 219).

Η τουριστική δραστηριότητα που ασκείται στα ελληνικά νησιά πραγματοποιείται τους θερινούς μήνες και ιδιαίτερα τον Ιούλιο και τον Αύγουστο, οι οποίοι αποτελούν ως επί των πλείστον τους μήνες τουριστικής αιχμής. Μάλιστα η εποχικότητα των διανυκτερεύσεων στις νησιωτικές περιφέρειες, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα 9, είναι ιδιαίτερα έντονη εφόσον οι μήνες αυτοί συγκεντρώνουν ποσοστό της τάξης του 41,1% του συνόλου των ετήσιων διανυκτερεύσεων που πραγματοποιήθηκαν το 1999.

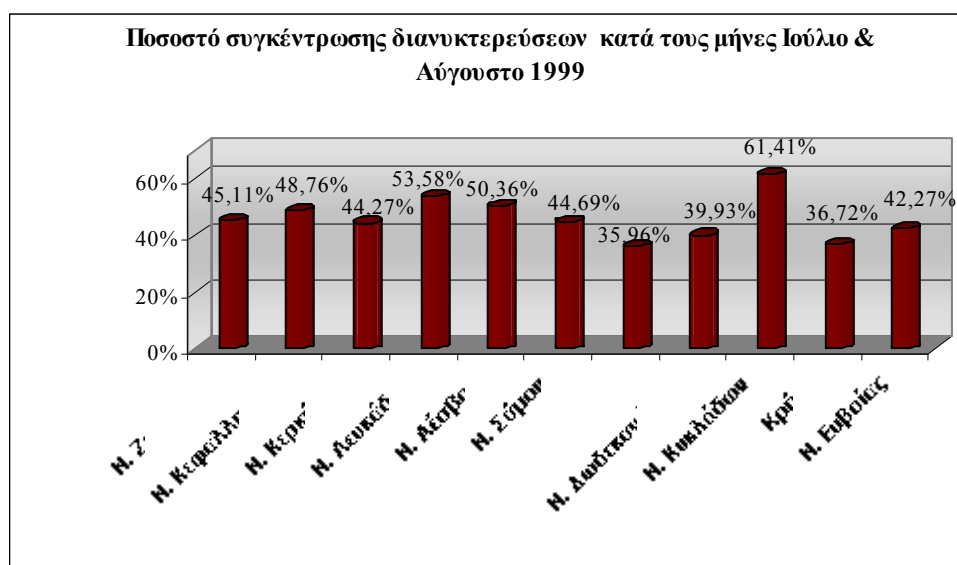
Πιο συγκεκριμένα, οι νησιωτικές περιφέρειες του Βορείου Αιγαίου (45,66%) και του Ιονίου (45,25%) εμφανίζονται με την υψηλότερη συγκέντρωση, ενώ ακολουθούν το Νότιο Αιγαίο (42,2%) με ποσοστό συγκέντρωσης στα ίδια επίπεδα με του νησιωτικού μέσου όρου και η Κρήτη με τη χαμηλότερη συγκέντρωση (36,72%).

Είναι άξιο αναφοράς ότι η πλειοψηφία των νομών της νησιωτικής περιφέρειας κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο παρουσιάζουν ποσοστό συγκέντρωσης διανυκτερεύσεων, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του έτους 1999, που κυμαίνεται από 44% έως 50% (Δ.5). Εξαιρέση αποτελούν ο νομός Χίου (35,96%), τα Δωδεκάνησα (39,93%), ο νομός Λευκάδας (53,58%) και οι Κυκλάδες (61,41%). Στις Κυκλάδες μάλιστα συνωστίζονται έντονα οι διανυκτερεύσεις το εν λόγω διάστημα, κυρίως λόγω της οργάνωσης των διακοπών από θεσμικής πλευράς στην Ελλάδα και του ειδικού βάρους των ημεδαπών τουριστών στο σύνολο των διανυκτερεύσεων (27,73%).

<b>Πίνακας 9: Εποχικότητα διανυκτερεύσεων στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα &amp; camping κατά τους μήνες αιχμής 1999</b>				
Γεωγραφική ενότητα	Σύνολο έτους	Ιούλιος	Αύγουστος	% διανυκτερεύσεων Ιουλίου & Αυγούστου επί του συνόλου
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>6.063.845</b>	<b>1.312.827</b>	<b>1.430.936</b>	<b>45,25%</b>
N. Ζακύνθου	1.926.182	437.057	431.791	45,11%
N. Κεφαλληνίας	499.846	109.579	134.142	48,76%
N. Κερκύρας	3.415.341	712.348	799.641	44,27%
N. Λευκάδας	222.476	53.843	65.362	53,58%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>1.465.227</b>	<b>307.194</b>	<b>361.872</b>	<b>45,66%</b>
N. Λέσβου	490.585	110.533	136.550	50,36%
N. Σάμου	819.137	170.024	196.032	44,69%
N. Χίου	155.505	26.637	29.290	35,96%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>16.267.072</b>	<b>3.363.336</b>	<b>3.501.382</b>	<b>42,20%</b>
N. Δωδεκανήσου	14.547.963	2.784.019	3.025.007	39,93%
N. Κυκλάδων	1.719.109	579.317	476.375	61,41%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>11.352.238</b>	<b>1.977.845</b>	<b>2.190.712</b>	<b>36,72%</b>
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>35.148.382</b>	<b>6.961.202</b>	<b>7.484.902</b>	<b>41,10%</b>
N. Ευβοίας	585.793	115.370	132.270	42,27%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

**Διάγραμμα 5: Ποσοστό συγκέντρωσης διανυκτερεύσεων κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο 1999**



Δεν είναι τυχαίο ότι σε επίπεδο νησιών κατά την τουριστική περίοδο Ιουλίου - Αυγούστου το μεγαλύτερο ποσοστό διανυκτερεύσεων πραγματοποιείται σε Αντίπαρο (97,55%), Αστυπάλαια (95,55%), Αμοργό (90,1%), Σύρο (89,66%) και Σέριφο (89,55%) που ανήκουν στο σύμπλεγμα των Κυκλάδων (Π.π.22). Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί, ότι η πλειοψηφία των ελληνικών νησιών (24 από τα εξεταζόμενα 52, ποσοστό 46,15%) εμφανίζουν ποσοστό συγκέντρωσης διανυκτερεύσεων κατά την εξεταζόμενη περίοδο μεταξύ 41% και 54% (για παράδειγμα Σκιάθος, Ύδρα, Πόρος Κύθηρα, Σάμος, Κως, Κέρκυρα), ενώ 15 νησιά από τα υπολειπόμενα 28 (ποσοστό της τάξης του 28,85% επί του συνόλου) τιμή από 56% έως 70% (όπως Σαμοθράκη, Ίος, Σκύρο, Πάρος). Μικρό δείκτη εποχικότητας σε σύγκριση με αντίστοιχους άλλων νησιών πετυχαίνουν ορισμένοι σημαντικοί τουριστικοί προορισμοί της χώρας, όπως η Ρόδος (37,82%) και η Κρήτη (36,72%), που σημαίνει ότι οι διανυκτερεύσεις τους διασπείρονται στο χρόνο και συνεπώς επιτυγχάνουν περισσότερα οφέλη από οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής πλευράς.

## 8.2 Αναλογία αλλοδαπών – ημεδαπών τουριστών

Τα χαρακτηριστικά των δύο κατηγοριών τουρισμού του εξωτερικού (αλλοδαπών) και του εσωτερικού (ημεδαπών) είναι τα παρακάτω σε αντιπαράθεση (Ε.Ο.Τ. 2002: 4 - 5):

- Εξωτερικός τουρισμός: είναι συναλλαγματοφόρος, συγκεντρώνεται στο χώρο (βασικά σε νησιά και γενικά σε παραλίες) και το χρόνο (βασικά στο καλοκαίρι), είναι γενικά μαζικός, οι μορφές τουρισμού της προτίμησής του είναι κυρίως το δίπτυχο «ήλιος – θάλασσα» και η επίσκεψη διεθνώς προβεβλημένων μνημείων, οργανώνεται έγκαιρα και ικανοποιητικά, αλλά είναι ευαίσθητος σε συγκυριακές επιδράσεις, προτιμάει τις μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες και αυξάνει τη ζήτηση για εισαγόμενα προϊόντα, δημιουργεί συμφόρηση στις πύλες εισόδου της χώρας σε περιόδους τουριστικής αιχμής.
- Εσωτερικός τουρισμός: δεν είναι συναλλαγματοφόρος, διασπείρεται στο χώρο και στο χρόνο, είναι οικογενειακός και δεν είναι οργανωμένος, οι μορφές τουρισμού της προτίμησής του είναι πέρα από το παραπάνω δίπτυχο και ποικίλες άλλες όπως ο θρησκευτικός, ο ιαματικός, ο ορεινός, ο ιστορικός, ο επαγγελματικός, ο απευθυνόμενος σε εκδηλώσεις λαϊκού πολιτισμού, δεν είναι ευαίσθητος σε συγκυρίες, προτιμάει τις μικρές τουριστικές μονάδες και τα σπίτια (ιδιότητα, φίλων και συγγενών) συχνά εντείνοντας την αυθαιρεσία που χαρακτηρίζει το είδος αυτό καταλυμάτων, δημιουργεί συμφόρηση στις εξόδους των μεγάλων αστικών κέντρων σε περιόδους αιχμής<sup>17</sup>.

Οι διαφορές αυτές είχαν μέχρι τώρα επηρεάσει την κρατική και την ιδιωτική επιχειρηματική πολιτική προς την κατεύθυνση της εύνοιας του εξωτερικού τουρισμού και αντίστοιχα της ικανοποιητικής παρακολούθησης της κίνησής του στην Ελλάδα και διεθνώς με στατιστικές, μελέτες, ανταλλαγή εμπειριών, ενώ αντίθετα ο εσωτερικός τουρισμός είχε παραμεληθεί και γινόταν με ανεπάρκεια η μέτρηση και η παρακολούθηση της κίνησής του στη χώρα.

<sup>17</sup> Η περιγραφή αυτή αφορά κυρίως τον τουρισμό των νησιών γιατί στην ηπειρωτική χώρα και στα μεγάλα αστικά κέντρα σημαντικό κομμάτι του εσωτερικού τουρισμού αφορά μετακινήσεις για λόγους υγείας, αγορών, διευθέτησης υποθέσεων με τη διοίκηση κ.λ.π.

Πρόσφατα παρατηρείται στροφή της εύνοιας από τους τουριστικούς παράγοντες προς τον εσωτερικό τουρισμό, του οποίου άρχισαν να αναγνωρίζονται τα θετικά στοιχεία, όπως είναι ότι παρουσιάζει συνεχή αύξηση μη επηρεαζόμενη από δυσμενείς συγκυρίες και προκαλεί ευνοϊκές αναπτυξιακές επιπτώσεις άμεσα στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη και έμμεσα στην εθνική. Με λίγα λόγια, ο εσωτερικός τουρισμός μπορεί να γίνεται σε περιοχές που δεν έχουν μεγάλη τουριστική κίνηση ευνοώντας την ανακάλυψη νέων προορισμών με παράλληλη τόνωση του τοπικού εμπορίου και της τοπικής παραγωγής, γεγονός που διευκολύνει την οικονομική ανάπτυξη της περιφέρειας αμβλύνοντας τις περιφερειακές ανισότητες. Επίσης, ενισχύει τη δυναμική συγκράτησης της διαρροής συναλλάγματος στο εξωτερικό με παραμονή των Ελλήνων στη χώρα, συμβάλλει στη μεγέθυνση της τουριστικής κατανάλωσης, συνεισφέρει στο Α.Ε.Π.. Συγχρόνως ο εσωτερικός τουρίστας δημιουργεί θετικότερες από τους αλλοδαπούς οικονομικές επιπτώσεις διότι είναι μεμονωμένος και καταναλώνει περισσότερο. Η διασπορά ημεδαπών τουριστών στο χώρο και στο χρόνο εμφανίζει πολύ καλύτερη κατανομή σε σχέση με εκείνη των αλλοδαπών τουριστών, περιορίζει την εποχικότητα διότι δε λαμβάνει χώρα μόνο το καλοκαίρι στη διάρκεια της μεγάλης τουριστικής ροής, επιτυγχάνοντας με αυτό τον τρόπο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου (Τσάρτας και συν. 2001: 180). Ενδεικτικό της στροφής του ενδιαφέροντος είναι ότι εκπονήθηκε έρευνα με θέμα: Προσδιορισμός των Χαρακτηριστικών των Ημεδαπών Τουριστών για το 1996, από τη Διεύθυνση Διανεμητικού Εμπορίου και Υπηρεσιών της Ε.Σ.Υ.Ε. που συγχρόνως αποτελεί και υποχρέωσή της προς EUROSTAT.

Η αναλογία των αλλοδαπών – ημεδαπών στο σύνολο των διανυκτερεύσεων που πραγματοποιήθηκαν στον ευρύτερο νησιωτικό χώρο της Ελλάδας το 1999 ανήλθε σε 8,9/1 (ήτοι 89,41% και 10,59% αντίστοιχα). Ο παρακάτω πίνακας αποτυπώνει την κατάσταση ως προς τις επιμέρους περιφέρειες.

<b>Πίνακας 10: Ποσοστό διανυκτερεύσεων ημεδαπών – αλλοδαπών τουριστών επί του συνόλου στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα &amp; camping – 1999</b>		
<b>Γεωγραφική ενότητα</b>	<b>Ημεδαποί</b>	<b>Αλλοδαποί</b>
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>14,19%</b>	<b>85,81%</b>
N. Ζακύνθου	10,63%	89,37%
N. Κεφαλληνίας	30,08%	69,92%
N. Κερκύρας	12,00%	88,00%
N. Λευκάδας	43,10%	56,90%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>31,01%</b>	<b>68,99%</b>
N. Λέσβου	41,01%	58,99%
N. Σάμου	19,85%	80,15%
N. Χίου	58,28%	41,72%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>9,93%</b>	<b>90,07%</b>
N. Δωδεκανήσου	5,58%	94,42%
N. Κυκλάδων	46,77%	53,23%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>6,97%</b>	<b>93,03%</b>
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>10,59%</b>	<b>89,41%</b>

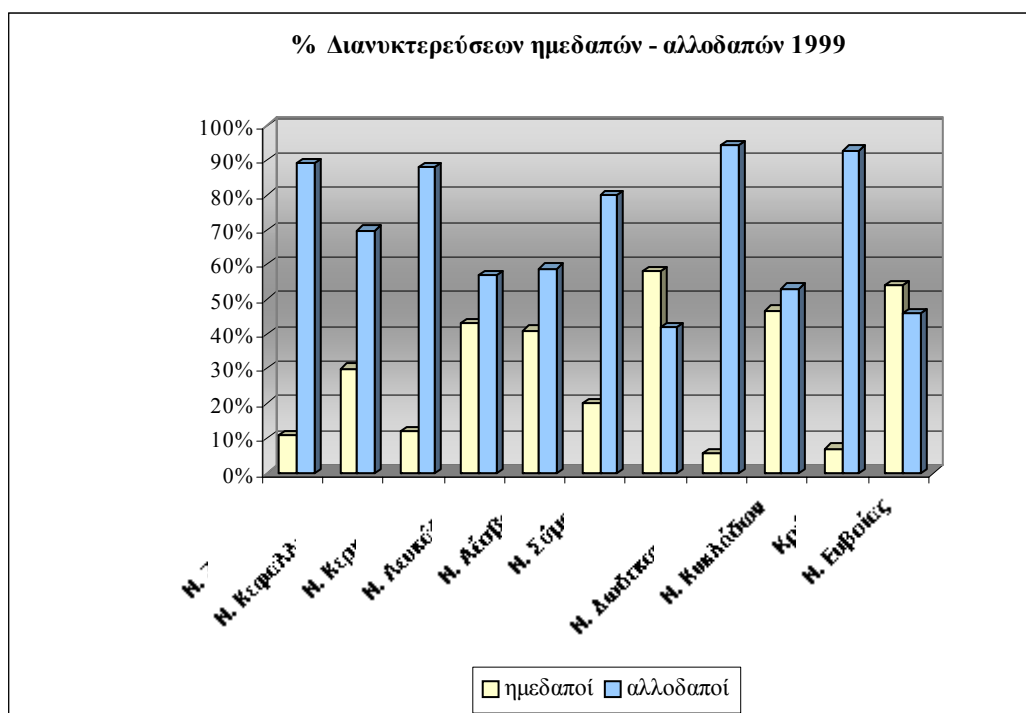


Γεωγραφική ενότητα	Ημεδαποί	Αλλοδαποί
Ν. Ευβοίας	53,85%	46,15%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

Η εν λόγω αναλογία μειώνεται σημαντικά στη περίπτωση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (7/3), καθότι ο εσωτερικός τουρισμός αποσπά το 31,01%. Αυτή η διαφοροποίηση οφείλεται κυρίως στα ποσοστά που συγκεντρώνουν οι Έλληνες τουρίστες στα νησιά της Χίου (59,17%) και της Λέσβου (39,02%). Η μεγαλύτερη εξάρτηση από τον αλλοδαπό τουρισμό εντοπίζεται στη Κρήτη (93,03%) και στο Νότιο Αιγαίο (90,07%). Στο εσωτερικό της τελευταίας περιφέρειας ωστόσο υπάρχουν μεγάλες ανισότητες (Δ.6), καθότι στα μεν Δωδεκάνησα κυριαρχεί ο εξωτερικός τουρισμός (Κως 96,64%, Ρόδος 94% και Κάρπαθος 92,69%, Π.π.23), ενώ στις δε Κυκλάδες παρουσιάζεται μία ισορροπία μεταξύ αλλοδαπών (53,23%) και ημεδαπών (46,77%), κυρίως λόγω του ότι οι αφίξεις με charter δεν κυριαρχούν ως μέσο πρόσβασης σε αντίθεση με άλλους προορισμούς, όπως θα δούμε και παρακάτω. Εξαιρέσεις αποτελούν η Θήρα, η Ίος και η Μύκονος που σημειώνουν υψηλά ποσοστά αλλοδαπών (81%, 78,38% και 76,35% αντίστοιχα).

**Διάγραμμα 6: Ποσοστό διανυκτερεύσεων ημεδαπών – αλλοδαπών 1999**



Όσο αφορά στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων παρατηρείται ταύτιση της αναλογίας ημεδαπών – αλλοδαπών τουριστών με την αντίστοιχη των νησιωτικών περιφερειών, η οποία οφείλεται στα ποσοστά αλλοδαπών που εμφανίζουν οι Παξοί (89,38%), η Ζάκυνθος (89,37%) και η Κέρκυρα (87,99%), νησιά όπου ο εξωτερικός τουρισμός αποτελεί σημαντική τουριστική κίνηση. Τέλος, στα νησιά που δεν ανήκουν σε κάποια αποκλειστικά νησιωτική περιφέρεια δεν υπάρχει ομοιόμορφη συμπεριφορά διότι εμφανίζεται κυριαρχία του εσωτερικού τουρισμού σε Σαμοθράκη, Σκύρο, Κύθηρα και Σαλαμίνα, ισορροπία εξωτερικού και εσωτερικού τουρισμού σε Εύβοια, Σκόπελο και νησιά του Αργοσαρωνικού ενώ επικρατεί ο εξωτερικός τουρισμός σε Αλόνησο, Σκιάθο και Θάσο.

### 8.3 Μέση διάρκεια παραμονής

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η μέση διανυκτέρευση των τουριστών: και στην περίπτωση αυτή υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των νησιών του ελλαδικού χώρου, αλλά και στη συμπεριφορά μεταξύ αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών. Χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι το 1999 η μέση διάρκεια παραμονής των ξένων τουριστών σε ξενοδοχειακά καταλύματα και camping είναι πάνω από διπλάσια του εσωτερικού τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, η μέση διάρκεια παραμονής αλλοδαπών στο σύνολο των νησιωτικών περιφερειών ήταν 8,54 ημέρες ενώ οι ημεδαποί τουρίστες πραγματοποίησαν διακοπές με μέση διάρκεια μόλις 3,72 ημερών (Π.11).

Η υψηλότερη διάρκεια παραμονής σημειώνεται στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και για τις δύο κατηγορίες τουριστών ενώ η χαμηλότερη τιμή παρατηρείται για τους μεν Έλληνες στην περιφέρεια Κρήτης και για τους δε αλλοδαπούς στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

<b>Πίνακας 11: Μέση Διάρκεια Παραμονής (Μ.Δ.Π.) στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα &amp; camping – 1999</b>			
<b>Γεωγραφική ενότητα</b>	<b>ΗΜΕΔΑΠΟΙ</b>	<b>ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>3,79</b>	<b>8,67</b>	<b>7,33</b>
N. Ζακύνθου	3,44	9,02	7,70
N. Κεφαλληνίας	3,31	7,58	5,47
N. Κερκύρας	4,43	8,75	7,83
N. Λευκάδας	3,21	6,37	4,47
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>3,80</b>	<b>8,17</b>	<b>6,02</b>
N. Λέσβου	3,58	8,44	5,43
N. Σάμου	4,95	8,21	7,27
N. Χίου	2,95	6,86	3,87
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>3,96</b>	<b>8,72</b>	<b>7,79</b>
N. Δωδεκανήσου	4,01	9,42	8,76
N. Κυκλάδων	3,90	4,14	4,03
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>3,22</b>	<b>8,26</b>	<b>7,45</b>
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>3,72</b>	<b>8,54</b>	<b>7,51</b>
N. Ευβοίας	2,79	7,66	3,95

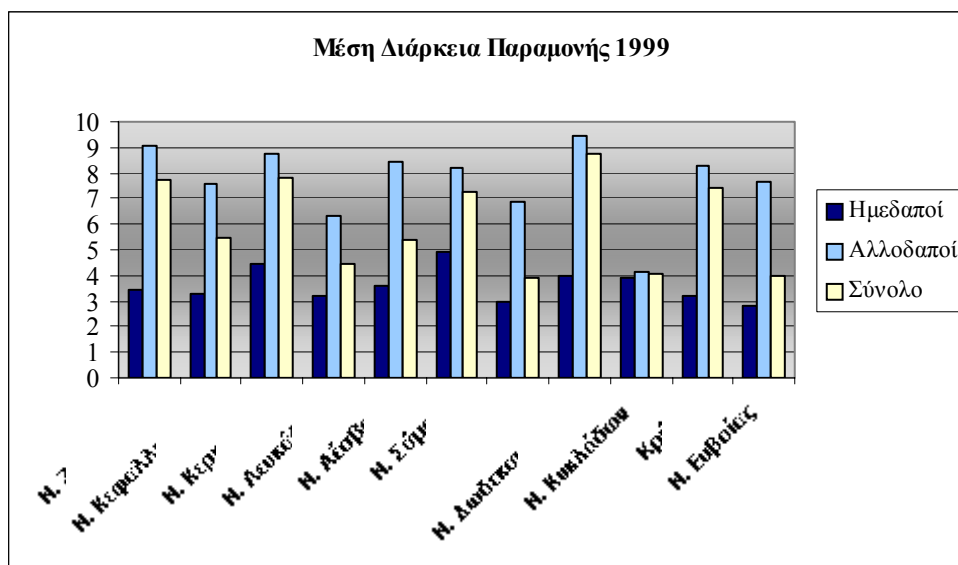
Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

Διαφοροποιήσεις ωστόσο παρατηρούνται και στο εσωτερικό των περιφερειών όπως του Νοτίου Αιγαίου, όπου ο μέσος όρος παραμονής των αλλοδαπών στα Δωδεκάνησα ξεπερνά τις 9 ημέρες σε Κω (10,12), Ρόδο (9,21) και Κάρπαθο (9,18), σε αντίθεση με Λέρο (3,49), Πάτμο (4,80) και Αστυπάλαια (4,90). Στις Κυκλάδες ο μέσος όρος παραμονής είναι σημαντικά χαμηλότερος (4,14 ημέρες, βλ. διάγραμμα 7) με την Ίο να παρουσιάζει τον υψηλότερο (4,93), ενώ Νάξος, Κύθνος, Σίφνος, Μύκονος και Κέα ξεπέρασαν για το 1999 το όριο των 4 ημερών (Π.π.24). Στην περιφέρεια Ιονίων Νήσων ανήκουν οι Παξοί όπου με μέση διάρκεια παραμονής 10,76 ημερών κατατάσσονται πρώτοι επί του συνόλου των νησιών του ελλαδικού

χώρου. Γενικά, στα νησιά της εν λόγω περιφέρειας δεν παρατηρούνται μεγάλες αποκλίσεις από το μέσο όρο παραμονής αλλοδαπών τουριστών πλην της Ιθάκης (3,32 ημέρες). Τέλος, στα νησιά του Βορείου Αιγαίου ο αριθμός διανυκτερεύσεων ανά άφιξη κυμαίνεται από 6,8 έως 9,5 ημέρες, με τη Λήμνο και τις Οινούσες να εμφανίζουν το μεγαλύτερο μέσο όρο και να ανήκουν στα 10 πρώτα νησιά του ευρύτερου νησιωτικού χώρου της Ελλάδας με τη μεγαλύτερη μέση διάρκεια παραμονής αλλοδαπών τουριστών.

Σε ότι αφορά τους Έλληνες τουρίστες, ο αριθμός διανυκτερεύσεων τους ανά άφιξη υπερβαίνει τις 4 ημέρες (μέσος όρος νησιωτικών περιφερειών) μόνο στο 1/3 των νησιών του ελλαδικού χώρου ενώ σε τρία από αυτά η μέση διάρκεια παραμονής είναι πάνω από 6 ημέρες (Σύρος 9,39 που αποτελεί διοικητικό κέντρο του νομού με επαγγελματική κίνηση όλο το χρόνο, Κύθνος 7,31 εξαιτίας του ιαματικού τουρισμού και Αστυπάλαια 6,09). Επίσης, υπάρχει μία ιδιαίτερη κατηγορία νησιών σε κοντινή απόσταση από την Αθήνα, (όπως Σαλαμίνα, Ύδρα, Πόρος, Σπέτσες, Αίγινα, Αγκίστρι και ο νομός Ευβοίας) όπου η μέση διάρκεια παραμονής δεν ξεπερνά τις 3 ημέρες διότι επικρατεί ο τουρισμός Σαββατοκύριακου. Όμως, τα περισσότερα νησιά είναι γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές, μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, τόσο μικρά που δε διαθέτουν ενδοχώρα, ενώ ο τοπικός πληθυσμός είναι πολύ μικρός ώστε δεν μπορεί να υποστηρίξει την ανάπτυξη τέτοιου είδους τουρισμού (Σαββατοκύριακου).

**Διάγραμμα 7: Μέση διάρκεια παραμονής 1999**



Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ένας παράγοντας που καθορίζει ιδιαίτερα το μέγεθος της μέσης διάρκειας παραμονής είναι η εξάρτηση από τον αλλοδαπό τουρισμό και ο βαθμός οργάνωσης του τουριστικού προϊόντος ενός τόπου υποδοχής, ο βαθμός δηλαδή κατά τον οποίον οι tour operators διαμορφώνουν τις τουριστικές ροές στον προορισμό. Η διάρκεια των οργανωμένων πακέτων κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 7 και 14 ημερών, γεγονός που δεν παρατηρείται τόσο έντονα στη περίπτωση του μεμονωμένου τρόπου οργάνωσης του ταξιδιού (2 με 5 μέρες). Έτσι στις περιοχές όπου κυριαρχούν οι πτήσεις charter ως μέσο πρόσβασης και η πλειοψηφία των τουριστών κάνει διακοπές διαμένοντας στο ίδιο ξενοδοχείο πραγματοποιώντας μικρή απόστασης ημερήσιες μετακινήσεις, ο μέσος όρος παραμονής είναι σχεδόν

διπλάσιος σε σχέση με περιοχές όπου κυριαρχεί ο μεμονωμένος τουρίστας (Χατζημαρινάκης 2005: 28). Στην τελευταία αυτή περίπτωση πιθανότατα έχουμε τουρίστες που έχουν επιλέξει να επισκεφθούν στο ίδιο ταξίδι περισσότερα από ένα νησιά (περιηγητικός τουρισμός με πολλούς σταθμούς), οπότε και οι διανυκτερεύσεις μοιράζονται σε περισσότερα νησιά και καταλύματα, με συνέπεια να έχουμε χαμηλότερο μέσο όρο διανυκτερεύσεων ανά άφιξη (Σπιλάνης 2000: 156).

#### 8.4 Σύνθεση αγορών – εθνικότητες

Η κύρια πελατεία των νησιωτικών περιφερειών προέρχεται από την Ευρώπη. Τις πρωτοπόρες θέσεις καταλαμβάνουν ήδη από τη δεκαετία του '70 οι Άγγλοι και οι Γερμανοί, με ποσοστά που αγγίζουν τελευταία το 20% έκαστος στο σύνολο των νησιών. Ανάλογο μερίδιο αντιστοιχεί ενιαία και σε μια ομάδα εθνικοτήτων όπως Ιταλοί, Γάλλοι, Σουηδοί, Ολλανδοί, Αυστριακοί και τουρίστες από τη Βόρειο Αμερική. Η σύνθεση της ομάδας αυτής διαφοροποιείται ανάλογα με τον τουριστικό προορισμό<sup>18</sup>. Έτσι, ιδιαίτερη θέση καταλαμβάνουν στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου οι Κάτω Χώρες – Ολλανδία, Βέλγιο - και στην Κρήτη η Σκανδιναβία. Οι γειτονικές χώρες (χώρες της Βαλκανικής χερσονήσου, Τουρκία, οι χώρες της Εγγύς Ανατολής) αδυνατούν κυρίως λόγω χαμηλής αγοραστικής δύναμης, αδύναμου νομίσιματος και πολιτικής αστάθειας να αποτελέσουν αξιόλογη αγορά (Χατζημαρινάκης 2005: 17).

Η ποικιλία εθνικοτήτων που επισκέπτονται κάθε τουριστικό προορισμό αποτελεί σταθεροποιητικό παράγοντα της εκάστοτε τοπικής οικονομίας και αποτυπώνεται με το ποσοστό των διανυκτερεύσεων που συγκεντρώνουν σε κάθε νησί οι τρεις μεγαλύτερες εθνικότητες τόσο αθροιστικά όσο και μεμονωμένα. Όσο υψηλότερα είναι αυτά τα ποσοστά τόσο πιο εύθραυστη είναι η οικονομία του τόπου υποδοχής και πιο ευάλωτη σε ενδεχόμενες κρίσεις στις χώρες προέλευσης εφόσον εξαιτίας της έλλειψης ποικιλίας εθνικοτήτων δεν υπάρχουν δυνατότητες αναπλήρωσης του κενού.

Ο δείκτης του ποσοστού των διανυκτερεύσεων που συγκεντρώνουν οι τρεις μεγαλύτερες εθνικότητες στο σύνολο των νησιωτικών περιφερειών για το έτος 2003 φθάνει το 60% και υποδεικνύει την εξάρτηση από περιορισμένο αριθμό αγορών (Π.12). Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι σε όλες τις νησιωτικές περιφέρειες, πλην του Ιονίου, ο δείκτης αυτός κυμαίνεται από 50% έως 60%. Ειδικότερα στα Ιόνια νησιά δε μπορεί να γίνει λόγος για ποικιλία εθνικοτήτων αφού σε επίπεδο περιφέρειας το ποσοστό αγγίζει το 80% ενώ σε επίπεδο νομών φθάνει το 89% (Κεφαλληνία).

Αν εξετάσουμε τον πίνακα μεμονωμένα για κάθε νησί θα μπορούσαμε να τα κατατάξουμε σε τέσσερις (4) κατηγορίες. Στην πρώτη ανήκουν αυτά που επηρεάζονται κυρίως από μία εθνικότητα, όπως Αλόνησος, Κάσος, Παξοί, Κεφαλληνία, Εύβοια, Ζάκυνθος, Κουφονήσι, Σκιάθος, Αστυπάλαια με ποσοστό διανυκτερεύσεων της πρώτης εθνικότητας μεγαλύτερο του 60%. Στη δεύτερη κατηγορία υπάγονται τα νησιά που επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από δύο εθνικότητες, όπως Τήλος, Κύθνος, Λήμνος, Χάλκη, Κέα, Ικαρία, Οινούσες, Ίος.

<sup>18</sup> Πρέπει να σημειωθεί ότι η εικόνα είναι διαφορετική όταν λαμβάνονται υπόψη οι αφίξεις με πτήσεις charter γιατί αφορά μικρότερο αριθμό νησιών και επίσης όλες οι εθνικότητες δεν έχουν την ίδια συμπεριφορά στην επιλογή καταλύματος.

Στην τρίτη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται τα νησιά που εξαρτώνται από τη συνύπαρξη τριών εθνικοτήτων, για παράδειγμα Θάσος, Αμοργός, Κάρπαθος, Άνδρος, Νάξος, Σέριφος, Μήλος. Τέλος, στην τελευταία κατηγορία κατατάσσονται τα νησιά Σύρος, Θήρα, Ύδρα, Μεγίστη, Λέρος και Μύκονος των οποίων ο δείκτης εξάρτησης από τις τρεις μεγαλύτερες εθνικότητες δε ξεπερνά το 50% (Π.π.25).

<b>Πίνακας 12: Ποσοστό διανυκτερεύσεων ανά υποσύνολο εθνικοτήτων 2003</b>							
Γεωγραφική ενότητα	Διανυκτερεύσεις 2003 (στα πάσης φύσεως καταλύματα πλην campings)				% Διανυκτερεύσεων ανά υποσύνολο εθνικοτήτων		
	Σύνολο Αλλοδαπών	1η εθνικότητα	2η εθνικότητα	3η εθνικότητα	1η εθνικότητα/ σύνολο αλλοδαπών	1η & 2η εθνικότητα/ σύνολο αλλοδαπών	1η, 2η & 3η εθνικότητα/ σύνολο αλλοδαπών
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>2.943.112</b>	<b>1.951.109</b>	<b>215.750</b>	<b>153.711</b>	<b>66,29%</b>	<b>73,62%</b>	<b>78,85%</b>
N. Ζακύνθου	1.968.848	1.372.053	94.861	75.670	69,69%	74,51%	78,35%
N. Κεφαλληνίας	320.893	257.227	16.034	11.831	80,16%	85,16%	88,84%
N. Κερκύρας	538.071	281.051	84.186	49.870	52,23%	67,88%	77,15%
N. Λευκάδας	115.300	40.778	20.669	16.340	35,37%	53,29%	67,46%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>1.253.780</b>	<b>375.362</b>	<b>219.317</b>	<b>136.721</b>	<b>29,94%</b>	<b>47,43%</b>	<b>58,34%</b>
N. Λέσβου	499.206	140.568	101.440	58.402	28,16%	48,48%	60,18%
N. Σάμου	667.468	204.698	102.660	70.103	30,67%	46,05%	56,55%
N. Χίου	87.106	30.096	15.217	8.216	34,55%	52,02%	61,45%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>13.479.339</b>	<b>3.943.029</b>	<b>2.983.605</b>	<b>1.187.986</b>	<b>29,25%</b>	<b>51,39%</b>	<b>60,20%</b>
N. Δωδεκανήσου	12.793.342	3.753.996	2.889.647	1.116.381	29,34%	51,93%	60,66%
N. Κυκλάδων	685.997	189.033	93.958	71.605	27,56%	41,25%	51,69%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>11.009.805</b>	<b>3.609.912</b>	<b>1.220.369</b>	<b>1.117.158</b>	<b>32,79%</b>	<b>43,87%</b>	<b>54,02%</b>
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>28.686.036</b>	<b>9.879.412</b>	<b>4.639.041</b>	<b>2.595.576</b>	<b>34,44%</b>	<b>50,61%</b>	<b>59,66%</b>
N. Ευβοίας	333.119	246.854	26.413	22.888	74,10%	82,03%	88,90%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

### 8.5 Πληρότητα στα πάσης φύσεως καταλύματα πλην camping

Ένα επιπλέον στοιχείο που σχετίζεται με τη ζήτηση αλλά και με τη συνεχιζόμενη αύξηση της προσφοράς αφορά το βαθμό πληρότητας των πάσης φύσεως καταλυμάτων εξαιρουμένων των camping. Θα μπορούσε να επισημανθεί ότι στην πλειοψηφία των καταλυμάτων του νησιωτικού χώρου η πληρότητα είναι χαμηλή και σε ελάχιστα νησιά ξεπερνά το 70%. Έτσι με βάση τα στοιχεία του 2003 (Π.π.26) το μεγαλύτερο ποσοστό πληρότητας παρουσιάζει η Ζάκυνθος με 89,6% όπου κυρίαρχο στοιχείο είναι οι αλλοδαποί. Το ποσοστό πληρότητας των καταλυμάτων είναι ιδιαίτερα υψηλό και ξεπερνά το 80% σε δύο νησιά του νομού Δωδεκανήσου: στην Κω (83%) και στη Ρόδο (80,8%). Ενώ ακολουθούν Κέρκυρα με 77%, Αλόνησος και Οινούσες με 74,9%, Κρήτη με 74,5%, Σκιάθος με 73,1% και Σάμος με 71,8%.

Στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων δε σημειώνονται σημαντικές ενδονομαρχιακές διαφοροποιήσεις στην πληρότητα των καταλυμάτων αφού αυτή κυμαίνεται από 40% έως 50% περίπου, με εξαιρέσεις τη Μύκονο που παρουσιάζει την υψηλότερη του νομού (64,6%) και την Κέα που με 18,9% εμφανίζει τη χαμηλότερη, γεγονός που δείχνει την υποχρησιμοποίηση των εγκαταστάσεων. Ένα γενικότερο συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση των στοιχείων είναι ότι τα δημοφιλή νησιά παρουσιάζουν υψηλή πληρότητα η οποία οφείλεται κυρίως στον αλλοδαπό τουρισμό (όπως Ζάκυνθος, Κέρκυρα, Κρήτη, Κως, Ρόδος, Μύκονος, Θήρα, Σκιάθος).

## 8.6 Τουριστική ένταση

Εξετάζοντας αρχικά τα απόλυτα νούμερα των διανυκτερεύσεων είναι ιδιαίτερα εμφανής η χωρική συγκέντρωση των τουριστών. Με βάση τα στοιχεία των διανυκτερεύσεων στα τουριστικά καταλύματα (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα, camping), πάνω από το 50% αυτών πραγματοποιήθηκαν σε δύο νησιά: την Κρήτη (30,23%) και τη Ρόδο (20,75%), ενώ σε πέντε νησιά πραγματοποιήθηκε περίπου το 80% των διανυκτερεύσεων. Άξιο παρατήρησης είναι επίσης, το μικρό ποσοστό της τάξης του 4,8% των διανυκτερεύσεων που συγκεντρώνουν τα νησιά που δεν ανήκουν αποκλειστικά σε νησιωτικές περιφέρειες, δηλαδή τα νησιά του Αργοσαρωνικού, του νομού Εύβοιας, οι Σποράδες, η Σαμοθράκη και η Θάσος (Π.π.27). Ανάλογη χωρική συγκέντρωση παρατηρείται και στην περίπτωση των διανυκτερεύσεων σε παραθεριστικά καταλύματα όπου το 55% πραγματοποιείται σε πέντε νησιά ανάμεσα στα οποία ανήκει η Εύβοια και η Σαλαμίνα.

Στις τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές κατά τις περιόδους αιχμής της τουριστικής δραστηριότητας η πληθυσμιακή πυκνότητα (τοπικός πληθυσμός συν τουρίστες) αυξάνεται (Coccosis 2002: 10). Με βάση λοιπόν το δείκτη διανυκτερεύσεις προς πληθυσμό στα τουριστικά καταλύματα, την υψηλότερη τουριστική ένταση σε επίπεδο περιφέρειας φαίνεται να δέχεται το Νότιο Αιγαίο και ακολουθούν τα Ιόνια Νησιά, περιφέρειες οι οποίες παρουσιάζουν τιμή κατά πολύ μεγαλύτερη του συνόλου των νησιωτικών περιφερειών (αναλογούν σε κάθε κάτοικο 43 διανυκτερεύσεις). Ακολουθεί η Κρήτη και το Βόρειο Αιγαίο, ο δείκτης του οποίου υπολείπεται κατά πολύ του αντίστοιχου του ευρύτερου νησιωτικού χώρου (Π.13).

Σε επίπεδο νησιών την υψηλότερη τουριστική ένταση δέχεται η Κως με τιμή τετραπλάσια του δείκτη των νησιωτικών περιφερειών (σε κάθε κάτοικό της αναλογούν 178 διανυκτερεύσεις τουριστών) και στη συνέχεια βρίσκονται Παξοί, Μύκονος, Ρόδος, Ίος, Ζάκυνθος, Κέρκυρα, Πάρος, Πόρος και τα νησιά των Σποράδων. Όλα τα υπόλοιπα νησιά της χώρας παίρνουν τιμή δείκτη μικρότερη του νησιωτικού μέσου όρου (Π.π.27).

Ο λόγος των διανυκτερεύσεων προς την έκταση των νησιών της χώρας θεωρείται ενδεικτικός των πιέσεων προς το φυσικό περιβάλλον από την τουριστική δραστηριότητα. Ο γενικός κανόνας είναι ότι όσο μεγαλύτερη είναι η έκταση του νησιού τόσο μικρότερο είναι αυτό το ποσοστό. Τις υψηλότερες τιμές ετησίων διανυκτερεύσεων ανά έκταση το 1999 παρουσιάζουν η Κως, οι Παξοί, η Σκιάθος, η Κέρκυρα και η Μύκονος των οποίων ο δείκτης έχει τιμή τετραπλάσια και άνω από την αντίστοιχη του συνόλου των νησιωτικών περιφερειών. Ακολουθούν Ζάκυνθος,

Ρόδος, Πόρος με τριπλάσια τιμή ενώ η πλειοψηφία των νησιών (42 στο σύνολο των 54, ποσοστό 77,8%) παρουσιάζει ένταση σε συνάρτηση με την έκταση μικρότερη από την αντίστοιχη του ευρύτερου νησιωτικού χώρου.

**Πίνακας 13: Δείκτες αξιολόγησης της τουριστικής έντασης – ζήτηση**

Γεωγραφική Ενότητα	Διανυκτ. σε τουριστικά καταλύματα <sup>19</sup>	Διανυκτ. σε παραθ/κές κατοικίες <sup>20</sup>	πληθυσμός 2001	έκταση	τουριστικά καταλύματα		παραθεριστικά καταλύματα	
					διανυκτ./ πληθυσμό	διανυκτ./ έκταση	διανυκτ./ πληθυσμό	διανυκτ./ έκταση
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>13.774.550</b>	<b>4.702.050</b>	<b>212.984</b>	<b>2.307,00</b>	<b>64,67</b>	<b>5.970,76</b>	<b>22,08</b>	<b>2.038,17</b>
N. Ζακύνθου	3.730.266	575.280	39.015	406,00	95,61	9.187,85	14,75	1.416,95
N. Κεφαλληνίας	1.129.653	951.930	39.488	904,00	28,61	1.249,62	24,11	1.053,02
N. Κερκύρας	8.116.914	2.720.070	111.975	641,00	72,49	12.662,89	24,29	4.243,48
N. Λευκάδας	797.717	454.770	22.506	356,00	35,44	2.240,78	20,21	1.277,44
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>2.934.270</b>	<b>5.454.810</b>	<b>206.121</b>	<b>3.836,00</b>	<b>14,24</b>	<b>764,93</b>	<b>26,46</b>	<b>1.422,00</b>
N. Λέσβου	1.151.906	2.695.950	109.118	2.154,00	10,56	534,78	24,71	1.251,60
N. Σάμου	1.450.968	1.386.450	43.595	778,00	33,28	1.865,00	31,80	1.782,07
N. Χίου	331.396	1.372.410	53.408	904,00	6,20	366,59	25,70	1.518,15
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>22.296.254</b>	<b>6.996.600</b>	<b>302.686</b>	<b>5.286,00</b>	<b>73,66</b>	<b>4.217,98</b>	<b>23,12</b>	<b>1.323,61</b>
N. Δωδεκανήσου	18.427.126	2.679.930	190.071	2.714,00	96,95	6.789,66	14,10	987,45
N. Κυκλάδων	3.869.128	4.316.670	109.514	2.572,00	35,33	1.504,33	39,42	1.678,33
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>18.138.934</b>	<b>7.778.430</b>	<b>601.131</b>	<b>8.336,00</b>	<b>30,17</b>	<b>2.175,98</b>	<b>12,94</b>	<b>933,11</b>
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>57.144.008</b>	<b>24.931.890</b>	<b>1.322.922</b>	<b>19.765,00</b>	<b>43,20</b>	<b>2.891,17</b>	<b>18,85</b>	<b>1.261,42</b>
N. Ευβοίας	808.512	4.244.220	215.136	4.167,00	3,76	194,03	19,73	1.018,53

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

Στους αντίστοιχους δείκτες των διανυκτερεύσεων στα παραθεριστικά καταλύματα ανά έκταση και ανά πληθυσμό παρατηρείται ότι ο νομός Κυκλάδων και τα νησιά του Αργοσαρωνικού παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες τιμές εξαιτίας της απόστασής τους από το αστικό κέντρο της Αθήνας. Υποστηρίζεται ότι η παραθεριστική κατοικία έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας αστικής κατοικίας, γεγονός το οποίο δε συμβαίνει με τα διαφορετικών τύπων τουριστικά καταλύματα. Αυτό όμως δε συνδέεται απαραίτητα με τα χαρακτηριστικά τα οποία κατά κύριο λόγο λαμβάνονται υπόψη στη συγκρότηση της έννοιας του «τουριστικού ταξιδιού», δηλαδή με τους σκοπούς και τη διάρκεια (πάνω από 24 ώρες). Πολλοί, άρα είναι οι λόγοι που συνηγορούν ώστε τα ταξίδια παραθερισμού από ημεδαπούς να θεωρούνται ταξίδια εσωτερικού τουρισμού.

<sup>19</sup> Οι διανυκτερεύσεις υπολογίστηκαν με αναγωγή του μέσου όρου ημερών παραμονής στα ξενοδοχεία του κάθε νησιού στο σύνολο των διαθέσιμων κλινών.

<sup>20</sup> Οι διανυκτερεύσεις στα παραθεριστικά καταλύματα υπολογίστηκαν με την υπόθεση ότι κατά μέσο όρο κάποιος διαμένει στην εξοχική του κατοικία 30 μέρες το χρόνο.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Η θεμελίωση των οργανωτικών δομών του μαζικού τουρισμού με συνέπεια την εδραίωση των παραγόντων που τον ελέγχουν (tour operators) αποτυπώνεται στην ποσοστιαία συμμετοχή των charters στο μέγεθος των αφίξεων των τουριστικών προορισμών.

Ο νησιωτικός χαρακτήρας της χώρας επιβάλλει την πρόσβαση στους νησιωτικούς προορισμούς σχεδόν αποκλειστικά με δημόσια μέσα μεταφοράς. Εξάιρεση αποτελούν τα ιδιωτικά αεροπορικά και θαλάσσια μέσα που όμως αφορούν πολύ μικρό ποσοστό διακινούμενων τουριστών, ενώ επίσης δεν καταγράφονται οι επισκέπτες με κρουαζιέρες ή σκάφη αναψυχής που δεν πραγματοποιούν διανυκτερεύσεις σε τουριστικά καταλύματα των νησιών. Κατά συνέπεια η ποιότητα των υποδομών και η συχνότητα των συνδέσεων των νησιών αποτελούν καθοριστικό στοιχείο της προσπελασιμότητάς<sup>21</sup> τους. Με βάση τα μέσα μεταφοράς οι νησιωτικοί προορισμοί της χώρας μπορούν να διακριθούν σε 5 μεγάλες κατηγορίες:

- Νησιά με καθημερινές ακτοπλοϊκές συνδέσεις με τα μεγάλα λιμάνια της ηπειρωτικής χώρας
- Νησιά με περιορισμένες συνδέσεις με την ηπειρωτική χώρα (νησιά άγονης γραμμής)
- Νησιά με ακτοπλοϊκές συνδέσεις αποκλειστικά ή σχεδόν αποκλειστικά με γύρω νησιά (όπως νησιά διπλής νησιωτικότητας, Αντίπαρος<sup>22</sup>, Ψαρά, Οινούσες)
- Νησιά που διαθέτουν αεροδρόμια με τακτικές πτήσεις εσωτερικού και πτήσεις charter (μεταξύ άλλων Ρόδος, Κως, Κέρκυρα, Θήρα, Σάμος) και
- Νησιά που διαθέτουν αεροδρόμιο μόνο για πτήσεις εσωτερικού (Ικαρία, Πάρος, Μήλος, Κύθηρα και Σύρος).

Η προσπελασιμότητα των νησιών διαφοροποιείται αισθητά κατά τη διάρκεια του χρόνου τόσο σε ότι αφορά τα αεροπορικά όσο και τα ακτοπλοϊκά δρομολόγια. Κατά την περίοδο Νοεμβρίου – Μαρτίου οι συχνότητες των δρομολογίων βρίσκονται στο χαμηλότερό τους επίπεδο, στη συνέχεια αυξάνονται σταδιακά για να κορυφωθούν στο τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου, ενώ πύκνωση των δρομολογίων υπάρχει και κατά την περίοδο του Πάσχα.

Ιδιαίτερη εποχικότητα παρουσιάζουν οι αεροπορικές διασυνδέσεις με το εξωτερικό όπου υπάρχουν νησιά με δρομολόγια μόνο κατά τη διάρκεια της περιόδου Απριλίου – Οκτωβρίου. Μεγάλη αυξομείωση παρουσιάζουν και οι συνδέσεις εσωτερικού στα μικρά τουριστικά νησιά και κυρίως σε Μύκονο και Θήρα όπου υπερδεκαπλασιάζονται, ενώ σε νησιά με μεγαλύτερο μόνιμο πληθυσμό όπως η

<sup>21</sup> Η προσπελασιμότητα είναι ένα από τα κριτήρια που επηρεάζουν την ελκυστικότητα μιας περιοχής, γεγονός που επηρεάζει το βαθμό περιφερειακότητάς της. Στα νησιά που η σύνδεση γίνεται με δημόσια μέσα μεταφοράς η προσπελασιμότητα εξαρτάται από τη συχνότητα και την ταχύτητα των υπάρχοντων μεταφορικών μέσων και ειδικότερα των πλοίων που καλύπτουν όλα τα νησιά (Σπιλάνης και συν 2002: 1).

<sup>22</sup> Τα μικρότερα νησιά συνήθως εμφανίζουν μια σχέση εξάρτησης με κάποιο μεγάλο νησί που βρίσκεται σε μικρότερη απόσταση από την ηπειρωτική χώρα και λειτουργούν δορυφορικά ως προς αυτό, εφόσον δεν έχουν άμεση σύνδεση με την ηπειρωτική χώρα αλλά μέσω ενός μεγάλου νησιού που λειτουργεί ως «τοπικό» κέντρο (Σπιλάνης και συν 2002: 4).



Ρόδος και η Κως η αύξηση είναι πολύ μικρότερη (διπλασιασμός). Αντίστοιχη είναι και η κατάσταση των δρομολογίων των πλοίων (Τσεκούρας και συν. 2003: 57). Οξύτητα στην εποχικότητα, όπως είναι φυσικό, παρατηρείται και στον όγκο που διακινούν τα επιμέρους μέσα μετακίνησης κατά τη διάρκεια του χρόνου (Π.14) στον ευρύτερο νησιωτικό χώρο. Το γεγονός αυτό αντανακλά τη δυσκολία που υπάρχει στην προσπάθεια επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου, λαμβάνοντας υπόψη το μοντέλο των 3S που κυριαρχεί, την εξάρτηση από τις παραδοσιακές αγορές και την έλλειψη επαρκών μέσων για τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος των νησιών.

<b>Πίνακας 14: Εποχικότητα αφίξεων στις νησιωτικές περιφέρειες ανά πύλη εισόδου 2000</b>					
<b>Μέσο \ Μήνες</b>	<b>I-Φ-M</b>	<b>A-M-I</b>	<b>I-A-Σ</b>	<b>O-N-Δ</b>	<b>Σύνολο</b>
<b>Ακτοπλοϊκώς</b>	677.359	2.018.050	4.938.105	1.029.911	8.663.424
<b>Τακτικές Εσωτερικού</b>	379.124	603.027	717.714	452.573	2.152.438
<b>Σύνολο</b>	1.056.483	2.621.077	5.655.819	1.482.484	10.815.862

Πηγή: Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας / Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, επεξεργασία στοιχείων

Οι ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες και οι αεροπορικές πτήσεις εσωτερικού διακινούν τη συντριπτική πλειοψηφία των επιβατών τους κατά τους ενδιάμεσους μήνες του χρόνου (76,5%). Φυσικά μέσα σε αυτούς περιλαμβάνονται και όσων το κίνητρο της μετακίνησής τους δεν αφορά τον τουρισμό. Αν όμως θεωρήσουμε το μέσο όγκο των μετακινήσεων του πρώτου και τελευταίου τριμήνου (δηλαδή περίπου 12%) ως σταθερό μέγεθος ροής τέτοιων επιβατών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, και το αφαιρέσουμε από τον όγκο των επιβατών που διακινούνται κατά την έντονη τουριστικά περίοδο, μπορούμε να εκτιμήσουμε ότι το 70% των επιβατών του δεύτερου και τρίτου τριμήνου είναι αμιγώς τουρίστες (ήτοι 5.737.929 από τους 8.276.896).

Πιο συγκεκριμένα, στο σύνολο των αφίξεων, στις νησιωτικές περιφέρειες της χώρας για το 2000 παρατηρείται ότι, η πλειοψηφία μοιάζει να επιλέγει τις ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες (49,64%) ενώ έπονται τα charter (37,93%), ακολουθούν οι πτήσεις εσωτερικού (12,33%) και τέλος οι τακτικές πτήσεις εξωτερικού με μικρό ποσοστό (Π.15).

Θα πρέπει να τονιστεί ότι με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία του 2000 ο αριθμός των νησιών που δέχεται πτήσεις charter μπορεί να είναι συγκεκριμένος και περιορισμένος (μόλις 16 νησιά στο σύνολο των 57, ποσοστό 28,07%), αλλά δέχεται ένα μεγάλο κομμάτι του τουριστικού ρεύματος. Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, σε επίπεδο περιφέρειας το μεγαλύτερο ποσοστό πτήσεων charter ως προς τις αεροπορικές αφίξεις παρουσιάζει η περιφέρεια Ιονίων Νήσων (89,08%). Αυτό είναι φυσικό επακόλουθο του γεγονότος ότι τα τρία από τα πιο γνωστά νησιά της εν λόγω περιφέρειας (Ζάκυνθος, Κέρκυρα, Κεφαλληνία) διαθέτουν αεροδρόμιο και αποτελούν κατ' εξοχήν προορισμούς με αφίξεις μεγάλων αριθμών πτήσεων charter (Π.π.28). Όσο αφορά στο ποσοστό πτήσεων charter επί του συνόλου των αφίξεων στην πρώτη θέση κατατάσσεται η περιφέρεια Κρήτης όπου οι πτήσεις charter αποτελούν το ½ των συνολικών ετήσιων αφίξεων. Το μικρό ποσοστό που παρουσιάζει η περιφέρεια Ιονίων Νήσων στο εν λόγω δείκτη οφείλεται στο γεγονός ότι μεγάλος αριθμός τουριστών επισκέπτονται την Κέρκυρα, Ζάκυνθο και Κεφαλληνία ακτοπλοϊκώς.

<b>Πίνακας 15: Αφίξεις στους νησιωτικούς νομούς και περιφέρειες ανά πύλη εισόδου 2000</b>						
Γεωγραφική Ενότητα	Ακτοπλοϊκώς	Αεροπορικώς		Σύνολο αφίξεων (αεροπορικών & ακτοπλοϊκών)	% αφίξεων charter επί του συνόλου των αεροπορικών αφίξεων	% αφίξεων charter επί του συνόλου των αφίξεων
		Αφίξεις με πτήσεις εσωτερικού	Αφίξεις με πτήσεις εξωτερικού (τακτικές & έκτακτες)			
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>1.662.288</b>	<b>188.384</b>	<b>1.540.014</b>	<b>3.390.686</b>	<b>89,08%</b>	<b>45,41%</b>
N. Ζακύνθου	475.915	16.060	437.664	929.639	96,42%	47,06%
N. Κεφαλληνίας	444.727	22.714	137.392	604.833	85,81%	22,72%
N. Κερκύρας	672.312	149.610	964.958	1.786.880	86,57%	54,00%
N. Λευκάδας	69.335	0	0	69.335		0,00%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>805.269</b>	<b>425.811</b>	<b>247.102</b>	<b>1.478.182</b>	<b>36,72%</b>	<b>16,72%</b>
N. Λέσβου	322.190	230.475	86.873	639.538	27,37%	13,58%
N. Σάμου	263.446	98.715	144.322	506.483	59,38%	28,49%
N. Χίου	219.633	96.621	15.907	332.161	14,14%	4,79%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>4.743.338</b>	<b>788.896</b>	<b>2.341.748</b>	<b>7.873.982</b>	<b>74,76%</b>	<b>29,73%</b>
N. Δωδεκανήσου	930.011	499.334	2.055.407	3.484.752	80,41%	58,95%
N. Κυκλάδων	3.813.327	289.562	286.341	4.389.230	49,72%	6,52%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>1.452.528</b>	<b>749.347</b>	<b>2.508.491</b>	<b>4.710.366</b>	<b>76,53%</b>	<b>52,93%</b>
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>8.663.424</b>	<b>2.152.438</b>	<b>6.637.355</b>	<b>17.453.217</b>	<b>75,32%</b>	<b>37,93%</b>
N. Ευβοίας	798.526	822	695	800.043	43,51%	0,08%

Πηγή: Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας / Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, επεξεργασία στοιχείων

Είναι αξιοσημείωτο ότι μόνο στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κυριαρχούν οι ακτοπλοϊκές αφίξεις με ποσοστό 60,24%, αφού μόνο τρία νησιά του συμπλέγματος των Κυκλάδων αποτελούν προορισμούς πτήσεων charter (Θήρα, Μύκονος, Νάξος). Αντίθετα, στο Βόρειο Αιγαίο τα ποσοστά των αφίξεων charter, συγκρινόμενα είτε με τις αεροπορικές είτε με τις συνολικές αφίξεις, είναι ιδιαίτερα χαμηλά. Μόνο η νήσος Σάμος θα μπορούσε να ειπωθεί ότι δέχεται έναν ικανοποιητικό αριθμό αφίξεων charter (με ποσοστό 61,86% επί του συνόλου των αεροπορικών αφίξεων και 35,83% επί του συνόλου των αφίξεων). Τέλος, υψηλό είναι το ποσοστό των τουριστών που φθάνουν charter που παρουσιάζει η Σκιάθος (92,94%) ως προς το σύνολο των αεροπορικών αφίξεων, που την κατατάσσει στις πρώτες θέσεις των προορισμών που δέχονται πτήσεις charter.

Στην περίπτωση υπολογισμού των οργανωμένων τουριστών είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι δεν παραλείπονται τα νησιά που δε δέχονται έκτακτες πτήσεις charter αλλά δε θεωρείται τόσο μαζικός τουρισμός η άφιξη ακτοπλοϊκώς ενός γκρουπ 40 ή 50 ατόμων με το πρόγραμμα κοινωνικού τουρισμού.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

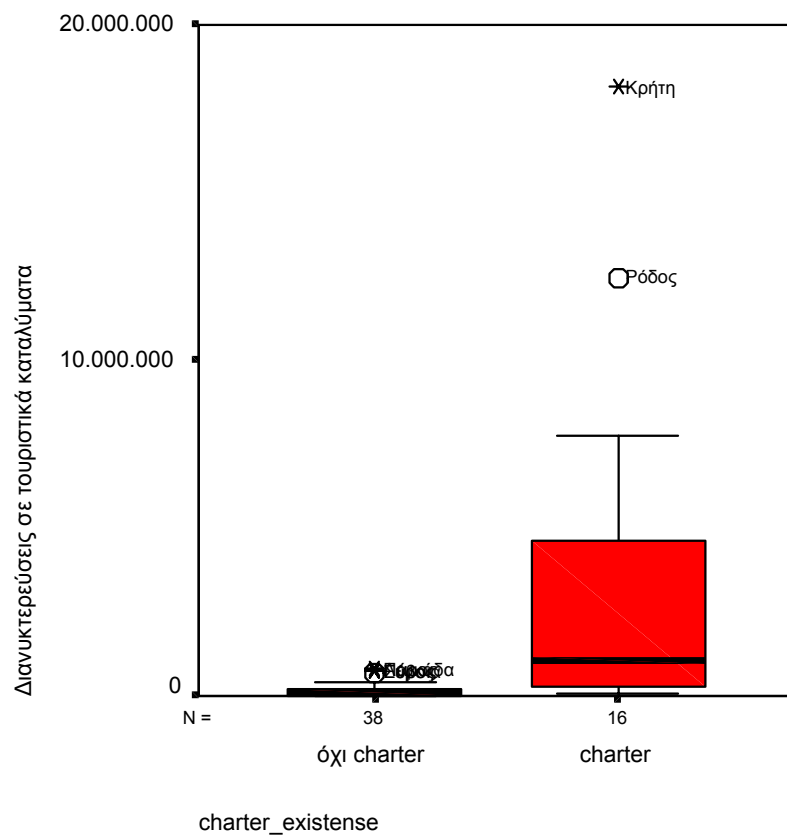
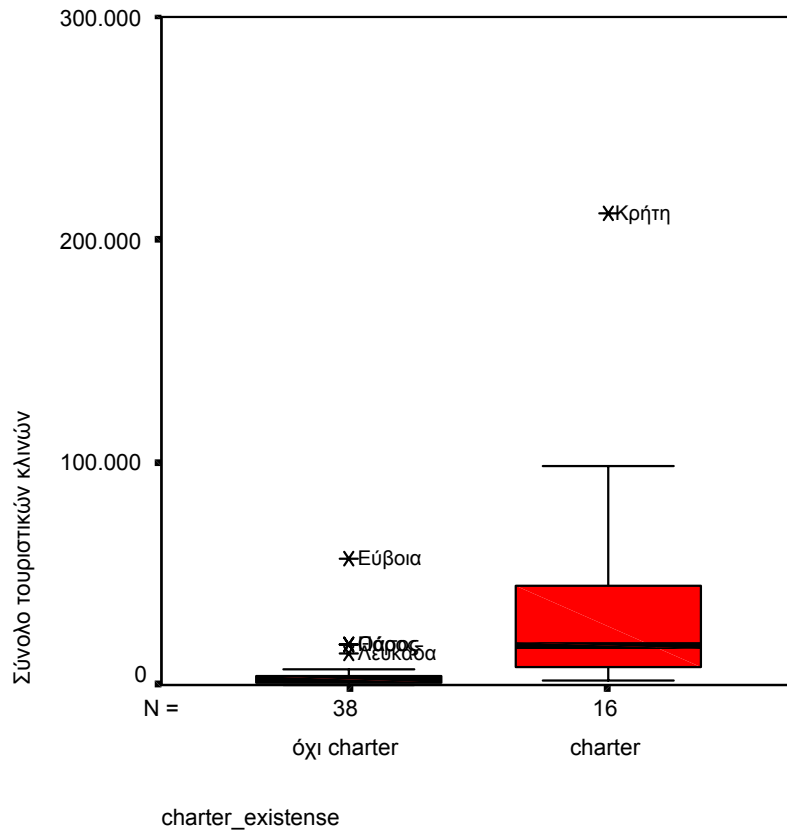
### 10.1 Αναλύσεις - αποτελέσματα

Για τον τουρισμό η ύπαρξη πτήσεων charter σε ένα νησί είναι πολύ ισχυρή ερμηνευτική μεταβλητή. Αποτελεί την ανεξάρτητη μεταβλητή της παρούσας ανάλυσης που από αυτή εξαρτώνται: ο αριθμός των αλλοδαπών, η μέση διάρκεια παραμονής, οι ξενοδοχειακές κλίνες, οι λουξ κλίνες. Έτσι, σε έλεγχο  $t$  για ανεξάρτητα δείγματα οι μέσοι όροι των δύο δειγμάτων που συγκρίνονται είναι από τη μία των νησιών όπου προσγειώνονται έκτακτες πτήσεις charter, 16 στο σύνολο, και από την άλλη εκείνων όπου δεν προσγειώνονται, 38 στο σύνολο. Παρατηρείται ότι οι διαφορές στους μέσους όρους είναι στατιστικά σημαντικές για αρκετές μεταβλητές και ιδιαίτερα για κάποιες χαρακτηριστικές όπως: η αναλογία διανυκτερεύσεων αλλοδαπών προς ημεδαπών τουριστών, η μέση διάρκεια παραμονής αλλοδαπών τουριστών, το ποσοστό κλινών πολυτελείας επί του συνόλου των κλινών, γεγονός που αποδεικνύει ότι υπάρχει μικρή πιθανότητα οι σχέσεις αυτές να προέκυψαν τυχαία και συνεπώς τα συμπεράσματα μπορούν να γενικευθούν.

Η αρχική ομαδοποίηση αφορά την προσφορά και τη ζήτηση με βάση τις κλίνες και τις συνολικές διανυκτερεύσεις σε απόλυτα μεγέθη και όχι σε σχετικά, ανά έκταση ή ανά πληθυσμό, που δίνει πολύ ισχυρή συσχέτιση ( $r=0,949$ ) και στατιστικά σημαντική ( $p=0,000$ ). Ακόμα και τα απόλυτα μεγέθη σε έλεγχο  $t$  για τη σύγκριση δειγματικών μέσων στα νησιά με και χωρίς έκτακτες πτήσεις εξωτερικού παρουσιάζουν στατιστική σημαντικότητα που μας οδηγεί στη διαπίστωση ότι οι μέσοι των αντίστοιχων πληθυσμιακών κατανομών επίσης διαφέρουν. Τόσο οι τουριστικές κλίνες όσο και οι διανυκτερεύσεις σε τουριστικά καταλύματα αποδίδουν ιδιαίτερα θετική συσχέτιση ( $r=0,676$  και  $r=0,744$  αντίστοιχα) με το ποσοστό των τουριστών που επισκέπτονται τα νησιά με charter. Στα νησιά όπου υπάρχουν τα charter ως μέσο πρόσβασης πραγματοποιούνται κατά μέσο όρο 3.370.147 διανυκτερεύσεις σε 38.346 καταλύματα ενώ στα υπόλοιπα πραγματοποιούνται 160.134 διανυκτερεύσεις σε 4.960 καταλύματα κατά μέσο όρο. Οι διαφορές στους μέσους όρους στα νησιά με charter και χωρίς είναι ιδιαίτερα υψηλές, 3.210.013 όσο αφορά στις διανυκτερεύσεις και 33.386 όσο αφορά στις κλίνες.

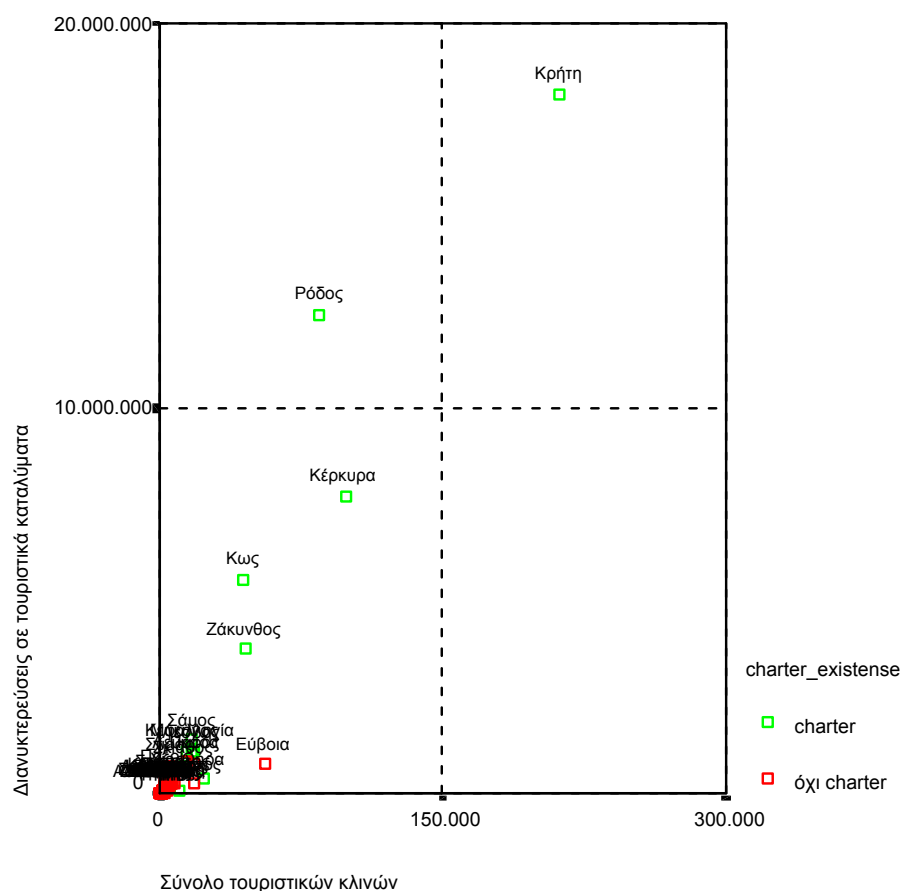
Πιο συγκεκριμένα, ο αριθμός των τουριστικών κλινών είναι πολύ ασύμμετρος με πολλές ακραίες τιμές. Τα νησιά με το μεγαλύτερο αριθμό τουριστικών κλινών είναι η Εύβοια, η Πάρος, η Θάσος και η Λευκάδα από τα νησιά χωρίς charter και η Κρήτη από τα νησιά με charter. Επίσης ασύμμετρα κατανέμονται και οι διανυκτερεύσεις σε τουριστικά καταλύματα με πολλές ακραίες τιμές: Λευκάδα, Πάρος, Σύρος από τη μία και Κρήτη, Ρόδος από την άλλη. Στα διαγράμματα που ακολουθούν παρατηρούνται μεγάλες αυξομειώσεις από ομάδα σε ομάδα.

**Διάγραμμα 8: Διάγραμμα πλαισίου απολήξεων τουριστικών κλινών &διανυκτερεύσεων**



Σε διάγραμμα σημείων για τις δύο αυτές ποσοτικές μεταβλητές με υποσημείωση των νησιών με και χωρίς charter φαίνεται ότι η Κρήτη και η Ρόδος αποτελούν ακραίες τιμές με συνέπεια να μην εντοπίζεται εύκολα από το διάγραμμα η ύπαρξη ισχυρής θετικής συσχέτισης και να μην διακρίνονται τα υπόλοιπα νησιά και κυρίως εκείνα που δε διαθέτουν charter. Η αρχική αυτή συσχέτιση των δύο μεταβλητών αποδεικνύει ότι οι πολλοί τουρίστες προϋποθέτουν πολλές κλίνες και υψηλή οργάνωση (ύπαρξη charter).

**Διάγραμμα 9: Διάγραμμα σημείων τουριστικών κλινών και διανυκτερεύσεων με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**

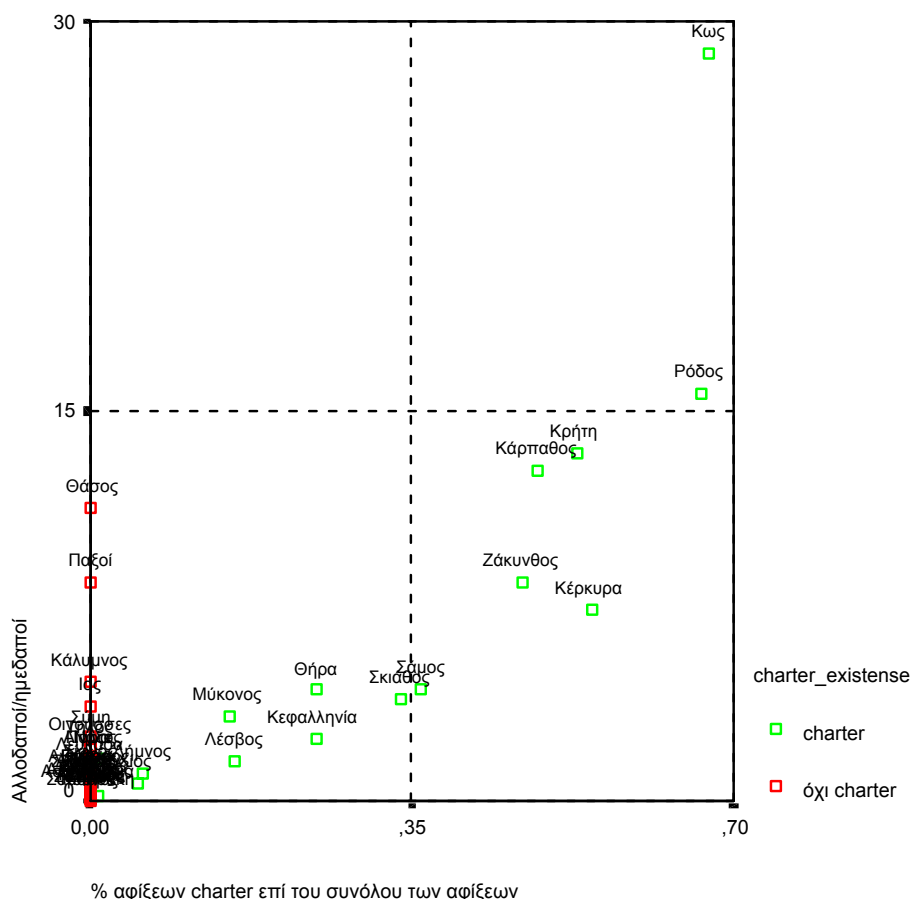


Γενικά, σε επίπεδο νησιού επικρατεί η άποψη ότι η αναλογία διανυκτερεύσεων αλλοδαπών προς τις διανυκτερεύσεις των ημεδαπών τουριστών είναι ιδιαίτερα υψηλή στα τουριστικά ανεπτυγμένα νησιά που δέχονται πτήσεις charter ενώ στα νησιά με περιορισμένη τουριστική ανάπτυξη οι έλληνες τουρίστες πραγματοποιούν περισσότερες διανυκτερεύσεις. Πράγματι στα 16 νησιά με charter η αναλογία αλλοδαπών – ημεδαπών είναι περίπου 7/1 ενώ στα 38 νησιά χωρίς charter 3/2, κατά μέσο όρο. Πιο συγκεκριμένα, η τιμή της συσχέτισης του ποσοστού αφίξεων charter ως προς το σύνολο των αφίξεων με την αναλογία αλλοδαπών – ημεδαπών τουριστών είναι ισχυρά θετική ( $r=0,808$ ) και στατιστικά σημαντική ( $p=0,000$ ).

Είναι φανερό ότι στο εσωτερικό της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου υπάρχουν μεγάλες ανισότητες καθότι στα μεν Δωδεκάνησα κυριαρχεί ο εξωτερικός τουρισμός, η Κως

και η Ρόδος εμφανίζονται στο 1<sup>ο</sup> τεταρτημόριο του γραφήματος 10, ενώ στις δε Κυκλάδες παρουσιάζεται μία ισορροπία μεταξύ αλλοδαπών (53%) και ημεδαπών (47%), κυρίως λόγω του ότι οι αφίξεις με charter δεν κυριαρχούν ως μέσο πρόσβασης σε αντίθεση με άλλους προορισμούς. Έτσι, από τις Κυκλάδες μόνο η Θήρα και η Μύκονος διακρίνονται στο 3<sup>ο</sup> τεταρτημόριο του παρακάτω διαγράμματος.

**Διάγραμμα 10: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και αναλογίας αλλοδαπών/ ημεδαπών με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**

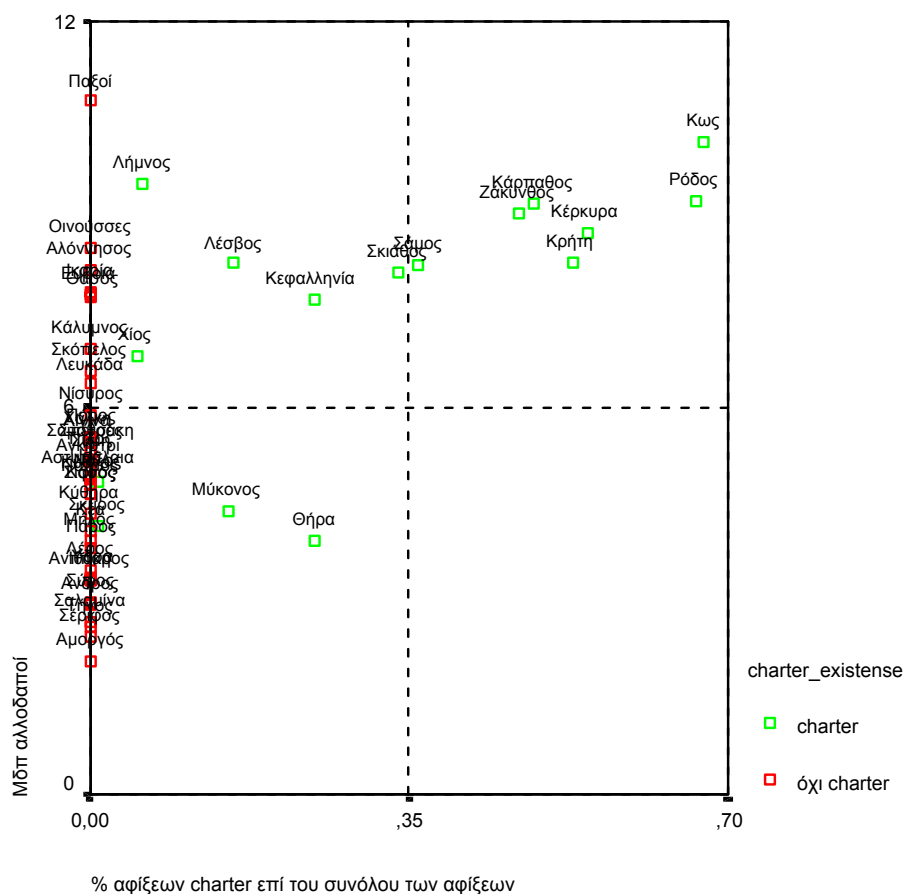


Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η εξάρτηση από τον αλλοδαπό τουρισμό αποτελεί έναν παράγοντα που καθορίζει ιδιαίτερα το μέγεθος της μέσης διάρκειας παραμονής μαζί με το βαθμό οργάνωσης του τουριστικού προϊόντος ενός τόπου υποδοχής, το βαθμό δηλαδή κατά τον οποίον οι tour operators διαμορφώνουν τις τουριστικές ροές στον προορισμό. Πράγματι συσχετίζοντας το ποσοστό αφίξεων charter ως προς το σύνολο των αφίξεων με τη μέση διάρκεια παραμονής αλλοδαπών (Δ.11) προκύπτει μέτρια θετική συσχέτιση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές ( $r=0,591$ ) και η τιμή της σημαντικότητας ( $p=0,000$ ) δείχνει ότι η υπόθεση μπορεί να γενικευθεί στο σύνολο των νησιών της Ελλάδας. Πιο συγκεκριμένα, οι αλλοδαποί διαμένουν κατά μέσο όρο 7,5 ημέρες στα 16 νησιά όπου προσγειώνονται πτήσεις charter ενώ στα 38 νησιά όπου δεν υπάρχουν τα charter ως μέσο πρόσβασης οι αλλοδαποί έχουν μέση διάρκεια παραμονής τις 5,1 ημέρες. Ομοίως και οι διαφορές των μέσων όρων είναι στατιστικά σημαντικές, όπως φάνηκε από το t τεστ.

Ουσιαστικά τη μεγαλύτερη συσχέτιση την εμποδίζουν οι Κυκλάδες όπου τρία μόνο νησιά αποτελούν προορισμό πτήσεων charter (Θήρα, Μύκονος, Νάξος) και πιθανότατα έχουμε τουρίστες που έχουν επιλέξει να επισκεφθούν στο ίδιο ταξίδι περισσότερα από ένα νησιά (περιηγητικός τουρισμός με πολλούς σταθμούς), οπότε και οι διανυκτερεύσεις μοιράζονται σε περισσότερα νησιά και καταλύματα, με συνέπεια να έχουμε χαμηλότερο μέσο όρο διανυκτερεύσεων ανά άφιξη.

Έτσι, διαγραμματικά παρατηρούμε ότι στο 1<sup>ο</sup> τεταρτημόριο εντοπίζονται η Κως, η Ρόδος και η Κάρπαθος από τα Δωδεκάνησα, η Ζάκυνθος και η Κέρκυρα από τα Ιόνια, η Σάμος από το Βόρειο Αιγαίο και η Κρήτη ενώ στο 3<sup>ο</sup> τεταρτημόριο βρίσκονται η Θήρα και η Μύκονος από τις Κυκλάδες που όμως δεν έχουν ιδιαίτερα υψηλή μέση διάρκεια παραμονής αλλοδαπών. Από τη άλλη, στη Λήμνο και στη Χίο οι αλλοδαποί τουρίστες παρουσιάζουν μεν υψηλή μέση διάρκεια παραμονής αλλά γενικά οι τουρίστες που καταφθάνουν δεν επιλέγουν τα charter ως μέσο πρόσβασης.

**Διάγραμμα 11: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και μέσης διάρκειας παραμονής αλλοδαπών με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**

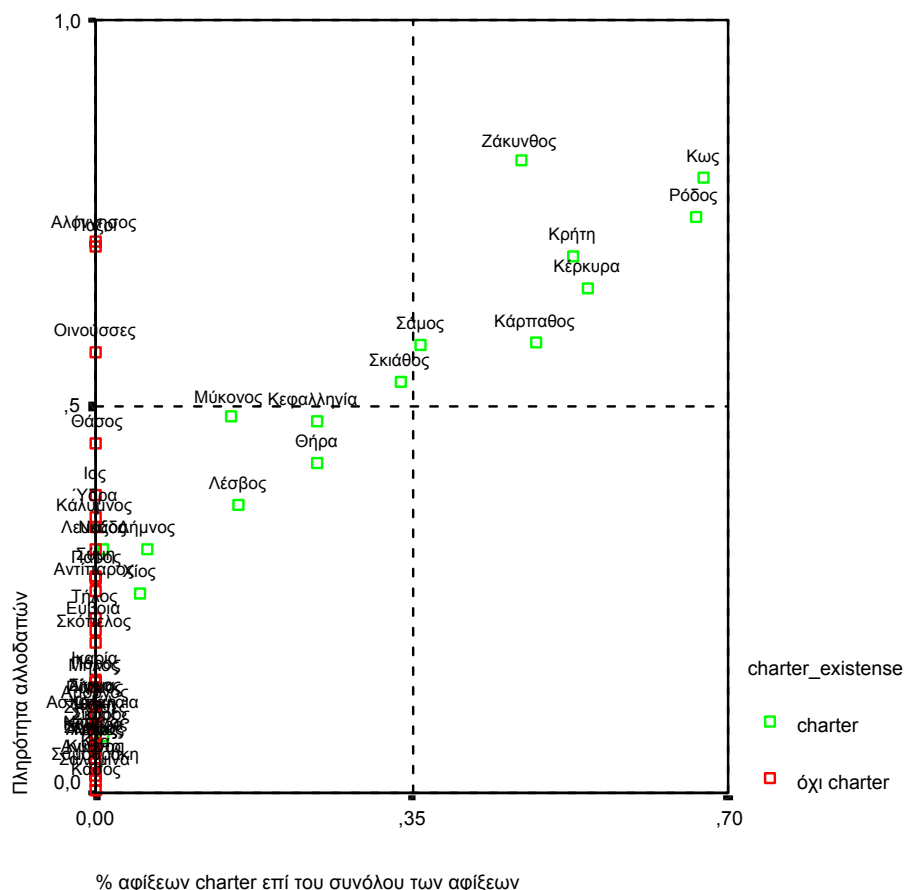


Επίσης, στα νησιά όπου επικρατεί ο εξωτερικός τουρισμός σε σύγκριση με τον εσωτερικό και η μέση διάρκεια παραμονής αλλοδαπών είναι μεγαλύτερη, εμφανίζεται υψηλή και η πληρότητά τους, όπως είναι φυσικό. Έτσι, υπάρχει ισχυρή θετική συσχέτιση ανάμεσα στην πληρότητα αλλοδαπών και στις αφίξεις πτήσεων charter ( $r=0,747$ ), και συγχρόνως στατιστικά σημαντική ( $p=0,000$ ). Ειδικότερα, τα

νησιά με charter εμφανίζουν πληρότητα αλλοδαπών 50,8% κατά μέσο όρο και τα υπόλοιπα μόλις 18,6%, διαφορές που είναι στατιστικά σημαντικές ( $p=0,000$ ) και συνεπώς τα συμπεράσματα μπορούν να γενικευθούν στο σύνολο των νησιών του Ελλαδικού χώρου.

Στο σχετικό διάγραμμα (Δ.12) παρατηρούμε ότι τα νησιά με υψηλό ποσοστό πληρότητας αλλοδαπών και γενικά τουριστών που φθάνουν με charter συμπίπτουν με εκείνα που παρουσιάζουν υψηλή μέση διάρκεια παραμονής αλλοδαπών και ποσοστό αφίξεων charter. Αυτά είναι τα τουριστικά νησιά των Δωδεκανήσων: Κως, Ρόδος και Κάρπαθος, του Ιονίου: Ζάκυνθος και Κέρκυρα, η Σάμος από το Βόρειο Αιγαίο και η Κρήτη. Από τα υπόλοιπα νησιά ξεχωρίζουν η Αλόνησος, οι Παξοί, οι Οινούσσες και η Θάσος που παρουσιάζουν μεγάλο ποσοστό πληρότητας οι τουρίστες από το εξωτερικό αλλά δεν αποτελούν προορισμούς πτήσεων charter<sup>23</sup>.

**Διάγραμμα 12: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και πληρότητας αλλοδαπών με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**



Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, η συμπεριφορά των αλλοδαπών τουριστών καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο οργάνωσης των τουριστικών ταξιδιών

<sup>23</sup> Βέβαια στα εν λόγω νησιά παίζουν ρόλο: τα μεγέθη για τις Οινούσσες που δέχονται σχετικά λίγους τουρίστες, οι εθνικότητες στις Οινούσσες που είναι Ελληνοαμερικάνοι και στους Παξούς Ιταλοί και η γειτνίαση με αεροδρόμιο σε Θάσο (με Καβάλα) και σε Αλόνησο (με Σκιάθο).

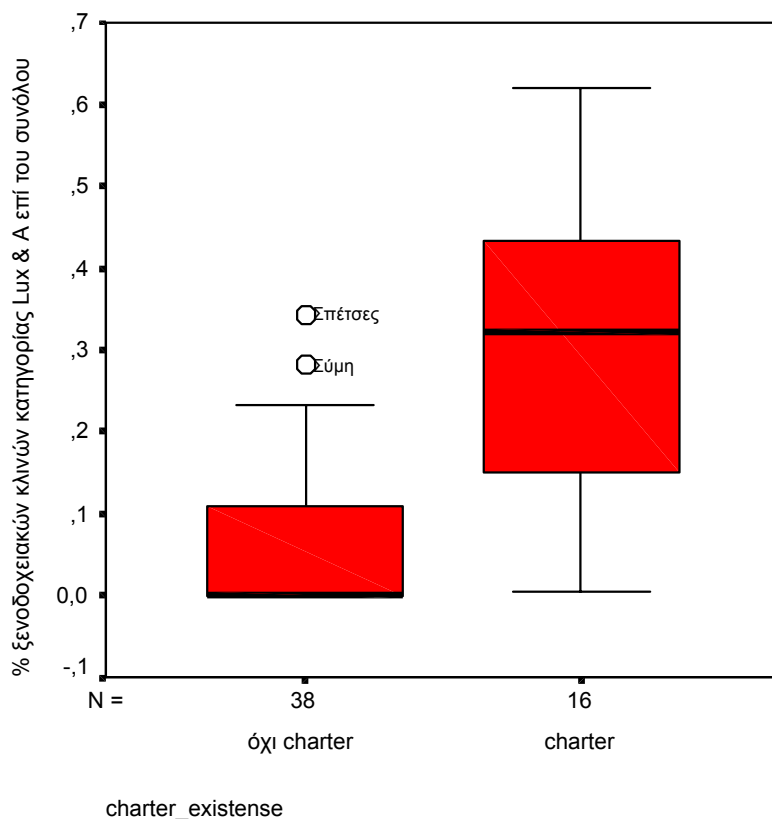


στους διάφορους προορισμούς, δηλαδή από τη δυνατότητα προσγείωσης και προσφοράς φτηνών πτήσεων charter, στα εξεταζόμενα νησιά, από τους tour operator.

Ακολούθως, υποθέτοντας ότι εάν το ποσοστό των τριών μεγαλύτερων εθνικοτήτων ως προς το σύνολο των αλλοδαπών τουριστών είναι υψηλό, συγχρόνως με την αναλογία διανυκτερεύσεων αλλοδαπών /ημεδαπών τουριστών τότε η οικονομία του εξεταζόμενου νησιού θα είναι εύθραυστη καθότι στηρίζεται στον εξωτερικό τουρισμό και μία ενδεχόμενη κρίση στη χώρα υποδοχής θα το επηρεάσει αρνητικά, συσχετίστηκαν οι δύο αυτοί δείκτες. Παρατηρήθηκε όμως η απουσία συσχέτισης καθότι η τιμή του δείκτη συσχέτισης τείνει στο μηδέν ( $r=-0,054$ ) και δεν είναι και στατιστικά σημαντική ( $p=0,697$ ). Συνεπώς, πιθανότατα δεν μπορεί να περιγραφεί ικανοποιητικά αυτή η κατάσταση με τον συγκεκριμένο τρόπο.

Στη συνέχεια, από την πλευρά της προσφοράς εξετάζοντας το ποσοστό ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A στο σύνολο των κλινών προκύπτει ότι τα 38 νησιά χωρίς charter έχουν κατά μέσο όρο ποσοστό κλινών πολυτελείας μόνο 5,3% ενώ τα 16 νησιά με charter έχουν ποσοστό 30,8% και υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων στις δύο αυτές ομάδες ( $p=0,000$ ). Από το γράφημα 13 που ακολουθεί στα νησιά με πτήσεις charter που εμφανίζουν το μεγαλύτερο ποσοστό κλινών πολυτελείας βλέπουμε μεγάλο εύρος πλαισίου και απολήξεων, που σημαίνει μεγάλη μεταβλητότητα – διακύμανση.

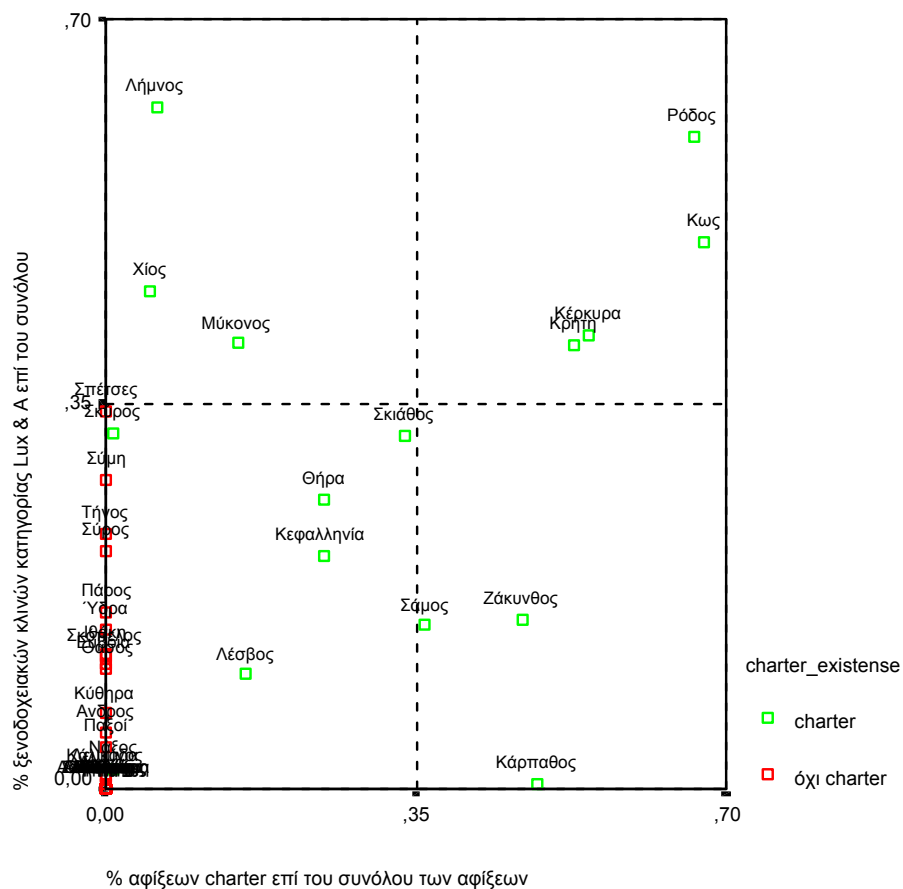
**Διάγραμμα 13: Διάγραμμα πλαισίου – απολήξεων ποσοστού ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A σε νησιά με ή χωρίς charter**



Πιο συγκεκριμένα, στην ομάδα αυτή υπάρχουν νησιά με μεγάλα ποσοστά ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A (για παράδειγμα Ρόδος και Λήμνος) αλλά και νησιά με μικρά ποσοστά (Νάξος και Λέσβος). Ακραίες τιμές παρατηρούνται μόνο στα νησιά χωρίς charter, η Σύμη και οι Σπέτσες.

Στο γράφημα 14 απεικονίζονται τα νησιά ανάλογα με τις τιμές των μεταβλητών: ποσοστό ξενοδοχειακών κλινών Lux – A και ποσοστό αφίξεων charter ως προς το σύνολο των αφίξεων, οι οποίες συσχετίζονται θετικά ( $r=0,590$ ). Τα νησιά που βρίσκονται στο 1<sup>ο</sup> τεταρτημόριο Ρόδος, Κως, Κέρκυρα και Κρήτη παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά και στις δύο μεταβλητές ενώ η Ζάκυνθος, η Σάμος και κυρίως η Κάρπαθος έχουν μεν υψηλό ποσοστό τουριστών που φθάνουν με charter αλλά όχι ξενοδοχειακών κλινών πολυτελείας. Το αντίθετο συμβαίνει με τη Σκύρο που διαθέτει ικανοποιητικό ποσοστό ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A αλλά μικρό ποσοστό τουριστών που επισκέπτονται το νησί με charter. Τα υπόλοιπα νησιά του δείγματος, κυρίως εκείνα του Αργοσαρωνικού και του συμπλέγματος των Κυκλάδων, βρίσκονται πολύ κοντά στην αρχή των αξόνων και δεν γίνονται καν διακριτά καθότι διαθέτουν χαμηλό ποσοστό των εξεταζόμενων κλινών.

**Διάγραμμα 14: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**

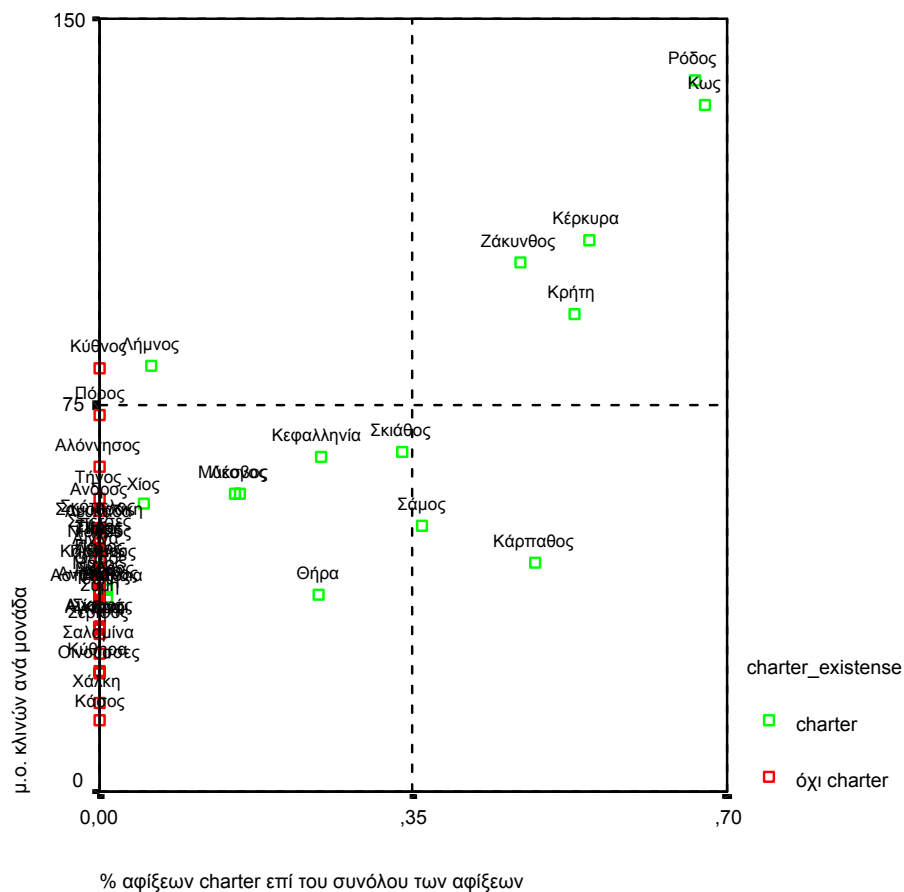


Ένα ανάλογο διάγραμμα σημείων είναι του μέσου όρου κλινών ανά μονάδα με τις αφίξεις charter όπου υπάρχει υψηλότερη θετική συσχέτιση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές ( $r=0,773$ ), γεγονός που θα επιβεβαιώνει ότι οι μεγάλες μονάδες συχνά

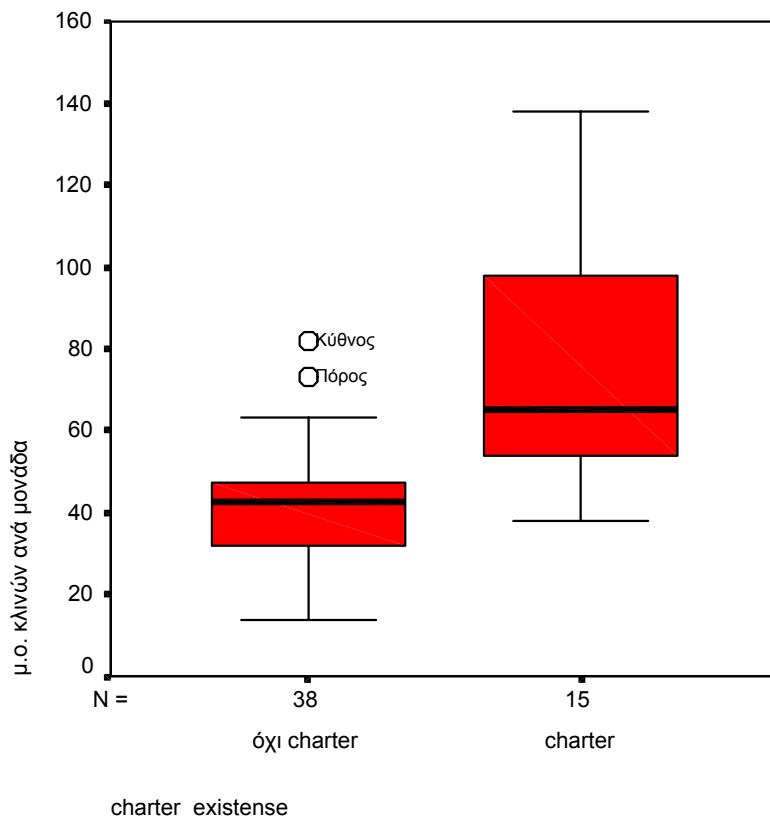
έχουν μεγαλύτερες εξαρτήσεις από tour operators. Έτσι, τα 37 νησιά χωρίς charter έχουν κατά μέσο όρο 42 κλίνες ανά μονάδα ενώ τα 16 νησιά με charter 73 κλίνες ανά μονάδα που αποδεικνύει ότι η μεγάλη τουριστική ανάπτυξη (πολλές κλίνες σε απόλυτο αριθμό) προϋποθέτει εκβιομηχάνιση (μεγάλες μονάδες) και υψηλή οργάνωση (ύπαρξη charter). Οι μέσοι όροι τους διαφέρουν κατά 31 κλίνες και υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων στις δύο κατηγορίες.

Τα νησιά λοιπόν με υψηλό μέσο μέγεθος μονάδων και ποσοστό αφίξεων charter είναι η Ρόδος και η Κως από τα Δωδεκάνησα, η Ζάκυνθος και η Κέρκυρα από τα νησιά του Ιονίου και η Κρήτη. Από τα νησιά που δε δέχονται έκτακτες πτήσεις εξωτερικού εντοπίζονται ως ακραίες τιμές η Κύθηρος και ο Πόρος, που διαπιστώνεται και από το γράφημα 16 πλαισίου και απολήξεων, ότι αποτελούν τα νησιά με το μεγαλύτερο μέσο μέγεθος μονάδων. Γενικά μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι υπάρχουν αυξομειώσεις από ομάδα σε ομάδα.

**Διάγραμμα 15: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και μέσου όρου κλινών ανά μονάδα με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**



**Διάγραμμα 16: Διάγραμμα πλαισίου – απολήξεων μέσω όρου κλινών ανά μονάδα σε νησιά με ή χωρίς charter**



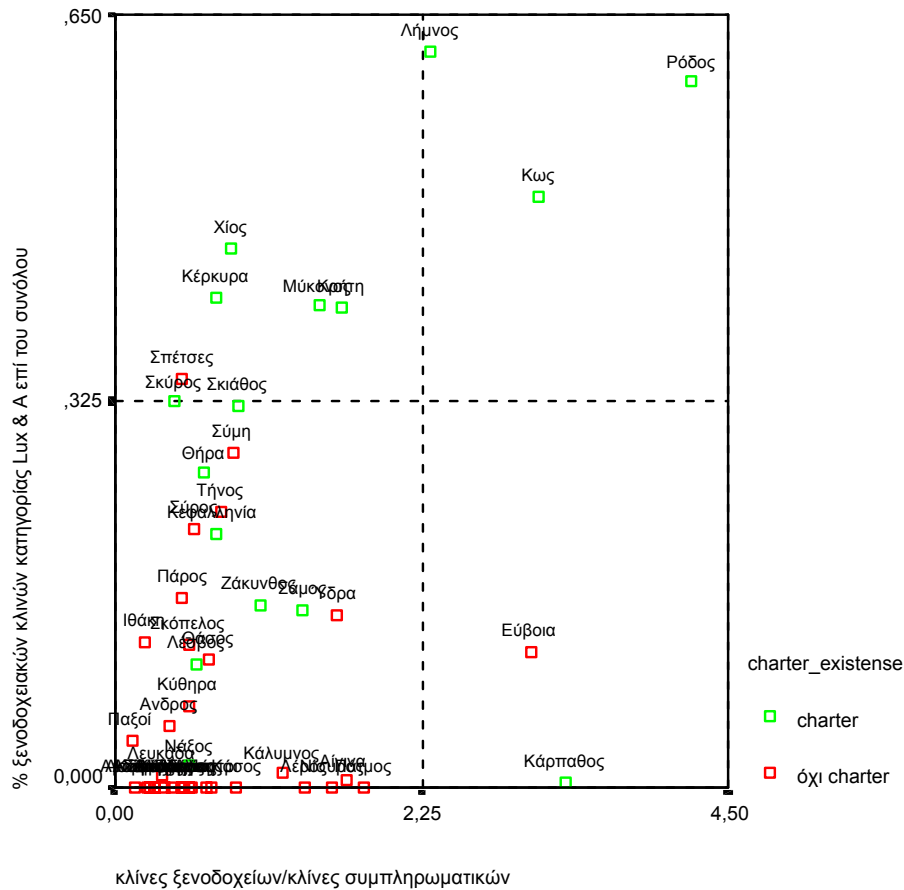
Επίσης, στηριζόμενοι στο γεγονός ότι στα μικρά νησιά είναι πολύ δύσκολο να γίνουν μεγάλες μονάδες, με βάση τον Γενικό Οικοδομικό Κανονισμό 1577/85, συσχετίστηκαν το μέγεθος των νησιών με το μέγεθος των μονάδων. Ο συντελεστής συσχέτισης είναι μεν θετικός πλην όμως όχι ιδιαίτερος υψηλός ( $r=0,352$ ) και κατά συνέπεια δεν υφίσταται ισχυρή σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές και στατιστικά σημαντική ( $p=0,010$ ). Θα μπορούσε ίσως να θεωρηθεί ότι τα νησιά του δείγματος είναι λίγα ώστε να γενικευθεί αυτό το συμπέρασμα.

Για να εξεταστεί η ικανότητα υποδοχής μιας περιοχής σε σχέση με μία άλλη και να διαχωριστούν τα νησιά εκείνα όπου επικρατεί η βιομηχανική ή βιοτεχνική μορφή οργάνωσης μελετώνται το μέγεθος των επιχειρήσεων – μονάδων, ο αριθμός των ξενοδοχειακών κλινών σε σχέση με τις κλίνες σε βοηθητικά καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια, διαμερίσματα και camping) καθώς και οι ξενοδοχειακές κλίνες πολυτελείας.

Αρχικά αναζητούνται τα νησιά που διαθέτουν μεγάλο αριθμό ξενοδοχειακών κλινών σε σύγκριση με εκείνα που διαθέτουν βοηθητικές κλίνες και κυρίως ξενοδοχειακές κλίνες κατηγορίας Lux και A. Τα αποτελέσματα δίνουν στο 1ο τεταρτημόριο του γραφήματος 17 νησιά που συγχρόνως αποτελούν προορισμό πτήσεων charter. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν η Ρόδος, η Κως καθώς και η Λήμνος που διαθέτει 3 μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, για τα νησιωτικά standards, στις υψηλές κατηγορίες. Από το διάγραμμα μπορούμε να εντοπίσουμε ότι δε φαίνεται σημαντική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών, που επιβεβαιώνεται και από τη συσχέτισή τους

ότι είναι μέτρια θετική ( $r=0,465$ ) αλλά για τέτοιου είδους μεταβλητές ικανοποιητική και μάλιστα στατιστικά σημαντική ( $p=0,001$ ).

**Διάγραμμα 17: Διάγραμμα σημείων ξενοδοχειακών / συμπληρωματικών κλινών και ποσοστού ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**



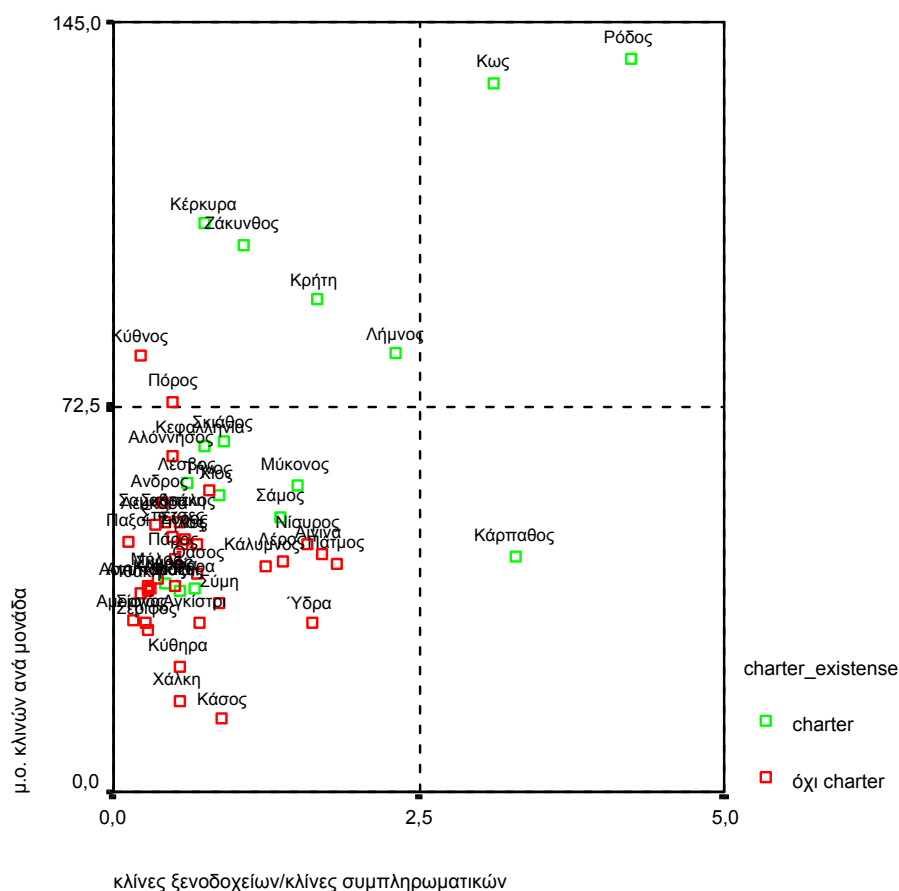
Από τα νησιά του δείγματος που προσγειώνονται πτήσεις charter η Κάρπαθος έχει περισσότερες κλίνες ξενοδοχείων αλλά το μεγαλύτερο ποσοστό τους δεν ανήκει στην κατηγορία Lux και A. Από τα υπόλοιπα η Εύβοια αποτελεί ακραία τιμή του δείκτη κλίνες ξενοδοχείων προς κλίνες συμπληρωματικών καταλυμάτων, ενώ οι Σπέτσες και η Σύμη, όπως προαναφέρθηκε, του ποσοστού ξενοδοχειακών κλινών πολυτελείας.

Ανακεφαλαιώνοντας και συνδέοντας τα όσα αναφέρθηκαν στη θεωρία, είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι στο νησιωτικό χώρο συνυπάρχουν μικρές και μεγάλες μονάδες καθώς και συμπληρωματικά καταλύματα που λειτουργούν κάτω από τελείως διαφορετικές συνθήκες. Η ύπαρξη βιομηχανικού τουρισμού, δηλαδή μεγάλων μονάδων – επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, σύγχρονες μεθόδους οργάνωσης και προώθησης των υπηρεσιών τους και υψηλά επενδυτικά κεφάλαια, επηρεάζει τον προορισμό με διαφορετικό τρόπο απ’ ότι όταν επικρατεί ο βιοτεχνικός τουρισμός και κυριαρχούν οι μικρές μονάδες που λειτουργούν στο 30 ή 40% της δυναμικότητάς τους, περιορίζονται σε μεμονωμένους πελάτες, χρησιμοποιούν λίγο, μη ειδικευμένο προσωπικό προερχόμενο κυρίως από την οικογένεια και που δύσκολα μπορούν να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις και να προσαρμοστούν σε αυτές. Αυτό φυσικά δε σημαίνει ότι η ύπαρξη μικρών

οικογενειακών μονάδων ποιότητας και με τοπικό χαρακτήρα αποτελεί απαραίτητη χειρότερη κατάσταση από την ύπαρξη μεγάλων μονάδων υψηλών κατηγοριών, από πολλές πλευρές.

Έτσι, με σκοπό να βρεθούν τα νησιά με μικρές ή μεγάλες μονάδες και ξενοδοχειακά ή συμπληρωματικά καταλύματα συσχετίζονται οι δείκτες: μέσος όρος κλινών ανά μονάδα και κλίνες ξενοδοχείων/ κλίνες συμπληρωματικών καταλυμάτων. Προκύπτει λοιπόν μέτρια θετική συσχέτιση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές ( $r=0,558$ ) και στατιστικά σημαντική σχέση ( $p=0,000$ ). Από το γράφημα που ακολουθεί φαίνεται ότι μόνο η Ρόδος και η Κως αποτελούν νησιά με περισσότερες ξενοδοχειακές μονάδες και μάλιστα μεγάλο μέσο μέγεθος ανά μονάδα.

**Διάγραμμα 18: Διάγραμμα σημείων ξενοδοχειακών / συμπληρωματικών κλινών και μέσου όρου κλινών ανά μονάδα με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**

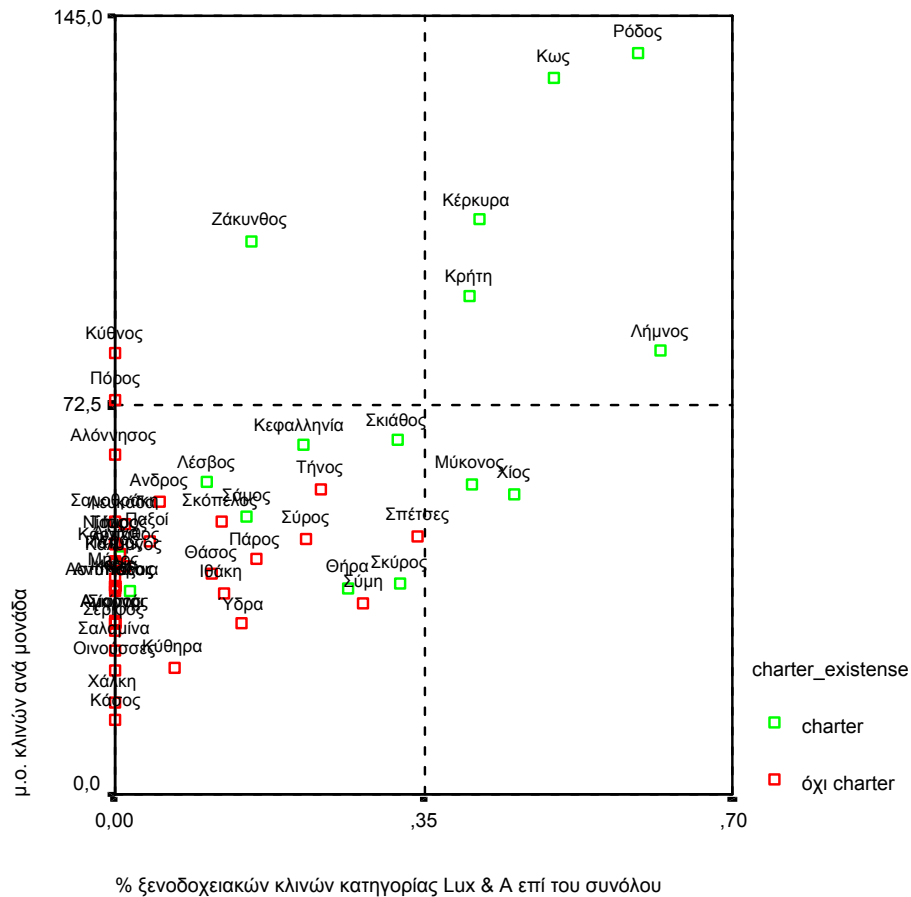


Τα τουριστικά νησιά Κέρκυρα, Ζάκυνθος και Κρήτη έχουν μεν υψηλό μέσο όρο κλινών ανά μονάδα αλλά δεν κυριαρχούν οι ξενοδοχειακές κλίνες σε σύγκριση με τις συμπληρωματικές. Το αντίθετο συμβαίνει με την Κάρπαθο που διαθέτει ξενοδοχειακά καταλύματα με σχετικά περιορισμένο αριθμό κλινών ανά μονάδα.

Όπως είναι φυσικό και αναμενόμενο υψηλό μέσο μέγεθος παρουσιάζουν τα ξενοδοχεία της κατηγορίας Lux και A καθότι διαθέτουν περισσότερες κλίνες από τις μονάδες άλλων κατηγοριών, γι' αυτό και υπάρχει εμφανή θετική συσχέτιση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές ( $r=0,651$ ). Τα νησιά που ανήκουν σε αυτή την ομάδα απεικονίζονται στο 1<sup>ο</sup> τεταρτημόριο του γραφήματος 19 και μάλιστα όλα αποτελούν προορισμό πτήσεων charter: η Ρόδος, η Κως, η Κέρκυρα, η Κρήτη και η Λήμνος επειδή, όπως προαναφέρθηκε, διαθέτει τρεις (3) μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες

υψηλής κατηγορίας. Από την άλλη πλευρά, στα νησιά όπου δεν υπάρχουν τα charter ως μέσο πρόσβασης κανένας από τις δύο αυτούς δείκτες δεν παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλή τιμή.

**Διάγραμμα 19: Διάγραμμα σημείων ποσοστού ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux και A και μέσου όρου κλινών ανά μονάδα με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**

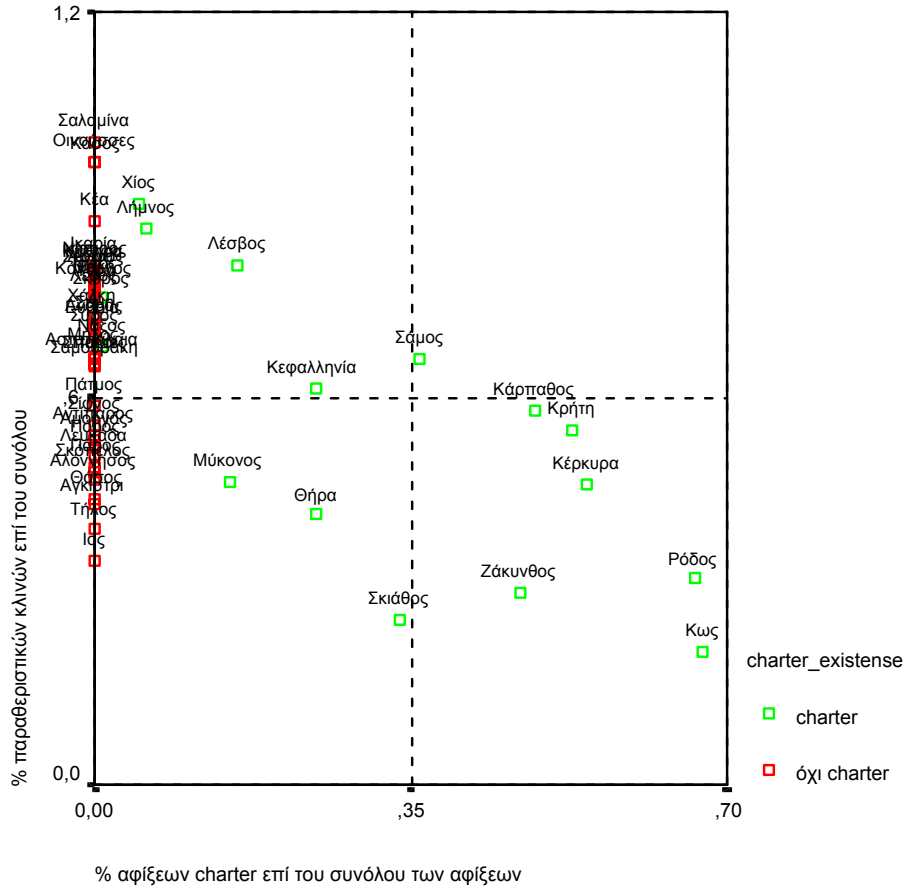


Συμπερασματικά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι μόνο η Κως και η Ρόδος διαθέτουν περισσότερες ξενοδοχειακές από συμπληρωματικές κλίνες, κατηγορίας Lux και A, με υψηλό μέσο όρο κλινών ανά μονάδα, δηλαδή μεγάλα ξενοδοχεία υψηλών κατηγοριών και κατά συνέπεια είναι τα νησιά όπου επικρατεί ο βιομηχανικός τρόπος οργάνωσης του τουρισμού, καθώς επίσης η Κέρκυρα, η Κρήτη και η Ζάκυνθος τείνουν σε αυτή τη μορφή οργάνωσης. Όλα τα υπόλοιπα εξεταζόμενα νησιά έχουν υιοθετήσει το βιοτεχνικό τρόπο οργάνωσης του τουρισμού.

Σε συσχέτιση του ποσοστού των παραθεριστικών κλινών με το ποσοστό των τουριστών που χρησιμοποιούν τα charter ως μέσο πρόσβασης προκύπτει ότι υπάρχει μέτρια αρνητική συσχέτιση ( $r=-0,525$ ) ανάμεσα στις δύο μεταβλητές. Εξάλλου, τα τουριστικά νησιά είναι εκείνα που συνήθως αποτελούν προορισμό πτήσεων charter γι' αυτό και η παραπάνω σχέση είναι αρνητική. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το γράφημα 20. Τα τουριστικά νησιά Κως, Ρόδος, Ζάκυνθος, Κέρκυρα, Κρήτη έχουν χαμηλό ποσοστό παραθεριστικών κλινών αλλά υψηλό ποσοστό αφίξεων charter. Γενικά, τα 38 νησιά που δεν δέχονται πτήσεις charter διαθέτουν κατά μέσο όρο 67,3% παραθεριστικές κλίνες ως προς το σύνολο των κλινών τους ενώ τα 16 νησιά

με charter παρουσιάζουν ποσοστό παραθεριστικών κλινών 55,3%, διαφορές στους μέσους όρους οι οποίες είναι στατιστικά σημαντικές.

**Διάγραμμα 20: Διάγραμμα σημείων ποσοστού αφίξεων charter και παραθεριστικών κλινών με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**



Μία ακόμη μεταβλητή που εξηγεί ίσως καλύτερα τον παραθερισμό είναι η απόσταση των νησιών από την Αθήνα και πιο συγκεκριμένα από το λιμάνι του Πειραιά, εφόσον εξετάζονται νησιά. Κι αυτό γιατί η σύντομη πρόσβαση στους τουριστικούς προορισμούς διευκολύνει τον παραθερισμό και συμβάλλει στην αύξηση του αριθμού των ταξιδιών μικρής διάρκειας σε διαφορετικές περιόδους του χρόνου. Όσο αφορά λοιπόν στην απόσταση, αν χρησιμοποιηθούν στη συσχέτιση με το ποσοστό παραθεριστικών κλινών όλα τα νησιά του δείγματος για τα οποία υπάρχουν δεδομένα, 38 σε αριθμό, τότε δεν προκύπτει ιδιαίτερος ισχυρή αρνητική συσχέτιση ( $r=-0,244$ ) ανάμεσα στις δύο μεταβλητές. Αντίθετα, αν στη συσχέτιση χρησιμοποιηθούν μόνο οι Κυκλάδες και τα νησιά του Αργοσαρωνικού, 20 σε σύνολο, τότε τα αποτελέσματα είναι πολύ διαφορετικά και προκύπτει εμφανής αρνητική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών ( $r=-0,625$ ).

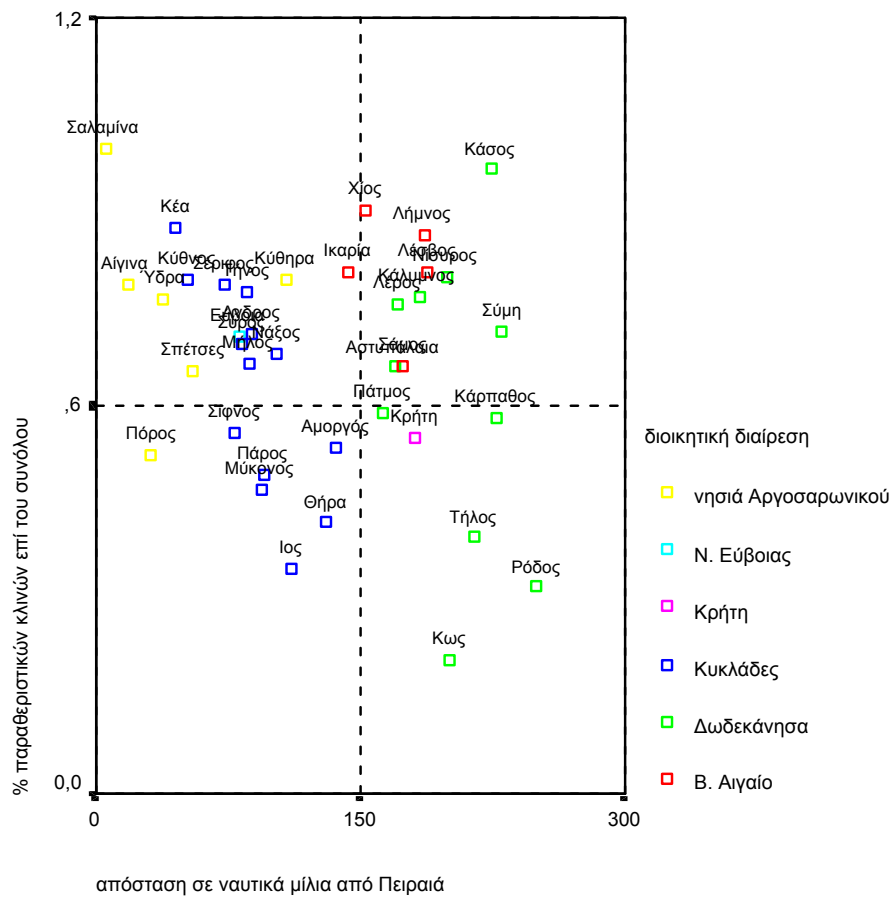
Η λογική που ακολουθήθηκε και χρησιμοποιήθηκαν στην τελευταία αυτή περίπτωση μόνο τα κοντινά νησιά στην Αθήνα είναι ότι στα μεγάλα, μακρινά νησιά δεν υπάρχει συσχέτιση γιατί οι παραθεριστικές κατοικίες ανήκουν σε ντόπιους εντός του νησιού ή σε ομογενείς και όχι σε Αθηναίους. Εκείνο επίσης που απαιτεί περαιτέρω έρευνα και ξεπερνά τα όρια της παρούσας μελέτης είναι να εξεταστεί αν στο σύνολο των



παραθεριστικών κατοικιών έχουν συμπεριληφθεί παλιές κατοικίες ή νέες οικοδομές. Για παράδειγμα στην περίπτωση της Λέσβου και Ρόδου μπορεί οι παραθεριστικές κατοικίες να είναι τα παλιά σπίτια που βρίσκονται στα χωριά ενώ από την άλλη τα σπίτια στη Μύκονο να είναι όλα νεόκτιστα.

Στο γράφημα 21 απεικονίζονται τα 38 νησιά του δείγματος για τα οποία υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία για την απόσταση από το λιμάνι του Πειραιά και που, όπως προαναφέρθηκε, δεν παρατηρείται ιδιαίτερα αρνητική συσχέτιση με το ποσοστό παραθεριστικών κλινών. Φαίνεται όμως ότι τα νησιά του Αργοσαρωνικού και των Κυκλάδων είναι εκείνα με το μεγαλύτερο ποσοστό παραθερισμού.

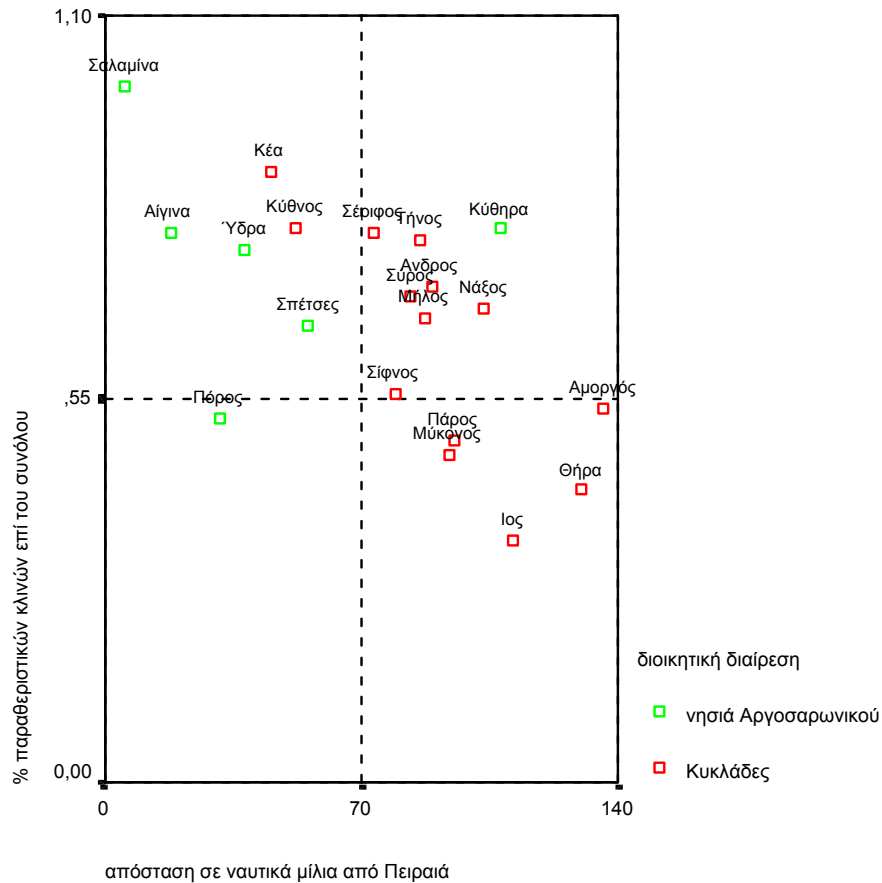
**Διάγραμμα 21: Διάγραμμα σημείων απόστασης των νησιών από Πειραιά σε ναυτικά μίλια και ποσοστού παραθεριστικών κλινών με υποσημείωση της διοικητικής διαίρεσης**



Ακολούθως λοιπόν, παρατίθεται το γράφημα 22 όπου η συσχέτιση περιορίζεται μόνο στα πιο κοντινά νησιά στην πρωτεύουσα, του Αργοσαρωνικού και των Κυκλάδων, που πιο συχνά οι Αθηναίοι διαθέτουν παραθεριστικές κατοικίες. Σε έλεγχο t για ανεξάρτητα δείγματα προκύπτει ότι οι Κυκλάδες παρουσιάζουν κατά μέσο όρο 62,9% παραθεριστικές κλίνες ενώ τα μικρότερης απόστασης από την πρωτεύουσα νησιά του Αργοσαρωνικού ποσοστό 75,4%. Αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι τα τελευταία χρόνια νησιά όπως η Σαλαμίνα και η Αίγινα τείνουν να γίνουν πρώτης κατοικίας για τους Αθηναίους. Έτσι, δημιουργείται σημαντικό πρόβλημα στην

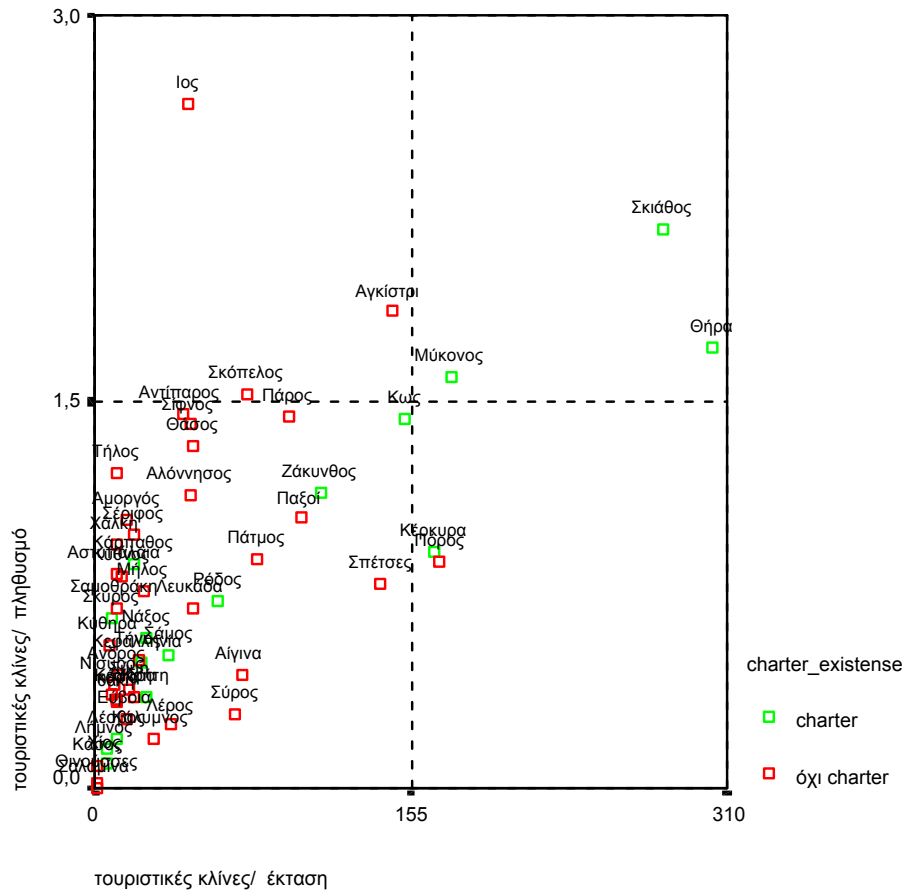
περίπτωση όπου η παραθεριστική κατοικία μετατρέπεται άμεσα ή έμμεσα σε πρώτη κατοικία, οπότε και τα ταξίδια των ιδιοκτητών ή ενοικιαστών της στην περιοχή όπου βρίσκεται δεν θα πρέπει να θεωρούνται τουριστικά ταξίδια αλλά ημερήσια μετακίνηση.

**Διάγραμμα 22: Διάγραμμα σημείων απόστασης των νησιών από Πειραιά σε ναυτικά μίλια και ποσοτού παραθεριστικών κλινών με υποσημείωση των νησιών**



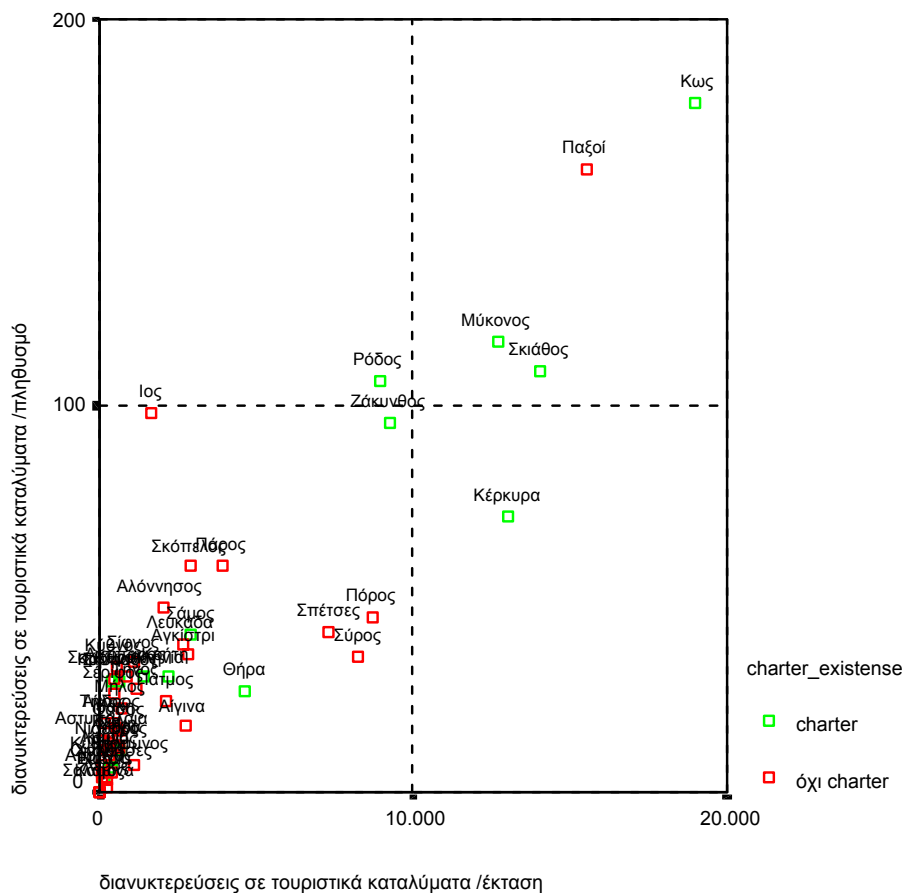
Στη συνέχεια, για να βρεθούν τα νησιά υψηλής έντασης, κοινωνικής και περιβαλλοντικής, από την πλευρά της προσφοράς συσχετίζονται οι δείκτες: τουριστικές κλίνες /πληθυσμό και τουριστικές κλίνες /έκταση από όπου προκύπτει θετική συσχέτιση ( $r=0,612$ ) και στατιστικά σημαντική ( $p=0,000$ ). Ακόμα και αν θεωρήσουμε ότι η σχέση αυτή προκύπτει επειδή συσχετίζεται η έκταση και ο πληθυσμός των νησιών, παρατηρούμε ότι δεν ισχύει το ίδιο στην περίπτωση των παραθεριστικών νησιών όπου τα νησιά του Αργοσαρωνικού αλλοιώνουν την υπόλοιπη εικόνα (Π.π.4). Στο 1<sup>ο</sup> λοιπόν τεταρτημόριο του γραφήματος 23 εμφανίζονται η Σκιάθος, η Θήρα και η Μύκονος ως τουριστικά νησιά υψηλής κοινωνικής και περιβαλλοντικής έντασης που σημειωτέον αποτελούν και προορισμό πτήσεων charter.

**Διάγραμμα 23: Διάγραμμα σημείων τουριστικών κλινών ανά πληθυσμό και ανά έκταση με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**



Από την πλευρά της ζήτησης, τα τουριστικά νησιά υψηλής πίεσης κοινωνικής και περιβαλλοντικής προκύπτουν από τους δείκτες: (συνολικές) διανυκτερεύσεις /πληθυσμό και (συνολικές) διανυκτερεύσεις /έκταση, ανάμεσα στους οποίους υπάρχει αρκετά ισχυρή θετική συσχέτιση ( $r=0,887$ ) που μπορεί να γενικευθεί στο σύνολο των νησιών εφόσον είναι στατιστικά σημαντική ( $p=0,000$ ). Από το γράφημα 24 που ακολουθεί και σε συνδυασμό με όσο προαναφέρθηκαν φαίνεται ότι η Σκιάθος και η Μύκονος παρουσιάζουν υψηλή ένταση από την πλευρά της προσφοράς και της ζήτησης ενώ συγχρόνως δέχονται και πτήσεις charter. Η Θήρα που από την πλευρά της προσφοράς παρουσιάζει υψηλές τιμές δεικτών, από την πλευρά της ζήτησης η κατάσταση εμφανίζεται πολύ διαφορετική και βρίσκεται στο 3<sup>ο</sup> τεταρτημόριο του γραφήματος, κοντά στην αρχή των αξόνων. Υπάρχουν επίσης νησιά, και στις δύο περιπτώσεις, που εμφανίζουν υψηλές τιμές παρότι δεν είναι αναμενόμενο εξαιτίας της μικρής έκτασης και του πληθυσμού τους όπως για παράδειγμα οι Παξοί και το Αγκίστρι. Το αντίθετο συμβαίνει στα τουριστικά ανεπτυγμένα νησιά Κω, Ρόδο, Κέρκυρα και Ζάκυνθο που ενώ αναμενόταν να βρίσκονται στο 1<sup>ο</sup> τεταρτημόριο, κατέχουν ενδιάμεση θέση λόγω της μεγάλης έκτασης και του πληθυσμού τους.

**Διάγραμμα 24: Διάγραμμα σημείων διανυκτερεύσεων σε τουριστικά καταλύματα ανά πληθυσμό και ανά έκταση με υποσημείωση των νησιών με ή χωρίς charter**



Ολοκληρώνοντας την ανάλυση προσπαθώντας να συνδέσουμε την εποχικότητα της προσφοράς και της ζήτησης, για να δούμε αν η πολιτική που ακολουθούν οι ξενοδοχειακές μονάδες για την περίοδο λειτουργίας τους εξαρτάται πλήρως από τη ζήτηση που διαμορφώνεται για τις υπηρεσίες που προσφέρουν, συσχετίστηκαν οι ανάλογοι δείκτες. Έγινε αρχικά η υπόθεση ότι όσο αυξάνεται η τουριστική ζήτηση σε ένα νησί και διασπείρεται στο χρόνο είναι μικρό το ποσοστό των διανυκτερεύσεων που πραγματοποιούνται κατά τους μήνες αιχμής Ιούλιο και Αύγουστο και κατά συνέπεια τόσο αυξάνεται η διάρκεια λειτουργίας των ξενοδοχειακών μονάδων. Ο συντελεστής συσχέτισης είναι μεν αρνητικός πλην όμως ιδιαίτερος χαμηλός που δε δείχνει ισχυρή σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές και στατιστικά σημαντική. Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ίσως υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την εξήγηση αυτού του φαινομένου ή πιθανότατα τα νησιά του δείγματος να μην είναι αρκετά ώστε να προκύψει ένα τέτοιο συμπέρασμα.

## 10.2 Περιορισμοί έρευνας

Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι γίνεται χρήση δευτερογενών δεδομένων που δεν καλύπτουν όλες τις πτυχές του θέματος. Για παράδειγμα, δεν υπάρχει καμία πληροφορία για τα βοηθητικά καταλύματα πέρα από τον αριθμό των (νόμιμων) κλινών. Τα διαθέσιμα στοιχεία για τις αφίξεις και τις διανυκτερεύσεις καλύπτουν μόνο τα ξενοδοχειακά καταλύματα και τα campings, αφήνοντας εκτός τα βοηθητικά

καταλύματα, τα οποία αποτελούν σημαντικό ποσοστό των διαθέσιμων κλινών σε κάποια από τα εξεταζόμενα νησιά, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει εικόνα του αριθμού των τουριστών και της διάκρισης ημεδαπών – αλλοδαπών και κατά συνέπεια να μπερδεύονται με ντόπιους και παραθεριστές. Επιπρόσθετα, σε αρκετές περιπτώσεις είναι αισθητή η ανεπάρκεια ενιαίων δεδομένων από τις αρμόδιες υπηρεσίες παροχής στατιστικών από τον τουρισμό (Ε.Σ.Υ.Ε., Ε.Ο.Τ. και Ξ.Ε.Ε.) καθότι οι μεταξύ τους πηγές στερούνται αντιστοιχίας. Συνεπώς, η έλλειψη επαρκών στατιστικών δεδομένων και μελετών έγκυρων και συγκρίσιμων μεταξύ τους, δεν επιτρέπουν τη δημιουργία μιας καθαρής εικόνας για τον ελληνικό τουρισμό, την εξέλιξή του και τις προοπτικές του, γι' αυτό επιλέχθηκαν να χρησιμοποιηθούν όσο το δυνατόν στοιχεία από μία πηγή.

Επίσης, ίσως η ανάλυση θα μπορούσε να είναι πιο αντιπροσωπευτική του ελληνικού νησιωτικού χώρου, για παράδειγμα να προέκυπταν πιο ισχυρές συσχετίσεις, αν υπήρχαν δεδομένα για όλα τα κατοικημένα νησιά της Ελλάδας. Έτσι, κάποια νησιά εξαιρέθηκαν από την παρούσα ανάλυση επειδή δεν υπήρχαν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία ώστε να προκύψουν όλοι οι δείκτες που θα οδηγούσαν στην απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος που τέθηκε. Γενικά, τα τουριστικά στατιστικά στοιχεία δεν παρέχουν, δυστυχώς, τη δυνατότητα μιας εκτεταμένης, διαχρονικά, ανάλυσης, αλλά ούτε και καλύπτουν στον ίδιο βαθμό τις διάφορου μεγέθους χωρικές μονάδες (Κομίλης 1986: 101).

### **10.3 Συζήτηση συμπερασμάτων και προτάσεις για μελλοντική έρευνα**

Στην προηγούμενη ενότητα έγινε αναφορά στα αποτελέσματα της έρευνας, στον έλεγχο υποθέσεων και στους περιορισμούς της. Βέβαια κάθε έρευνα που διεξάγεται έχει κάποια σκοπιμότητα. Τα αποτελέσματα προκύπτουν με το σκεπτικό να τύχουν και ανάλογης πρακτικής αξιοποίησης. Το αντικείμενο της παρούσας τυπολογίας, η κατανόηση της δομής και της δυναμικής ανάπτυξης των ελληνικών νησιών αλλά και η ανάδειξη των χωρικών και αναπτυξιακών ιδιαιτεροτήτων τους, έχει μεγάλη χρησιμότητα στον τουριστικό σχεδιασμό των τόπων υποδοχής των τουριστών καθώς και στην υιοθέτηση κατάλληλων στρατηγικών του τουριστικού μάρκετινγκ.

Συνοπτικά, αποδεικνύεται σαφέστατα ότι η μεγάλη τουριστική ανάπτυξη (πολλοί τουρίστες) προϋποθέτει εκβιομηχάνιση (μεγάλες μονάδες) και υψηλή οργάνωση (ύπαρξη charter). Μάλιστα η ύπαρξη charter σε ένα νησί που αντιμετωπίζει το πρόβλημα της απομόνωσης σε σχέση με την ηπειρωτική Ελλάδα, αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα γιατί δίνει άλλες δυνατότητες οργάνωσης και τελικά από εκεί εξαρτώνται η υπεροχή του αριθμού των αλλοδαπών σε σχέση με των ημεδαπών, η μέση διάρκεια παραμονής και οι πληρότητες αλλοδαπών, οι ξενοδοχειακές κλίνες, οι λουξ κλίνες. Από την άλλη πλευρά, ο παραθερισμός εξηγείται από την απόσταση που απέχουν τα νησιά από τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας διότι διευκολύνεται η χρησιμοποίηση των παραθεριστικών κατοικιών όχι μόνο κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού αλλά ολόκληρο το χρόνο συχνά για μικρά ταξίδια Σαββατοκύριακα και εορταστικά τριήμερα.

Ειδικότερα προέκυψε ότι, τα νησιά με υψηλό ποσοστό πληρότητας αλλοδαπών, μέση διάρκεια παραμονής και γενικά τουριστών που φθάνουν με charter είναι τα τουριστικά νησιά των Δωδεκανήσων: Κως, Ρόδος και Κάρπαθος, του Ιονίου: Ζάκυνθος και Κέρκυρα, η Σάμος από το Βόρειο Αιγαίο και η Κρήτη. Επιπρόσθετα,

τα τουριστικά νησιά Κως, Ρόδος, Ζάκυνθος, Κέρκυρα και Κρήτη έχουν χαμηλό ποσοστό παραθεριστικών κλινών αλλά υψηλό ποσοστό αφίξεων charter ενώ τα νησιά του Αργοσαρωνικού και των Κυκλάδων είναι εκείνα με το μεγαλύτερο ποσοστό παραθερισμού, ελάχιστα από τα οποία αποτελούν προορισμό charter. Τα νησιά όπου επικρατεί ο βιομηχανικός τρόπος οργάνωσης του τουρισμού είναι μόνο η Κως και η Ρόδος εφόσον διαθέτουν περισσότερες ξενοδοχειακές από συμπληρωματικές κλίνες, κατηγορίας Lux και A, με υψηλό μέσο όρο κλινών ανά μονάδα, δηλαδή μεγάλα ξενοδοχεία υψηλών κατηγοριών. Η Κέρκυρα, η Κρήτη και η Ζάκυνθος τείνουν σε αυτή τη μορφή οργάνωσης ενώ όλα τα υπόλοιπα εξεταζόμενα νησιά έχουν υιοθετήσει το βιοτεχνικό τρόπο οργάνωσης. Τέλος, ως τουριστικά νησιά υψηλής κοινωνικής και περιβαλλοντικής έντασης από την πλευρά της προσφοράς και της ζήτησης που σημειωτέον αποτελούν και προορισμό πτήσεων charter είναι η Σκιάθος και η Μύκονος. Η Θήρα που από την πλευρά της προσφοράς παρουσιάζει υψηλή πίεση, από την πλευρά της ζήτησης η κατάσταση της εμφανίζεται πολύ διαφορετική.

Αντικείμενο περαιτέρω έρευνας αποτελεί ο υπολογισμός στον τομέα των μεταφορών όχι σε μονάδες μήκους (χιλιόμετρα ή ναυτικά μίλια), αλλά σε πραγματικό χρόνο που χρειάζεται κανείς να φτάσει από το κέντρο σε κάθε νησί ξεχωριστά, η μεθοδολογία που αναπτύχθηκε και εφαρμόστηκε από το δίκτυο ευρωπαϊκών νησιωτικών περιφερειών της Ευρώπης (EURISLES). Η φυσική απομόνωση των νησιών από την Αθήνα, δηλαδή η πραγματική απόσταση για τα περισσότερα από αυτά είναι πολύ μεγαλύτερη αν χρησιμοποιηθεί η εικονική απόσταση που εξαρτάται από τον πραγματικό χρόνο ταξιδιού και από τη συχνότητα των δρομολογίων. Πράγματι η ύπαρξη πολλών δρομολογίων προς και από έναν προορισμό συνεπάγεται μικρότερο χρόνο αναμονής από τη στιγμή που θα αποφασιστεί το ταξίδι μέχρι τη στιγμή που θα μπορέσει να πραγματοποιηθεί.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

### Ελληνόγλωσση

- ⇒ Αγγελής Β. (1997) Στατιστική Α', Πανεπιστημιακές παραδόσεις, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- ⇒ Αγγελίδης Μ. (1995) Η Χωροθέτηση του τουρισμού στην Ελλάδα: Προβλήματα ανάπτυξης, χωροθέτησης και περιβάλλοντος, Ημερίδα: Τουρισμός και περιβάλλον: επιλογές για βιώσιμη ανάπτυξη, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, *Τεχνικά Χρονικά 5/95*, σελ.63-68.
- ⇒ Αυγερινού – Κολώνια Σ. (2000) *Χωρικές δυναμικές του τουρισμού στην Ελλάδα (1961 – 1991)*, Πρακτικά της διημερίδας Παντείου – CNRS, Μάρτιος 2000.
- ⇒ Βαρβαρέσος Σ. (2000) *Τουρισμός, Οικονομικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Προπομπός.
- ⇒ Βαρβαρέσος Σ. (1998) *Τουρισμός: Έννοιες, μεγέθη, δομές*, Αθήνα: Προπομπός.
- ⇒ Βαρβαρέσος Σ. (1999) *Τουριστική Ανάπτυξη και Διοικητική Αποκέντρωση*, Αθήνα: Προπομπός.
- ⇒ Vasquez Barquero A. (1991) *Τοπική Ανάπτυξη: Μία Στρατηγική για τη Δημιουργία Απασχόλησης*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- ⇒ Βιτουλαδίτη Ο. (2000) Μάνατζμεντ των tour operators και των τουριστικών γραφείων, Πάτρα: Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο.
- ⇒ Γαλανή - Μουτάφη Β. (2002) *Έρευνες για τον τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο: μια ανθρωπολογική προσέγγιση*, Αθήνα: Προπομπός.
- ⇒ Ε.Ο.Τ. (2002) *Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου - Α' Φάση*, Θεώρημα Α.Ε.
- ⇒ Επιλογή (2004) Ειδική Ετήσια Έκδοση *Οι Νομοί της Ελλάδος, Η οικονομική και κοινωνική φυσιογνωμία των 52 νομών και 13 περιφερειών*, Σύνθεση διαχρονικών σειρών βασικών δεδομένων, Αθήνα: All Media.
- ⇒ Ε.Σ.Υ.Ε. (1991 - 2001) Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού – Κατοικιών.
- ⇒ Ε.Σ.Υ.Ε. (1997 – 2003) Τουριστική κίνηση ανά νησί.
- ⇒ Ε.Σ.Υ.Ε. (1998) *Έρευνα για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των ημεδαπών τουριστών έτους 1996*, Αθήνα.
- ⇒ Ε.Σ.Υ.Ε. (1999) *Αποτελέσματα έρευνας για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των ημεδαπών τουριστών έτους 1997*, Αθήνα.

- ⇒ E.Σ.Υ.Ε. (2003) *Αποτελέσματα έρευνας για τον προσδιορισμό των ποιοτικών χαρακτηριστικών των ημεδαπών τουριστών έτους 1998*, Αθήνα.
- ⇒ Gartner C. W. (2001) *Τουριστική Ανάπτυξη, αρχές, διαδικασίες και πολιτικές*, Αθήνα: Έλλην.
- ⇒ Ζαχαράτος Γ. (2000) *Package Tour: Παραγωγή και διάθεση του τουριστικού ταξιδιού*, Αθήνα: Προπομπός.
- ⇒ Ζαχαράτος Γ. (2001) *Σημειώσεις Μαθήματος Περιφερειακή Τουριστική Πολιτική*, Δ.Π.Μ.Σ. Τουρισμού, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- ⇒ Ηγουμενάκης Ν. (1997) *Τουριστική Οικονομία*, Αθήνα: Interbooks.
- ⇒ Κοκκώσης Χ. - Τσάρτας Π. (2001) *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Αθήνα : Κριτική.
- ⇒ Κομίλης Π. (1986) *Χωρική ανάλυση του τουρισμού*, Αθήνα: Κ.Ε.Π.Ε.
- ⇒ Κομίλης Π., Βαγιονής Ν. (1999) *Τουριστικός Σχεδιασμός: μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης*, Αθήνα: Προπομπός.
- ⇒ Κομίλης Π., Βαγιονής Ν., Κάρμας Κ., Μυλωνά Α., Παπαδημητρίου Μ., Παπαπολυμέρου Γ. (2001) *Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης Νομού Εύβοιας*, Αθήνα: Κ.Ε.Π.Ε.
- ⇒ Μέργος Γ., Παπαδασκαλόπουλος Α., Χριστοφάκης Ε. (2003) *Οικονομικά Χαρακτηριστικά και Στρατηγική Ανάπτυξης της Νησιωτικής Ελλάδος*, Ακαδημία Αθηνών: Γραφείο Οικονομικών Μελετών.
- ⇒ Μπριασούλη Ε (2000) *Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης: Χαρακτηριστικές Προσεγγίσεις, στο Πάρις Τσάρτας (επιμ.) Τουριστική Ανάπτυξη – Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εξάντας, σελ. 123-146.
- ⇒ Ντζούφρας Ι. (2001) *Στοιχεία Πολυμεταβλητής Ανάλυσης Δεδομένων, Σημειώσεις για το μάθημα Ανάλυση Δεδομένων Ι, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- ⇒ Οικονομικός Ταχυδρόμος (2000) *Η οικονομία των ελληνικών περιφερειών*, Ειδικό Τεύχος, 17-2-2000, Αθήνα: Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης.
- ⇒ Παπαδάκη – Τζεδάκη Σ. (1999) *Ενδογενής Τουριστική Ανάπτυξη: διαρθρωμένη ή αποδιαρθρωμένη τοπική ανάπτυξη*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- ⇒ Σπιλάνης Γ. (1997) *Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Νομού Λέσβου – Α' Φάση*, Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης, Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.



- ⇒ Σπιλάνης, Γ. (1998) *Για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική Νησιών*, Εργαστήριο τοπικής και νησιωτικής ανάπτυξης, Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- ⇒ Σπιλάνης, Γ. (1999) *Ανάπτυξη Νησιωτικού Χώρου*, Έκθεση για το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006, Εργαστήριο τοπικής και νησιωτικής ανάπτυξης, Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- ⇒ Σπιλάνης Γ. (2000) Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη. Η περίπτωση των νησιών του Αιγαίου, στο Πάρις Τσάρτας (επιμ.) *Τουριστική Ανάπτυξη - Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εξάντας, σελ 149-187.
- ⇒ Σπιλάνης Γ. Βαγιάννη Ε. (2002) *Βιώσιμος Τουρισμός και Φέρουσα Ικανότητα σε Ευαίσθητα Νησιωτικά Οικοσυστήματα*, Συνέδριο Μέθοδοι μέτρησης της φέρουσας ικανότητας και διαχείρισης επισκεπτών σε προστατευόμενες περιοχές, Αθήνα: WWF Hellas.
- ⇒ Σπιλάνης Γ., Κίζος Θ., Ιωσηφίδης Θ. (2003), Οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις της ανάπτυξης σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές, 1<sup>ο</sup> Συνέδριο *Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές και στρατηγικές ανάπτυξης*, Μυτιλήνη, 21-22 Νοεμβρίου 2003.
- ⇒ Σπιλάνης Γ., Σπυριδωνίδης Η., Μισαηλίδης Ν. (2002) Προσπελασιμότητα στα νησιά του Αιγαίου: πραγματική και εικονική απόσταση, εισήγηση στο 7<sup>ο</sup> Εθνικό Συνέδριο Χαρτογραφίας *Νησιωτική Χαρτογραφία*, Μυτιλήνη, 24-26 Οκτωβρίου 2002.
- ⇒ Σπιλάνης Γ. (2003α) *Καινοτόμα προϊόντα με την αξιοποίηση υπαρχόντων τοπικών πόρων*, Πρόγραμμα ΝΑΙΑΣ, Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης, Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- ⇒ Σπιλάνης Γ. (2003β) *Τουρισμός και βιώσιμη ανάπτυξη στη Μεσόγειο, η περίπτωση της Ελλάδας*, UNEP.
- ⇒ Τσάρτας Π. (1989) *Κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο Νομό Κυκλάδων και ιδιαίτερα στα νησιά Ίος και Σέριφος κατά την περίοδο 1950 – 1980*, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Ε.
- ⇒ Τσάρτας Π. (1996) *Τουρίστες Ταξίδια Τόποι – Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό*, Αθήνα: Εξάντας.
- ⇒ Τσάρτας Π., Μανώλογλου Ε., Μάρκου Α., Άλλισον Ε., Σαγιάς Ι. (2001) *Ποιοτικά χαρακτηριστικά και τάσεις ζήτησης εσωτερικού τουρισμού*, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Ε.

- ⇒ Τσεκούρας Γ. Θ. και συνεργάτες (2001-2003) *Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου*, Ε.Ο.Τ.
- ⇒ Χατζημαρινάκης Σ. (2005) *Καταγραφή Υφιστάμενης Κατάστασης του Τουρισμού στις Νησιωτικές Περιφέρειες της Ελλάδος*, Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης, Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- ⇒ Ψιλούτσικου Μ. (2003) Σημειώσεις για το μάθημα Στατιστική Ανάλυση με τη χρήση του SPSS, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Μάρκετινγκ και Επικοινωνία με νέες τεχνολογίες, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

### **Ξενόγλωσση**

- ⇒ Bastakis C., Buhalis D., Butler R. (2004) The perception of small and medium sized tourism accommodation providers on the impacts of the tour operators power in Eastern Mediterranean, *Tourism Management* 25, pp. 151-170.
- ⇒ Bramwell B. (2004) Mass Tourism, Diversification and Sustainability in Southern Europe's Coastal Regions, in Bill Bramwell (ed.) *Coastal Mass Tourism: Diversification and Sustainable Development in Southern Europe*, Great Britain: Channel View Publications, pp. 1-31.
- ⇒ Briassoulis H. (1995) The environmental externalities of tourism: Theoretical analysis and policy implications, in H. Coccossis and P. Nijkamp (eds), *Sustainable Tourism Development*, London: Avebury, pp. 25 - 39.
- ⇒ Briassoulis E. (2001) Policy and Practice – Sustainable Development and its Indicators: Through a (Planner's) Glass Darkly, *Journal of Environmental Planning and Management*, 44(3), pp. 409-427.
- ⇒ Briguglio L., Butler R., Harrison D., Filho L. W. (1996) *Sustainable Tourism in Islands and Small States: Case studies* London: Pinter.
- ⇒ Buhalis D. (1999) Tourism on the Greek Islands: Issues of Peripherality, Competitiveness and Development, *International Journal of Tourism Research* 1, pp. 341 – 358.
- ⇒ Buhalis D., Diamandis D. (2001) Tourism development and sustainability in the Greek Archipelagos, in D. Ioannides, Y. Apostolopoulos, S. Sonmez (eds), *Mediterranean Islands and Sustainable Tourism Development: Practices, management and policies*, New York: Continuum, pp. 143-170.

- ⇒ Chiotis G., Coccossis H. (2000) Tourism development and environmental protection in Greece, in J. Van der Straaten and H. Briassoulis (eds), *Tourism and the Environment: Regional, Economic, Cultural and Policy Issues*, Dordrecht: Kluwer, pp. 331-343.
- ⇒ Coccossis H., Parpairis A. (1995) Assessing the interaction between heritage, environment and tourism: Mykonos, in H. Coccossis and P. Nijkamp (eds), *Sustainable Tourism Development*, London: Avebury, pp. 107-125.
- ⇒ Coccossis H. (2002) *Defining, Measuring and Evaluating Carrying Capacity in European Tourism Destinations*, Material for a document, Laboratory of Environmental Planning, Athens: University of the Aegean.
- ⇒ Cooper C., Fletcher J., Gilbert D., Wanhill S. (1993) *Tourism: Principles and Practice*, Bitman.
- ⇒ Darren G., Paul M. (2003) SPSS for Windows step by step: a simple guide and reference 11.0 update, Pearson Education Inc.
- ⇒ Giannias D. (1999) Regional Tourism Industry Indices and the Allocation of European Union and State Funding: the case of Greece, *International Journal of Tourism Research 1*, pp. 401-412.
- ⇒ Hall C. M., Page S. J. (2002) *The Geography of Tourism And Recreation: Environment, Place and Space*, 2<sup>nd</sup> edn, London: Routledge.
- ⇒ Ioannides D. (1998) Tour Operators: The gatekeepers of tourism, in Dimitri Ioannides and Keith G. Debbage (eds), *The economic geography of the tourist industry : a supply-side analysis*, London: Routledge pp. 139 – 158.
- ⇒ The economic geography of the tourist industry : a supply-side analysis / edited by Mathieson S. R. C., Wall G. (1982) *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*, London: Longman.
- ⇒ Mediterranean Commission on Sustainable Development (2000) *Indicators for the Sustainable Development in the Mediterranean Region*, Glossary, Blue Plan.
- ⇒ McElroy J. (2003) Tourism Development in Small Islands Across the World, *Geografiska Annaler 85 B (4)*, pp. 231-242.
- ⇒ McIntosh R. W., Goeldner Ch R., Ritchie J. R. B., (1995) *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*, New York: John Wiley & Sons, Inc.
- ⇒ Spilanis I., Vayanni H. (2004a) "Evaluating the sustainability level of various tourism forms", *Understanding tourism – Theoretical Advances*. Interim symposium of the Research Committee on International Tourism (RC 50) of the

International Sociological Association (ISA), 14-16 May, Mytilini – Greece: University of the Aegean.

- ⇒ Spilanis I., Vayanni H. (2004b) Sustainable Tourism: utopia or necessity? The role of new forms of tourism in the Aegean Islands, in Bill Bramwell (ed.) *Coastal Mass Tourism: Diversification and Sustainable Development in Southern Europe*, Great Britain: Channel View Publications, pp. 269 – 291.
- ⇒ Swarbrooke, J. (1999) *Sustainable Tourism Management*, UK. CAB International Publishing.

### **Ηλεκτρονικές Σελίδες**

- ⇒ E.O.T. (2005) (Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού) Ιστοσελίδα. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο στις 31/05/05: <http://www.gnto.gr>
- ⇒ Επιλογή (2004) Ειδική Ετήσια Έκδοση *Οι Νομοί της Ελλάδος, Η οικονομική και κοινωνική φυσιογνωμία των 52 νομών και 13 περιφερειών*, Σύνθεση διαχρονικών σειρών βασικών δεδομένων, Διαθέσιμο στο διαδίκτυο στις 15/05/05: <http://www.allmedia.gr>
- ⇒ Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης (2005) Ιστοσελίδα. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο στις 31/05/05: <http://www.aegean.gr/lid/>
- ⇒ Ε.Σ.Υ.Ε. (2005) (Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος) Ιστοσελίδα. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο στις 24/06/05: <http://www.statistics.gr>
- ⇒ European Islands System of Links and Exchanges (2005) Internet site. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο στις 15/05/05: <http://www.eurisles.com/etude/Default.htm>
- ⇒ Panhellenic Camping Association (2005) Internet site. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο στις 30/06/05: <http://www.greececamping.gr>
- ⇒ Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (2005) Ιστοσελίδα. Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Πρόγραμμα Ι. Καποδίστριας, Διαθέσιμο στο διαδίκτυο στις 24/06/05: <http://www.ypes.gr/topiki.htm>

# ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ<sup>24</sup>

---

<sup>24</sup> Εξαιτίας της μη διαθεσιμότητας των στοιχείων για την τουριστική προσφορά στη γεωγραφική ενότητα της Εύβοιας το έτος 2004 χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία του έτους 2003. Για τον ίδιο λόγο για τις διανυκτερεύσεις της γεωγραφικής ενότητας του νομού Κερκύρας αντί για το έτος 1999 χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία του 2000 και για τα νησιά της Χάλκης και της Αμοργού του έτους 1998. Επίσης όσο αφορά στις διανυκτερεύσεις των διαφόρων εθνικοτήτων στο σύνολο των νησιών χρησιμοποιήθηκαν στατιστικά στοιχεία του 2003 εκτός από Παξούς (2002), Χάλκη (1998), Αμοργό (1998) και Αντίπαρο (1999).

**Πίνακας 16**

<b>Μέσο Μέγεθος Μονάδων 2004</b>				
<b>Γεωγραφική Ενότητα</b>	<b>Κατηγορία Ξενοδοχείων Lux &amp; A</b>	<b>Κατηγορία Ξενοδοχείων Β &amp; Γ</b>	<b>Κατηγορία Ξενοδοχείων Δ &amp; Ε</b>	<b>Συνολικό Μέσο Μέγεθος</b>
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>243,4</b>	<b>79,8</b>	<b>38,0</b>	<b>93,8</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	<i>178,4</i>	<i>98,2</i>	<i>47,8</i>	<i>102,9</i>
Ζάκυνθος	178,4	98,2	47,8	102,9
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	<i>180,3</i>	<i>56,6</i>	<i>26,6</i>	<i>63,8</i>
Ιθάκη	23,0	41,0		37,4
Κεφαλληνία	200,0	57,2	26,6	64,9
<i>N. Κερκύρας</i>	<i>276,2</i>	<i>82,5</i>	<i>38,1</i>	<i>106,0</i>
Κέρκυρα	280,5	82,8	38,2	106,9
Παξοί	11,0	60,3	30,0	47,0
<i>N. Λευκάδας</i>	<i>39,0</i>	<i>51,9</i>	<i>35,8</i>	<i>50,0</i>
Λευκάδα	39,0	52,3	35,8	50,3
Μεγανήσι		27,0		27,0
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>137,4</b>	<b>51,0</b>	<b>25,5</b>	<b>54,2</b>
<i>N. Λέσβου</i>	<i>142,7</i>	<i>55,8</i>	<i>30,7</i>	<i>62,1</i>
Λέσβος	85,0	58,0	30,0	58,0
Λήμνος	235,0	41,6	32,7	82,5
<i>N. Σάμου</i>	<i>213,1</i>	<i>49,4</i>	<i>24,7</i>	<i>50,1</i>
Ικαρία		45,4	30,2	38,7
Σάμος	213,1	49,8	22,6	51,6
<i>N. Χίου</i>	<i>87,5</i>	<i>41,6</i>	<i>21,2</i>	<i>50,7</i>
Χίος	94,1	45,8	20,8	55,7
Οινούσσεις			23,0	23,0
Ψαρά	15,0	15,5		15,4
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>230,4</b>	<b>59,9</b>	<b>29,1</b>	<b>80,9</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	<i>358,8</i>	<i>70,8</i>	<i>30,4</i>	<i>112,8</i>
Αστυπάλαια		42,0	30,0	38,0
Κάλυμνος	20,0	43,4	29,0	42,5
Κάρπαθος	20,0	45,2	23,7	44,3
Κάσος		13,7		13,7
Κως	450,1	81,0	31,5	133,4
Λειψοί		54,0	28,0	41,0
Λέρος		48,4	20,6	43,3
Μεγίστη		31,0		31,0
Νίσυρος		46,6		46,6
Πάτμος		44,1	35,2	42,8
Ρόδος	346,9	83,9	31,0	137,9
Σύμη	32,8	37,1		35,8
Τήλος		51,0	30,0	46,8

Γεωγραφική Ενότητα	Κατηγορία Ξενοδοχείων Lux & A	Κατηγορία Ξενοδοχείων Β & Γ	Κατηγορία Ξενοδοχείων Δ & Ε	Συνολικό Μέσο Μέγεθος
Χάλκη		17,6	15,0	17,2
<i>N. Κυκλάδων</i>	64,8	45,4	28,4	44,3
Αμοργός		32,1		32,1
Άνδρος	64,0	63,6	28,7	54,5
Αντίπαρος		45,8	32,0	38,1
Θήρα	39,2	40,3	33,0	38,4
Ίος		52,3	31,4	46,8
Κέα		49,3	22,5	38,6
Κουφονήσι		34,3		34,3
Κύθνος		82,0		82,0
Μήλος		44,2	27,2	40,0
Μύκονος	90,5	57,5	27,5	57,7
Νάξος	66,0	44,6	24,9	37,8
Πάρος	88,8	42,5	27,0	43,7
Σέριφος		31,7	28,0	30,6
Σχοινούσσα		58,0		58,0
Σίκινος		37,0		37,0
Σίφνος		32,6	26,5	32,0
Σύρος	64,6	47,1	19,8	47,4
Τήνος	218,5	50,6	18,5	56,9
Φολέγανδρος	25,0	30,5		30,1
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>242,5</b>	<b>69,4</b>	<b>40,9</b>	<b>92,6</b>
Κρήτη	242,5	69,4	40,9	92,6
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>231,8</b>	<b>65,9</b>	<b>33,3</b>	<b>84,6</b>
Σαμοθράκη		54,4	16,0	50,9
Θάσος	160,8	41,9	28,3	41,0
Αλόνησος		70,6	30,3	63,1
Σκιάθος	156,3	57,2	37,1	65,8
Σκόπελος	51,2	58,7	27,7	51,0
Σκύρος	166,0	29,6	20,0	39,4
Ελαφώνησος		19,3	14,0	18,0
Αγκίστρι		32,0	31,7	31,7
Αίγινα	20,0	49,8	31,0	45,0
Κύθηρα	22,5	24,1	18,0	23,6
Πόρος		78,3	35,5	73,3
Σαλαμίνα		34,0	23,0	26,7

<b>Γεωγραφική Ενότητα</b>	<b>Κατηγορία Ξενοδοχείων Lux &amp; A</b>	<b>Κατηγορία Ξενοδοχείων B &amp; Γ</b>	<b>Κατηγορία Ξενοδοχείων Δ &amp; Ε</b>	<b>Συνολικό Μέσο Μέγεθος</b>
Σπέτσες	116,0	41,9	29,1	48,2
Ύδρα	29,0	34,1	18,5	31,7

Πηγή: Ε.Ο.Τ., επεξεργασία στοιχείων



Πίνακας 17

Ξενοδοχειακές μονάδες – κλίνες 2004						
Γεωγραφική Ενότητα	ΜΟΝΑΔΕΣ		% ξενοδοχείων κατηγορίας Lux & A επί του συνόλου	ΚΛΙΝΕΣ		% ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux & A επί του συνόλου
	Ξενοδοχεία κατηγορίας Lux & A	Σύνολο μονάδων		Κλίνες κατηγορίας Lux & A	Σύνολο ξενοδοχειακών κλινών	
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>93</b>	<b>822</b>	<b>11,31%</b>	<b>22.633</b>	<b>77.071</b>	<b>29,37%</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	20	225	8,89%	3.568	23.143	15,42%
Ζάκυνθος	20	225	8,89%	3.568	23.143	15,42%
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	9	121	7,44%	1.623	7.718	21,03%
Ιθάκη	1	5	20,00%	23	187	12,30%
Κεφαλληνία	8	116	6,90%	1.600	7.531	21,25%
<i>N. Κερκύρας</i>	63	400	15,75%	17.403	42.407	41,04%
Κέρκυρα	62	394	15,74%	17.392	42.125	41,29%
Παξοί	1	6	16,67%	11	282	3,90%
<i>N. Λευκάδας</i>	1	76	1,32%	39	3.803	1,03%
Λευκάδα	1	75	1,33%	39	3.776	1,03%
Μεγανήσι	0	1	0,00%	0	27	0,00%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>32</b>	<b>403</b>	<b>7,94%</b>	<b>4.397</b>	<b>21.859</b>	<b>20,12%</b>
<i>N. Λέσβου</i>	13	136	9,56%	1.855	8.447	21,96%
Λέσβος	8	113	7,08%	680	6.550	10,38%
Λήμνος	5	23	21,74%	1.175	1.897	61,94%
<i>N. Σάμου</i>	7	220	3,18%	1.492	11.028	13,53%
Ικαρία	0	25	0,00%	0	967	0,00%
Σάμος	7	195	3,59%	1.492	10.061	14,83%
<i>N. Χίου</i>	12	47	25,53%	1.050	2.384	44,04%
Χίος	11	41	26,83%	1.035	2.284	45,32%
Οινούσες	0	1	0,00%	0	23	0,00%
Ψάρα	1	5	20,00%	15	77	19,48%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>284</b>	<b>1.868</b>	<b>15,20%</b>	<b>65.439</b>	<b>151.028</b>	<b>43,33%</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	160	996	16,06%	57.405	112.355	51,09%
Αστυπάλαια	0	6	0,00%	0	228	0,00%
Κάλυμνος	1	41	2,44%	20	1.742	1,15%
Κάρπαθος	1	98	1,02%	20	4.340	0,46%
Κάσος	0	3	0,00%	0	41	0,00%
Κως	37	251	14,74%	16.652	33.493	49,72%
Λειψοί	0	2	0,00%	0	82	0,00%
Λέρος	0	27	0,00%	0	1.168	0,00%
Μεγίστη	0	2	0,00%	0	62	0,00%

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική Ενότητα	ΜΟΝΑΔΕΣ		% ξενοδοχείων κατηγορίας Lux & A επί του συνόλου	ΚΛΙΝΕΣ		% ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux & A επί του συνόλου
	Ξενοδοχεία Κατηγορίας Lux & A	Σύνολο μονάδων		Κλίνες κατηγορίας Lux & A	Σύνολο ξενοδοχειακών κλινών	
Νίσυρος	0	5	0,00%	0	233	0,00%
Πάτμος	0	41	0,00%	0	1.755	0,00%
Ρόδος	117	496	23,59%	40.582	68.409	59,32%
Σύμη	4	13	30,77%	131	465	28,17%
Τήλος	0	5	0,00%	0	234	0,00%
Χάλκη	0	6	0,00%	0	103	0,00%
<i>N. Κυκλάδων</i>	<i>124</i>	<i>872</i>	<i>14,22%</i>	<i>8.034</i>	<i>38.673</i>	<i>20,77%</i>
Αμοργός	0	8	0,00%	0	257	0,00%
Άνδρος	1	23	4,35%	64	1.253	5,11%
Αντίπαρος	0	9	0,00%	0	343	0,00%
Θήρα	61	236	25,85%	2.393	9.066	26,40%
Ίος	0	42	0,00%	0	1.965	0,00%
Κέα	0	5	0,00%	0	193	0,00%
Κουφονήσι	0	3	0,00%	0	103	0,00%
Κύθνος	0	3	0,00%	0	246	0,00%
Μήλος	0	24	0,00%	0	959	0,00%
Μύκονος	40	155	25,81%	3.620	8.941	40,49%
Νάξος	1	99	1,01%	66	3.743	1,76%
Πάρος	11	140	7,86%	977	6.115	15,98%
Σέριφος	0	10	0,00%	0	306	0,00%
Σχοινούσσα	0	1	0,00%	0	58	0,00%
Σίκινος	0	1	0,00%	0	37	0,00%
Σίφνος	0	22	0,00%	0	704	0,00%
Σύρος	7	44	15,91%	452	2.086	21,67%
Τήνος	2	33	6,06%	437	1.877	23,28%
Φολέγανδρος	1	14	7,14%	25	421	5,94%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>220</b>	<b>1.429</b>	<b>15,40%</b>	<b>53.354</b>	<b>132.380</b>	<b>40,30%</b>
Κρήτη	220	1.429	15,40%	53.354	132.380	40,30%
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>629</b>	<b>4.522</b>	<b>13,91%</b>	<b>145.823</b>	<b>382.338</b>	<b>38,14%</b>
Σαμοθράκη	0	11	0,00%	0	560	0,00%
Θάσος	5	181	2,76%	804	7.415	10,84%
Αλόνησος	0	16	0,00%	0	1.009	0,00%
Σκιάθος	13	96	13,54%	2.032	6.318	32,16%
Σκόπελος	6	50	12,00%	307	2.550	12,04%

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική Ενότητα	ΜΟΝΑΔΕΣ		% ξενοδοχείων κατηγορίας Lux & A επί του συνόλου	ΚΛΙΝΕΣ		% ξενοδοχειακών κλινών κατηγορίας Lux & A επί του συνόλου
	Ξενοδοχεία Κατηγορίας Lux & A	Σύνολο μονάδων		Κλίνες κατηγορίας Lux & A	Σύνολο ξενοδοχειακών κλινών	
Σκύρος	1	13	7,69%	166	512	32,42%
Ελαφώνησος	0	4	0,00%	0	72	0,00%
Αγκίστρι	0	22	0,00%	0	698	0,00%
Αίγινα	1	84	1,19%	20	3.777	0,53%
Κύθηρα	2	28	7,14%	45	660	6,82%
Πόρος	0	17	0,00%	0	1.246	0,00%
Σαλαμίνα	0	3	0,00%	0	80	0,00%
Σπέτσες	3	21	14,29%	348	1.013	34,35%
Υδρα	3	19	15,79%	87	602	14,45%

Πηγή: Ε.Ο.Τ., επεξεργασία στοιχείων

Πίνακας 18

Αναλογία μεταξύ ξενοδοχειακών - μη ξενοδοχειακών κλινών και παραθερισμός						
Γεωγραφική Ενότητα	Αριθμός κλινών σε πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα 2004	Αριθμός κλινών σε ενοικιαζόμενα δωμάτια & διαμερίσματα 1997	Αριθμός θέσεων σε campings 2005	Αριθμός κλινών σε παραθεριστικές κατοικίες 2001	Κλίνες ξενοδοχείων/ Κλίνες μη ξενοδοχειακών καταλυμάτων	% παραθ/κών κλινών επί του συνόλου
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>77.071</b>	<b>100.177</b>	<b>2.198</b>	<b>158.214</b>	<b>0,75</b>	<b>46,86%</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	<i>23.143</i>	<i>21.275</i>	<i>401</i>	<i>19.176</i>	<i>1,07</i>	<i>29,96%</i>
Ζάκυνθος	23.143	21.275	401	19.176	1,07	29,96%
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	<i>7.718</i>	<i>10.651</i>	<i>399</i>	<i>31.731</i>	<i>0,70</i>	<i>62,83%</i>
Ιθάκη	187	845		3.492	0,22	77,19%
Κεφαλληνία	7.531	9.806	399	28.239	0,74	61,42%
<i>N. Κερκύρας</i>	<i>42.407</i>	<i>57.712</i>	<i>1.026</i>	<i>91.149</i>	<i>0,72</i>	<i>47,40%</i>
Κέρκυρα	42.125	55.417	1.026	85.860	0,75	46,55%
Οθωνοί	0	24		480	0,00	95,24%
Παξοί	282	2.271		4.809	0,12	65,32%
<i>N. Λευκάδας</i>	<i>3.803</i>	<i>10.539</i>	<i>372</i>	<i>16.158</i>	<i>0,35</i>	<i>52,34%</i>
Λευκάδα	3.776	10.400	372	15.159	0,35	51,03%
Μεγανήσι	27	139		999	0,19	85,75%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>21.859</b>	<b>23.882</b>	<b>95</b>	<b>184.536</b>	<b>0,91</b>	<b>80,10%</b>
<i>N. Λέσβου</i>	<i>8.447</i>	<i>11.661</i>	<i>95</i>	<i>90.342</i>	<i>0,72</i>	<i>81,72%</i>
Αγ. Ευστράτιος	0	40		477	0,00	92,26%
Λέσβος	6.550	10.802	95	72.774	0,60	80,66%
Λήμνος	1.897	819		17.091	2,32	86,29%
<i>N. Σάμου</i>	<i>11.028</i>	<i>9.549</i>	<i>0</i>	<i>47.895</i>	<i>1,15</i>	<i>69,95%</i>
Ικαρία	967	1.905		11.991	0,51	80,68%
Φούρνοι	0	277		1.680	0,00	85,85%
Σάμος	10.061	7.367		34.224	1,37	66,26%
<i>N. Χίου</i>	<i>2.384</i>	<i>2.672</i>	<i>0</i>	<i>46.299</i>	<i>0,89</i>	<i>90,15%</i>
Χίος	2.284	2.672		45.078	0,85	90,09%
Οινούσσεις	23	0		669		96,68%
Ψαρά	77	0	0	552		87,76%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>151.028</b>	<b>95.161</b>	<b>2.934</b>	<b>240.819</b>	<b>1,54</b>	<b>49,15%</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	<i>112.355</i>	<i>33.672</i>	<i>302</i>	<i>90.351</i>	<i>3,31</i>	<i>38,17%</i>
Αγαθονήσι	0	34		75	0,00	68,81%
Αστυπάλαια	228	770	30	1.989	0,29	65,93%
Κάλυμνος	1.742	1.410		10.551	1,24	77,00%
Κάρπαθος	4.340	1.315		7.857	3,30	58,15%
Κάσος	41	46		2.421	0,89	96,53%

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική Ενότητα	Αριθμός κλινών σε πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα 2004	Αριθμός κλινών σε ενοικιαζόμενα δωμάτια & διαμερίσματα 1997	Αριθμός θέσεων σε campings 2005	Αριθμός κλινών σε παραθεριστικές κατοικίες 2001	Κλίνες ξενοδοχείων/ Κλίνες μη ξενοδοχειακών καταλυμάτων	% παραθ/κών κλινών επί του συνόλου
Κως	33.493	10.685	72	11.436	3,11	20,54%
Λειψοί	82	150		828	0,55	78,11%
Λέρος	1.168	811	30	6.300	1,39	75,82%
Μεγίστη	62	176		117	0,35	32,96%
Νίσυρος	233	146		1.497	1,60	79,80%
Πάτμος	1.755	889	72	3.894	1,83	58,91%
Ρόδος	68.409	16.055	98	39.651	4,24	31,92%
Σύμη	465	538		2.526	0,86	71,58%
Τέλενδος	0	38			0,00	0,00%
Τήλος	234	417		426	0,56	39,55%
Χάλκη	103	192		783	0,54	72,63%
<i>Ν. Κυκλάδων</i>	<i>38.673</i>	<i>61.489</i>	<i>2.632</i>	<i>150.468</i>	<i>0,60</i>	<i>59,41%</i>
Αμοργός	257	1.412	270	2.229	0,15	53,48%
Ανάφη	0	131		768	0,00	85,43%
Άνδρος	1.253	3.081	63	10.839	0,40	71,14%
Αντίπαρος	343	1.161		1.797	0,30	54,44%
Δονούσα	0	22		357	0,00	94,20%
Ηράκλεια	0	102		270	0,00	72,58%
Θήρα	9.066	13.594	265	16.509	0,65	41,86%
Ίος	1.965	2.612	307	2.595	0,67	34,70%
Κέα	193	613	61	6.051	0,29	87,47%
Κίμωλος	0	118		2.424	0,00	95,36%
Κουφονήσι	103	534		294	0,19	31,58%
Κύθνος	246	1.071		5.100	0,23	79,48%
Μήλος	959	2.615	63	7.272	0,36	66,66%
Μύκονος	8.941	5.793	168	13.236	1,50	47,04%
Νάξος	3.743	6.656	284	22.818	0,54	68,11%
Πάρος	6.115	11.689	709	17.943	0,49	49,22%
Σέριφος	306	1.012	78	5.166	0,28	78,73%
Σχοινούσσα	58	128		282	0,45	60,26%
Σίκινος	37	218		948	0,17	78,80%
Σίφνος	704	2.578	160	4.344	0,26	55,79%
Σύρος	2.086	3.539	91	13.116	0,57	69,65%
Τήνος	1.877	2.334	63	14.874	0,78	77,68%
Φολέγανδρος	421	476	50	1.236	0,80	56,62%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>132.380</b>	<b>78.527</b>	<b>946</b>	<b>259.311</b>	<b>1,67</b>	<b>55,04%</b>
Κρήτη	132.380	78.519	946	259.281	1,67	55,03%

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική Ενότητα	Αριθμός κλινών σε πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα 2004	Αριθμός κλινών σε ενοικιαζόμενα δωμάτια & διαμερίσματα 1997	Αριθμός θέσεων σε campings 2005	Αριθμός κλινών σε παραθεριστικές κατοικίες 2001	Κλίνες ξενοδοχείων/ Κλίνες μη ξενοδοχειακών καταλυμάτων	% παραθ/κών κλινών επί του συνόλου
Γαύδος	0	8		30	0,00	78,95%
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>382.338</b>	<b>297.747</b>	<b>6.173</b>	<b>842.880</b>	<b>1,26</b>	<b>55,12%</b>
Σαμοθράκη	560	1.227	105	3.480	0,42	64,78%
Θάσος	7.415	10.023	794	14.457	0,69	44,23%
Αλόνησος	1.009	2.053		2.742	0,49	47,24%
Σκιάθος	6.318	6.926	96	4.578	0,90	25,55%
Σκόπελος	2.550	4.638		6.771	0,55	48,51%
<i>N. Ευβοίας</i>	<i>42.940</i>	<i>14.689</i>	<i>391</i>	<i>141.474</i>	<i>2,85</i>	<i>70,92%</i>
Εύβοια	42.428	13.493	391	136.209	3,06	70,75%
Σκύρος	512	1.196		5.265	0,43	75,51%
Ελαφώνησος	72	444			0,16	0,00%
Αγκίστρι	698	1.003		1.305	0,70	43,41%
Αίγινα	3.777	2.216		22.329	1,70	78,84%
Κύθηρα	660	1.202		7.158	0,55	79,36%
Πόρος	1.246	2.584		4.191	0,48	52,25%
Σαλαμίνα	80	0		63.399		99,87%
Σπέτσες	1.013	2.103		5.898	0,48	65,43%
Ύδρα	602	371		3.174	1,62	76,54%

Πηγή: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος,, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, [www.greececamping.gr](http://www.greececamping.gr), επεξεργασία στοιχείων

Πίνακας 19

Δείκτες αξιολόγησης της τουριστικής έντασης - προσφορά								
Γεωγραφική Ενότητα	τουριστικές κλίνες	παραθ/κές κατοικίες 2001	πληθυσμός 2001	έκταση	τουριστικές κλίνες/ πληθυσμό	τουριστικές κλίνες/ έκταση	παραθ/κές κλίνες/ πληθυσμό	παραθ/κές κλίνες/ έκταση
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>179.446</b>	<b>158.214</b>	<b>212.984</b>	<b>2.307,00</b>	<b>0,84</b>	<b>77,78</b>	<b>0,74</b>	<b>68,58</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	<i>44.819</i>	<i>19.176</i>	<i>39.015</i>	<i>406,00</i>	<i>1,15</i>	<i>110,39</i>	<i>0,49</i>	<i>47,23</i>
Ζάκυνθος	44.819	19.176	38.957	402,08	1,15	111,47	0,49	47,69
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	<i>18.768</i>	<i>31.731</i>	<i>39.488</i>	<i>904,00</i>	<i>0,48</i>	<i>20,76</i>	<i>0,80</i>	<i>35,10</i>
Ιθάκη	1.032	3.492	3.084	96,26	0,33	10,72	1,13	36,28
Κεφαλληνία	17.736	28.239	36.404	781,48	0,49	22,70	0,78	36,14
<i>N. Κερκύρας</i>	<i>101.145</i>	<i>91.149</i>	<i>111.975</i>	<i>641,00</i>	<i>0,90</i>	<i>157,79</i>	<i>0,81</i>	<i>142,20</i>
Κέρκυρα	98.568	85.860	107.879	592,08	0,91	166,48	0,80	145,01
Οθωνοί	24	480	663	10,08	0,04	2,38	0,72	47,62
Παξοί	2.553	4.809	2.438	25,32	1,05	100,83	1,97	189,93
<i>N. Λευκάδας</i>	<i>14.714</i>	<i>16.158</i>	<i>22.506</i>	<i>356,00</i>	<i>0,65</i>	<i>41,33</i>	<i>0,72</i>	<i>45,39</i>
Λευκάδα	14.548	15.159	20.751	302,51	0,70	48,09	0,73	50,11
Μεγανήσι	166	999	1.092	19,85	0,15	8,36	0,91	50,33
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>45.836</b>	<b>184.536</b>	<b>206.121</b>	<b>3.836,00</b>	<b>0,22</b>	<b>11,95</b>	<b>0,90</b>	<b>48,11</b>
<i>N. Λέσβου</i>	<i>20.203</i>	<i>90.342</i>	<i>109.118</i>	<i>2.154,00</i>	<i>0,19</i>	<i>9,38</i>	<i>0,83</i>	<i>41,94</i>
Αγ. Ευστράτιος	40	477	371	43,23	0,11	0,93	1,29	11,03
Λέσβος	17.447	72.774	90.643	1.630,38	0,19	10,70	0,80	44,64
Λήμνος	2.716	17.091	18.104	475,61	0,15	5,71	0,94	35,93
<i>N. Σάμου</i>	<i>20.577</i>	<i>47.895</i>	<i>43.595</i>	<i>778,00</i>	<i>0,47</i>	<i>26,45</i>	<i>1,10</i>	<i>61,56</i>
Ικαρία	2.872	11.991	8.312	255,28	0,35	11,25	1,44	46,97
Φούρνοι	277	1.680	1.469	30,27	0,19	9,15	1,14	55,50
Σάμος	17.428	34.224	33.814	476,20	0,52	36,60	1,01	71,87
<i>N. Χίου</i>	<i>5.056</i>	<i>46.299</i>	<i>53.408</i>	<i>904,00</i>	<i>0,09</i>	<i>5,59</i>	<i>0,87</i>	<i>51,22</i>
Χίος	4.956	45.078	51.936	841,58	0,10	5,89	0,87	53,56
Οινούσες	23	669	1.050	14,20	0,02	1,62	0,64	47,11
Ψαρά	77	552	422	39,77	0,18	1,94	1,31	13,88
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>249.123</b>	<b>240.819</b>	<b>302.686</b>	<b>5.286,00</b>	<b>0,82</b>	<b>47,13</b>	<b>0,80</b>	<b>45,56</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	<i>146.329</i>	<i>90.351</i>	<i>190.071</i>	<i>2.714,00</i>	<i>0,77</i>	<i>53,92</i>	<i>0,48</i>	<i>33,29</i>
Αγαθονήσι	34	75	158	13,50	0,22	2,52	0,47	5,56
Αστυπάλαια	1.028	1.989	1.238	96,85	0,83	10,61	1,61	20,54
Κάλυμνος	3.152	10.551	16.441	110,88	0,19	28,43	0,64	95,16
Κάρπαθος	5.655	7.857	6.511	301,18	0,87	18,78	1,21	26,09
Κάσος	87	2.421	990	65,98	0,09	1,32	2,45	36,69
Κως	44.250	11.436	30.947	290,28	1,43	152,44	0,37	39,40
Λειψοί	232	828	698	15,98	0,33	14,52	1,19	51,81

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική Ενότητα	τουριστικές κλίνες	παραθ/κές κατοικίες 2001	πληθυσμός 2001	έκταση	τουριστικές κλίνες/ πληθυσμό	τουριστικές κλίνες/ έκταση	παραθ/κές κλίνες/ πληθυσμό	παραθ/κές κλίνες/ έκταση
Λέρος	2.009	6.300	8.207	52,95	0,24	37,94	0,77	118,98
Μεγίστη	238	117	430	9,13	0,55	26,07	0,27	12,81
Νίσυρος	379	1.497	948	41,40	0,40	9,15	1,58	36,16
Πάτμος	2.716	3.894	3.044	34,05	0,89	79,77	1,28	114,36
Ρόδος	84.562	39.651	117.007	1.398,08	0,72	60,48	0,34	28,36
Σύμη	1.003	2.526	2.606	58,10	0,38	17,26	0,97	43,48
Τέλενδος	38		54	4,65	0,70	8,17	0,00	0,00
Τήλος	651	426	533	62,83	1,22	10,36	0,80	6,78
Χάλκη	295	783	313	28,13	0,94	10,49	2,50	27,84
<i>N. Κυκλάδων</i>	<i>102.794</i>	<i>150.468</i>	<i>112.615</i>	<i>2.572,00</i>	<i>0,91</i>	<i>39,97</i>	<i>1,34</i>	<i>58,50</i>
Αμοργός	1.939	2.229	1.859	120,67	1,04	16,07	1,20	18,47
Ανάφη	131	768	273	38,35	0,48	3,42	2,81	20,03
Άνδρος	4.397	10.839	10.009	379,67	0,44	11,58	1,08	28,55
Αντίπαρος	1.504	1.797	1.037	34,83	1,45	43,18	1,73	51,59
Δονούσα	22	357	163	13,48	0,13	1,63	2,19	26,48
Ηράκλεια	102	270	151	17,60	0,68	5,80	1,79	15,34
Θήρα	22.925	16.509	13.402	75,79	1,71	302,48	1,23	217,83
Ιος	4.884	2.595	1.838	107,80	2,66	45,31	1,41	24,07
Κέα	867	6.051	2.417	103,58	0,36	8,37	2,50	58,42
Κίμωλος	118	2.424	769	35,71	0,15	3,30	3,15	67,88
Κουφονήσι	637	294	366	5,70	1,74	111,75	0,80	51,58
Κύθνος	1.317	5.100	1.608	99,26	0,82	13,27	3,17	51,38
Μήλος	3.637	7.272	4.771	150,60	0,76	24,15	1,52	48,29
Μύκονος	14.902	13.236	9.320	85,48	1,60	174,33	1,42	154,84
Νάξος	10.683	22.818	18.188	428,13	0,59	24,95	1,25	53,30
Πάρος	18.513	17.943	12.853	194,52	1,44	95,17	1,40	92,24
Σέριφος	1.396	5.166	1.414	73,23	0,99	19,06	3,65	70,54
Σχοινούσσα	186	282	206	7,78	0,90	23,91	1,37	36,25
Σίκινος	255	948	238	41,03	1,07	6,21	3,98	23,11
Σίφνος	3.442	4.344	2.442	73,18	1,41	47,03	1,78	59,36
Σύρος	5.716	13.116	19.782	83,63	0,29	68,35	0,66	156,83
Τήνος	4.274	14.874	8.574	194,21	0,50	22,01	1,73	76,59
Φολέγανδρος	947	1.236	667	32,07	1,42	29,53	1,85	38,54
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>211.853</b>	<b>259.311</b>	<b>601.131</b>	<b>8.336,00</b>	<b>0,35</b>	<b>25,41</b>	<b>0,43</b>	<b>31,11</b>
Κρήτη	211.845	259.281	601.030	8.261,18	0,35	25,64	0,43	31,39
Γαύδος	8	30	98	29,59	0,08	0,27	0,31	1,01
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>686.258</b>	<b>842.880</b>	<b>1.322.922</b>	<b>19.765,00</b>	<b>0,52</b>	<b>34,72</b>	<b>0,64</b>	<b>42,65</b>



Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική Ενότητα	τουριστικές κλίνες	παραθ/κές κατοικίες 2001	πληθυσμός 2001	έκταση	τουριστικές κλίνες/ πληθυσμό	τουριστικές κλίνες/ έκταση	παραθ/κές κλίνες/ πληθυσμό	παραθ/κές κλίνες/ έκταση
Σαμοθράκη	1.892	3.480	2.723	177,98	0,69	10,63	1,28	19,55
Θάσος	18.232	14.457	13.765	378,85	1,32	48,12	1,05	38,16
	0							
Αλόνησος	3.062	2.742	2.700	64,47	1,13	47,49	1,02	42,53
Σκιάθος	13.340	4.578	6.160	47,94	2,17	278,26	0,74	95,49
Σκόπελος	7.188	6.771	4.696	95,48	1,53	75,28	1,44	70,92
	0							
<i>N. Ευβοίας</i>	<i>58.020</i>	<i>141.474</i>	<i>215.136</i>	<i>4.167,00</i>	<i>0,27</i>	<i>13,92</i>	<i>0,66</i>	<i>33,95</i>
Εύβοια	56.312	136.209	212.534	3.655,08	0,26	15,41	0,64	37,27
Σκύρος	1.708	5.265	2.602	209,50	0,66	8,15	2,02	25,13
Ελαφόνησος	516		625	18,01	0,83	28,65	0,00	0,00
Αγκίστρι	1.701	1.305	920	11,69	1,85	145,51	1,42	111,63
Αίγινα	5.993	22.329	13.552	82,64	0,44	72,52	1,65	270,20
Κύθηρα	1.862	7.158	3.354	277,97	0,56	6,70	2,13	25,75
Πόρος	3.830	4.191	4.348	22,65	0,88	169,09	0,96	185,03
Σαλαμίνα	80	63.399	30.962	94,99	0,00	0,84	2,05	667,43
Σπέτσες	3.116	5.898	3.916	22,23	0,80	140,17	1,51	265,32
Υδρα	973	3.174	2.719	49,59	0,36	19,62	1,17	64,00

Πηγή: Ε.Ο.Τ., Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

Πίνακας 20

<b>Λειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων 2000</b>				
<b>Γεωγραφική ενότητα</b>	<b>Μήνες λειτουργίας</b>	<b>όλο το έτος</b>	<b>από Απρίλιο έως Οκτώβριο</b>	<b>Λιγότερο από 6 μήνες</b>
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>7,30</b>	<b>12,12%</b>	<b>55,61%</b>	<b>3,21%</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	<i>7,10</i>	<i>10,29%</i>	<i>44,12%</i>	<i>2,94%</i>
Ζάκυνθος	7,10	10,29%	44,12%	2,94%
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	<i>8,00</i>	<i>28,05%</i>	<i>37,80%</i>	<i>4,88%</i>
Ιθάκη	7,60	20,00%	40,00%	
Κεφαλληνία	8,03	28,57%	37,66%	5,19%
<i>N. Κερκύρας</i>	<i>7,13</i>	<i>7,17%</i>	<i>67,24%</i>	<i>3,07%</i>
Κέρκυρα	7,13	6,92%	68,17%	2,77%
Παξοί	7,25	25,00%		25,00%
<i>N. Λευκάδας</i>	<i>7,66</i>	<i>20,00%</i>	<i>48,00%</i>	<i>2,00%</i>
Λευκάδα	7,66	20,00%	48,00%	2,00%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>7,71</b>	<b>18,05%</b>	<b>58,88%</b>	<b>2,96%</b>
<i>N. Λέσβου</i>	<i>8,18</i>	<i>27,78%</i>	<i>50,00%</i>	<i>3,70%</i>
Λέσβος	8,02	25,00%	53,41%	3,41%
Λήμνος	8,85	40,00%	35,00%	5,00%
<i>N. Σάμου</i>	<i>7,27</i>	<i>9,23%</i>	<i>66,15%</i>	<i>3,08%</i>
Ικαρία	6,75	15,00%	15,00%	30,00%
Σάμος	7,33	8,57%	72,00%	
<i>N. Χίου</i>	<i>8,71</i>	<i>37,14%</i>	<i>45,71%</i>	<i>0,00%</i>
Χίος	8,53	33,33%	50,00%	
Οινούσσες	12,00	100,00%		
Ψαρά	9,25	50,00%	25,00%	
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>7,49</b>	<b>12,29%</b>	<b>64,79%</b>	<b>3,26%</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	<i>7,48</i>	<i>10,25%</i>	<i>69,26%</i>	<i>1,23%</i>
Αστυπάλαια	6,00		50,00%	50,00%
Κάλυμνος	7,04	11,54%	34,62%	3,85%
Κάρπαθος	7,13	10,42%	50,00%	
Κάσος	9,50	50,00%	50,00%	
Κως	7,11	4,00%	85,00%	
Λέρος	7,38	19,23%	42,31%	15,38%
Μεγίστη	7,00		100,00%	
Νίσυρος	8,33	33,33%	33,33%	
Πάτμος	7,36	12,82%	61,54%	5,13%
Ρόδος	7,78	12,43%	68,38%	0,27%
Σύμη	7,56	11,11%	88,89%	

Γεωγραφική ενότητα	Μήνες λειτουργίας	όλο το έτος	από Απρίλιο έως Οκτώβριο	Λιγότερο από 6 μήνες
Τήλος	6,67		66,67%	
Χάλκη	6,67		66,67%	
<i>Ν. Κυκλάδων</i>	<i>7,50</i>	<i>14,41%</i>	<i>60,17%</i>	<i>5,37%</i>
Αμοργός	7,86	14,29%	57,14%	14,29%
Άνδρος	7,82	22,73%	50,00%	4,55%
Αντίπαρος	6,00		55,56%	33,33%
Θήρα	7,51	10,24%	73,49%	1,81%
Ιος	6,43	5,41%	24,32%	13,51%
Κέα	9,17	50,00%	16,67%	
Κύθνος	7,75	25,00%	50,00%	25,00%
Μήλος	9,78	55,56%	33,33%	
Μύκονος	7,04	5,76%	71,94%	2,88%
Νάξος	7,31	9,72%	58,33%	2,78%
Πάρος	7,10	7,38%	64,75%	8,20%
Σέριφος	8,13	25,00%	62,50%	
Σίφνος	7,33	19,05%	42,86%	19,05%
Σίκινος	7,00		100,00%	
Σύρος	9,82	58,97%	28,21%	
Τήνος	9,00	37,04%	51,85%	
Φολέγανδρος	6,00		50,00%	40,00%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>8,07</b>	<b>18,76%</b>	<b>65,45%</b>	<b>0,49%</b>
Κρήτη	8,07	18,76%	65,45%	0,49%
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>7,66</b>	<b>14,80%</b>	<b>62,86%</b>	<b>2,39%</b>
Σαμοθράκη	8,29	28,57%	57,14%	
Θάσος	6,77	13,24%	37,50%	26,47%
Αμμουλιανή	8,00	25,00%	50,00%	
Αλόνησος	6,15	7,69%	7,69%	23,08%
Σκιάθος	6,63	2,56%	51,28%	3,85%
Σκόπελος	6,63	3,70%	50,00%	9,26%
<i>Ν. Ευβοίας</i>	<i>7,59</i>	<i>33,15%</i>	<i>20,65%</i>	<i>36,96%</i>
Εύβοια	7,54	32,95%	19,32%	38,07%
Σκύρος	8,63	37,50%	50,00%	12,50%
Αγκίστρι	5,60	5,00%	10,00%	45,00%
Αίγινα	7,58	13,58%	65,43%	1,23%
Ελαφώνησος	12,00	100,00%		

Γεωγραφική ενότητα	Μήνες λειτουργίας	όλο το έτος	από Απρίλιο έως Οκτώβριο	Λιγότερο από 6 μήνες
Κύθηρα	8,60	40,00%	40,00%	10,00%
Πόρος	8,33	26,67%	53,33%	6,67%
Σαλαμίνα	10,00	66,67%		
Σπέτσες	8,05	23,81%	61,90%	
Υδρα	9,33	44,44%	44,44%	

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία στοιχείων

Πίνακας 21

Εποχικότητα Διανυκτερεύσεων (στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα & camping) 1999												
Γεωγραφική ενότητα	Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>0,3%</b>	<b>0,3%</b>	<b>0,6%</b>	<b>2,3%</b>	<b>11,4%</b>	<b>16,3%</b>	<b>21,7%</b>	<b>23,6%</b>	<b>16,5%</b>	<b>6,3%</b>	<b>0,4%</b>	<b>0,2%</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	0,2%	0,2%	0,2%	0,9%	12,0%	17,4%	22,7%	22,4%	17,4%	6,2%	0,1%	0,2%
Ζάκυνθος	0,2%	0,2%	0,2%	0,9%	12,0%	17,4%	22,7%	22,4%	17,4%	6,2%	0,1%	0,2%
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	0,7%	0,4%	0,8%	1,4%	9,1%	15,7%	21,9%	26,8%	16,4%	4,9%	0,8%	0,9%
Ιθάκη	4,8%	2,5%	4,7%	3,3%	11,7%	9,6%	16,2%	29,6%	9,4%	3,5%	2,0%	2,5%
Κεφαλληνία	0,6%	0,4%	0,7%	1,4%	9,1%	15,9%	22,0%	26,8%	16,6%	4,9%	0,8%	0,8%
<i>N. Κερκύρας</i>	0,3%	0,4%	0,7%	3,3%	11,6%	15,9%	20,9%	23,4%	16,3%	6,5%	0,5%	0,2%
Κέρκυρα	0,3%	0,4%	0,7%	3,2%	11,4%	16,1%	21,0%	23,0%	16,5%	6,6%	0,5%	0,2%
Παξοί	0,0%	0,0%	3,4%	5,0%	23,4%	3,3%	7,5%	54,0%	3,2%	0,2%	0,0%	0,0%
<i>N. Λευκάδας</i>	0,5%	0,6%	0,5%	1,1%	9,3%	15,3%	24,2%	29,4%	12,5%	5,7%	0,7%	0,1%
Λευκάδα	0,5%	0,6%	0,5%	1,1%	9,3%	15,3%	24,2%	29,4%	12,5%	5,7%	0,7%	0,1%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>0,9%</b>	<b>0,8%</b>	<b>1,0%</b>	<b>1,6%</b>	<b>10,5%</b>	<b>15,4%</b>	<b>21,0%</b>	<b>24,7%</b>	<b>16,0%</b>	<b>6,1%</b>	<b>1,2%</b>	<b>0,8%</b>
<i>N. Λέσβου</i>	0,9%	0,7%	0,8%	1,5%	9,6%	14,8%	22,5%	27,8%	15,3%	4,0%	1,2%	0,7%
Λέσβος	0,9%	0,6%	0,7%	1,6%	9,4%	15,0%	22,2%	27,2%	15,8%	4,6%	1,1%	0,7%
Λήμνος	1,1%	1,0%	1,2%	1,2%	10,3%	14,0%	23,8%	30,1%	13,3%	1,9%	1,4%	0,9%
<i>N. Σάμου</i>	0,6%	0,5%	0,6%	0,9%	11,0%	16,2%	20,8%	23,9%	16,7%	7,2%	0,9%	0,5%
Ικαρία	0,0%	0,2%	0,0%	0,5%	11,1%	14,6%	19,4%	28,9%	19,5%	5,6%	0,2%	0,0%
Σάμος	0,6%	0,5%	0,7%	0,9%	11,0%	16,3%	20,8%	23,8%	16,7%	7,2%	0,9%	0,6%
<i>N. Χίου</i>	2,3%	2,4%	3,4%	5,2%	10,9%	12,7%	17,1%	18,8%	14,3%	7,1%	3,1%	2,7%
Χίος	2,4%	2,4%	3,5%	5,4%	10,9%	12,7%	16,7%	18,5%	14,2%	7,3%	3,3%	2,8%
Οινούσες	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	11,2%	13,8%	28,8%	29,9%	16,3%	0,0%	0,0%	0,0%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>0,1%</b>	<b>0,2%</b>	<b>0,7%</b>	<b>3,3%</b>	<b>11,5%</b>	<b>15,8%</b>	<b>20,7%</b>	<b>21,5%</b>	<b>15,8%</b>	<b>9,5%</b>	<b>0,5%</b>	<b>0,3%</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	0,1%	0,1%	0,8%	3,5%	11,9%	16,1%	19,1%	20,8%	16,3%	10,4%	0,5%	0,3%
Αστυπάλαια	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	3,3%	29,0%	66,6%	1,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Κάλυμνος	4,3%	0,7%	0,9%	0,7%	13,9%	18,6%	23,7%	18,8%	16,6%	1,3%	0,0%	0,4%
Κάρπαθος	0,1%	0,1%	0,0%	0,5%	10,1%	20,0%	22,9%	26,3%	16,9%	2,6%	0,1%	0,5%
Κάσος	0,0%	15,7%	2,2%	17,2%	29,9%	29,1%	0,0%	0,0%	0,0%	3,7%	0,0%	2,2%
Κως	0,1%	0,0%	0,1%	0,6%	11,8%	16,9%	21,6%	22,6%	17,5%	8,5%	0,1%	0,0%
Λέρος	4,1%	2,2%	5,1%	2,3%	10,6%	13,4%	13,5%	24,0%	13,5%	3,0%	3,8%	4,4%
Νίσυρος	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	7,4%	21,1%	60,3%	3,5%	0,0%	0,0%	0,0%
Πάτμος	0,1%	0,5%	0,3%	3,3%	12,1%	11,4%	31,0%	26,2%	11,9%	2,6%	0,6%	0,0%
Ρόδος	0,1%	0,2%	1,1%	4,8%	12,0%	15,7%	18,0%	19,9%	15,8%	11,5%	0,7%	0,4%
Σύμη	0,4%	0,5%	0,8%	2,6%	13,0%	12,9%	18,5%	26,4%	17,7%	7,3%	0,0%	0,0%
Τήλος	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	17,1%	29,7%	32,8%	20,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Χάλκη	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,8%	66,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
<i>N. Κυκλάδων</i>	0,2%	0,3%	0,4%	2,0%	8,5%	13,2%	33,7%	27,7%	11,6%	1,9%	0,3%	0,3%
Αμοργός	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	9,9%	40,1%	49,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Άνδρος	0,1%	0,2%	0,4%	4,8%	8,0%	14,1%	25,9%	35,9%	9,1%	1,0%	0,2%	0,2%
Αντίπαρος	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,5%	36,8%	60,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική ενότητα	Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
Θήρα	0,4%	0,3%	0,4%	1,2%	11,9%	14,5%	20,0%	31,1%	17,6%	1,8%	0,4%	0,4%
Ίος	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,1%	22,7%	30,0%	38,0%	7,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Κέα	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5,9%	13,9%	31,2%	44,9%	4,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Κύθνος	0,6%	0,0%	2,2%	21,1%	1,0%	1,4%	21,8%	20,0%	16,8%	0,0%	0,0%	15,1%
Μήλος	2,1%	2,2%	2,9%	3,4%	8,1%	10,5%	27,9%	26,5%	10,9%	3,2%	1,8%	0,6%
Μύκονος	0,1%	0,1%	0,5%	2,2%	12,0%	14,9%	24,6%	27,2%	15,3%	2,7%	0,2%	0,2%
Νάξος	0,9%	0,5%	1,3%	1,4%	5,0%	15,5%	22,2%	33,8%	15,4%	1,4%	1,3%	1,2%
Πάρος	0,0%	0,0%	0,3%	2,0%	7,5%	12,1%	29,5%	36,7%	10,1%	1,7%	0,1%	0,0%
Σέριφος	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,8%	5,8%	35,6%	54,0%	1,8%	0,0%	0,0%	0,0%
Σίφνος	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	39,1%	18,1%	35,3%	7,5%	0,0%	0,0%	0,0%
Σύρος	0,0%	1,1%	0,5%	1,4%	1,2%	2,1%	78,5%	11,2%	1,9%	1,0%	0,6%	0,4%
Τήνος	0,1%	0,0%	0,1%	2,0%	10,5%	24,5%	23,5%	23,3%	13,1%	2,8%	0,1%	0,1%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>0,6%</b>	<b>0,4%</b>	<b>1,1%</b>	<b>6,0%</b>	<b>12,6%</b>	<b>15,1%</b>	<b>17,4%</b>	<b>19,3%</b>	<b>15,5%</b>	<b>10,9%</b>	<b>0,8%</b>	<b>0,4%</b>
Κρήτη	0,6%	0,4%	1,1%	6,0%	12,6%	15,1%	17,4%	19,3%	15,5%	10,9%	0,8%	0,4%
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>0,3%</b>	<b>0,3%</b>	<b>0,8%</b>	<b>3,9%</b>	<b>11,8%</b>	<b>15,6%</b>	<b>19,8%</b>	<b>21,3%</b>	<b>15,8%</b>	<b>9,3%</b>	<b>0,6%</b>	<b>0,3%</b>
Σαμοθράκη	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,0%	10,1%	28,4%	40,9%	16,1%	0,4%	0,0%	0,0%
Θάσος	0,3%	0,3%	0,1%	0,7%	4,6%	15,5%	25,3%	35,6%	14,1%	3,0%	0,1%	0,3%
Αλόνησος	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,7%	21,0%	27,2%	31,5%	17,6%	0,0%	0,0%	0,0%
Σκιάθος	0,0%	0,0%	0,0%	1,1%	10,3%	18,5%	22,6%	28,8%	16,2%	2,5%	0,0%	0,0%
Σκόπελος	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%	12,0%	10,6%	30,1%	31,8%	14,8%	0,0%	0,0%	0,0%
<i>N. Ευβοίας</i>	2,0%	2,5%	3,2%	6,8%	10,2%	10,5%	19,7%	22,6%	12,8%	4,8%	2,2%	2,7%
Εύβοια	2,0%	2,6%	3,3%	7,0%	10,4%	10,7%	19,5%	21,8%	12,9%	4,9%	2,2%	2,7%
Σκύρος	1,8%	0,5%	1,8%	1,7%	5,4%	6,5%	25,3%	42,3%	9,6%	2,2%	1,1%	1,8%
Αγκίστρι	0,0%	0,0%	0,0%	1,1%	9,6%	15,2%	20,7%	41,8%	8,6%	3,0%	0,0%	0,0%
Αίγινα	0,1%	0,4%	0,4%	4,6%	10,4%	12,0%	21,2%	28,9%	17,0%	4,4%	0,1%	0,5%
Κύθηρα	0,7%	0,8%	0,8%	6,3%	8,7%	8,0%	20,6%	29,5%	16,1%	5,5%	0,9%	2,2%
Πόρος	0,2%	0,3%	0,4%	7,0%	13,9%	14,6%	18,9%	27,5%	13,6%	2,9%	0,4%	0,3%
Σαλαμίνα	4,6%	3,1%	4,4%	7,2%	5,1%	11,7%	13,1%	23,4%	11,4%	7,3%	4,8%	3,8%
Σπέτσες	0,0%	0,0%	2,3%	2,4%	12,2%	15,8%	24,8%	32,0%	6,7%	3,8%	0,0%	0,0%
Ύδρα	0,0%	7,8%	0,0%	4,6%	6,7%	16,1%	25,2%	25,0%	11,5%	3,1%	0,0%	0,0%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

**Πίνακας 22**

<b>Εποχικότητα Διανυκτερεύσεων στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα &amp; camping κατά τους μήνες αιχμής 1999</b>				
<b>Γεωγραφική ενότητα</b>	<b>Σύνολο έτους</b>	<b>Ιούλιος</b>	<b>Αύγουστος</b>	<b>% διανυκτερεύσεων Ιουλίου &amp; Αυγούστου επί του συνόλου</b>
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>6.063.845</b>	<b>1.312.827</b>	<b>1.430.936</b>	<b>45,25%</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	<i>1.926.182</i>	<i>437.057</i>	<i>431.791</i>	<i>45,11%</i>
Ζάκυνθος	1.926.182	437.057	431.791	45,11%
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	<i>499.846</i>	<i>109.579</i>	<i>134.142</i>	<i>48,76%</i>
Ιθάκη	9.234	1.500	2.733	45,84%
Κεφαλληνία	490.612	108.079	131.409	48,81%
<i>N. Κερκύρας</i>	<i>3.415.341</i>	<i>712.348</i>	<i>799.641</i>	<i>44,27%</i>
Κέρκυρα	3.371.923	709.113	776.205	44,05%
Παξοί	43.418	3.235	23.436	61,43%
<i>N. Λευκάδας</i>	<i>222.476</i>	<i>53.843</i>	<i>65.362</i>	<i>53,58%</i>
Λευκάδα	222.476	53.843	65.362	53,58%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>1.465.227</b>	<b>307.194</b>	<b>361.872</b>	<b>45,66%</b>
<i>N. Λέσβου</i>	<i>490.585</i>	<i>110.533</i>	<i>136.550</i>	<i>50,36%</i>
Λέσβος	385.978	85.655	105.106	49,42%
Λήμνος	104.607	24.878	31.444	53,84%
<i>N. Σάμου</i>	<i>819.137</i>	<i>170.024</i>	<i>196.032</i>	<i>44,69%</i>
Ικαρία	25.878	5.012	7.473	48,25%
Σάμος	793.259	165.012	188.559	44,57%
<i>N. Χίου</i>	<i>155.505</i>	<i>26.637</i>	<i>29.290</i>	<i>35,96%</i>
Χίος	150.350	25.151	27.749	35,18%
Οινούσες	5.155	1.486	1.541	58,72%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>16.267.072</b>	<b>3.363.336</b>	<b>3.501.382</b>	<b>42,20%</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	<i>14.547.963</i>	<i>2.784.019</i>	<i>3.025.007</i>	<i>39,93%</i>
Αστυπάλαια	8.128	2.356	5.410	95,55%
Κάλυμνος	65.246	15.469	12.291	42,55%
Κάρπαθος	142.408	32.551	37.400	49,12%
Κάσος	134			
Κως	4.182.793	904.802	946.944	44,27%
Λέρος	6.549	886	1.572	37,53%
Νίσυρος	6.244	1.318	3.766	81,42%
Πάτμος	46.602	14.442	12.233	57,24%
Ρόδος	10.071.020	1.808.438	2.000.344	37,82%
Σύμη	14.867	2.743	3.927	44,86%
Τήλος	3.410	1.014	1.120	62,58%
Χάλκη	562	0	0	0,00%
<i>N. Κυκλάδων</i>	<i>1.719.109</i>	<i>579.317</i>	<i>476.375</i>	<i>61,41%</i>
Αμοργός	949	381	474	90,09%

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Ανδρος	51.201	13.279	18.364	61,80%
<b>Γεωγραφική ενότητα</b>	<b>Σύνολο έτους</b>	<b>Ιούλιος</b>	<b>Αύγουστος</b>	<b>% διανυκτερεύσεων Ιουλίου &amp; Αυγούστου επί του συνόλου</b>
Αντίπαρος	15.753	5.802	9.565	97,55%
Θήρα	166.920	33.409	51.937	51,13%
Ίος	72.538	21.739	27.583	67,99%
Κέα	6.763	2.112	3.038	76,15%
Κύθνος	9.700	2.119	1.937	41,81%
Μήλος	27.468	7.662	7.266	54,35%
Μύκονος	691.077	170.295	187.802	51,82%
Νάξος	19.313	4.295	6.533	56,07%
Πάρος	251.708	74.291	92.353	66,21%
Σέριφος	17.901	6.369	9.662	89,55%
Σίφνος	16.723	3.033	5.905	53,45%
Σύρος	267.932	210.281	29.946	89,66%
Τήνος	103.163	24.250	24.010	46,78%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>11.352.238</b>	<b>1.977.845</b>	<b>2.190.712</b>	<b>36,72%</b>
Κρήτη	11.352.238	1.977.845	2.190.712	36,72%
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>35.148.382</b>	<b>6.961.202</b>	<b>7.484.902</b>	<b>41,10%</b>
Σαμοθράκη	23.696	6.738	9.690	69,33%
Θάσος	108.978	27.575	38.790	60,90%
Αλόνησος	42.648	11.604	13.432	58,70%
Σκιάθος	322.353	72.847	92.694	51,35%
Σκόπελος	97.105	29.222	30.836	61,85%
<i>N. Ευβοίας</i>	<i>585.793</i>	<i>115.370</i>	<i>132.270</i>	<i>42,27%</i>
Εύβοια	585.793	115.370	132.270	42,27%
Σκύρος	22.391	5.662	9.469	67,58%
Αγκίστρι	13.372	2.772	5.590	62,53%
Αίγινα	144.795	30.727	41.845	50,12%
Κύθηρα	8.210	1.692	2.420	50,09%
Πόρος	63.938	12.091	17.582	46,41%
Σαλαμίνα	2.593	339	608	36,52%
Σπέτσες	52.473	13.009	16.801	56,81%
Υδρα	19.386	4.886	4.855	50,25%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων



**Πίνακας 23**

<b>% Διανυκτερεύσεων ημεδαπών - αλλοδαπών τουριστών επί του συνόλου στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα &amp; camping - 1999</b>		
<b>Γεωγραφική ενότητα</b>	<b>Ημεδαποί</b>	<b>Αλλοδαποί</b>
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>14,19%</b>	<b>85,81%</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	<i>10,63%</i>	<i>89,37%</i>
<i>Ζάκυνθος</i>	<i>10,63%</i>	<i>89,37%</i>
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	<i>30,08%</i>	<i>69,92%</i>
<i>Ιθάκη</i>	<i>67,54%</i>	<i>32,46%</i>
<i>Κεφαλληνία</i>	<i>29,37%</i>	<i>70,63%</i>
<i>N. Κερκύρας</i>	<i>12,00%</i>	<i>88,00%</i>
<i>Κέρκυρα</i>	<i>12,01%</i>	<i>87,99%</i>
<i>Παξοί</i>	<i>10,62%</i>	<i>89,38%</i>
<i>N. Λευκάδας</i>	<i>43,10%</i>	<i>56,90%</i>
<i>Λευκάδα</i>	<i>43,10%</i>	<i>56,90%</i>
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>31,01%</b>	<b>68,99%</b>
<i>N. Λέσβου</i>	<i>41,01%</i>	<i>58,99%</i>
<i>Λέσβος</i>	<i>39,02%</i>	<i>60,98%</i>
<i>Λήμνος</i>	<i>48,32%</i>	<i>51,68%</i>
<i>N. Σάμου</i>	<i>19,85%</i>	<i>80,15%</i>
<i>Ικαρία</i>	<i>51,52%</i>	<i>48,48%</i>
<i>Σάμος</i>	<i>18,82%</i>	<i>81,18%</i>
<i>N. Χίου</i>	<i>58,28%</i>	<i>41,72%</i>
<i>Χίος</i>	<i>59,17%</i>	<i>40,83%</i>
<i>Οινούσες</i>	<i>32,32%</i>	<i>67,68%</i>
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>9,93%</b>	<b>90,07%</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	<i>5,58%</i>	<i>94,42%</i>
<i>Αστυπάλαια</i>	<i>77,45%</i>	<i>22,55%</i>
<i>Κάλυμνος</i>	<i>17,80%</i>	<i>82,20%</i>
<i>Κάρπαθος</i>	<i>7,31%</i>	<i>92,69%</i>
<i>Κάσος</i>	<i>89,55%</i>	<i>10,45%</i>
<i>Κως</i>	<i>3,36%</i>	<i>96,64%</i>
<i>Λέρος</i>	<i>58,91%</i>	<i>41,09%</i>
<i>Νίσυρος</i>	<i>72,73%</i>	<i>27,27%</i>
<i>Πάτμος</i>	<i>52,91%</i>	<i>47,09%</i>
<i>Ρόδος</i>	<i>6,00%</i>	<i>94,00%</i>
<i>Σύμη</i>	<i>29,06%</i>	<i>70,94%</i>
<i>Τήλος</i>	<i>33,46%</i>	<i>66,54%</i>
<i>Χάλκη</i>	<i>58,72%</i>	<i>41,28%</i>
<i>N. Κυκλάδων</i>	<i>46,77%</i>	<i>53,23%</i>
<i>Αμοργός</i>	<i>82,51%</i>	<i>17,49%</i>
<i>Άνδρος</i>	<i>73,32%</i>	<i>26,68%</i>

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική ενότητα	Ημεδαποί	Αλλοδαποί
Αντίπαρος	54,61%	45,39%
Θήρα	19,00%	81,00%
Τος	21,62%	78,38%
Κέα	92,03%	7,97%
Κύθνος	94,67%	5,33%
Μήλος	68,52%	31,48%
Μύκονος	23,65%	76,35%
Νάξος	38,20%	61,80%
Πάρος	55,61%	44,39%
Σέριφος	75,31%	24,69%
Σίφνος	47,88%	52,12%
Σύρος	94,16%	5,84%
Τήνος	88,11%	11,89%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>6,97%</b>	<b>93,03%</b>
Κρήτη	6,97%	93,03%
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>10,59%</b>	<b>89,41%</b>
Σαμοθράκη	95,29%	4,71%
Θάσος	32,42%	67,58%
Αλόνησος	15,27%	84,73%
Σκιάθος	30,69%	69,31%
Σκόπελος	58,88%	41,12%
<i>Ν. Ευβοίας</i>	<i>53,85%</i>	<i>46,15%</i>
Εύβοια	52,65%	47,35%
Σκύρος	84,15%	15,85%
Αγκίστρι	58,80%	41,20%
Αίγινα	38,03%	61,97%
Κύθηρα	80,06%	19,94%
Πόρος	38,32%	61,68%
Σαλαμίνα	87,08%	12,92%
Σπέτσες	66,81%	33,19%
Ύδρα	55,83%	44,17%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

Πίνακας 24

<b>Μέση Διάρκεια Παραμονής (Μ.Δ.Π.) στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα &amp; camping - 1999</b>			
<b>Γεωγραφική ενότητα</b>	<b>ΗΜΕΔΑΠΟΙ</b>	<b>ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>3,79</b>	<b>8,67</b>	<b>7,33</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	<i>3,44</i>	<i>9,02</i>	<i>7,70</i>
Ζάκυνθος	3,44	9,02	7,70
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	<i>3,31</i>	<i>7,58</i>	<i>5,47</i>
Ιθάκη	2,30	3,32	2,56
Κεφαλληνία	3,38	7,67	5,59
<i>N. Κερκύρας</i>	<i>4,43</i>	<i>8,75</i>	<i>7,83</i>
Κέρκυρα	4,43	8,73	7,82
Παξοί	4,23	10,76	9,24
<i>N. Λευκάδας</i>	<i>3,21</i>	<i>6,37</i>	<i>4,47</i>
Λευκάδα	3,21	6,37	4,47
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>3,80</b>	<b>8,17</b>	<b>6,02</b>
<i>N. Λέσβου</i>	<i>3,58</i>	<i>8,44</i>	<i>5,43</i>
Λέσβος	3,27	8,24	5,17
Λήμνος	5,04	9,47	6,64
<i>N. Σάμου</i>	<i>4,95</i>	<i>8,21</i>	<i>7,27</i>
Ικαρία	5,42	7,81	6,36
Σάμος	4,92	8,22	7,30
<i>N. Χίου</i>	<i>2,95</i>	<i>6,86</i>	<i>3,87</i>
Χίος	2,94	6,79	3,82
Οινούσες	4,06	8,49	6,28
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>3,96</b>	<b>8,72</b>	<b>7,79</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	<i>4,01</i>	<i>9,42</i>	<i>8,76</i>
Αστυπάλαια	6,09	4,90	5,78
Κάλυμνος	2,59	6,91	5,33
Κάρπαθος	4,74	9,18	8,59
Κάσος	2,40	4,67	2,53
Κως	4,17	10,12	9,66
Λέρος	2,36	3,49	2,72
Νίσυρος	4,97	5,89	5,19
Πάτμος	3,32	4,80	3,89
Ρόδος	4,06	9,21	8,55
Σύμη	2,84	5,15	4,16
Τήλος	4,64	5,20	5,00
Χάλκη	1,77	5,52	2,46
<i>N. Κυκλάδων</i>	<i>3,90</i>	<i>4,14</i>	<i>4,03</i>
Αμοργός	5,33	2,08	4,18
Άνδρος	2,80	2,96	2,84
Αντίπαρος	3,87	3,33	3,60

Γεωγραφική ενότητα	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
Θήρα	3,17	3,93	3,76
Ίος	3,87	4,93	4,66
Κέα	2,65	4,08	2,72
Κύθνος	7,31	4,83	7,11
Μήλος	3,09	3,95	3,32
Μύκονος	3,01	4,39	3,96
Νάξος	2,60	4,85	3,64
Πάρος	4,20	3,81	4,02
Σέριφος	2,70	2,46	2,63
Σίφνος	2,59	4,68	3,37
Σύρος	9,39	2,98	8,34
Τήνος	2,22	2,59	2,26
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>3,22</b>	<b>8,26</b>	<b>7,45</b>
Κρήτη	3,22	8,26	7,45
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>3,72</b>	<b>8,54</b>	<b>7,51</b>
Σαμοθράκη	2,87	5,32	2,93
Θάσος	2,71	7,70	4,82
Αλόνησος	3,02	8,15	6,47
Σκιάθος	4,51	8,11	6,51
Σκόπελος	3,89	6,57	4,68
<i>N. Ευβοίας</i>	<i>2,79</i>	<i>7,66</i>	<i>3,95</i>
Εύβοια	2,77	7,75	3,99
Σκύρος	3,05	4,16	3,18
Αγκίστρι	3,15	5,10	3,74
Αίγινα	2,41	5,45	3,68
Κύθηρα	3,19	4,37	3,37
Πόρος	2,17	5,56	3,48
Σαλαμίνα	1,69	2,68	1,77
Σπέτσες	2,71	5,30	3,24
Υδρα	1,64	3,37	2,12

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

Πίνακας 25

Ποσοστό διανυκτερεύσεων ανά υποσύνολο εθνικοτήτων 2003							
Γεωγραφική ενότητα	Διανυκτερεύσεις 2003 (στα πάσης φύσεως καταλύματα πλην camping)				% Διανυκτερεύσεων ανά υποσύνολο εθνικοτήτων		
	Σύνολο Αλλοδαπών	1η εθνικότητα	2η εθνικότητα	3η εθνικότητα	1η εθνικότητα/ σύνολο αλλοδαπών	1η & 2η εθνικότητα/ σύνολο αλλοδαπών	1η, 2η & 3η εθνικότητα/ σύνολο αλλοδαπών
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ</b>							
<b>ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>2.943.112</b>	<b>1.951.109</b>	<b>215.750</b>	<b>153.711</b>	<b>66,29%</b>	<b>73,62%</b>	<b>78,85%</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	<i>1.968.848</i>	<i>1.372.053</i>	<i>94.861</i>	<i>75.670</i>	<i>69,69%</i>	<i>74,51%</i>	<i>78,35%</i>
Ζάκυνθος	1.968.848	1.372.053	94.861	75.670	69,69%	74,51%	78,35%
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	<i>320.893</i>	<i>257.227</i>	<i>16.034</i>	<i>11.831</i>	<i>80,16%</i>	<i>85,16%</i>	<i>88,84%</i>
Ιθάκη	3.559	916	640	459	25,74%	43,72%	56,62%
Κεφαλληνία	317.334	256.311	15.394	11.372	80,77%	85,62%	89,20%
<i>N. Κερκύρας</i>	<i>538.071</i>	<i>281.051</i>	<i>84.186</i>	<i>49.870</i>	<i>52,23%</i>	<i>67,88%</i>	<i>77,15%</i>
Κέρκυρα	398.063	166.418	70.232	46.502	41,81%	59,45%	71,13%
Παξοί	140.008	114.633	13.954	3.368	81,88%	91,84%	94,25%
<i>N. Λευκάδας</i>	<i>115.300</i>	<i>40.778</i>	<i>20.669</i>	<i>16.340</i>	<i>35,37%</i>	<i>53,29%</i>	<i>67,46%</i>
Λευκάδα	115.300	40.778	20.669	16.340	35,37%	53,29%	67,46%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>1.253.780</b>	<b>375.362</b>	<b>219.317</b>	<b>136.721</b>	<b>29,94%</b>	<b>47,43%</b>	<b>58,34%</b>
<i>N. Λέσβου</i>	<i>499.206</i>	<i>140.568</i>	<i>101.440</i>	<i>58.402</i>	<i>28,16%</i>	<i>48,48%</i>	<i>60,18%</i>
Λέσβος	394.529	83.846	66.468	55.216	21,25%	38,10%	52,10%
Λήμνος	104.677	56.722	34.972	3.186	54,19%	87,60%	90,64%
<i>N. Σάμου</i>	<i>667.468</i>	<i>204.698</i>	<i>102.660</i>	<i>70.103</i>	<i>30,67%</i>	<i>46,05%</i>	<i>56,55%</i>
Ικαρία	12.710	5.830	2.668	1.083	45,87%	66,86%	75,38%
Σάμος	654.758	198.868	99.992	69.020	30,37%	45,64%	56,19%
<i>N. Χίου</i>	<i>87.106</i>	<i>30.096</i>	<i>15.217</i>	<i>8.216</i>	<i>34,55%</i>	<i>52,02%</i>	<i>61,45%</i>
Χίος	82.515	28.616	13.759	7.779	34,68%	51,35%	60,78%
Οινούσσειες	4.591	1.480	1.458	437	32,24%	63,99%	73,51%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>13.479.339</b>	<b>3.943.029</b>	<b>2.983.605</b>	<b>1.187.986</b>	<b>29,25%</b>	<b>51,39%</b>	<b>60,20%</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	<i>12.793.342</i>	<i>3.753.996</i>	<i>2.889.647</i>	<i>1.116.381</i>	<i>29,34%</i>	<i>51,93%</i>	<i>60,66%</i>
Αστυπάλαια	1.032	662	112	94	64,15%	75,00%	84,11%
Κάλυμνος	36.403	10.587	6.624	4.325	29,08%	47,28%	59,16%
Κάρπαθος	146.582	32.986	31.114	26.496	22,50%	43,73%	61,81%
Κάσος	19	17	1	1	89,47%	94,74%	100,00%
Κως	4.274.074	1.259.033	1.093.704	360.581	29,46%	55,05%	63,48%
Λέρος	1.475	266	208	206	18,03%	32,14%	46,10%
Μεγίστη	1.020	345	59	57	33,82%	39,61%	45,20%
Νίσυρος	1.255	431	255	131	34,34%	54,66%	65,10%
Πάτμος	17.920	3.594	3.565	2.479	20,06%	39,95%	53,78%
Ρόδος	8.287.949	2.434.676	1.748.422	719.972	29,38%	50,47%	59,16%
Σύμη	18.215	8.202	2.592	1.468	45,03%	59,26%	67,32%
Τήλος	7.166	3.101	2.919	533	43,27%	84,01%	91,45%
Χάλκη	232	96	72	38	41,38%	72,41%	88,79%

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική ενότητα	Σύνολο Αλλοδαπών	1η εθνικότητα	2η εθνικότητα	3η εθνικότητα	1η εθνικότητα/ σύνολο αλλοδαπών	1η & 2η εθνικότητα/ σύνολο αλλοδαπών	1η, 2η & 3η εθνικότητα/ σύνολο αλλοδαπών
<i>N. Κυκλάδων</i>	685.997	189.033	93.958	71.605	27,56%	41,25%	51,69%
Αμοργός	166	51	40	22	30,72%	54,82%	68,07%
Άνδρος	8.662	1.961	1.801	1.591	22,64%	43,43%	61,80%
Αντίπαρος	4.449	1.474	974	513	33,13%	55,02%	66,55%
Θήρα	80.565	13.187	11.842	9.209	16,37%	31,07%	42,50%
Ιος	34.946	12.817	9.007	1.527	36,68%	62,45%	66,82%
Κέα	754	365	171	62	48,41%	71,09%	79,31%
Κουφονήσι	313	202	55	24	64,54%	82,11%	89,78%
Κύθνος	699	317	246	48	45,35%	80,54%	87,41%
Μήλος	8.819	2.225	1.711	1.003	25,23%	44,63%	56,00%
Μύκονος	362.856	92.582	43.665	37.440	25,51%	37,55%	47,87%
Νάξος	13.599	2.822	2.799	2.270	20,75%	41,33%	58,03%
Πάρος	144.085	54.360	17.685	14.407	37,73%	50,00%	60,00%
Σέριφος	1.433	360	237	227	25,12%	41,66%	57,50%
Σίφνος	3.444	857	671	423	24,88%	44,37%	56,65%
Σύρος	10.676	1.494	1.295	1.253	13,99%	26,12%	37,86%
Τήνος	10.531	3.959	1.759	1.586	37,59%	54,30%	69,36%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>11.009.805</b>	<b>3.609.912</b>	<b>1.220.369</b>	<b>1.117.158</b>	<b>32,79%</b>	<b>43,87%</b>	<b>54,02%</b>
Κρήτη	11.009.805	3.609.912	1.220.369	1.117.158	32,79%	43,87%	54,02%
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>28.686.036</b>	<b>9.879.412</b>	<b>4.639.041</b>	<b>2.595.576</b>	<b>34,44%</b>	<b>50,61%</b>	<b>59,66%</b>
Σαμοθράκη	1.010	498	158	136	49,31%	64,95%	78,42%
Θάσος	166.584	53.180	30.907	29.332	31,92%	50,48%	68,09%
Αλόνησος	6.084	6.080	4	0	99,93%	100,00%	100,00%
Σκιάθος	253.230	154.604	27.927	14.913	61,05%	72,08%	77,97%
Σκόπελος	30.263	9.257	4.869	3.498	30,59%	46,68%	58,24%
<i>N. Ευβοίας</i>	333.119	246.854	26.413	22.888	74,10%	82,03%	88,90%
Εύβοια	330.752	245.906	26.159	22.636	74,35%	82,26%	89,10%
Σκύρος	2.367	948	254	252	40,05%	50,78%	61,43%
Ελαφώνησος	15	15	0	0	100,00%	100,00%	100,00%
Αγκίστρι	1.604	557	353	177	34,73%	56,73%	67,77%
Αίγινα	36.883	7.742	7.610	3.649	20,99%	41,62%	51,52%
Κύθηρα	4.022	1.071	1.025	296	26,63%	52,11%	59,47%
Πόρος	19.860	10.149	3.057	1.982	51,10%	66,50%	76,48%
Σαλαμίνα	276	70	38	36	25,36%	39,13%	52,17%
Σπέτσες	4.233	1.178	587	421	27,83%	41,70%	51,64%
Υδρα	7.045	1.214	982	841	17,23%	31,17%	43,11%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

**Πίνακας 26**

<b>Πληρότητες στα πάσης φύσεως καταλύματα πλην camping 2003</b>			
<b>Γεωγραφική ενότητα</b>	<b>Πληρότητα ημεδαπών</b>	<b>Πληρότητα αλλοδαπών</b>	<b>Πληρότητα συνόλου</b>
Ζάκυνθος	7,90%	81,70%	89,60%
Ιθάκη	17,40%	8,70%	26,10%
Κεφαλληνία	19,60%	48,20%	67,80%
Κέρκυρα	11,80%	65,20%	77,00%
Παξοί	13,00%	700,80%	713,80%
Λευκάδα	25,60%	31,50%	57,10%
Λέσβος	19,10%	37,30%	56,40%
Λήμνος	15,30%	31,50%	46,80%
Ικαρία	26,00%	14,60%	40,60%
Σάμος	13,70%	58,10%	71,80%
Χίος	32,00%	25,80%	57,80%
Οινούσσεις	18,00%	56,90%	74,90%
Αστυπάλαια	15,80%	8,80%	24,60%
Κάλυμνος	7,70%	34,30%	42,00%
Κάρπαθος	2,90%	58,20%	61,10%
Κάσος	5,20%	0,40%	5,60%
Κως	3,40%	79,60%	83,00%
Λέρος	17,60%	5,60%	23,20%
Μεγίστη	6,80%	7,00%	13,80%
Νίσυρος	25,40%	6,30%	31,70%
Πάτμος	14,40%	11,00%	25,40%
Ρόδος	6,30%	74,50%	80,80%
Σύμη	10,40%	28,00%	38,40%
Τήλος	5,80%	22,50%	28,30%
Χάλκη	12,50%	8,80%	21,30%
Αμοργός	45,80%	10,10%	55,90%
Ανδρος	16,90%	5,60%	22,50%
Αντίπαρος	15,70%	26,10%	41,80%
Θήρα	9,30%	42,80%	52,10%
Τος	7,40%	38,50%	45,90%
Κέα	15,10%	3,80%	18,90%
Κουφονήσι	24,70%	3,60%	28,30%
Κύθνος	43,50%	3,30%	46,80%
Μήλος	23,90%	13,60%	37,50%

Γεωγραφική ενότητα	Πληρότητα ημεδαπών	Πληρότητα αλλοδαπών	Πληρότητα συνόλου
Μύκονος	16,00%	48,60%	64,60%
Νάξος	12,90%	31,60%	44,50%
Πάρος	23,40%	27,60%	51,00%
Σέριφος	28,10%	5,80%	33,90%
Σίφνος	27,50%	11,20%	38,70%
Σύρος	35,10%	7,30%	42,40%
Τήνος	43,50%	5,40%	48,90%
Κρήτη	5,10%	69,40%	74,50%
Σαμοθράκη	41,30%	2,20%	43,50%
Θάσος	10,50%	45,20%	55,70%
Αλόνησος	3,70%	71,20%	74,90%
Σκιάθος	19,80%	53,30%	73,10%
Σκόπελος	36,50%	19,40%	55,90%
Εύβοια	24,90%	21,10%	46,00%
Σκύρος	20,30%	7,40%	27,70%
Ελαφώνησος	17,10%	16,80%	33,90%
Αγκίστρι	11,60%	3,30%	14,90%
Αίγινα	17,60%	11,10%	28,70%
Κύθηρα	22,80%	6,10%	28,90%
Πόρος	15,90%	14,20%	30,10%
Σαλαμίνα	11,00%	1,60%	12,60%
Σπέτσες	21,20%	8,40%	29,60%
Υδρα	25,30%	35,70%	61,00%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.



Πίνακας 27

Δείκτες αξιολόγησης της τουριστικής έντασης - ζήτηση								
Γεωγραφική Ενότητα	Διανυκτ. σε τουριστικά καταλύματα <sup>25</sup>	Διανυκτ. σε παραθ/κές κατοικίες <sup>26</sup>	πληθυσμός 2001	έκταση	τουριστικά καταλύματα		παραθεριστικά καταλύματα	
					διανυκτ./ πληθυσμό	διανυκτ./ έκταση	διανυκτ./ πληθυσμό	διανυκτ./ έκταση
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>13.774.550</b>	<b>4.702.050</b>	<b>212.984</b>	<b>2.307,00</b>	<b>64,67</b>	<b>5.970,76</b>	<b>22,08</b>	<b>2.038,17</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	3.730.266	575.280	39.015	406,00	95,61	9.187,85	14,75	1.416,95
Ζάκυνθος	3.730.266	575.280	38.957	402,08	95,75	9.277,42	14,77	1.430,76
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	1.129.653	951.930	39.488	904,00	28,61	1.249,62	24,11	1.053,02
Ιθάκη	50.960	104.760	3.084	96,26	16,52	529,40	33,97	1.088,30
Κεφαλληνία	1.078.693	847.170	36.404	781,48	29,63	1.380,32	23,27	1.084,06
<i>N. Κερκύρας</i>	8.116.914	2.720.070	111.975	641,00	72,49	12.662,89	24,29	4.243,48
Κέρκυρα	7.723.842	2.575.800	107.879	592,08	71,60	13.045,27	23,88	4.350,43
Παξοί	393.071	144.270	2.438	25,32	161,23	15.524,15	59,18	5.697,87
<i>N. Λευκάδας</i>	797.717	454.770	22.506	356,00	35,44	2.240,78	20,21	1.277,44
Λευκάδα	797.717	454.770	20.751	302,51	38,44	2.636,99	21,92	1.503,32
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>2.934.270</b>	<b>5.454.810</b>	<b>206.121</b>	<b>3.836,00</b>	<b>14,24</b>	<b>764,93</b>	<b>26,46</b>	<b>1.422,00</b>
<i>N. Λέσβου</i>	1.151.906	2.695.950	109.118	2.154,00	10,56	534,78	24,71	1.251,60
Λέσβος	1.002.137	2.183.220	90.643	1.630,38	11,06	614,66	24,09	1.339,09
Λήμνος	149.769	512.730	18.104	475,61	8,27	314,90	28,32	1.078,05
<i>N. Σάμου</i>	1.450.968	1.386.450	43.595	778,00	33,28	1.865,00	31,80	1.782,07
Ικαρία	76.858	359.730	8.312	255,28	9,25	301,07	43,28	1.409,16
Σάμος	1.374.110	1.026.720	33.814	476,20	40,64	2.885,57	30,36	2.156,07
<i>N. Χίου</i>	331.396	1.372.410	53.408	904,00	6,20	366,59	25,70	1.518,15
Χίος	326.241	1.352.340	51.936	841,58	6,28	387,65	26,04	1.606,91
Οινούσσες	5.155	20.070	1.050	14,20	4,91	363,03	19,11	1.413,38
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>22.296.254</b>	<b>6.996.600</b>	<b>302.686</b>	<b>5.286,00</b>	<b>73,66</b>	<b>4.217,98</b>	<b>23,12</b>	<b>1.323,61</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	18.427.126	2.679.930	190.071	2.714,00	96,95	6.789,66	14,10	987,45
Αστυπάλαια	16.588	59.670	1.238	96,85	13,40	171,27	48,20	616,11
Κάλυμνος	118.057	316.530	16.441	110,88	7,18	1.064,73	19,25	2.854,71
Κάρπαθος	185.557	235.710	6.511	301,18	28,50	616,10	36,20	782,62
Κάσος	284	72.630	990	65,98	0,29	4,31	73,36	1.100,79
Κως	5.520.905	343.080	30.947	290,28	178,40	19.019,24	11,09	1.181,89
Λέρος	11.265	189.000	8.207	52,95	1,37	212,74	23,03	3.569,41
Νίσυρος	10.157	44.910	948	41,40	10,71	245,33	47,37	1.084,78

<sup>25</sup> Οι διανυκτερεύσεις υπολογίστηκαν με αναγωγή του μέσου όρου ημερών παραμονής στα ξενοδοχεία του κάθε νησιού στο σύνολο των διαθέσιμων κλινών.

<sup>26</sup> Οι διανυκτερεύσεις στα παραθεριστικά καταλύματα υπολογίστηκαν με την υπόθεση ότι κατά μέσο όρο κάποιος διαμένει στην εξοχική του κατοικία 30 μέρες το χρόνο.

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική Ενότητα	Διανυκτ. σε τουριστικά καταλύματα	Διανυκτ. σε παραθ/κές κατοικίες	πληθυσμός 2001	έκταση	τουριστικά καταλύματα		παραθεριστικά καταλύματα	
					διανυκτ./ πληθυσμό	διανυκτ./ έκταση	διανυκτ./ πληθυσμό	διανυκτ./ έκταση
Πάτμος	72.120	116.820	3.044	34,05	23,69	2.118,07	38,38	3.430,84
Ρόδος	12.449.029	1.189.530	117.007	1.398,08	106,40	8.904,37	10,17	850,83
Σύμη	32.068	75.780	2.606	58,10	12,31	551,94	29,08	1.304,30
Τήλος	9.487	12.780	533	62,83	17,80	150,99	23,98	203,41
Χάλκη	1.610	23.490	313	28,13	5,14	57,22	75,05	835,05
<i>N. Κυκλάδων</i>	<i>3.869.128</i>	<i>4.316.670</i>	<i>109.514</i>	<i>2.572,00</i>	<i>35,33</i>	<i>1.504,33</i>	<i>39,42</i>	<i>1.678,33</i>
Αμοργός	7.160	66.870	1.859	120,67	3,85	59,34	35,97	554,16
Ανδρος	177.206	325.170	10.009	379,67	17,70	466,74	32,49	856,45
Αντίπαρος	31.264	53.910	1.037	34,83	30,15	897,61	51,99	1.547,80
Θήρα	353.593	495.270	13.402	75,79	26,38	4.665,43	36,95	6.534,77
Ίος	180.293	77.850	1.838	107,80	98,09	1.672,48	42,36	722,17
Κέα	30.381	181.530	2.417	103,58	12,57	293,31	75,11	1.752,56
Κύθνος	51.930	153.000	1.608	99,26	32,30	523,18	95,15	1.541,41
Μήλος	104.172	218.160	4.771	150,60	21,83	691,71	45,73	1.448,61
Μύκονος	1.088.253	397.080	9.320	85,48	116,77	12.731,08	42,61	4.645,30
Νάξος	55.122	684.540	18.188	428,13	3,03	128,75	37,64	1.598,91
Πάρος	755.785	538.290	12.853	194,52	58,80	3.885,38	41,88	2.767,27
Σέριφος	36.273	154.980	1.414	73,23	25,65	495,33	109,60	2.116,35
Σίφνος	81.762	130.320	2.442	73,18	33,48	1.117,27	53,37	1.780,81
Σύρος	688.611	393.480	19.782	83,63	34,81	8.234,02	19,89	4.705,01
Τήνος	227.324	446.220	8.574	194,21	26,51	1.170,50	52,04	2.297,62
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>18.138.934</b>	<b>7.778.430</b>	<b>601.131</b>	<b>8.336,00</b>	<b>30,17</b>	<b>2.175,98</b>	<b>12,94</b>	<b>933,11</b>
Κρήτη	18.138.934	7.778.430	601.030	8.261,18	30,18	2.195,68	12,94	941,56
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>57.144.008</b>	<b>24.931.890</b>	<b>1.322.922</b>	<b>19.765,00</b>	<b>43,20</b>	<b>2.891,17</b>	<b>18,85</b>	<b>1.261,42</b>
		0						
Σαμοθράκη	80.059	104.400	2.723	177,98	29,40	449,82	38,34	586,58
Θάσος	223.148	433.710	13.765	378,85	16,21	589,02	31,51	1.144,81
Αλόνησος	129.423	82.260	2.700	64,47	47,93	2.007,50	30,47	1.275,94
Σκιάθος	671.204	137.340	6.160	47,94	108,96	14.000,91	22,30	2.864,83
Σκόπελος	273.722	203.130	4.696	95,48	58,29	2.866,80	43,26	2.127,46
<i>N. Ευβοίας</i>	<i>808.512</i>	<i>4.244.220</i>	<i>215.136</i>	<i>4.167,00</i>	<i>3,76</i>	<i>194,03</i>	<i>19,73</i>	<i>1.018,53</i>
Εύβοια	733.817	4.086.270	212.534	3.655,08	3,45	200,77	19,23	1.117,97
Σκύρος	74.695	157.950	2.602	209,50	28,71	356,54	60,70	753,94
Αγκίστρι	32.587	39.150	920	11,69	35,42	2.787,60	42,55	3.349,02

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική Ενότητα	Διανυκτ. σε τουριστικά καταλύματα	Διανυκτ. σε παραθ/κές κατοικίες	πληθυσμός 2001	έκταση	τουριστικά καταλύματα		παραθεριστικά καταλύματα	
					διανυκτ./ πληθυσμό	διανυκτ./ έκταση	διανυκτ./ πληθυσμό	διανυκτ./ έκταση
Αίγινα	229.748	669.870	13.552	82,64	16,95	2.780,10	49,43	8.105,88
Κύθηρα	23.162	214.740	3.354	277,97	6,91	83,33	64,03	772,53
Πόρος	196.535	125.730	4.348	22,65	45,20	8.677,04	28,92	5.550,99
Σαλαμίνα	2.593	1.901.970	30.962	94,99	0,08	27,30	61,43	20.022,84
Σπέτσες	161.408	176.940	3.916	22,23	41,22	7.260,80	45,18	7.959,51
Ύδρα	31.333	95.220	2.719	49,59	11,52	631,84	35,02	1.920,15

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., επεξεργασία στοιχείων

**Πίνακας 28**

<b>Αφίξεις στους νησιωτικούς νομούς και περιφέρειες ανά πύλη εισόδου 2000</b>						
Γεωγραφική Ενότητα	Ακτοπλοϊκός	Αεροπορικός		Σύνολο αφίξεων (αεροπορικών & ακτοπλοϊκών)	% αφίξεων charter επί του συνόλου των αεροπορικών αφίξεων	% αφίξεων charter επί του συνόλου των αφίξεων
		Αφίξεις με πτήσεις εσωτερικού	Αφίξεις με πτήσεις εξωτερικού (τακτικές και έκτακτες)			
<b>Π. ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ</b>	<b>1.662.288</b>	<b>188.384</b>	<b>1.540.014</b>	<b>3.390.686</b>	<b>89,08%</b>	<b>45,41%</b>
<i>N. Ζακύνθου</i>	475.915	16.060	437.664	929.639	96,42%	47,06%
Ζάκυνθος	475.915	16.060	437.664	929.639	96,42%	47,06%
<i>N. Κεφαλληνίας</i>	444.727	22.714	137.392	604.833	85,81%	22,72%
Ιθάκη	46.717	0	0	46.717		0,00%
Κεφαλληνία	398.010	22.714	137.392	558.116	85,81%	24,62%
<i>N. Κερκύρας</i>	672.312	149.610	964.958	1.786.880	86,57%	54,00%
Κέρκυρα	653.273	149.610	964.958	1.767.841	86,57%	54,58%
Παξοί	19.039	0	0	19.039		0,00%
<i>N. Λευκάδας</i>	69.335	0	0	69.335		0,00%
Λευκάδα	69.335	0	0	69.335		0,00%
<b>Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>805.269</b>	<b>425.811</b>	<b>247.102</b>	<b>1.478.182</b>	<b>36,72%</b>	<b>16,72%</b>
<i>N. Λέσβου</i>	322.190	230.475	86.873	639.538	27,37%	13,58%
Λέσβος	256.030	167.611	78.965	502.606	32,02%	15,71%
Λήμνος	66.160	62.864	7.908	136.932	11,17%	5,78%
<i>N. Σάμου</i>	263.446	98.715	144.322	506.483	59,38%	28,49%
Ικαρία	79.962	9.716	0	89.678	0,00%	0,00%
Φούρνοι	14.048	0	0	14.048		0,00%
Σάμος	169.436	88.999	144.322	402.757	61,86%	35,83%
<i>N. Χίου</i>	219.633	96.621	15.907	332.161	14,14%	4,79%
Χίος	204.427	96.621	15.907	316.955	14,14%	5,02%
Οινούσες	12.293	0	0	12.293		0,00%
Ψαρά	2.914	0	0	2.914		0,00%
<b>Π. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>4.743.338</b>	<b>788.896</b>	<b>2.341.748</b>	<b>7.873.982</b>	<b>74,76%</b>	<b>29,73%</b>
<i>N. Δωδεκανήσου</i>	930.011	499.334	2.055.407	3.484.752	80,41%	58,95%
Αστυπάλαια	14.259	4.786	0	19.045	0,00%	0,00%
Κάλυμνος	111.532	0	0	111.532		0,00%
Κάρπαθος	23.153	16.585	37.605	77.343	69,39%	48,62%
Κάσος	6.682	1.577	0	8.259	0,00%	0,00%
Κως	218.674	108.894	678.663	1.006.231	86,11%	67,39%
Λέρος	65.260	7.830	0	73.090	0,00%	0,00%
Μεγίστη	969	2.779	0	3.748	0,00%	0,00%
Νίσυρος	12.037	0	0	12.037		0,00%
Πάτμος	96.620	0	0	96.620		0,00%
Ρόδος	320.657	356.883	1.339.139	2.016.679	78,92%	66,37%
Σύμη	58.811	0	0	58.811		0,00%

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική Ενότητα	Ακτοπλοϊκώς	Αεροπορικώς		Σύνολο αφίξεων (αεροπορικών & ακτοπλοϊκών)	% αφίξεων charter επί του συνόλου των αεροπορικών αφίξεων	% αφίξεων charter επί του συνόλου των αφίξεων
		Αφίξεις με πτήσεις εσωτερικού	Αφίξεις με πτήσεις εξωτερικού (τακτικές και έκτακτες)			
Χάλκη	1.358	0	0	1.358		0,00%
<i>N. Κυκλάδων</i>	<i>3.813.327</i>	<i>289.562</i>	<i>286.341</i>	<i>4.389.230</i>	<i>49,72%</i>	<i>6,52%</i>
Αμοργός	43.915	0	0	43.915		0,00%
Άνδρος	266.264	0	0	266.264		0,00%
Αντίπαρος	103.835	0	0	103.835		0,00%
Θήρα	421.960	146.885	184.681	753.526	55,70%	24,51%
Ίος	157.403	0	0	157.403		0,00%
Κέα	122.333	0	0	122.333		0,00%
Κίμωλος	9.458	0	0	9.458		0,00%
Κύθνος	57.564	0	0	57.564		0,00%
Μήλος	113.724	5.222	0	118.946	0,00%	0,00%
Μύκονος	476.320	83.700	99.132	659.152	54,22%	15,04%
Νάξος	348.966	13.470	2.528	364.964	15,80%	0,69%
Πάρος	648.249	20.175	0	668.424	0,00%	0,00%
Σέριφος	65.629	0	0	65.629		0,00%
Σίφνος	106.118	0	0	106.118		0,00%
Σύρος	326.519	20.110	0	346.629	0,00%	0,00%
Τήνος	530.382	0	0	530.382		0,00%
Φολέγανδρος	14.691	0	0	14.691		0,00%
<b>Π. ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>1.452.528</b>	<b>749.347</b>	<b>2.508.491</b>	<b>4.710.366</b>	<b>76,53%</b>	<b>52,93%</b>
Κρήτη	1.452.528	749.347	2.508.491	4.710.366	76,53%	52,93%
<b>ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</b>	<b>8.663.424</b>	<b>2.152.438</b>	<b>6.637.355</b>	<b>17.453.217</b>	<b>75,32%</b>	<b>37,93%</b>
Σαμοθράκη	83.947	0	0	83.947		0,00%
Θάσος	691.394	0	0	691.394		0,00%
			0	0		
Αλόνησος	66.901	0	0	66.901		0,00%
Σκιάθος	240.443	9.723	127.962	378.128	92,94%	33,84%
Σκόπελος	173.147	0	0	173.147		0,00%
<i>N. Ευβοίας</i>	<i>798.526</i>	<i>822</i>	<i>695</i>	<i>800.043</i>	<i>43,51%</i>	<i>0,08%</i>
Εύβοια	717.259	0	0	717.259		0,00%
Σκύρος	81.267	822	695	82.784	43,51%	0,80%
Αίγινα	1.185.154	0	0	1.185.154		0,00%
Κύθηρα	152.720	12.285	0	165.005	0,00%	0,00%
Πόρος	285.762	0	0	285.762		0,00%

Τουριστική τυπολογία των ελληνικών νησιών

Γεωγραφική Ενότητα	Ακτοπλοϊκός	Αεροπορικός		Σύνολο αφίξεων (αεροπορικών & ακτοπλοϊκών)	% αφίξεων charter επί του συνόλου των αεροπορικών αφίξεων	% αφίξεων charter επί του συνόλου των αφίξεων
		Αφίξεις με πτήσεις εσωτερικού	Αφίξεις με πτήσεις εξωτερικού (τακτικές και έκτακτες)			
Σαλαμίνα	5.825.158	0	0	5.825.158		0,00%
Σπέτσες	187.557	0	0	187.557		0,00%
Ύδρα	221.264	0	0	221.264		0,00%

Πηγή: Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας / Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, επεξεργασία στοιχείων